

Metodické komentáře ke Standardům pro základní vzdělávání

Editoři: Jitka Altmanová, Květoslava Klímová

NÚV 2015

Publikace vznikla v rámci kmenového úkolu NÚV Metodické komentáře ke Standardům pro základní vzdělávání.

© Mgr. Jitka Altmanová, PaedDr. Květoslava Klímová, Ph.D., 2015
ISBN 978-80-7481-145-6

Vydal NÚV, Praha 2015

Metodické komentáře
ke Standardům pro
základní vzdělávání

Editoři: Jitka Altmanová, Květoslava Klímová

NÚV 2015

Editoři

Mgr. Jitka Altmanová

PaedDr. Květoslava Klímová, Ph.D.

NÚV

KČJL PdF MU Brno

Autorský tým

Mgr. Jitka Altmanová

PhDr. Helena Andresová, CSc.

PhDr. Kamila Balharová

PaedDr. Květoslava Klímová, Ph.D.

Mgr. Petr Koubek

PaedDr. Jana Nedvědová

Mgr. Jarmila Sulovská

NÚV

lingvistka

ZŠ Tábořská, Praha 4

KČJL PdF MU Brno

NÚV

ZŠ Žižkov, Kutná Hora

TUL

Recenze

PhDr. Ivana Kolářová, CSc.

KČJL PdF MU Brno

Obsah

Úvod	1
1 Nastavení tří úrovní obtížnosti ilustrativních úloh	2
2 Doporučení pro práci se žáky s SVP v hodinách češtiny.....	5
3 Komunikační a slohová výchova na 1. a 2. stupni ZŠ.....	14
3.1 Úvod	14
3.2 První stupeň ZŠ.....	19
3.3 Druhý stupeň ZŠ	52
4 Jazyková výchova na 1. a 2. stupni ZŠ.....	83
4.1 Úvod	83
4.2 První stupeň ZŠ.....	85
4.3 Druhý stupeň ZŠ	123
5 Literární výchova na 1. a 2. stupni ZŠ	144
5.1 Úvod	144
5.2 První stupeň.....	146
5.3 Druhý stupeň	161
6 Mluvené a písemné projevy žáků na 1 a 2. stupni ZŠ	196
6.1 K charakteristice mluvených projevů žáků 1. stupně základní školy	196
6.2 Několik poznámek k opravě, hodnocení a klasifikaci slohových prací.....	203
7 Ověřování nastavení úrovní ilustrativních úloh v praxi	209

Úvod

V RVP ZV zaujímá vzdělávací obor Český jazyk a literatura stěžejní postavení. Přestože je pro lepší přehlednost rozpracován do tří složek (Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova, Literární výchova), je třeba chápat jej komplexně, neboť jednotlivé složky se ve výuce mateřského jazyka vzájemně prolínají.

Obsah očekávaných výstupů RVP ZV konkretizují na konci prvního a druhého stupně Standardy pro základní vzdělávání, které MŠMT zařadilo jako přílohu kurikulárního dokumentu s platností od 1. září 2013. Tvoří je indikátory, které stanovují minimální úroveň obtížnosti očekávaných výstupů na konci 5. a 9. ročníku a jejichž plnění je závazné. Minimální úroveň je třeba dosáhnout se všemi žáky na konci 5. a 9. ročníku. Ilustrativní úlohy, které k nim byly nyní vytvořeny, mají tři úrovně obtížnosti: minimální, optimální a excelentní. Jsou však pouze názorné, tzn., že učitel je použít může, ale nemusí. Jejich smyslem je napomáhat učitelům při naplňování cílů vzdělávání stanovených v RVP ZV.

V úvodu ke každé z jednotlivých složek je nejprve věnována pozornost její charakteristice, stěžejním cílům a úkolům. Poté je zařazen souhrnný přehled očekávaných výstupů, a to včetně stanovených indikátorů. Poslední část tvoří kromě konkrétních očekávaných výstupů a indikátorů ilustrativní úlohy pro tři úrovně obtížnosti (minimální, optimální a excelentní),¹ včetně metodických komentářů, a to i pro žáky se specifickými poruchami učení. Do sedmé kapitoly jsou pro ilustraci zařazeny ukázky prací žáků, a to jak pro 5., tak pro 9. ročník.

¹ Viz kapitola 1 Nastavení tří úrovní obtížnosti ilustrativních úloh.

1 Nastavení tří úrovní obtížnosti ilustrativních úloh

Východiskem pro nastavení tří úrovní ilustrativních úloh je Bloomova taxonomie kognitivních výukových cílů.¹ Bloom rozdělil kognitivní cíle podle myšlenkových operací, jež se při zadání úloh, jejich řešení nebo při tvorbě otázek, které učitelé žákům připravují, zapojují a jsou rozvíjeny. Myšlenkové operace (tzv. kategorie) seřadil podle stoupající náročnosti: zapamatování, porozumění, aplikace, analýza, syntéza a hodnocení.²

a) První dvě (zapamatování a porozumění) se staly základem ilustrativních úloh pro minimální úroveň. V úlohách v rovině zapamatování jde o vybavení a reprodukci dříve získaných informací nebo jejich rozpoznání. V úlohách na úrovni porozumění je už na žáky kladen vyšší požadavek – je třeba, aby dokázali vyjádřit (vysvětlit, objasnit) učivo svými slovy, případně jinými vyjadřovacími prostředky (vysvětlí látku tzv. „po svém“, sestaví např. osnovu vyprávění, které slyšeli, složí obrázky k příběhu podle dějové posloupnosti apod.). Pokud však žák získaným informacím neporozumí, stávají se pro vyšší myšlenkovou operaci nepoužitelné.

b) Pro stanovení optimální úrovně byly využity další dvě myšlenkové operace, a to aplikace a analýza. Pokud mají žáci aplikovat, znamená to, že si musejí vybavit informace, kterým rozumějí, a použít je v nové situaci. Pokud žáci například znají znaky jednotlivých slohových postupů a útvarů, prokážou schopnost aplikace ve chvíli, kdy obdrží neznámé texty a jejich úkolem je určit slohový postup, který je v ukázce základní, a ukázkou přiřadit ke slohovému útvaru (např. slohový postup popisný, slohový útvar popis pracovního postupu). Analyzovat znamená hledat složky nějakého složitějšího celku – jevu, díla. Analýza je založena na postupu od celku k jeho částem a žáci se v ní postupně zdokonalují a cvičí. Analýza předpokládá: 1. znát znaky jevů, 2. ujasnit si jejich logickou strukturu, 3. ověřovat podle této struktury znaky identifikovaného jevu. Analytická jsou ve své podstatě cvičení vyhledávací, doplňovací, obměňovací, určovací a rozborová. Žáci mohou také porovnávat dva celky a hledat, co je pro ně společné a čím se liší, např. zpráva a oznámení, podstatná jména a

¹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Bloomova_taxonomie

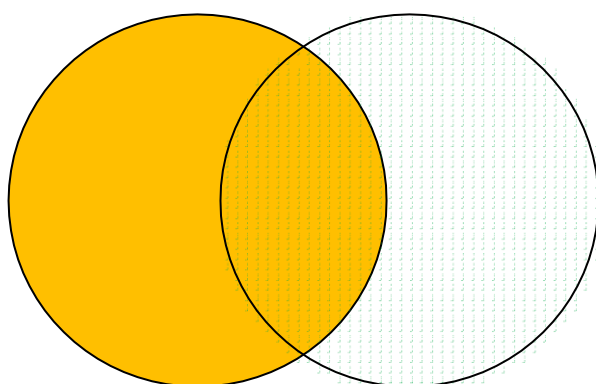
² Význam uváděných operací pro jednotlivé úrovně (kategorie) je třeba konkretizovat ve spojení se vzdělávacím oborem Český jazyk.

přídavná jména aj. Zde doporučujeme např. využití jedné z metod kritického myšlení, a to Vennových diagramů. Pro ilustraci uvádíme příklad jejich využití:¹

Dobře si prohlédněte obě skupiny slov. Do první kružnice vepište všechny znaky první skupiny slov, do druhé kružnice druhé skupiny. Do průniku pak vepište všechny znaky, které jsou pro obě skupiny shodné. Co jste zjistili?

a) výběr, bytař, mýval, pytel, lyžař, pytlák, výskot, mydlář

b) bystrý, lysý, sypký, zbylý, synův, zvyklý, pyšný, mytý

Řešení:

Společné znaky: slova ohebná; 1. pád; rod mužský; číslo jednotné; vyjmenovaná slova nebo slova příbuzná; všechna začínají na obojetnou souhlásku; jsou dvojslabičná; v 1. slabice je y/ý.

c) Základem nastavení poslední, tzv. excelentní úrovně se stala syntéza a hodnocení (hodnotící posouzení). Syntézou rozumíme vytváření celku z jednotlivých částí. Je kreativní a vyžaduje znalost, která vyústí v samotném užívání. K syntetickým cvičením řadíme mimo jiné cvičení konstrukční a přeměňovací. Jakmile si např. žák v nižších ročnících osvojí podstatná jména a slovesa, může tvořit věty, jejichž součástí jsou právě tyto slovní druhy; ve vyšších ročnících mohou podstatná jména rozvíjet vhodnými přídavnými jmény (ve funkci přívlastku), přídavná jména a slovesa vhodnými příslovci (ve funkci příslovečného

¹ KLÍMOVÁ, K., KOLÁŘOVÁ, I. Čeština zajímavě a komunikativně I. Grada Publishing, a.s., 2013, s. 33.

určení) a spojení užívat ve větách. Tento typ cvičení je vhodný např. u procvičování částic, tzn. tvoření vět s danými částicemi, tvoření vět, v nichž daná slova budou buď spojkou, jindy částicí, nebo někdy příslovcem, jindy částicí apod. Ve slohové a komunikační výchově prokážou schopnost syntézy ve chvíli, kdy mají např. vytvořit pozvánku, životopis, popsat některou z výtvarných technik, mohou vymyslet nové zakončení příběhu, vytvořit úvod k pohádce, příběhu, vymyslet báseň, naplánovat nějakou akci pro spolužáky, podílet se na tvorbě školního časopisu apod. Hodnocení (hodnotící posouzení) tvoří nejvyšší úroveň Bloomovy taxonomie. Žáci vyjadřují svůj názor např. na ověřovaný postup, nápad, vytvořený slohový útvar nebo jeho část, vybírají z nabídky možnost, která je podle jejich uvážení nejlepší, seřazují více položek do hodnotového žebříčku. Žák musí být zadáním veden k tomu, aby svou volbu vysvětlil, aby argumentoval, jeho úkolem je srozumitelně sdělit všechny důvody, které ho vedly k dané volbě. Například: Co se ti na textu spolužáka líbilo, co ti připadalo zajímavé, jaký máš celkový dojem z poslechu; za co spolužáka pochválíš, co mu doporučíš ke zlepšení. Učí se hodnotit i svoji práci, např.: Úkol jsem splnil/a bezchybně; zapomněl/a jsem na...; nevěděl/a jsem, že...; úkol se mi nepovedl, protože...; ještě si musím zopakovat...; všechny stylistické nedostatky se mi podařilo vhodně odstranit; přehlédl/a jsem...; potíže mi dělala/y věta/y...

2 Doporučení pro práci se žáky s SVP v hodinách češtiny

RVP ZV v části D definuje žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a vymezuje podmínky, které je třeba zabezpečit pro jejich úspěšné vzdělávání. Ve statistické ročence školství – výkonové ukazatele¹ najdeme, že v roce 2014/15 bylo těchto žáků celkem 75 848, z toho více než polovinu tvořili žáci s vývojovými poruchami učení (35 471). Na základě této informace lze předpokládat, že se s některým z těchto žáků setká v průběhu své učitelské praxe většina učitelů.²

Pro učitele předmětu český jazyk a literatura je důležité, aby se v problematice specifických poruch učení, a to hlavně v dyslexii, dysgrafii a dysortografii, orientovali,³ neboť právě tyto poruchy do výuky předmětu zasahují nejvíce; ze sensorických postižení se jedná o sluchové a zrakové postižení a vady řeči.

Procesy spojené se čtenářskou gramotností postihuje ve všech jejích rovinách dyslexie. Jde o vztah ke čtení, doslovné porozumění, vysuzování a hodnocení, metakognici, sdílení, aplikaci.⁴ Žák, který má se čtením problémy, nemá ani vnitřní potřebu číst, ani potěšení z četby. Motivovat ke čtení ho však můžeme prostřednictvím poslechu. Doslovnému porozumění můžeme napomoci typografickou úpravou textů, tak, aby se žákovi četl text co nejlépe.⁵ Na 1. stupni se můžeme setkat se žáky, které bolí při čtení oči, přestože se u nich žádná oční vada neprokázala, což může být způsobeno nevhodným pozadím čteného textu. Jedincům s dyslexií často nevyhovuje černé písmo na bílém pozadí. Pomoci mohou barevné fólie, na počítači nastavení barevného pozadí. Preference jedné konkrétní barvy však zatím prokázána nebyla. Pro žáky s dyslexií můžeme přizpůsobit text i jinak, např. vyznačit některé slabiky v textu tučně, volit větší písmo i řádkování (alespoň 1,5), než je pro daný věk obvyklé, používat bezpatkový font písma. Nevhodné je vyznačovat důležité informace kurzivou nebo podtržením textu. Orientaci v textu napomáhá také nezarovnávat text do bloku a volit řádky obsahující maximálně 70 znaků. Výzkum věnovaný

¹ MŠMT – odbor analyticko-syntetický. Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele 2014/2015. Dostupné online: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

² V uvedeném roce bylo 43 259 tříd, tedy jen o několik tisíc víc než žáků s vývojovými poruchami učení.

³ ZELINKOVÁ, O. Specifické poruchy učení. Portál: Praha 1994. ISBN 80-7178-481-8.

⁴ Čtenářská gramotnost ve výuce, metodická příručka pro učitele. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. 2011. ISBN 978-80-86856-98-8.

⁵ BALHAROVÁ, K. Specifické poruchy učení, typografie a KamiNet. In Škola jako místo setkávání. Univerzita Karlova: Praha, 2010. ISBN 987-80-7308-310-6.

typografickým úpravám textů pro jedince s dyslexií zveřejnila na svých webových stránkách British Dyslexia Association.¹ Velkým pomocníkem se v tomto směru stávají čtečky elektronických knih, ve kterých lze nastavit velikost písma a řádkování.

Žák potřebuje mít jednak kapacitu v oblasti soustředění, jednak dostatek času, aby mohl z textu vysuzovat a hodnotit jej. Jde o to, že dítě s dyslexií čte často výrazně pomaleji než ostatní žáci daného ročníku, na text se musí více soustředit. Více se soustředit na text potřebuje i v případě, kdy je technika jeho čtení na dobré úrovni, žák s dyslexií čte rychle. V takovém případě je nutné ověřit si porozumění textu, neboť rychlost čtení snadno vede k názoru, že žák s dyslexií vlastně již problém nemá. Získat dostatek času na čtení i porozumění pomohou přiměřeně rozsáhlé texty, například podobné těm, co jsou uvedeny v této metodice v ilustrativních úlohách. Žákům s těžkou dyslexií pomáhá i nahrání textu na diktafon. Nemusejí se tolik soustředit na čtení textu a pozornost mohou věnovat porozumění. Diktafon jim umožňuje sledovat čtený text očima a zároveň poslouchat, přehrát si některá slova, kterým při čtení nerozuměli.

Záměrně volit strategie pro lepší porozumění může jen ten žák, který je nejen zná, ale dokáže je i používat. Náměty strategií, které jsou použitelné při nácvičce čtení s porozuměním u žáků s dyslexií, najdeme např. na mezinárodním portálu Literacy,² vhodné metody práce s textem nabízejí i metody kritického myšlení. V anglicky mluvících zemích je hojně užívaná metoda SQ3R³, která práci s textem člení do pěti etap a používá se u starších žáků, výhodná je aplikace této metody na odborný text. První dvě fáze, S a Q, probíhají před samotným čtením textu, kdy si čtenář má všimnout S – struktury textu (odstavců, slok, zkratek, přímé řeči – uvozovek, zda má text vyznačená klíčová slova, názvu textu apod.) a Q – kladení otázek (položít si před čtením 2–3 otázky, které čtenáře napadají k textu, který teprve bude číst). Na prvním stupni lze vést čtenáře v těchto fázích podobně, nechat je zjistit, zda text doprovází ilustrace a co na ní vidí, kde a jak zjistí, kdo text napsal, případně z jaké je knihy. První předpoklad lze vyvodit z obrázku a nadpisu, jak by spolu mohly souviset. Etapy čtení jsou tři – 3R. Je třeba si říci, jak bude čtení probíhat, který

¹ BRITISH DYSLEXIA ASSOCIATION [online]. Dyslexia Style Guide. Bracknell. Dostupné na: <http://www.bdadyslexia.org.uk/about-dyslexia/further-information/dyslexia-style-guide.html> [cit. 25. 4. 2014]

² LITERACY PORTÁL. Čtení v každodenním životě. Dostupný online: <http://www.literacyportal.eu/cs/kazdodenni-zivot.html&subcategory=205>

³ KREJČOVÁ, L., POSPÍŠILOVÁ, Z. Já na to mám. Dys-centrum: Praha, 2011. ISBN 978-80-904494-8-0.

způsob čtení je pro čtenáře nejefektivnější (potichu, polohlasně, nahlas, zda používat záložku, zda si při čtení potřebují některé slova zvýrazňovat, kolikrát si potřebují text přečíst, aby skutečně porozuměli, zda potřebují barevnou fólii, aby nektrastovala barva tisku s barvou pozadí). Druhé R znamená odpovědi na otázky, které si čtenáři kladli před čtením (může se stát, že v textu nenajdou odpovědi na své otázky, protože tam nejsou), třetí R pak znamená shrnutí přečteného. Strategie čtení je však nutné pravidelně trénovat doma i ve škole, aby je čtenář dokázal efektivně používat, tím spíše čtenář s dyslexií.

Pokud už dítě s dyslexií čte, sdílení mu většinou potíže nedělá. Žákovi s těžkým stupněm dyslexie je vhodné některé procesy související se čtenářskou gramotností spojit s poslouchaným textem (audioknihy), a to např. v rovinách vysuzování a hodnocení, metakognice a sdílení, aplikace. Je třeba mít na paměti, že žáci s dyslexií musejí při čtení vynakládat velké úsilí na to, aby text nejen přečetli, ale aby mu i následně porozuměli; samotné čtení jim zabere mnoho času.

Žáci s poruchou pozornosti mají problém delší dobu udržet pozornost, tedy i soustředit se na pochopení textu. Jak uvádějí v rámci mezinárodního výzkumu¹ i dospělí dyslektici, čtení textu jim trvá déle, musejí se na něj více soustředit, aby správně pochopili jeho smysl. Ilustrativní úlohy v metodickém komentáři obsahují texty, které jsou svým rozsahem vhodné i pro žáky se specifickými poruchami učení. Po jejich přečtení zůstane žákům dostatek času i na řešení jednotlivých úkolů. Texty z metodického komentáře lze zkopírovat a typograficky upravit podle vzoru v Příloze č. 1 a 2.

Žáci s dysortografií a dysgrafií mají problém hlavně s úrovní psaného projevu. Žák s dysgrafií tráví hodně času vybavováním si jednotlivých tvarů psacího písma a následně jejich grafickým zpracováním, což ovlivňuje rychlost psaní i jeho čitelnost. Žák s touto poruchou si jen obtížně vybavuje pravidla, kterými se pravopis řídí, deficity ve fonemickém sluchu se pak projevují v chybném psaní délek či zaměňování slabik lišících se pouze měkčením, chybnou

¹ BALHAROVÁ, K., STRUHÁR, J. Literacy/Gramotnost – online portál pro e-learning a podporu sociálního začleňování jedinců s dyslexií. In KREJČOVÁ, L., MERTIN, V. (Eds.) Škola místo setkávání – sborník příspěvků z konference. Univerzita Karlova. Praha, 2013, str. 187–201. ISBN 978-80-7308-446-2.

analýzou a syntézou slova, tedy přesouváním písmen ve slově, vypouštěním některých písmen nebo nedokončováním slov.

Méně často se setkáme s integrací žáků se sluchovým nebo zrakovým postižením (v roce 2014/15 jich bylo individuálně integrováno 1192).¹ U žáků se sluchovým postižením záleží na stupni postižení. V tomto případě doporučujeme obrátit se na speciálně pedagogické centrum, které je kompetentní k vydání posudku k integraci. Sluchové postižení má velký vliv především na rozvoj mluvené řeči. Důležitou roli hraje věk, kdy ke sluchovému postižení došlo. Ztratí-li člověk sluch v době, kdy je již základní řečový vývoj ukončen a orální řeč je dostatečně upevněná, pak řečové projevy nezanikají, jen dochází ke změnám artikulace a prozodie. Sluchově postižené dítě často nemívá dostatečnou slovní zásobu a znalost gramatiky a syntaxe osvojenou do té míry, aby mohlo porozumět sdělenému. K nejčastějším chybám patří záměna hlásek nebo slov se stejnými či podobnými kinémy, přehlédnutí záporu, předložky a délky, spodoba znělosti. Kinémy rozumíme pohyby mluvidel, které při artikulaci řeči přebírají funkci signálů zvukové řeči. Počet kinémů však neodpovídá počtu fonémů českého jazyka. Několik fonémů má společný kiném, p-b-m, v-f, některé hlásky nemají kiném žádný, h-ch, k-g. Je nutné dávat pozor na artikulaci učitele. Kinémy nacvičené v ideální frontální pozici mohou vypadat úplně jinak při pohledu shora, zdola či z boku. Sluchově postiženému dělá problémy identifikace obsahu sdělení, především projevy ironie. Sluchově postižené dítě je ochuzeno o zabarvení hlasu, modulační faktory. Jeho řeč bývá často monotónní. Snad největší problém tvoří synonyma a homonyma, při objasňování je nutné přesně interpretovat jejich lexikální obsah; nerozumí také metaforám, potíže dělají citoslovce a částice. Diktát jako prověrka znalostí českého jazyka je pro tyto žáky velmi stresující, zvláště v případě zápisu izolovaných slov. Zde se markantně promítnou všechny důsledky sensorického postižení. Osvědčilo se doplňování gramatických jevů do předem připraveného textu.²

Pedagog by se při výuce měl pohybovat pouze v zorném poli sluchově postiženého dítěte a nehovořit v okamžiku zápisu na tabuli. Zvláště pro slyšící je těžké si uvědomit, že většinou nepomůže hlasité volání, i když zvýšení hlasu je běžný způsob navazování kontaktu ve větší

¹ MŠMT – odbor analyticko-syntetický. Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele 2014/2015. Dostupné online: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

² SOURALOVÁ, E. Dítě se sluchovým postižením. In MÜLLER, O. a kol. Dítě se speciálními potřebami v běžné škole. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2001, s. 179–201. ISBN 80-244-0231-9.

skupině slyšících. Kompenzací může být dotyk. Sluchově postižení jím často vstupují do rozhovoru nebo upoutávají pozornost. Dotknutí je přípustné nejčastěji v horní části paže, na předloktí, vhodné je poklepat na rameno. Pedagog by si měl uvědomovat, že délka soustředění pozornosti na ústa toho, kdo mluví, je u žáka, který kompenzuje odezíráním, různě dlouhá.¹

Výchovně vzdělávací péče o postižené dítě je charakteristická neustálým hledáním nejefektivnější metody. Učitelům může pomoci katalog podpůrných opatření, který najdou na <http://katalogy.inkluze.upol.cz/>.

Pro žáky s poruchami učení je vytvořen web KamiNet², kde je jim přizpůsobována typografie, rozsah testů k procvičování, zaměření na jednu dovednost, tak aby žáci s dysortografií snadno pravidlo pochopili, a pro rodiče zjednodušené připomenutí pravidel pravopisu s odkazem na internetovou příručku Ústavu pro jazyk český Akademie věd.³ Inspiraci pro komunikační a slohovou výchovu u dětí s poruchami učení na 2. stupni ZŠ lze najít na www.kamizdat.wz.cz.

¹ SOURALOVÁ, E. Dítě se sluchovým postižením. In MÜLLER, O. a kol. Dítě se speciálními potřebami v běžné škole. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2001, s. 179–201. ISBN 80-244-0231-9.

² BALHAROVÁ, K., PROKŠ, Z. Kaminet. Dostupné na: www.kaminet.cz [cit. 30. 5. 2015]

³ Ústav pro jazyk český Akademie věd. Internetová jazyková příručka. Dostupné na: <http://prirucka.ujc.cas.cz/> [cit. 30. 5. 2015].

Téměř všechny myšlenky a objevy učiněné během věků můžete nalézt v knihách. Kniha je jedním z největších lidských vynálezů. Existuje mnoho druhů knih – od beletrie (např. povídky a romány) po naučnou literaturu (např. příručky, slovníky, encyklopedie). První knihu zhotovili Egypťané před 5 000 lety. Byla napsaná na papyrových svitcích. Římané vynalezli knihu, jak ji známe dnes; pro stránky použili upravenou zvířecí kůži – pergamen. Po staletí se knihy psaly ručně. Byly vzácné a drahé. V 8. století Číňané vynalezli knihtisk. Do Evropy se rozšířil během 15. století. Knihotisk umožnil vyrábět větší množství knih. Dnes se při výrobě knih využívají počítače, fotografické přístroje, stroje samy tisknou, skládají papír, sešívají jej a vážou do knihy.

Přizpůsobení použitá v tomto příkladu:

1. Větší velikost písma.
2. Řádkování (1,5).
3. Bezpatkové písmo (Arial, Verdana, Comic Sans).
4. Vyznačení slabik jako podpora k vedení očních pohybů textem – potřebují jen někteří.
5. Zarovnání vlevo zjednodušuje orientaci v textu a přechod o jeden řádek níž.
6. Omezení délky textu, aby bylo možné po přečtení ještě s textem pracovat.
7. Maximální počet znaků na řádku, aby se ještě dobře přehlédl, je 70 znaků. Příklad: Při nastavení typu písma Arial velikost 14 a vyznačení některých slabik tučně použijte v nastavení stránky okraje vlevo i vpravo velikosti 2,70 cm.

Poznámka:

Ve vzorovém textu jsou ve slově vynalezli části ke čtení označeny jednou vynalezli a podruhé vynalezli. V prvním případě se upřednostňuje technika čtení, pokud se dítěti lépe čtou slabiky otevřené a následně skupina hlásek. V této fázi čtení se dítěti obtížně čtou uzavřené

slabiky uvnitř slova, nemá ještě zvnitřněnou stavbu slova. Ve druhém případě se snažíme dítěti zprostředkovat i stavbu slova.

Příloha č. 2: Vzor přizpůsobení textu pro žáky s dyslexií

Téměř všechny myšlenky a objevy učiněné během věků můžete nalézt v knihách. Kniha je jedním z největších lidských vynálezů. Existuje mnoho druhů knih – od beletrie (např. povídky a romány) po naučnou literaturu (např. příručky, slovníky, encyklopedie). První knihu zhotovili Egypťané před 5 000 lety. Byla napsaná na papyrových svitcích. Římané vynalezli knihu, jak ji známe dnes; pro stránky použili upravenou zvířecí kůži – pergamen. Po staletí se knihy psaly ručně. Byly vzácné a drahé. V 8. století Číňané vynalezli knihtisk. Do Evropy se rozšířil během 15. století. Knihotisk umožnil vyrábět větší množství knih. Dnes se při výrobě knih využívají počítače, fotografické přístroje, stroje samy tisknou, skládají papír, sešívají jej a vážou do knihy.

1. Navrhni vhodný nadpis pro přečtenou ukázkou.

2. Rozhodni na základě přečteného textu, zda uvedená tvrzení jsou pravdivá,

či nepravdivá:

a) Dříve byly knihy vzácné a drahé, protože se psaly ručně.

ANO – NE

b) V knihách je zaznamenáno mnoho důležitých myšlenek a objevů.

ANO – NE

c) Existuje málo druhů knih, většinou jsou to encyklopedie.

ANO – NE

d) Knihotisk se do Evropy rozšířil v 19. století.

ANO – NE

3. Rozhodni, zda uvedená informace vyplývá, či nevyplývá z textu:

Nejstarší známou česky tištěnou knihou je Kronika trojánská (1468).

4. Jak se nazývá upravená zvířecí kůže, kterou používali Římané pro stránky knih?

Poznámka:

U starších žáků lze vyznačit například pouze neslabičné předložky a slovo, ke kterému patří, nebo klíčová slova pro porozumění textu. Ta je pak vhodnější označovat celá tučně. Důležité je nepoužívat kurzivu k vyznačování a na 1. stupni se vyhnout i podtrhávání textu.

3 Komunikační a slohová výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

3.1 Úvod

V posledních letech je v odborných časopisech, médiích, ale i širokou veřejností poukazováno na skutečnost, že žáci a studenti nezvládají kultivovaný souvislý projev, a to jak v mluvené, tak psané podobě. Na základě výzkumů, především v rámci diplomových prací na vysokých školách, které byly tomuto tématu věnovány, byly zjištěny dva důležité aspekty:

- na základě obsahových analýz učebnic českého jazyka pro 2.–9. ročník od náhodně i účelově vybraných nakladatelství bylo zjištěno, že úkolů a cvičení vedoucích k nácviku souvislého mluveného projevu je v učebnicích minimum (z celkového počtu slohových úkolů tvoří max. 3–5 procent);
- na základě dotazníkového šetření a strukturovaných rozhovorů s učiteli se ukazuje, že se komunikační a slohové výchově věnují často pouze okrajově, protože kladou daleko větší důraz na jazykovou složku. Tuto skutečnost dokládají svými zkušenostmi také studenti po absolvování souvislých pedagogických praxí, a to v různých krajích.

V komunikační a slohové výchově proto klademe důraz především:

- na úkoly vedoucí ke čtení s porozuměním;
- na nácvik souvislého kultivovaného projevu, a to jak mluveného, tak psaného.

Prostředkem k dosažení těchto cílů jsou některé nové a netradiční náměty a nápady, prostřednictvím kterých by se žáci mohli zdokonalovat v plynulém, souvislém a kultivovaném vyjadřování (v projevu mluveném i psaném), a to jak ve škole, tak mimo školu. Výběr témat je volen v návaznosti na učivo probírané v jiných předmětech, což umožňuje plynulý přechod k uplatnění mezipředmětových vztahů. Rozvoji komunikativní kompetence by měly pomáhat také úkoly zaměřené na práci s frazeologií. Při tvorbě jednotlivých úloh vycházíme z ukázek umělecké literatury pro děti a mládež od domácích autorů, což by se mohlo stát pro žáky motivací k většímu zájmu o četbu.

Vedle klasických vyučovacích metod a forem práce nabízíme také využití metod kritického myšlení, jako jsou např. Vennovy diagramy, myšlenková mapa, pětilístek, které popisujeme v metodických poznámkách.

Komunikační a slohová výchova u žáků se specifickými poruchami učení

Do vzdělávacího oboru Jazyk a jazyková komunikace se ze specifických poruch učení (dále SPU) nejvíce promítají dyslexie (porucha čtení), dysgrafie (porucha psaní) a dysortografie (porucha pravopisu). Informace o projevech těchto poruch lze získat v mnoha odborných publikacích. Žáci, kterým byla některá ze specifických poruch učení diagnostikována, potřebují proto zvýšenou péči právě v tomto oboru. Na 1. stupni ZŠ je vhodné se za pomoci specialistů věnovat nápravě poruch učení, na 2. stupni je již často nutné přistoupit ke kompenzaci některých problémů. Například žáci přecházejí na psaní tiskacím písmem, které si lépe pamatují, rychleji se jim tímto druhem písma zaznamenávají myšlenky.

V odborných textech¹ se hovoří o úpravě podmínek, které si však může vysvětlit každý trochu jinak. Někdo i tak, že je zbytečné některou z dovedností u těchto žáků pěstovat, protože slohové práce se například psát stejně nenaučí. Jenže bez čtení se ještě nikdo nenaučil číst, stejně tak se nikdo nenaučí psát bez psaní. Proto je třeba tyto žáky učit všechny výstupy, ale při hodnocení sledovat spíše pokroky, tzn. co skutečně dělají pro to, aby daný výstup zvládli.

RVP ZV stanovuje pro všechny žáky výstupy orientované do života. Zamysleme se nad tím, co se stane, když nikdo nebude žáka učit správně používat vhodné jazykové prostředky pro danou komunikační situaci, užívat vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči, vytvářet si stručné poznámky, až se jednou v budoucnu bude ucházet o pracovní místo. Nejspíš pracovní místo nezíská. Možná právě proto, že jsme výuku komunikační a slohové výchovy těmto žákům příliš zjednodušili nebo, chcete-li, upravili.

Největší problémy u těchto žáků mívají učitelé s hodnocením písemných slohových prací. Pokud by chtěl učitel hodnotit všechny chyby, nestačila by mu klasifikační stupnice. Opravovala

¹ KREJČOVÁ, L., BODNÁROVÁ, Z. Žáci se specifickými poruchami učení na 2. stupni ZŠ. Český jazyk a cizí jazyky. Praha: Dyscentrum, 2015. ISBN 978-80-87581-04-9.

jsem například slohovou práci žáka s SPU v rozsahu jedné strany A4, která obsahovala 167 různých chyb. Tento žák přitom dodržel slohový útvar, členil text na věty, ale ne na odstavce a dalo by se říci, že částečně dodržel i logickou posloupnost textu. Z mého pohledu žák při psaní slohové práce obstál.

Slohová cvičení v klasické písemné formě jsou podle autorek Jucovičové, Žáčkové a Sovové¹ pro žáky s SPU nevhodná. Tvrdí, že bývají obsahově chudá, často nečitelná, nedávající smysl, jsou plná specifických i nspecifických chyb.

Souhlasím s autorkami v tom, že u žáků s SPU bývají slohové práce často nečitelné (zvláště pokud se u žáka jedná o kombinaci poruch dyslexie a dysgrafie – lze řešit počítačem a delším časem na psaní), nedávající smysl či obsahově chudé, plné specifických i nspecifických chyb. Tím spíše je ale nutné se této oblasti věnovat a rozvíjet ji. Nesouhlasím však s nimi v tom, že jsou pro ně nevhodná. Je třeba po nich tuto dovednost požadovat stejně jako po ostatních žácích, ale dát si práci s opravou. Hledat smysl, neboť často ho v textu učitel najde, ale jiný než očekává, žáci s SPU totiž často přemýšlejí jinak než my. Hodnotit žákův posun a nehodnotit pravopisné chyby a úpravu. Na 2. stupni lze nechat žáka psát slohovou práci na počítači (za předpokladu, že rodiče spolupracují a žák se učí psát na klávesnici všemi deseti), aby mu pomohla oprava pravopisu, mohl si nastavit větší velikost písma, mohl dodatečně dělit text na věty a odstavce. V dnešní době již lze i diktovat slohovou práci a program ji napíše. Těmito kompenzačními pomůckami ale školy vybavené nejsou. Přinejmenším ale lze nechat žáka psát písmem, které mu vyhovuje.

V rámci Komunikační a slohové výchovy je vhodné hodnocení zaměřit na to, zda žák:

- pochopil slohový útvar;
- dodržel logickou posloupnost textu;
- dokázal členit text na věty a odstavce;
- rozvíjel svou slovní zásobu.

Pravopisnou úroveň a úpravu doporučuji nezařazovat do hodnocení.¹

¹ JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H., SOVOVÁ, H. Specifické poruchy učení na 2. stupni základních škol. Praha: D+H, 2001. ISBN (seš.).

Ten z učitelů, který chce svým žákům pomoci, hledá způsoby, ne vysvětlení, proč to nejde. Kdo potřebuje inspiraci, může se podívat na webové stránky Kamizdat², kde jsou uvedené popisy jednotlivých na sebe navazujících bloků³ věnovaných tématům komunikační a slohové výchovy na 2. stupni ZŠ u žáků s poruchami učení. Kromě popsaných postupů jsou zde uvedeny i ukázky slohových prací. Všechny zde uvedené práce napsali žáci s různým stupněm poruchy, i tím nejtěžším. Z důvodu zveřejnění jsou texty upraveny pravopisně. Stylistika žáků ale zůstala zachována.

Předložit žákům s SPU i tuto složku výuky jazyka tak, aby i oni dosáhli úspěchu při zpracování slohové práce, je podle mého názoru možné. Chce to jen hodně trpělivosti. Osobně se mi osvědčila výuka v blocích, kdy práci nekomplikovaly často se vyskytující deficity v procesech paměti, ať už krátkodobé, pracovní, či dlouhodobé.

Krátkodobá paměť⁴ je myšlenkovým prostorem pro udržení aktuálních informací. Pracovní paměť je soubor myšlenkových funkcí nebo procesů, které zajišťují kontrolu, podržení a manipulaci s informacemi v krátkodobé paměti. Dlouhodobá paměť následně zajišťuje vybavování informací, které běžně používáme.

Při osvojování vědomostí se žák zpočátku intenzivně soustředí na každý krok. Postupně tyto kroky provádí s menší mírou soustředění a nastupuje proces automatizace. Už nemusí nad každým krokem přemýšlet a hledat řešení. U žáků s SPU často narazíme na poruchu tohoto procesu, potřebují pak podstatně delší čas, než dojde k automatizaci.

Podle mých zkušeností hraje v procesu zapamatování žáků s SPU velkou roli motivace a také časté opakování přijímaných informací. Žáky je potřeba pro práci získat a poté ji mnohokrát opakovat, aby si strategii uložili do dlouhodobé paměti a v budoucnu ji dokázali využít.

¹ KLÍMOVÁ, K. Několik poznámek k opravě, hodnocení a klasifikaci slohových prací. Komenský, č. 1, září 2014, r. 139.

² BALHAROVÁ, K. Kamizdat [online]. [cit. 2015-10-10]. Dostupné na: <<http://kamizdat.wz.cz>>.

³ BALHAROVÁ, K. Zkušenosti s využitím týdenních bloků ve výuce českého jazyka žáků se specifickými poruchami učení. In Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole. Ed. KUSÁ, J., SLÁMA, J. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. ISBN 978-80-244-2435-4.

⁴ ZELINKOVÁ, O. Cizí jazyky a specifické poruchy učení. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2006. ISBN 80-7311-022-9.

Literatura:

BALHAROVÁ, K. Kamizdat [online]. [cit. 2015-10-10]. Dostupné na: <<http://kamizdat.wz.cz>>.

BALHAROVÁ, K. Projekty od A do Z [online]. [cit. 2015-10-10]. Dostupné na: <<http://azprojekty.wz.cz>>.

JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H., SOVOVÁ, H. Specifické poruchy učení na 2. stupni základních škol. Praha: D+H, 2001. ISBN (seš.).

KLÍMOVÁ, K. Několik poznámek k opravě, hodnocení a klasifikaci slohových prací. Komenský, č. 1, září 2014, r. 139.

KREJČOVÁ, L., BODNÁROVÁ, Z. Žáci se specifickými poruchami učení na 2. stupni ZŠ. Český jazyk a cizí jazyky. Praha: Dyscentrum, 2015. ISBN 978-80-87581-04-9.

ZELINKOVÁ, O. Cizí jazyky a specifické poruchy učení. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2006. ISBN 80-7311-022-9.

3.2 První stupeň ZŠ

Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-01 Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák navrhne vhodný nadpis 2. žák posoudí na základě přečteného textu pravdivost/nepravdivost tvrzení 3. žák posoudí, zda daná informace vyplývá/nevyplývá z textu 4. žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-02 Žák rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vybere z nabídky vhodná slova vztahující se k textu 2. žák vypíše z textu požadovanou informaci 3. žák rozhodne, které informace jsou pro daný text <u>nepodstatné</u>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-03 Žák posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák sestaví a napíše adresu, zprávu, vzkaz, oznámení, pozvánku 2. žák posoudí, zda jsou adresa, zpráva, vzkaz nebo oznámení úplné 3. žák sestaví z vět nebo krátkých odstavců příběh s dodržáním dějové posloupnosti 4. žák vybere z nabídky vhodný závěr k dané ukázce

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-04 Žák reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vyslechne nebo přečte krátký text a reprodukuje ústně nebo písemně jeho obsah 2. žák vyslechne nebo přečte vzkaz a reprodukuje ho ústně nebo písemně další osobě

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-05 Žák vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
Indikátory	1. žák na základě zadaných informací vede dialog, telefonický hovor (s dospělým, s kamarádem), zanechá vzkaz na záznamníku 2. žák posoudí, zda v uvedené ukázce (dialogu, telefonického rozhovoru, vzkazu na záznamníku) nechybí některá z informací

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-06 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě
Indikátory	1. žák vybere z předložených ukázek tu, která chce upoutat, přesvědčit a ovlivnit rozhodování člověka (adresáta) 2. žák vyhledá na internetu, v časopise, v denním tisku příklad manipulativní reklamy

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-07 Žák volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
Indikátory	1. žák přečte/řekne s náležitou intonací, přízvukem a tempem řeči oznámení, příkaz, prosbu, omluvu a respektuje při tom rozdílného adresáta 2. žák se vhodně představí ostatním dětem, dospělému

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-08 Žák rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
Indikátory	1. žák rozliší <u>veslyšené ukázky</u> spisovnou a nespisovnou výslovnost (zme, dyž, vo tom apod.) 2. žák využívá spisovnou výslovnost ve veřejné komunikační situaci

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-09 Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák píše vypravování obsahově i formálně správně, dodržuje dějovou posloupnost; pracuje podle rozvité/heslovité osnovy 2. žák sestaví popis předmětu (zvířete/osoby) a popis pracovního postupu, dodržuje logickou návaznost; pracuje podle otázkové osnovy 3. žák v ukázce dopisu doplní, co chybí

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-10 Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržením časové posloupnosti
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák k vybranému textu přiměřené délky vytvoří rozvitou nebo heslovitou osnovu (nejméně o třech bodech) 2. žák zařadí do přečtené ukázky na vhodné místo nabízený text

Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-01 Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
Indikátor	1. žák navrhne vhodný nadpis 2. žák posoudí na základě přečteného textu pravdivost/nepravdivost tvrzení 3. žák posoudí, zda daná informace vyplývá/nevyplývá z textu 4. žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Výchozí text:</p> <p>Téměř všechny myšlenky a objevy učiněné během věků můžete nalézt v knihách. Kniha je jedním z největších lidských vynálezů. Existuje mnoho druhů knih – od beletrie (např. povídky a romány) po naučnou literaturu (např. příručky, slovníky, encyklopedie). První knihu zhotovili Egypťané před 5 000 lety. Byla napsaná na papyrových svitcích. Římané vynalezli knihu, jak ji známe dnes; pro stránky použili upravenou zvířecí kůži – pergamen. Po staletí se knihy psaly ručně. Byly vzácné a drahé. V 8. století Číňané vynalezli knihtisk. Do Evropy se rozšířil během 15. století. Knihtisk umožnil vyrábět větší množství knih. Dnes se při výrobě knih využívají počítače, fotografické přístroje, stroje samy tisknou, skládají papír, sešívají jej a vážou do knihy.</p> <p>1. Navrhni vhodný nadpis pro přečtenou ukázkou.</p> <p>2. Rozhodni na základě přečteného textu, zda uvedená tvrzení jsou pravdivá, či nepravdivá:</p> <p>a) Dříve byly knihy vzácné a drahé, protože se psaly ručně. ANO – NE</p> <p>b) V knihách je zaznamenáno mnoho důležitých myšlenek a objevů. ANO – NE</p> <p>c) Existuje málo druhů knih, většinou jsou to encyklopedie. ANO – NE</p> <p>d) Knihtisk se do Evropy rozšířil v 19. století. ANO – NE</p> <p>3. Rozhodni, zda uvedená informace vyplývá, či nevyplývá z textu: Nejstarší známou česky tištěnou knihou je Kronika trojanská (1468).</p> <p>4. Jak se nazývá upravená zvířecí kůže, kterou používali Římané pro stránky knih?</p>	

Poznámky k ilustrativní úloze	<p>ČJL-5-1-01.01 ČJL-5-1-01.02 ČJL-5-1-01.03 ČJL-5-1-01.04</p> <p>Výchozí text: Podle Dětské encyklopedie (původní text byl upraven)</p>
-------------------------------	---

Optimální úroveň

Ještě o tom, jak si Kocourkovští v radnici topili

Nejchoulostivější radní Zimotřas konečně navrhl, že by se měla v radnici postavit kamna. Ale to jste měli vidět povyk, jaký se strhl! „Jééé, kamna!“ smál se první radní. „Kamna, kamna!“ smál se druhý radní. „Kamna, cheche!“ smál se třetí radní. A měli pravdu. „Sousedé, co vás to napadá?“ zabouřil radní Játovím. „Teď, když jsme si to tu tak hezky uspořádali, nebudeme sem přece ještě nosit kamna!“ „Ještě by nám sem padaly saze!“ rozhořčoval se radní Břichopásek. „A kdo by nám do nich pořád přikládal a kdo by z nich popel vyhraboval?“ ušklíbl se radní Halabala. „Hm, nu ano, - ale co máme dělat, když je tu zima?“ posteskl si neústupně Zimotřas. „Tak se tu zatopí,“ ukončil spor starosta, který by se už byl také rád ohřál, „i když sem kamna nosit nebudeme. Už jsem o tom dlouho, sousedé, přemýšlel a už jsem si to také vymyslel. Necháme okna otevřená a kamna postavíme na náměstí tak, aby se nám dívala do oken!“ „Sláááááááááááááááááááááá!“ křičeli všichni, až se přitom i trochu zahřáli, a horempádem se vyhrnuli pro kamna.

1. Kolik mluvčích se zúčastnilo debaty na radnici?

- a) 6
- b) 7
- c) 8

2. Souhlasíš, či nesouhlasíš s uvedeným tvrzením? Své rozhodnutí odůvodni.

V debatě kocourkovských radních padly 2 návrhy. ANO – NE

3. Proti kterému návrhu vznesli účastníci debaty námitky a jaké?

Literatura	Ondřej Sekora: Kronika města Kocourkova
Metodické poznámky	(1) Debata se zúčastnilo 8 mluvčích, možná ale jen 5 osob, protože nejsou uvedena jména prvního, druhého a třetího radního. (3) Proti postavení kamen na radnici: a) uspořádání; b) saze; c) přikládání a popel.

Excelentní úroveň	
<p>Ještě o tom, jak si Kocourkovští v radnici topili</p> <p>Nejchoulostivější radní Zimotřas konečně navrhl, že by se měla v radnici postavit kamna. Ale to jste měli vidět povyk, jaký se strhl! „Jééé, kamna!“ smál se první radní. „Kamna, kamna!“ smál se druhý radní. „Kamna, cheche!“ smál se třetí radní. A měli pravdu. „Sousedé, co vás to napadá?“ zabouřil radní Játovím. „Teď, když jsme si to tu tak hezky uspořádali, nebudeme sem přece ještě nosit kamna!“ „Ještě by nám sem padaly saze!“ rozhořčoval se radní Břichopásek. „A kdo by nám do nich pořád přikládal a kdo by z nich popel vyhraboval?“ ušklíbl se radní Halabala. „Hm, nu ano, – ale co máme dělat, když je tu zima?“ posteskl si neústupně Zimotřas. „Tak se tu zatopí,“ ukončil spor starosta, který by se už byl také rád ohřál, „i když sem kamna nosit nebudeme. Už jsem o tom dlouho, sousedé, přemýšlel a už jsem si to také vymyslel ...“</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Navrhni zakončení příběhu a řekni ostatním, proč ses tak rozhodl. 2. Porovnej vzájemně jednotlivá zakončení a vyber to, které se ti líbí nejvíc. Své rozhodnutí odůvodni. Poté společně srovnajte výsledky vašich prací s originálem. 3. Který/které z následujících frazémů vystihuje/vystihují obsah ukázky? <ol style="list-style-type: none"> a) straší jim ve věži b) mají v hlavě seno c) vědí, odkud fouká d) rozumí tomu jako koza petrželi 	
Literatura	Ondřej Sekora: Kronika města Kocourkova
Metodické poznámky	Dítěti s dyslexií text přečtete nebo poskytnete nahraný na diktafon, aby se mohlo soustředit na zadané úkoly (doporučení se vztahuje ke všem úlohám).

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-02 Žák rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
Indikátor	1. žák vybere z nabídky vhodná slova vztahující se k textu 2. žák vypíše z textu požadovanou informaci 3. žák rozhodne, které informace jsou pro daný text nepodstatné
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Vyber z nabídky slovo, které se k textu nevztahuje:</p> <p>Zelená jablka patří k méně oblíbeným druhům jablek, svou chutí však mnohdy předčí jablka s červeným líčkem. Dlouhou tradici v pěstování jablek má tradiční odrůda Zelené průsvitné, dozrávající časně, a to na přelomu června a července. K novějším druhům patří například Idared.</p> <p>Nabídka: pěstování ovoce, jablka, jaro, zelená jablka, časně zrající.</p> <p>2. Z textu o jablkách vypiš název starší odrůdy jablek: _____</p> <p>3. Která z uvedených informací se netýká vzhledu kočky? Číslo věty napiš (označ):</p> <ol style="list-style-type: none"> Kočka má pružné a svalnaté tělo dokonale přizpůsobené lovu. V kohoutku je vysoká asi 30 cm, délka těla včetně ocasu činí kolem 80 cm. Má ostré zatažitelné dráčky a vynikající zrak, sluch a čich. Kočku můžeme získat například z útulku pro ochranu zvířat. Kůže kočky je pokryta srstí. Kočí tlapky jsou zakončeny měkkými polštářky. 	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-02.01 ČJL-5-1-02.02 ČJL-5-1-02.03

Optimální úroveň

V naší zemi nemáme moře, a přesto jen v Čechách napočítáme alespoň 27 míst se slovem „ostrov“ v jejich názvu. Kolem mnoha těchto lokalit dříve tekla řeka nebo potok. To poznáme i dnes. Mezi těmito městy a vesnicemi bychom však našli i takové Ostrovy, kde žádná řeka nebo potok nikdy netekly. Jak v těchto případech budeme vysvětlovat vznik místního jména?

Slovo „ostrov“ nejdříve původně pojmenovává kus země obtékané vodou nebo potokem – tedy tekoucí vodou. O tom se dočteme např. ve slovnících z 15. století. Staří Slované totiž původně nesídlili nikde na mořském břehu. Dříve než ostrovy mořské tedy určitě poznali ostrovy říční a ostrovy v mokřiskách nebo bažinách. V písemných památkách z 15. a 16. století pak slovo „ostrov“ označuje i prostory suchozemské obklopené močály. Na zemi v takovém vlhkém prostředí pak dobře rostou stromy i křoviny. A tak jsme název ostrov přenesli i na lesní porosty obklopené loukami či bažinami.

1. Slovem ostrov rozumíme v textu:
 - a) místo obtékané tekoucí vodou
 - b) místo obklopené vodou
2. Vypiš, jaká místa byla u nás v památkách z 15. a 16. století ještě nazývána ostrovem?

Rozdíl mezi psaním slov Ostrov x ostrov vysvětli jejich použitím ve větě:

Literatura

Igor Němec, Jan Horálek a kol.: Dědictví řeči (Upraveno)

Excelentní úroveň

V naší zemi nemáme moře, a přesto jen v Čechách napočítáme alespoň 27 míst se slovem „ostrov“ v jejich názvu. Kolem mnoha těchto lokalit dříve tekla řeka nebo potok. To poznáme i dnes. Mezi těmito městy a vesnicemi bychom však našli i takové Ostrovy, kde žádná řeka nebo potok nikdy netekly. Jak v těchto případech budeme vysvětlovat vznik místního jména?

Slovo „ostrov“ nejdříve původně pojmenovává kus země obtékané vodou nebo potokem – tedy tekoucí vodou. O tom se dočteme např. ve slovnících z 15. století. Staří Slované totiž původně nesídlili nikde na mořském břehu. Dříve než ostrovy mořské tedy určitě poznali ostrovy říční a ostrovy v mokřiskách nebo bažinách. V písemných památkách z 15. a 16. století pak slovo „ostrov“ označuje i prostory suchozemské obklopené močály. Na zemi v takovém vlhkém prostředí pak dobře rostou stromy i křoviny. A tak jsme název ostrov přenesli i na lesní porosty obklopené loukami či bažinami.

<p>1. Jaké významy slov ostrov/Ostrov jsou v textu použity? Znáš ještě nějaký další význam tohoto slova?</p> <p>_____</p>	
<p>2. Autoři označují v textu názvy měst a vesnic jako _____.</p>	
<p>3. Petr tvrdí, že místní jméno je totéž jako vlastní jméno. Radek s jeho názorem nesouhlasí. Čí názor podpoříš a proč?</p>	
<p>4. Na základě poznatků z textu a diskuse zformuluj obecné poučení o psaní slov typu Ostrov × ostrov a uveď další podobné příklady. Výsledky práce si vzájemně porovnejte a rozhodněte, kdo splnil úkol nejlépe.</p>	
Literatura	Igor Němec, Jan Horálek a kol.: Dědictví řeči (Upraveno)
Metodické poznámky	(1) Ostrov – místní jméno (např. Ostrov nad Ohří, Ostrov u Macochy, Ostrov nad Oslavou); ostrov – pevnina obklopená vodou (ostrov Svaté Heleny); další význam: místo, oblast, která se na určitém území odlišuje určitými znaky, např. lesní porost obklopený loukami, zelený ostrov (oáza) v poušti, oblast na území určitého národa osídlená obyvateli jiné národnosti; (2) místní jména; (3) Místní jména jsou jména lidských sídel (měst, vesnic, samot); vlastní jména je pojem nadřazený, patří k nim názvy zeměpisné, názvy svátků, příslušníků národa nebo státu, uměleckých děl, knih, časopisů aj. (4) Další příklady: Tábor x tábor, Nové Zámky x nové zámky, Černá Hora x černá hora aj.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-03 Žák posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení
Indikátor	1. žák sestaví a napíše adresu, zprávu, vzkaz, oznámení, pozvánku 2. žák posoudí, zda jsou adresa, zpráva, vzkaz nebo oznámení úplné 3. žák sestaví z vět nebo krátkých odstavců příběh s dodržáním dějové posloupnosti 4. žák vybere z nabídky vhodný závěr k dané ukázce
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Který důležitý údaj v pozvánce chybí? Vážení rodiče, srdečně Vás zveme na vánoční besídku, která se uskuteční v naší třídě. Přijďte si s námi posedět, zazpívat vánoční koledy a popovídat. Poté můžete navštívit také aulu, kde vystoupí žáci školy s pohádkami a koledami. Byli bychom rádi, kdybyste také navštívili vánoční prodejní výstavu. Její výtěžek bude věnován na nákup učebních pomůcek. Moc se na setkání s Vámi těšíme. Paní učitelka a žáci III. B.</p> <p>2. Vyber z nabídky řazení vět (odstavců), které odpovídá dějové posloupnosti pohádky (příběhu):</p> <p>1. „Když jsem byl mlád,“ pravil král dvěma synům, když se byli před ním shromáždili, „zapomněl jsem v malé hospůdce v daleké zemi klobouček. Měl jsem za kloboučkem sojčí pérko. 2. Král měl tři syny, zavolať však pouze dva, neboť třetího syna, Honzu, nebral vážně. 3. Dnes už vím, co leží za všemi moři, za horami a lesy. A je mi smutno z vědění. 4. Nemohl jsem se tehdy vrátit, musel jsem spěchat podívat se, co bylo za lesem, co bylo za horou, která byla za lesem, co za mořem, které bylo za horou, co za pouští, která byla za mořem. 5. Je zajímavé, že Honzové často nejsou bráni vážně, ačkoliv, jak se ukáže i v této pohádce, nakonec si úctu vynutí.</p> <p>a) 1, 2, 5, 4, 3 b) 5, 2, 1, 3, 4 c) 2, 5, 1, 4, 3 d) 4, 5, 3, 1, 2</p>	

<p>4. Vyber vhodný závěr k uvedené ukázce:</p> <p>a) Vzdechl a utřel si vlažnou slzu.</p> <p>b) Vždycky jsem byl zvědavý.</p> <p>c) Bylo jednou jedno království.</p> <p>d) Král mu mával z okna na rozloučenou.</p>	
<p>Poznámky k ilustrativní úloze</p>	<p>ČJL-5-1-03.02 ČJL-5-1-03.03 ČJL-5-1-03.04</p> <p>Použitá ukázka: Čítanka pro 4. ročník (Nová škola), J. Werich: Král měl tři syny</p>

Optimální úroveň	
<p>POZVÁNKA</p> <p>Klub veselých přátel vás zve na taneční zábavu, která se bude konat každou středu od 15 hodin v restauraci Podlesí. Bude tam hrát známá kapela Klečanka od Kyjova. Vstupné je 20 Kč. Bude tam také laciné jídlo a pití. Přijďte mezi nás, zazpíváte si, zatančíte si a také se zasmějete. První zábava bude 30. září v 15 hodin. Na shledanou se těší Klub veselých přátel.</p>	
<p>1. Přečti si pozorně uvedenou pozvánku a poté zhodnoť její obsah:</p> <p>a) Obsahuje pozvánka všechny potřebné informace?</p> <p>b) Uspořádal bys pořadí vět stejně?</p> <p>c) Jsou všechna slova použita vhodně?</p>	
<p>2. Obsah pozvánky přepracuj a porovnej s ostatními. Nakonec zhodnoťte, jak se vám práce povedla.</p>	
Literatura	Klímová, K., Kolářová, I. Čeština zajímavě a komunikativně I. (Upraveno)

Excelentní úroveň
<p>1. Navrhni obsah pozvánky, např. do školního časopisu, místních novin, na libovolnou akci, kterou si sami vymyslíte. Snaž se o co nejpřesnější a nejuvstíznější obsah. Pozvánky vzájemně porovnejte a vyberte ty, které vás zaujaly nejvíc. Své rozhodnutí odůvodněte.</p>

2. Z věty, která byla součástí zprávy o stavbě nového mostu v zahraničí, vypadla dvě přídavná jména. Vyber z nabídky dvojici slov, která se na prázdná místa hodí nejlépe. Pozor, platí pouze jedna možnost!

Most se stavěl ve dne v noci, bez _____ péče o stavitele, s minimem jídla, ve vedru a hrozných _____ podmínkách.

Nabídka:

- a) následné – životních
- b) patřičné – hygienických
- c) vydatné – klimatických
- d) odborné – dělnických
- e) bezpečné – přírodních

Metodické
poznámky

(2) Žáci vybírají dvojici, která je nejmístičnější. Řešení: patřičné – hygienických.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-04 Žák reprodukuje obsah přiměřeně složitěho sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
Indikátor	1. žák vyslechne nebo přečte krátký text a reprodukuje ústně nebo písemně jeho obsah 2. žák vyslechne nebo přečte vzkaz a reprodukuje ho ústně nebo písemně další osobě

Ilustrativní úlohy

Minimální úroveň

1. Příklady textů (rozsah okolo 100 slov):

Náš pes Ben je moc milý a přítulný. Vždycky, když přijedeme na chatu, běhá radostně po okolí a hraje si s pejsky, kteří sídlí se svými páníčky v okolních chatách. Jednou během této hry jsme uslyšeli ránu a vzápětí bolestivé kňučení našeho pejska. Když jsme přiběhli, viděli jsme na jeho boku malou ránu, ze které tekla krev. Někdo našeho Bena postřelil! Jeli jsme k veterináři, který mu z těla vyjmul brok, ránu zažil a vyčistil. Když se Beník probрал z narkózy, byl jako opilý a smutně na nás koukal. Dnes už je úplně v pořádku. Toho, kdo Bena postřelil, jsme nikdy neodhalili.

Při svých cestách světem překročil Fík jednoho dne sedmero hor a sedmero řek, a tím pádem se samosebou ocitl rovnou v pohádkové zemi. Poznal to už podle hradu potaženého černým sukmem. „No, tak to je jasný,“ řekl si, „mají tady šíleně smutnou princeznu.“ Šel rovnou ke králi a povídá jasnozřivě: „Maucta. Tak vaše princezna se nechce smát, co?“ Král jen smutně přikyvoval. „A čekáte na Honzu, že ano?“ „Kdepak,“ řekl král ještě smutněji. „Ten už tu byl a taky nic nepořídil.“ „Ale jděte, vždyť je to tak jednoduché!“ řekl Fík. Olízl princezniče tvář svým růžovým jazykem a holka se nemohla udržet smíchy.

Rudolf Čechura: Maxipes Fík

Nové pololetí jsme ve škole začali romanticky – 14. 2. jsme oslavili svátek svatého Valentýna. Už s předstihem byly v budově školy rozmístěny krabice, do nichž děti mohly vhazovat dopisy a vzkazy pro své kamarády a oblíbence. Po otevření valentýnských krabic bylo zjištěno, že bylo odesláno více než 250 dopisů, vzkazů a přáníček. Dopisy dostávala převážně děvčata – z toho usuzujeme, že kluci byli při tvorbě asi pilnější. Nejvíce vzkazů se posílalo mezi žáky prvního stupně, na druhém stupni byla nejžádanější třída VI. C. Dodatečně přejeme hodně lásky i my a doufáme, že v příštím roce bude zájem o valentýnské krabice minimálně stejně velký jako letos.

Ze školního časopisu

2. Přečti si Pavlův vzkaz a řekni ho spolužákovi/kamarádovi:	
Tondo, prosím tě, máš zítra odpoledne přijít ve dvě hodiny za Pavlem na hřiště. Chce si s tebou zahrát vybíjenou a pak byste mohli jít k jeho babičce. Nemáš se bát, prý se nezdržíte, do pěti budete určitě doma. Babička ale zaručeně upeče něco dobrého, třeba tvarohové buchty.	
Poznámky	ČJL-5-1-04.01
k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-04.02

Optimální úroveň
<p>(1)</p> <p>Lego je řada stavebnicových produktů, kostiček, které se dají libovolně skládat dohromady. Ty jsou ještě doplněny velkým množstvím dalších různobarevných dílů, minifigurkami a spoustami dalšího vzájemně kompatibilního materiálu. Z Lega lze postavit model prakticky čehokoli. Existuje taky program přímo od firmy LEGO, ve kterém se dá stavět z legových kostiček v 3D. Firma LEGO Group se zrodila v roce 1932 v Dánsku, kdy chudý tesař z městečka Billund jménem Ole Kirk Christiansen začal vyrábět dřevěné hračky. V roce 1947 obdržel Ole Kirk a jeho syn vzorek samojisticích kostek vyráběných britskou společností Kiddicraft, které byly vynálezem britského dětského psychologa Hillary Harryho Fishera Page.</p> <p>Legendární kostka LEGO však přišla na svět až po druhé světové válce, kdy v roce 1949 začaly továrnu v Billundu opouštět podobné kostičky, tzv. automaticky spojitelné kostky. Byly vyrobené z celuloidu, a přestože připomínaly tradiční dřevěné kostky, měly jedno zásadní vylepšení – držely pohromadě díky výstupkům. Název LEGO stvořil Christiansen z dánského výrazu Leg godt! (Hraj si dobře). Prodej byl však slabý a plastická stavebnice prozatím nedokázala vytlačit tradiční dřevěné kostičky. LEGO kostky sice byly dobrým nápadem, ale měly mnoho technických nedostatků a zaklapávání jednotlivých kostek bylo dost omezené. A tak byly přepracovány a vznikly kostičky v takové podobě, jak je známe dnes.</p> <p>(2)</p> <p>Mimoverbální komunikace</p> <p>Sami znáte ze svých školních let, že při psaní písemných prací ruší vaše soustředění jakékoli dohadování učitele s jednotlivými žáky. Při Cimrmanových písemkách bylo vždy naprosté ticho, a to právě díky jeho systému mimoslovního dorozumívání. Cimrman i jeho žáci ovládali celou soustavu mimických znaků. Nejlépe bude ukázat vám to na příkladech. Jestliže žák během písemné práce vstal a udělal několik úroků stranou se sepjatýma rukama, učitel věděl, že chce říci: „Prosím, mohu jít na stranu?“ Rovněž rukama se žáka otázal – na velkou, nebo na malou? Žák odpověděl podle situace.</p>

Byla i složitější mimoverbální sdělení: Toto (sehne se do předklonu, ruce ke špičkám bot) je znak pro jakékoliv zvíře. Toto (zavrtí hlavou) je zápor, zákaz. Tento znak (rukama naznačí let ptáka) vyjadřuje holuba. Celá depeše znamenala: „Beránku, nedloubej se v nose.“	
Literatura	(2) Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák: Divadlo Jára Cimrmana (Upraveno)
Metodické poznámky	<p>Pro reprodukci textu, a to jak pro optimální, tak excelentní úroveň, jsme zvolili dvě ukázky: jeden text je odborný a jeden z umělecké literatury. Vyšli jsme ze skutečnosti, že do současných učebnic českého jazyka jsou zařazovány převážně ukázky z různých encyklopedií, tedy texty odborné, zatímco ukázek z umělecké literatury výrazně ubylo, v některých řadách učebnic nejsou vůbec.</p> <p>Text týkající se stavebnice Lego je náročnější než text z umělecké literatury. Vycházíme však z předpokladu, že Lego je dnes velmi populární, žáci o něm už řadu informací znají a určitě je budou zajímat i informace týkající se vzniku hračky samotné.</p>

Excelentní úroveň
<p>(1)</p> <p>GPS-přístroje slouží v automobilu k okamžitému určení polohy na zemské kouli, nadmořské výšky a zcela přesného času. Základem fungování je asi třicet družic, které obíhají po oběžné dráze (orbitu) Země ve výšce 22 km a jsou na ní pravidelně rozmístěny. To znamená, že teoreticky z každého bodu na Zemi je viditelných zhruba šest z nich. V každé GPS-družici jsou přesné atomové hodinky, antény, zařízení na vysílání signálu a přístroje pro vzájemnou komunikaci. Stejně jako mobilní telefony zachytávají signály z vysílačů, GPS-přístroje zachytávají signály GPS-družic, které jsou nad obzorem. Ty vyhodnotí jejich přesný čas a polohu na oběžné dráze a na základě těchto informací pak s přesností na metr určí polohu automobilu, tj. přesné souřadnice, zeměpisnou šířku a délku i nadmořskou výšku. V GPS-přijímačích, které jsou v autě, je nahrán počítačový program, v němž jsou zpracovány všechny mapy a hlavně silnice. Proto se zároveň s polohou auta zobrazuje i jeho aktuální jízda po silnici, všechny odbočky a křižovatky. Když si do GPS-přístroje zadáte cílový bod, např. město, kam chcete dojet, přístroj poslouží jako navigátor, který vás upozorní na to, kam a kdy máte odbočit.</p> <p>(2)</p> <p>Nejstarší hádanka, o které se ví, pochází z Egypta z období kolem roku 1650 př. n. l. Je to hádanka matematická.</p> <p>Bylo sedm domů a v každém z nich žilo sedm koček. Každá kočka zabila sedm myší a každá myš snědla sedm obilných klasů. Na každém klasu se urodilo sedm náprstků zrna. Jaký je celkový počet těchto vyjmenovaných věcí?</p>

<p>Za vynálezce křížovek je považován Američan Artur Wynne (čti vajn), který svou první křížovku zveřejnil v roce 1913. První jednoduchou křížovku u nás sestavila pražská učitelka Mlada Antošová už v roce 1899! Říkalo se jí „hádanka křížová“ a název křížovka se objevil až v časopise Beseda lidu v roce 1923.</p>	
Literatura	(1) Martin Gato: Knížka pro děti do auta (Upraveno)
Metodické poznámky	Přestože jsou texty pro excelentní úroveň kratší, kladou daleko vyšší nároky na zapamatování jednotlivých skutečností, které musí být místy, např. u hádanky, reprodukovány naprosto přesně.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-05 Žák vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
Indikátor	1. žák na základě zadaných informací vede dialog, telefonický hovor (s dospělým, s kamarádem), zanechá vzkaz na záznamníku 2. žák posoudí, zda v uvedené ukázce (dialogu, telefonického rozhovoru, vzkazu na záznamníku) nechybí některá z informací
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Žáci vedou dialog na základě daných informací, např.:</p> <p>a) odpoledne se chtějí jít koupat, jeden nemůže, musí jít pomáhat babičce, domluví se, že půjdou další den;</p> <p>b) návštěva kina – pátek – 18 hodin – sraz půl hodiny před představením na náměstí;</p> <p>c) pondělí – 17 hodin – koncert – Obecní dům Praha – Antonín Dvořák;</p> <p>d) Martina mi řekla, abych s ní šla odpoledne na koupaliště. Odpověděla jsem, že nemohu, protože musím jít pomáhat babičce na zahradu. Martina se mě zeptala, jestli bych nemohla jít pomáhat babičce zítra. Odpověděla jsem, že ne, protože babička jde druhý den k lékaři a nebude doma. Kromě toho už jsem jí to slíbila. Martina navrhuje, že se koupat půjdeme zítra, já souhlasím.</p> <p>Témata pro telefonní hovor (pozdrav, představení se, krátký rozhovor, rozloučení): pozdání na narozeniny, přání k svátku, omluva ve škole, přivolání lékařské pohotovosti, omluva z dohodnuté schůzky/akce, oznámení dopravní nehody, požáru apod.</p> <p>Témata pro zanechání vzkazu:</p> <p>a) pro maminku: zdržíš se u kamaráda b) pro kamaráda: zítra odpoledne k němu nepřijdeš c) pro spolužáka: jaký úkol máte na další den do školy d) pro babičku: zítra po skončení vyučování se u ní zastavíš apod.</p> <p>2. Rozhodni, jestli je uvedený telefonický rozhovor úplný. Pokud není, doplň, co chybí:</p> <p>A: Tady Petr Novotný. B: Ahoj Petře, co děláš? Jedu na kole na hřiště, nechceš jet se mnou? A: Možná bych jel. Jak dlouho tam chceš být a kdo tam bude? B: Budu tam asi hodinu, pak musím domů. Budou tam určitě kluci z naší třídy, zahrajeme si fotbal. A: Tak já pojedu, stav se pro mě asi za čtvrt hodiny, zatím ahoj. B. Ahoj, uvidíme se.</p>	

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-05.01 ČJL-5-1-05.02
----------------------------------	--------------------------------

Optimální úroveň	
<p>1. Rozdělte se do skupin po 4–5 a vytvořte myšlenkovou mapu na téma DIALOG/ROZHOVOR. Poté si práci ve skupinách porovnejte a zhodnoťte.</p> <p>2. Pozorně si přečtete (vyslechněte) následující telefonický rozhovor a pojmenujte jeho účastníky. Je rozhovor veden v souladu se zásadami, které jsme si zopakovali? Pokud ne, v čem se liší?</p> <p>„Filipe, je mamka doma?“ „Ještě se nevrátila, je u doktora.“ „To je pech, potřebuju s ní mluvit a už nemám čas znovu volat, odjíždím, budeš to muset vyřídit ty. Nezapomeneš?“ „Neboj, na mě je spoleh, tak co mám vyřídit?“ „Řekni jí, že babička potřebuje udělat nákup, ať jí mamka večer zavolá, co všechno je potřeba koupit. Dort na dědečkovu oslavu bude hotový v pátek dopoledne, ať ho mamka vyzvedne, stát bude asi pět set korun. Jo, a ještě že tu reklamaci jsem už vyřídila, může ji pustit z hlavy, dobře to dopadlo, pošlou nám nový vysavač. Když by mamka se mnou potřebovala mluvit, ať mi zavolá, ale až večer, do té doby nebudu na telefonu. Budeš si to všechno pamatovat?“ „Ale jo, jasně.“ „Tak fajn, spoléhám na tebe. A co ve škole? Už máš nějakou pětku?“ „Ach jo, teto, ty seš hrozná, ty tvoje srandy, nemám žádnou pětku.“ „Tak se hned nečerti. Prosím tě, hlavně to všechno vyříd' a měj se.“</p> <p>3. V rozhovoru jsou použita nespisovná slova nebo tvary slov. Ivana tvrdí, že v tomto typu rozhovoru to chyba není, naopak Eva říká, že všechna slova a jejich tvary musí být spisovné. Čí názor podpoříte a proč?</p> <p>4. Na základě uvedeného telefonického rozhovoru zformulujte pro maminku písemný vzkaz nebo ho nechte na záznamníku. Poté si ho ve dvojici zkontrolujte a zhodnoťte, zda jste na něco nezapomněli.</p>	
Metodické poznámky	Pokud žáci nejsou zvyklí pracovat s myšlenkovou mapou, udělají si ve skupinách stručné poznámky, které poté srovnávají a hodnotí. Ve cvičení 3 podporujeme umění argumentace – žák nejen uvede svůj názor, ale také jej umí obhájit.

Excelentní úroveň	
<p>1. Připravte si ve dvojicích <u>ústně</u> dialog / telefonický rozhovor na téma, které si sami zvolíte. Dodržujte zásady zdvořilého chování a snažte se využívat spisovnou podobu mateřského jazyka. Dialog / telefonický rozhovor předvedte před třídou. Spolužáci posoudí, zda byly dodrženy zásady uplatňované při dialogu, a svá tvrzení odůvodní.</p>	
<p>Metodické poznámky</p>	<p>Žáky vedeme k přiměřeně hlasitému a zřetelnému projevu. Dbáme také na správnou výslovnost.</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-06 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě
Indikátor	1. žák vybere z předložených ukázek tu, která chce upoutat, přesvědčit a ovlivnit rozhodování člověka (adresáta) 2. žák vyhledá na internetu, v časopise, v denním tisku příklad manipulativní reklamy
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Který text informuje a který navíc přesvědčuje a ovlivňuje?</p> <p>a) Firma Čistota uvedla na trh nový prací prostředek vhodný pro ruční praní i praní v automatických pračkách. Složení pracího prášku zaručuje dobrý prací výsledek v měkké i tvrdé vodě. K dispozici je balení po 2 kg, 4 kg i 8 kg.</p> <p>b) Firma Čistota přichází s perfektním pracím prostředkem, který zaručí, že vaše prádlo bude ještě čistější. Vyzkoušejte jeho unikátní složení. Bezkonkurenční cena vás potěší u osmikilového balení! V nabídce je také úsporné dvoukilové balení a balení po 4 kg.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-06.01

Optimální úroveň	
<p>1. Už jste si vy nebo někdo z vašich blízkých, kamarádů koupili výrobek na základě reklamy? Co to bylo? Splňoval výrobek všechno, co reklama slibovala? Uvádějte konkrétní příklady.</p> <p>2. Promyslete, co je pro reklamy jednotlivých skupin společné.</p> <p>a) Drsná země, jemná whisky. – Stát zdražuje, my zlevňujeme. – Stará láska v nové láhvi. – Velká řešení pro malou planetu.</p> <p>b) Spořte s liškou! – 1. Otoč! 2. Olízni! 3. Omlékuj! (sušenky Oreo) – Nakupujte s kartou Maestro a vyhrajte! – Ovládejte své Aktivní konto kdykoliv a kdekoliv s aplikací ČSOB SmartBanking! – Cvičte! Snídejte! Vyhrajte!</p> <p style="text-align: right;">(BB Dobré ráno)</p> <p>c) S Teslou mě baví svět. S Tetou (drogerie) mě baví svět. – Což takhle dát si Senát. – Kam televize nemůže... Knižní klub.</p> <p>d) perfektní materiál, luxusní sametová péče, jedinečné přírodní složky, neuvěřitelná životní síla, bezkonkurenční ceny, nepřekonatelné a flexibilní zpevnění</p>	

Literatura	Klímová, K., Kolářová, I. Čeština zajímavě a komunikativně I.
Metodické poznámky	<p>2. Při plnění tohoto úkolu je vhodné rozdělit žáky do skupin a–d. Každá skupina pracuje samostatně a poté představí výsledky své práce ostatním.</p> <p>Řešení: a) využití slov opačného významu; b) používání vět rozkazovacích; c) obměna známých názvů filmů: S tebou mě baví svět, Což takhle dát si špenát, Kam čert nemůže; d) hromadění přídavných jmen (přívlastků), jejichž význam je vždy kladný.</p>

Excelentní úroveň	
<p>1. Zformulujte, co využili autoři pro vytvoření uvedených reklam.</p> <p>Nekupujte zajíce v pytli! – Kdo rychle dává, dvakrát dává. – Kdo neseje, nesklízí. – Becherovka hory přenáší.</p> <p>2. Vytvořte reklamu na výrobek nebo činnost, které si sami vymyslíte. Musí však splňovat níže uvedenou funkci. Poté ji představte ostatním tak, abyste zaujali nejen reklamou, ale také způsobem její prezentace. Výsledky práce porovnejte a zhodnoťte, která reklama vás zaujala nejvíc a proč.</p> <p>Spotřebitel je přemlouván (přesvědčován) ke koupi výrobku nebo služby.</p>	
Metodické poznámky	<p>1. Autoři využili úprav hovorových nebo lidových frazémů (rčení, přísloví, pořekadel, známých úsloví); 2. Hodnotíme nápad, využití jazykových prostředků a způsob prezentace (představení).</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-07 Žák volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
Indikátor	1. žák přečte/řekne s náležitou intonací, přízvukem a tempem řeči oznámení, příkaz, prosbu, omluvu a respektuje při tom rozdílného adresáta 2. žák se vhodně představí ostatním dětem, dospělému
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Přečti uvedenou větu jako:</p> <p>a) prosbu b) příkaz</p> <p>Jano, běž do obchodu, kup rohlíky a neztrať peněženku.</p> <p>Řekni, jak bys pozval domů na oslavu narozenin paní učitelku / kamaráda. Jak bys je doma přivítal?</p> <p>Dokonči následující oznámení a přečti (řekni) je jako hlášení ve školním rozhlase: Fotografujete rádi? Časopis pro děti Sluníčko vypisuje soutěž o nejlepší fotografii na téma Můj čtyřnohý kamarád.</p> <p>Omluv se:</p> <ul style="list-style-type: none"> - paní učitelce, protože jsi zapomněl domácí úkol, - sousedovi, protože jsi mu rozbil míčem okno, - mamince, protože jsi přišel pozdě, - kamarádovi, protože jsi do něj strčil. <p>2. Jak bys se představil v následujících situacích?</p> <p>a) přišel jsi do nové školy: představ se nejprve panu řediteli a pak svým novým spolužákům, b) změnil jsi sportovní oddíl: představ se novým spoluhráčům a trenérovi, c) jsi na recitační soutěži: představ se porotě.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-07.01 ČJL-5-1-07.02

Optimální úroveň	
<p>1a) Přečtěte si pozorně uvedenou ukázkou. Poté barevně označte ty úseky textu, které vyjadřují: a) údiv, b) vysvětlení, c) výtku, d) radu.</p> <p>b) Jak jinak se z textu pozná, že kočička na začátku ukázky opravdu křičela?</p> <p>c) Jak vysvětlíte použití otazníku a vykřičníku za větou „Vždyť ty jsi nějaký nemocný?!“</p> <p>d) Co znamená spojení „I pro pána!“? Vyjádřete stejný význam jinými slovy, tak, že neužijete přímou řeč, ale že situaci popíšete.</p> <p>2. Rozdělte se do dvojic a ukázkou zdramatizujte. Můžete ji podle vlastního uvážení i vhodně upravit. Poté ji předvedte ostatním. Čím se od sebe jednotlivé dramatizace lišily?</p> <p>O pejskovi a kočičce, jak myli podlahu</p> <p>„I pro pána!“ křičela kočička, „co se to, pejsku, s tebou děje? Vždyť ty jsi nějak nemocný?! Vždyť ti kape z huby pěna! Co se s tebou děje?“ – „Ale,“ povídá pejsek, „našel jsem tu něco na stole a myslil jsem, že je to nějaký sýr nebo nějaké cukroví, tak jsem to sněd. Ale ono to strašně štípe a dělá se mně z toho v hubě pěna.“</p> <p>„Ty jsi ale hloupý,“ zlobila se kočička, „vždyť to bylo mýdlo! A mýdlo je přece k mytí, a ne k jídlu.“ – „Aha,“ řekl pejsek, „proto to tak štípalo. Au, au, to to štípe, to to štípe.“ – „Napij se hodně vody,“ poradila mu kočička, „potom to přestane štípat.“</p>	
Literatura	<p>1. Čapek, J. Povídaní o pejskovi a kočičce.</p> <p>2. Millerová, O., Hoffmannová, J., Schneiderová, E. Dialog v hodinách češtiny.</p>
Metodické poznámky	<p>1a) Údiv: „I pro pána ... co se to, pejsku, s tebou děje?“; vysvětlení: „Ale ... našel jsem tu něco na stole a myslil jsem, že je to nějaký sýr nebo nějaké cukroví, tak jsem to sněd. Ale ono to strašně štípe a dělá se mně z toho v hubě pěna.“; výtka: „Ty jsi ale hloupý, ... vždyť to bylo mýdlo! A mýdlo je přece k mytí, a ne k jídlu.“; rada: „Napij se hodně vody, ... potom to přestane štípat.“</p> <p>1b) použití vykřičníku, spojení i pro pána</p> <p>1c) vykřičník znamená hlasité zvolání vyjadřující údiv, otazníkem se naznačuje domněnka, podezření, obava; je to vlastně skrytá otázka, jestli není pejsek nemocný</p>

	1d) No ne! Jémine! Panebože! Pro pánaboha (i propánaboha)! No nazdar!... kočička nemohla uvěřit svým očím, když uviděla pejska, jak mu kape z huby pěna...
--	--

Excelentní úroveň	
<p>1. Promyslete si následující situaci a poté ji před ostatními zahrajte.</p> <p>Právě vám třídní učitelka oznámila, že je na zítřejší den vyhlášeno ředitelské volno. O přestávce se s kamarády radíte, co budete dělat. Vy navrhujete návštěvu technického muzea, kde právě probíhá zajímavá celostátní výstava Velká válka (bruslení, návštěvu filmového představení, jít do plaveckého bazénu aj.). Jeden z kamarádů s návrhem souhlasí, jiný však nesouhlasí a uvádí jiný návrh. Jednotlivé možnosti porovnejte a nakonec se pro jeden z návrhů rozhodněte.</p> <p>2. Vytvářejte krátké dialogy a procvičujte v nich:</p> <p>a) varování, vyhrožování</p> <p>b) vysvětlení, zdůvodnění, kladení podmínky, námitka/y</p>	
Metodické poznámky	Velká válka = 1. světová válka (1914–1918)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-08 Žák rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
Indikátor	1. žák rozliší <u>veslyšenéukázce</u> spisovnou a nespisovnou výslovnost (zme, dyž, vo tom apod.) 2. žák využívá spisovnou výslovnost ve veřejné komunikační situaci
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1.</p> <p>Zeptej se např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - v obchodě prodavačky na cenu zboží, kde najdeš např. pastelky - v knihovně na knihu svého oblíbeného autora - řidiče v autobuse, zda staví na určité zastávce <p>Požádej např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kamaráda, aby ti půjčil kolo - maminku, aby ti uvařila tvé oblíbené jídlo - paní učitelku, aby ještě jednou zopakovala zadání úkolu <p>Přivítej např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rodiče na školní besídce - babičku, která přijela na návštěvu - kamaráda, který tě přišel navštívit do nemocnice 	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-08.02
Další poznámky	Nabízená fonetická transkripce je z didaktického hlediska pro mladší školní věk nevhodná. Nelze propagovat nespisovnou výslovnost, je možné se domluvit na sledování vytipovaného pořadu, ve kterém by žáci měli za úkol vyhledávat nespisovnou výslovnost, případně využít např. archiv ČT.

Optimální úroveň

1. Jeden ze spolužáků má mluvní cvičení na libovolné téma. Vaším úkolem je pozorně sledovat jeho mluvený projev a zaznamenávat, co se vám líbilo, případně jakých nedostatků se dopustil. Nakonec jeho projev zhodnoťte. Nepoužívejte slova líbilo/nelíbilo, ale řekněte, za co spolužáka/spolužačku pochválíte a co naopak doporučujete ke zlepšení a proč

Excelentní úroveň

ODPOSLECHNUTO

1. Všimněte si dialogů:

- a) mezi vašimi vrstevníky,
- b) mezi dospělým a vaším vrstevníkem,
- c) mezi dospělými navzájem,

a to v různých situacích, např. ve škole, v dopravním prostředku, v obchodě, u lékaře aj. Pokuste se zformulovat, co je pro jednotlivé typy dialogů typické. Zaměřte se především na zřetelnost při vyjadřování, přiměřenou hlasitost, tempo řeči a spisovnou výslovnost. Výsledky svého pozorování si vzájemně porovnejte.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-09 Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
Indikátor	1. žák píše vypravování obsahově i formálně správně, dodržuje dějovou posloupnost; pracuje podle rozvité/heslovité osnovy 2. žák sestaví popis předmětu (zvířete/osoby) a popis pracovního postupu, dodržuje logickou návaznost; pracuje podle otázkové osnovy 3. žák v ukázce dopisu doplní, co chybí
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Vytvoř krátké vypravování s názvem Budík podle následující osnovy:</p> <p>a) Ráno sám/sama doma b) Náhlé probuzení c) Budík nejde d) Pádím do školy e) Teprve půl sedmé</p> <p>2. Popiš svoji nejoblíbenější hračku podle následující osnovy:</p> <p>a) Co to je? b) Od koho jsi ji dostal? Jak jsi ji získal? c) Jak vypadá? (velikost, barva, materiál...) d) Kam ji ukládáš, když si s ní nehraješ? e) Co se ti na ní nejvíc líbí?</p> <p>3. Řekněte, které údaje v ukázce dopisu chybí:</p> <p>Maminko, tatínku,</p> <p>posílám Vám vzpomínku z letního tábora, jistě víte, že vám píše vaše dcera Barbora. Strava se nedá jíst, dneska byl jen zelný list, polívka studená, co v ní plavou místo nudlí číslice a písmena. Myslela jsem prostě, že budou různé soutěže, slíbili bojovku, pak jsme hráli vybíjendu, na ovce a na schovku. Štefan, hlavní vedoucí, chodí s naší vedoucí, která je příšera, scházejí se, líbají se u totemu za šera. Proč jsem se nenarodila o pár let dřív? Dneska bych krásně chodila se Štefanem, co říká si Steve. Proč jste mě prostě neměli o pár let dříve? Řekla bych: nebud' nesmělý, líbej mě, Steve. Závěrem dopisu ještě trochu popisu: ta bréca vedoucí je tlustá jak dvě normální oddílové vedoucí. Když běží po lese, všechno na ní třese se. Užívá make-upu, co na ní ten Štefan vidí, to já prostě nechápu.</p> <p>P. S. Pošlete dvě tři sta, jsem bez peněz dočista.</p>	

Poznámky k ilustrativní úloze	<p>ČJL-5-1-09.01 ČJL-5-1-09.02 ČJL-5-1-09.03</p> <p>Použitá ukázka: text písně Z. Svěráka a J. Uhlíře Dopis z tábora</p>
Další poznámky	<p>Vypravování – úvod, vlastní vypravování (zápletka, vyvrcholení děje, rozuzlení) a závěr, rozsah cca 50–80 slov. Vypravování je vhodné tvořit podle verbální nebo obrázkové osnovy. Využívána je přímá řeč, dějová slovesa a krátké věty k navození dějového napětí.</p> <p>Popis – úvod, vlastní popis, závěr. U popisu je akcentována uspořádanost, u pracovního postupu dodržení časové posloupnosti. Doporučujeme pracovat podle obrázkové nebo otázkové osnovy.</p> <p>Dopis – místo a datum, oslovení, sdělení, zakončení, podpis, adresa</p>

Optimální úroveň
<p>1. Přečtěte si pozorně obě ukázky a uveďte, v čem se shodují a čím se liší. Svá tvrzení doložte příklady z textu. Dokážete vysvětlit spojení šli, kam je oči vedly a dávat si bacha? Oba texty převedte do současné podoby spisovného jazyka. Prospělo to oběma ukázkám? Pohádku volně dokončete a své texty porovnejte.</p> <p>a) O kohoutku a psíčkovi</p> <p>Žil staříček se stařenkou, a žili v bídě veliké. Měli jenom kohoutka a psíčka, a i ty chovali nuzně. A tak psíček pravil kohoutkovi: „Víš-li co, bratře kohoutku? Utečeme do lesa! Zde máme živobyčí bíděné.“ „Utečeme,“ pravil kohoutek, „hůře nebude.“ Tak šli, kam je oči vedly. Prochodili celý den, byl čas vyhledat si nocleh. Sešli z cesty do lesa a vyhlédli si velký dutý strom. Kohoutek vzletěl na haluz, psíček zalezl do dutiny a usnuli.</p> <p>Ráno, sotva se rozednívalo, kohoutek zakokřhal: „Kukurykú!“ Uslyšela kohoutka liška, zachtělo se jí pochutnat si na kohoutím mase. Poodešla pod strom a vychvalovala kohoutka: „Ejhle, kohoutek! Takového ptáčka jsem jakživa neviděla, jaké má krásné peříčko, jaký červený hřebínek, jak jasný hlásek! Sleť ke mně, švarný šohajíčku!“</p> <p>b) Dějou se divný věci. Fakt divný, protože jinak by mě nikdo nedonutil najít si propisku a tenhle sešit a začít psát. Slohy nesnáším. Možná to po mně nepůjde někdy přecíst, protože i normálně dost škrábu, natož teď, když píšu pod peřinou a svítím si k tomu baterkou. Musím totiž dávat bacha, aby mě někdo neviděl. Ani máma, ani táta, ani moje uječená ségra, ale hlavně ne ONI! Jsem totiž přesvědčenej, že mě sledují.</p> <p>Na jednu stranu je mi hloupý psát si deník jako nějaká zamilovaná holka, ale na druhou stranu je mi docela jasný, že potřebuju o tom všem udělat záznam nebo zápis nebo tak něco, jako to podle mě dělají opravdoví detektivové.</p>

<p>2. Posadte se ve dvojicích zády k sobě. Jeden z vás má obrázek (osoby, zvířete, věci), druhý prázdný list papíru a tužku. Žák s obrázkem popisuje tak, aby spolužák dokázal graficky ztvárnit popisovaný obrázek co nejvěrněji. Druhý žák může klást doplňující otázky. Po uplynutí časového limitu (10 minut) obrázky porovnejte. Řekněte ostatním, proč se vám práce dařila/nedařila, co by vám pomohlo, co bylo nejobtížnější apod. Poté si role vyměňte.</p>	
Literatura	<p>1a) František Bartoš: Kytice 1b) Petra Braunová: Neuvěřitelné září. Tajný deník Tomáše S. (Upraveno)</p>
Metodické poznámky	<p>1. Shoda: obě ukázky jsou prozaické; v obou je využita frazeologie; rozdíly: a) pohádka; vypravěč, kohoutek, slepička, liška; přímá řeč; slova zastaralá (tzv. archaismy); frazeologie: šli, kam je oči vedly; b) příběh; vypravuje jedna osoba (hlavní hrdina), z textu pouze poznáme, že je to chlapec; nadměrné používání nespisovných slov a slovních tvarů; frazeologie: dávat si bacha; 2. Cílem je, aby se žáci při popisování naučili vyjadřovat co nejvýstižněji, používali vhodná přídavná jména, výstižná slovesa a přirovnání, všimli si důležitých znaků a dodržovali logickou posloupnost aj.</p>

Excelentní úroveň	
<p>1. Spisovatel Petr Nikl vytvořil zajímavý text, který pojmenoval Holá pohádka. Dokážete vysvětlit proč? Pokuste se jej přepracovat tak, abychom pro něj mohli použít název Pohádka rozvitá, a také ji volně dokončete. Texty vzájemně porovnejte, vyberte ten nejoriginálnější a své rozhodnutí odůvodněte. Nakonec své práce porovnejte s originálem.</p>	
Byla žaba.	„Nemám, žabo.
Byla holá.	Nemám plži.“
Padly sněhy.	Cvaká zuby.
Žabu zebe.	„Lezu holý.
Vidí plže:	Břicho zebe.“
„Milý plži.	A sníh vrže...
Nemáš něco?“	„Buďme spolu!“
„Nemám žabo.	radí žaba.
Taky zebe.	„Sama zmrznu.
Lížu ledy.	Jedno teplo.
Kloužu holý.“	Druhé teplo.
„Buďme spolu!“	Třetí teplo.
Radí žaba.	Více topí!“
„Sama zmrznu.	Lezou spolu.

Boky hřejí!“	Země zebe.
Kloužou spolu.	Vidí mloka.
Oba zebe.	„Milý mloku.
Vidí hada.	Nemáš něco?“
„Haló, hade.	„Nemám.
Nemáš něco?	Hledám.“
Zima bolí!“	„Budme spolu!“
<p>2. Popište svoje nejoblíbenější oblečení. Popis musí začínat Nejráději nosím... a končit ...a proto je/jsou moje nejoblíbenější. Nezapomeňte si nejprve sestavit osnovu.</p>	
Literatura	Petr Nikl: Lingvistické pohádky
Metodické poznámky	2. Hodnotíme logické uspořádání vět a souvětí, volbu výstižných a vhodných slov (zvláště sloves a přídavných jmen), zařazení přirovnání, kreativitu žáka.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-10 Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytvoří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti
Indikátor	1. žák k vybranému textu přiměřené délky vytvoří rozvitou nebo heslovitou osnovu (nejméně o třech bodech) 2. žák zařadí do přečtené ukázky na vhodné místo nabízený text

Ilustrativní úlohy

Minimální úroveň

V létě o prázdninách se Michal a Radek rozhodli, že přenocují ve stanu na zahradě u babičky. Odpoledne postavili stan a teď v něm leží zachumlaní do spacáků. Když se kluci odpoledne stěhovali do stanu, babička se strachovala: „Nebudete se tam, hoši, bát?“ „My a bát se?“ zlobili se kluci. „To nás máš, babi, za strašpytle?“

Ale teď tu leží a nemůžou usnout. Napjatě poslouchají podivné šelesty a neznámé zvuky. Cítí, jak jim buší srdce. Pár kroků za plotem zahrady začíná les. Nikdy nevěřili na strašidla, ale teď je napadá – co kdyby přece? Každou chvíli přejede po plachtě stanu větve, jak se komíhá ve větru. Nebo to není větve? Kluci se začínají potit a oči mají dokořán. Napínají uši. Venku se zvedá vítr. Co to tak strašidelně šelestí v korunách stromů? A teď to venku zafunělo, teď to škrábe po plachtě! Co se to dobývá dovnitř? Venku se ozvalo zakňučení a nové škrábání. „Vždyť je to náš Mates!“ zvolal Michal. A už se kluci hrabou ven a otvírají stan. Dědečkův pes se hrne dovnitř jako velká voda.

Kluci si oddychli. Netrvalo dlouho a všichni tři spokojeně spali. Chundelatý psí kožich kluky krásně hřál, a i když se venku čerti ženili, vítr hučel a padal déšť, chlapani o ničem nevěděli.

1. Sestav rozvitou/heslovitou osnovu vyprávění.

2. Z vyprávění o chlapcích vypadl následující text. Na které místo v příběhu bys ho zařadil? Vyber větu z uvedené nabídky, na niž by text vhodně navazoval:

Kluci si představují divokého kance nebo zježenou hlavu s ohnivýma očima. Na stan dolehlo nějaké těžké tělo. „Mamí!“ vyjekl Radek.

- „Nebudete se tam, hoši, bát?“
- Pár kroků za plotem zahrady začíná les.
- Co se to dobývá dovnitř?
- Dědečkův pes se hrne dovnitř jako velká voda.

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-10.01 ČJL-5-1-10.02
----------------------------------	--------------------------------

Optimální úroveň
<p>1. Přečtete si pozorně příběh o Enšpíglvi. Poté jej rozdělíte na odstavce a nakonec vypracujete heslovitou osnovu. Dodržujte uvedenou strukturu.</p> <p>OSNOVA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod 2. Stať: <ol style="list-style-type: none"> a) zápletka b) vyvrcholení děje c) rozuzlení 3. Závěr <p>Jednou po poledni zašel unavený Enšpígl do hospody v malém městečku, aby pojedl. Hostinská byla sama doma. Byla to divná patronka. Jedinou její láskou byl bílý psíček, kterého chovala celý den na klíně a krmila ho masem z vlastního talíře. Enšpígl si dal kus pečeně a džbán piva. Když si tak pochutnával, opustil psík svou paní a lísal se k němu. Hostinská řekla: „Dejte mu kousek pečeně a nalijte mu na talíř trochu piva – má to rád, mrška.“ Šibal to beze všeho udělal a psíček si pochutnával. Když Enšpígl dojedl a dopil, požádal hostinskou, aby mu spočítala útratu. Pak se jí zeptal: „Paní hostinská, posečkala byste tomu, kdo by neměl náhodou čím zaplatit?“ Hostinská se hned začala zaklínat, takového že ona nic nedělá, to že není jejím zvykem. Podobného hosta že by si musela nechat v zástavě tak dlouho, dokud by nezaplatil. „To je správné, paní hostinská, jsem rád, že se v této věci shodujeme,“ přitakal Enšpígl. A když mu řekla, kolik má platit, položil na stůl polovičku té částky, posadil si psíčka na ruku a chtěl odejít. „Jak to, pane?“ volala překvapeně hostinská. „Vždyť platíte jen polovičku – a kam nesete mého psíčka?“ Enšpígl odpověděl: „Snědl a vypil jsem opravdu jen polovičku, tu druhou snědl psíček. A protože zatím nemá, čím by zaplatil, беру ho s sebou do zástavy.“ Protože šibal mluvil vážně, dala se šenkýřka do prošení. Ale marně. Enšpígl mluvil o soudu a tvrdil, že ona ho vybídla, aby psíka krmil, a on jako slušný člověk jejímu přání vyhověl. „Jestli chcete, můžete si psíčka koupit, rád vám ho prodám a z peněz, které utržím, zaplatím. Jistě nenecháte svého miláčka pro dluhy v zástavě.“ Hostinská se o psíčka tak bála, že ráda zaplatila hodně peněz, aby nebyl odnesen. Šibal jí pak doplatil polovinu účtu. Ostatní peníze uložil do svého váčku a odcházel z hospody bohatší, než do ní vstoupil.</p> <p>2. Vymyslete název příběhu, tak aby byl jeho obsah vyjádřen nějakým pořekadlem, rčením nebo příslovím.</p>

3. Připravte si podle sestavené osnovy mluvní cvičení a představte je ostatním. Které vystoupení se vám líbilo nejvíc a proč?	
Literatura	1. Emanuel Frynta: Moudří blázni (Upraveno)
Metodické poznámky	(1) U heslovité osnovy se snažíme o to, aby žák jednotlivé body vyjádřil jedním, dvěma slovy. 2. Např. Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá; Kdo chce s vlky žít, musí s nimi výt; Komu není rady, tomu není pomoci... 3. Hodnotíme plynulost projevu, výstižnost při volbě jazykových prostředků, zařazení přímé řeči, přihlížíme také k rovině spisovnosti/ nespisovnosti mluveného projevu.

Excelentní úroveň	
<p>1. Přečtěte si pozorně vybrané titulky z deníku Sport. Poté si vyberte 5 z nich tak, abyste mohli vytvořit osnovu zajímavého vypravování.</p> <p>Vyhraje ten, koho podpořím; Finále je v ohrožení; Tady bude Jágrovo; Žlutí kanárce v ohrožení; Na moře nemám čas; Češi mohou jásat; Nastává éra Ivce; Samotáře zničil doping; Král a budoucí prezident; Kometa Kvitová; Humbuk kolem šampionky; Tour de karambol; Testují stopera; Řekl o svých metodách</p>	
<p>2. Podle sestavené osnovy napište vypravování. Příběhy představte ostatním a řekněte, jak se vám práce dařila, co pro vás bylo nejobtížnější a co se vám naopak dařilo.</p>	
<p>3. Vyberte příběh, který vás zaujal nejvíc, a porovnejte jej s výsledkem své práce. V čem vidíte zásadní rozdíly?</p>	
Literatura	Český jazyk pro 5. ročník z nakladatelství Fraus

3.3 Druhý stupeň ZŠ

Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-01 Žák odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji
Indikátory	1. žák po přečtení textu vybere z nabízených možností ty, které vyjadřují některý z názorů pisatele textu 2. žák si nad informačním zdrojem odpoví na otázku o jeho důvěryhodnosti, u získaného údaje hledá další pramen pro ověření

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-02 Žák rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru
Indikátory	1. žák odliší v jednoduchém textu názor autora či postavy od faktů 2. žák najde v textu prvky (motivy nebo jazykové prostředky), které naznačují, co chce komunikační partner svou promluvou říct, kam směřuje

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-03 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj
Indikátory	1. žák najde výrazný prostředek manipulace v textu 2. žák rozpozná alespoň jeden cíl sledovaný autorem textu 3. žák zaujme kritický postoj k cílům manipulace (k záměrům manipulátora)

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-04 Žák se dorozumívá kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák najde slovo nevhodně užitě v dané komunikační situaci a nahradí je vhodnějším 2. žák rozhodne podle komunikační situace, zda je namístě mluvit spisovně 3. žák změní své uvolněně nespisovné vyjadřování v řeč kultivovanou, se stylově neutrálními a společensky přijatelnými výrazy a s uspořádanou stavbou výpovědí, když se obrací k osobě váženější a v situacích formálních

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-05 Žák odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vybere z nabízených možností text, který je pro danou komunikační situaci nejvhodnější 2. žák v krátké ukázce najde nespisovné výrazy a nahradí je výrazy spisovnými 3. žák nahradí výrazy zjevně nevhodné pro jeho komunikační záměr a nahradí je vhodnějšími

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-06 Žák v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák zpětně zhodnotí, zda ve svém projevu hovořil přiměřeným tempem, zda vhodně frázoval, zda jeho intonace odpovídala druhům vět, zda všechna slova zřetelně vyslovoval

	<p>2. žák po krátkém čase na rozmyšlenou o výběru tématu a o způsobu přednesení pronese souvislou a převážně spisovnou řečí krátké sdělení o něčem, čemu by ostatní měli podle něho věnovat pozornost</p> <p>3. žák pojmenuje běžné rozdíly mezi tím, jak se vyjadřuje soukromě a jak je vhodné mluvit na veřejnosti</p>
--	--

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-07 Žák se zapojuje do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu
Indikátory	<p>1. žák formou dialogu zdramatizuje epizodu ve vhodném textu</p> <p>2. žák se bez konfliktů a podstatných nedorozumění zapojí do řízené diskuse</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-08 Žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát
Indikátory	<p>1. žák vyhledá v krátkém textu klíčová slova</p> <p>2. žák posoudí, zda je daná informace obsažena v textu</p> <p>3. žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku</p> <p>4. žák vytvoří/ zapíše krátké shrnutí jednoduchého textu nebo vybere hlavní informaci z nabízených možností</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-09 Žák uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text s dodržováním pravidel mezivětného navazování
Indikátory	1. žák uspořádá části textu tak, aby byla dodržena logická návaznost či dějová posloupnost 2. žák vytvoří souvislý a srozumitelný text, v němž se svou myšlenkou nebo pocitem a s vlastním záměrem osloví adresáta, kterého si sám zvolí. Délku textu přizpůsobí potřebě svého sdělení.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-10 Žák využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů
Indikátory	1. žák najde chybnou formulaci (nejednoznačné místo, stylistickou chybu) a navrhne vhodnou úpravu 2. žák rozpozná v textu místo, kde je zřetelně porušena jeho soudržnost a navrhuje úpravu 3. žák před odevzdáním svého textu zajišťuje kontrolu správnosti pomocí příruček, konzultací a dalších/jiných zdrojů 4. žák rozpozná, zda předložený text nese převážně znaky stylu odborného, publicistického (žurnalistického), uměleckého, či prostěsdělovacího 5. žák vytvoří krátký smysluplný text; vysvětlí, komu je určen a jaký záměr má vyjádřit; svoje tvrzení doloží konkrétními jazykovými prostředky; svoje tvrzení doloží konkrétními jazykovými prostředky užitými v textu

Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-01 Žák odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji
Indikátor	1. žák po přečtení textu vybere z nabízených možností ty, které vyjadřují některý z názorů pisatele textu 2. žák si nad informačním zdrojem odpoví na otázku o jeho důvěryhodnosti, u získaného údaje hledá další pramen pro ověření
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>„Školáci mají tisíce informací z internetu, knížek jsou plné regály, ale co číst? Mám možná mylnou a bláhovou představu, nestydím se za ni – přečte-li někdo zkrácenou verzi, bude mít třeba chuť přečíst neupravenou verzi... Žijeme rychle, ne nebezpečně, pohodlně; knížku nic nenahradí, kdo nečte, okrádá se o možnost pěstovat fantazii a bez fantazie nastupuje nuda, otupělost a hlupství.“</p> <p style="text-align: center;">(názor V. Duška z článku Mušketýři či Bídníci na pár stránkách, deník Metro)</p> <p>Které z následujících tvrzení je nejbližší názoru autora?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Školákům chybějí informace z internetu. • Kdo nečte, nepěstuje fantazii. • Číst je nuda. • Školáci by neměli číst zkrácené verze knížek. <p>Život dnes běží celkem rychle.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-02.1 ČJL-9-1-02.2

Optimální úroveň	
<p>Do Benátek míří až 35 milionů turistů ročně. Jejich historické jádro, které tvoří město s vodními kanály, především v létě praská ve švech. Davy turistů berou místním klid, a tak se historická část rychle vylidňuje. Podobný trend je mimochodem vidět také v historických částech Prahy.</p>	

Zatímco v sedmdesátých letech žilo v Benátkách 120 tisíc lidí, dnes už jejich počet klesl pod polovinu tohoto počtu. Pokud by se nepodařilo trend vylidňování zastavit, vypočítali benátský radní, že v roce 2030 už nebudou mít historické Benátky žádné stálé obyvatele. Největší část turistů přitom tvoří ti, kteří přijedou autobusy na pouhých několik hodin, a příjmy z jejich návštěvy nepokryjí ani náklady za úklid odpadků, které po sobě zanechají.

I když nápad vybírat vstupné za návštěvu historické části města (plánovalo se 50 eur na den) zatím neprošel, snaží se radnice ulehčit obyvatelům život různými omezeními turistů. Jedním z posledních je zákaz tahání kufrů a tašek s plastovými kolečky, které svým hlukem ruší obyvatele Benátek. Zákaz platí od května 2015 a těm, kteří ho poruší, hrozí pokuta až 500 eur. Podobně jsou na tom i jiná evropská města, a to např. Barcelona. Sedm milionů turistů, kteří jezdí do Barcelony především za zábavou, způsobuje nezvladatelný nepořádek, ve městě klesá kvalita turistických služeb.

L. Palata, redaktor MF DNES (zkráceno)

1. Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je v souladu s informacemi obsaženými v textu. Své rozhodnutí doložte příkladem z uvedené ukázky.

1. Lidé v dnešní době hodně cestují.
2. Benátky a Barcelonu navštěvuje v létě nadměrný počet turistů.
3. Čím více turistů přijede, tím lépe se v těchto městech žije.
4. Obyvatelé Benátek a Barcelony si přejí, aby jejich města navštěvovalo co nejvíc turistů, protože jsou pro ně hlavním zdrojem finančních prostředků.
5. Počet obyvatel v uvedených městech je několikrát vyšší než počet turistů.
6. Místní obyvatelé se kvůli vysokým počtům turistů z historických center stěhují.
7. Aby se zvýšil objem finančních prostředků, uvažují např. v Benátkách o zavedení vstupného do historického centra města.

2. Připravte si mluvní cvičení o nejnavštěvovanějších místech v Evropě nebo ve světě. Aktuální informace zjistěte na internetu.

Metodické poznámky

1) Cílem tohoto úkolu je zjistit, jak žák rozumí informacím v textu, jak se v něm umí orientovat.

(2) Tento úkol je zaměřen nejen na využití získaných informací v praxi, ale i na dovednost seznámit s nimi ostatní. Doporučujeme využití powerpointové prezentace. Při projevu sledujeme výstižnost, plynulost, rozsah slovní zásoby, vhodnost zvolených jazykových prostředků, spisovnost, dovednost upoutat ostatní apod.

Excelentní úroveň

Dnešní matky a otcové jsou sice starostlivější, ale na množství zraněných dětí to nemá vliv. Loni (2014) se počet úrazů oproti předchozím rokům dokonce zvýšil. Navíc právě nastává nejkritičtější období – prázdniny.

„Děti nejsou ve vlastním známém prostředí, věnují se činnostem, které v průběhu školního roku často nejsou zvyklé dělat, nebo zkoušejí nové sporty,“ vypočítává hlavní důvody úrazů P. Havránek, přednosta Kliniky dětské chirurgie a traumatologie Thomayerovy nemocnice v Praze, kde ročně hospitalizují až okolo pěti tisíc dětí. „Méně úrazů se stane při dobře organizovaném sportu, např. na dětských táborech, naopak největší riziko nastává, když dítě podniká sportovní aktivity bez dozoru,“ říká lékař.

Na jeho klinice jsou nejčastěji ošetřeny nebo hospitalizovány děti se zlomeninami končetin, nejtěžší následky však mívají po úrazech hlavy, např. když nešikovně spadnou z kola. Stačilo by přitom málo: nosit přilbu, která je až v 95 % případů schopna zabránit vážnému poranění mozku. Jenže mnoho dětí ji, paradoxně kvůli rodičům, nenesí. „Situace je sice lepší než před 10 lety, kdy helmu nenesil nikdo, stále však není zvykem, že ji nosí rodiče, aby šli svým dětem příkladem,“ uvádí přednosta kliniky. Přilbu si pak při samostatné jízdě nenasadí ani děti. „Když nemusí táta, tak proč já,“ říkají často zdravotníkům, kteří je ošetřují.

V. Barák, Týden č. 27–28/2015

1. Který z následujících úseků textu neobsahuje fakta, ale subjektivní pocity autora textu?

(Uvedené možnosti posuzujte v souvislosti s výchozím textem)

- a) jsou sice starostlivější, ale na množství zraněných dětí to nemá vliv
- b) ročně hospitalizují až okolo pěti tisíc dětí
- c) nejtěžší následky však mívají po úrazech hlavy
- d) při dobře organizovaném sportu, např. na dětských táborech
- e) která je až v 95 % případů schopna zabránit vážnému poranění mozku

2. Připravte si mluvní cvičení na téma Dodržování pravidel bezpečnosti a já.

Metodické poznámky

(1) Fakta neobsahuje možnost a): skutečnost, že dnes jsou rodiče starostlivější, je pouze subjektivní pocit. Dnes mají děti o prázdninách (ale i mimo ně) daleko větší možnosti než dříve, a proto také dochází k úrazům častěji, např.: bruslení na cyklostezce nejen bez přilby, ale i bez chráničů kolen a loktů, dítě není v autě v dětské sedačce a ani není připoutáno bezpečnostním pásem. Zdůrazníme důležitost prevence.

(2) Úkol by měl vést žáky k zamyšlení, zda a do jaké míry dodržují např. při sportu bezpečnostní pravidla. Na co zapomínají, co podceňují, co naopak dělají správně. Na mluvní cvičení doporučujeme navázat diskusí.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura				
Ročník	9.				
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova				
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-02 Žák rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru				
Indikátor	1. žák odliší v jednoduchém textu názor autora či postavy od faktů 2. žák najde v textu prvky (motivy nebo jazykové prostředky), které naznačují, co chce komunikační partner svou promluvou říct, kam směřuje				
Ilustrativní úlohy					
Minimální úroveň					
<p>1. Do tabulky vepište čísla vět podle toho, zda věta svou informaci podává jako fakt, nebo zda je podávána jako názor autora nebo postavy.</p> <p>Jinan dvoulaločný (Ginkgo biloba)</p> <p>(1) V celé Asii se jinan vysazuje v okolí buddhistických chrámů.</p> <p>(2) V Číně je jinan považován za svatý strom.</p> <p>(3) Je to nahosemenná rostlina.</p> <p>(4) Šišťice na samčí rostlině připomínají nejspíše chlupatou housenku nebo jehnědu.</p> <p>(5) V prvním velkém čínském atlase léčivých rostlin napsaném před 5000 lety uvedl císař Shen-nung tento postřeh:</p> <p>(6) „Tento strom ti spolehlivě vyléčí srdce, zbaví plíce těžkosti a povzbudí paměť.“</p> <p>(7) Čínští lékaři používali jinan též na omrzliny, otoky a astma.</p> <p style="text-align: right;">(Podle internetu)</p>					
	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="text-align: center;">fakt</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">názor</td> <td></td> </tr> </table>	fakt		názor	
fakt					
názor					
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-02.1 ČJL-9-1-02.2				

Optimální úroveň	
<p>1. Zformulujte, co nám autor textu sdělil jako fakt, a vyhledejte věty (souvětí), ve kterých vyjadřuje svůj osobní názor k celé situaci.</p> <p>Jednoho dne jsem měl uprostřed rušné ulice vyhledat v kapse klíče od našeho bytu a předat je své ženě, která se vracela domů dříve než já. Stála a čekala. Já prohledával oblek i plášť a zjišťoval, že kapes s postupem času přibývá. Již podvanácté jsem prohledával čtyřicátou kapsu</p>	

a z ostatních vypadávaly zbytky vstupenek, zbytky jízdenek, zbytky účtenek, zbytky zbytečných zbytků, chaos mě obklopoval i pronikal a před očima poletoval černý havran vzteku. V té chvíli moje žena, klidná, vyrovnaná a usmívající se jako vždy, řekla: „Nerozčiluj se.“ Řekla to v nejlepší vůli uklidnit mne, ale tím právě vytvořila opačný pól a já sjel rukou do kapsy saka jako blesk do stodoly. Z kapsy toho moc nezbylo. Rozhodně se to nepodobalo kapse a také sako v místě zásahu ztratilo podobu i povahu saka.

Bylo to, jak jsem již řekl, na rušné ulici a já se pokusil vybit diskrétně. Rozerval jsem svůj oděv tiše a nenápadně a myslím, že víc než sedm lidí si toho opravdu nepovšimlo.

Miroslav Horníček: Dobře utajené housle

2. Které z uvedených frazémů nejlépe vystihují obsah textu?

Nabídka:

berou ho všichni čerti, má černo před očima, stříhá ušima, bije kolem sebe jako kůň, chodí jako mátoha

3. Zamyslete se nad tím, co bývá nejčastější příčinou vašeho vzteku. Sestavte popis děje, v němž spolužákům objasníte, jak to vypadá, když máte opravdu velký vztek. Zamyslete se nad tím, zda by se situace nedala vyřešit i jinak.

Literatura	HORNÍČEK, M. Dobře utajené housle. Praha: Československý spisovatel, 1998.
Metodické poznámky	(2) Vhodných možností je několik: berou ho všichni čerti, má černo před očima, bije kolem sebe jako kůň. Úkol můžeme formulovat také bez nabídky, kterou žákům poskytneme až v případě, že žádný vhodný frazém neuvedou. Pokud nabídku poskytneme, zeptáme se, zda neznají ještě další možnosti.

Excelentní úroveň

Jednoho dne jsem měl uprostřed rušné ulice vyhledat v kapse klíče od našeho bytu a předat je své ženě, která se vracela domů dříve než já. Stála a čekala. Já prohledával oblek i plášť a zjišťoval, že kapes s postupem času přibývá. Již podvanácté jsem prohledával čtyřicátou kapsu a z ostatních vypadávaly zbytky vstupenek, zbytky jízdenek, zbytky účtenek, zbytky zbytečných zbytků, chaos mě obklopoval i pronikal a před očima poletoval černý havran vzteku. V té chvíli moje žena, klidná, vyrovnaná a usmívající se jako vždy, řekla: „Nerozčiluj se.“ Řekla to v nejlepší vůli uklidnit mne, ale tím právě vytvořila opačný pól a já sjel rukou do kapsy saka jako blesk do stodoly. Z kapsy toho moc nezbylo. Rozhodně se to nepodobalo kapse a také sako v místě zásahu ztratilo podobu i povahu saka.

Bylo to, jak jsem již řekl, na rušné ulici a já se pokusil vyběhnout diskrétně. Rozerval jsem svůj oděv tiše a nenápadně a myslím, že víc než sedm lidí si toho opravdu nepovšimlo.

Miroslav Horníček: Dobře utajené housle

1. Jaký problém měl autor textu? Co byste dělali vy na jeho místě?
2. Co je vám na autorovi sympatické, případně nesympatické?
3. Napište autorovi dopis, ve kterém navrhnete, jak by se podobná situace dala řešit.

Literatura

HORNÍČEK, M. Dobře utajené housle. Praha: Československý spisovatel, 1998.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-03 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj
Indikátor	1. žák najde výrazný prostředek manipulace v textu 2. žák rozpozná alespoň jeden cíl sledovaný autorem textu 3. žák zaujme kritický postoj k cílům manipulace (k záměrům manipulátora)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. V kterém místě textu projevil autor tohoto sdělení, že se sám přiklání k jednomu z možných záměrů s městským parkem?</p> <p>Park zůstane parkem</p> <p>Pondělní jednání občanského sdružení Ochrana památek přineslo novou naději všem občanům Dolních Břežan. Bylo věnováno palčivému problému modernizace městského parku. Vedení města navrhlo totiž řešení skupiny architektů kolem Jana Nováka. Studii, která likviduje charakteristický romantický ráz parku a počítá s jeho otevřením pro bruslaře a cyklisty, členové sdružení v diskusi odsoudili. Svůj postoj vyjádřili také podepsáním dopisu radě města.</p> <p>2. Varianta s dopomocí učitele – učitel nabídne několik tvrzení o autorových záměrech: Jaké manipulace se autor textu dopouští?</p> <p>A) Naznačuje, že vedení města v jeho záměru nikdo z občanů nepodporuje. B) Obviňuje vedení města, že se s občany o modernizaci parku nebaví. C) Připomíná občanům, že starosta nedbá o slíbený rozvoj cyklostezek. D) Upozorňuje, že vedení města chce likvidovat stromy v parku. E) Sdružení Ochrana památek zastupuje zájem všech občanů města.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-03.1

Optimální úroveň

1. Srovnajte uvedené ukázky a rozhodněte, jaký byl hlavní záměr jejich autorů. Svě rozhodnutí doložte příklady z textu.

a) Zpátky do školy s magickým perem AB!

Světová novinka pro školáky a studenty nyní přináší revoluci do školních lavic. Díky magickému peru AB zvládnete školní testy na jedničky a navíc získáte další zajímavé funkce. Pero AB totiž přichází s naprosto geniální konstrukcí – výborně píše, funguje jako stojánek na mobil, umí se změnit v originální stylus, co reaguje s displejem telefonu a přiláká jedničky pomocí magického symbolu!

A jak magické pero AB získat? Stačí udělat v hypermarketu nákup za dva tisíce korun a novinku v rámci kampaně Zpátky do školy získáte jako dárek!

Akce začíná 25. srpna, ale pozor – platí jen do vyčerpání zásob!

Mladá fronta Dnes

b) PROFIMALT

Od letošního roku je uváděn na trh nový výrobek pod obchodním jménem Profimalt. Jedná se o univerzální výrobek vhodný na výrobu malt pro zdění a zhotovení vnitřních i vnějších omítek. Při výrobě malt plně nahrazuje cement, vápno a potřebné přísady, neboť všechny složky jsou již v tomto výrobku smíchány ve správném poměru. Použitím Profimaltu se dosahuje výrazné úspory nákladů v porovnání s tradiční formou přípravy malt. Vyrobena malta je vhodná na zdění všech typů kusového staviva. Její použití v interiérech, stejně jako exteriérech, je bezproblémové. Při správné aplikaci zaručuje jeho složení dlouhodobou kvalitu a životnost vyrobených malt. Výrobek Profimalt byl vyvinut tak, aby poskytoval přiměřenou dávku bezpečnosti a spolehlivosti při zdění a omítání.

Profimalt a balené cementy jsou k dostání v široké síti prodejen stavebních materiálů. Ke všem novinkám jsou připraveny technické listy a další informační materiály, ve kterých najdou spotřebitelé podrobnější informace o složení produktů, o aplikačních možnostech a praktické tipy, jak Profimalt co nejefektivněji použít.

Stavebnictví a interiér (upraveno)

2. Která z uvedených funkcí reklam má výrazně manipulativní charakter? Vyhledejte v denním tisku, časopisech, na internetu k jednotlivým typům vhodné příklady.

a) Spotřebitel se dovídá o tom, že na trhu je nový výrobek nebo služba.

b) Spotřebitel je přemlouván (přesvědčován) ke koupi výrobku nebo služby.

c) Spotřebitel je upozorňován na inovovaný výrobek nebo službu.

<p>3. Naplánujte ve třídě diskusi na téma Život s reklamou. Příklady otázek:</p> <p>a) Do jaké míry se necháte reklamou ovlivnit?</p> <p>b) Jaký typ reklam na vás nejvíce působí a proč? venkovní (outdoorová), billboardy, plakáty, propagační letáky; tištěná, LED stěny, internetová, televizní, rozhlasová...</p> <p>c) Vnímáte reklamu kladně, nebo záporně? Své rozhodnutí odůvodněte.</p> <p>d) Který výrobek jste si naposledy na základě reklamy koupili? Apod.</p>	
Literatura	<p>HORÁK, O. Novinky na trhu balených cementů. In Stavebnictví a interiér 9/2008, s. 6.</p> <p>http://www.stavebnictvi3000.cz/c2791</p>
Metodické poznámky	<p>(1) a) Autor sice informuje o novém typu pera, ale hlavním cílem je nákup za 2 tisíce korun v některém z hypermarketů. Využívá prostředky manipulace: slibuje něco (samé jedničky), co nelze v žádném případě splnit. Reklama uveřejněná na konci letních prázdnin, kdy se nakupují pomůcky do školy, je zaměřena především na žáky základních škol; b) jedná se o článek pojednávající o novém výrobku (nejedná se o reklamu).</p> <p>(3) Diskusi je důležité připravit. Vybereme moderátora, který bude diskusi řídit, uvedené otázky mohou sloužit jako příklad. Doporučujeme, aby skupiny (dvojice) žáků připravily do diskuse otázky podobného typu, a tím se na její přípravě podílely. Zároveň tím pomáháme moderátorovi. Konečný výběr otázek však necháváme na něm.</p>

<p>Excelentní úroveň</p>
<p>1. Uspořádejte ve třídě diskusi na téma Život s reklamou. Pokuste se během ní odpovědět také na uvedené otázky. Pokud s některou odpovědí spolužáka souhlasíte, podpořte ho, v opačném případě uvádějte vhodné argumenty, proč nesouhlasíte.</p> <p>a) Jaká je vaše oblíbená reklama a proč?</p> <p>b) Dá se podle vašeho názoru nějak prokázat, že reklama s lidmi manipuluje? Uveďte příklady.</p> <p>c) Je možné se reklamám ubránit? Své rozhodnutí odůvodněte.</p> <p>d) Jak by měla podle vás vypadat správná reklama?</p> <p>2. Vytvořte reklamu na základě uvedených požadavků. Využijte jazykové prostředky, které jsou pro reklamu typické, a snažte se, aby upoutala co nejvíce zájemců. <u>I.Reklamananový výrobek(službu)</u>:</p> <p>a) vyzvedávání a zdůrazňování jeho předností a kladů;</p> <p>b) uvádění vlastností, které výrobek nemá, ani mít nemůže.</p>

II. Reklama inovovaný výrobek (službu):

- a) srovnávání se starším výrobkem téže firmy (společnosti), zdůraznění, v čem je inovovaný výrobek lepší než původní;
- b) srovnávání s výrobkem jiné firmy (společnosti), tzv. „běžným“, zdůraznění, v čem je „náš“ výrobek lepší.

Výsledek své práce obhajte. Posudte, co se vám podařilo, co nikoli, s čím jste měli největší problém, co se vám nepodařilo.

Metodické poznámky	b) Reklama se testuje na čtyřech kritériích. Zkoumá se, jestli je reklama srozumitelná, relevantní (jestli je z reálného světa příjemce), jedinečná a hlavně motivující (ke koupi produktu, změně postoje...). Pokud se žáci ve škole naučí, že ti, kdo reklamy navrhují, se soustředí na tyto čtyři věci, budou odolnější vůči klamavé reklamě a jejím svodům.
--------------------	---

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-04 Žák se dorozumívá kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci
Indikátor	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák najde slovo nevhodně užitě v dané komunikační situaci a nahradí je vhodnějším 2. žák rozhodne podle komunikační situace, zda je namístě mluvit spisovně 3. žák změní své uvolněně nespisovné vyjadřování v řeč kultivovanou, se stylově neutrálními a společensky přijatelnými výrazy a s uspořádanou stavbou výpovědí, když se obrací k osobě váženější a v situacích formálních
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Připrav si a prones krátké uvítání hostů z Rady města na školní oslavě. 2. Vašemu trenérovi bude padesát. Máš o něm za tým dorostu promluvit a poděkovat mu na oslavě, kde budou kromě dorostenců i členové ostatních týmů, také vedení města, ředitelka vaší školy, rodiče mladších sportovců. Je vhodné mluvit spisovně, nebo tak, jak jste zvyklí ve vašem týmu? 	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-04.1 ČJL-9-1-04.2

Optimální úroveň
<p>1. Seznamte se s textem žádosti, jak ji stylizoval ve své knize spisovatel František Nepil. Je záměrně stylizovaná jako součást literárního díla. Rozhodněte, zda by obstála v úředním styku, a své rozhodnutí odůvodněte.</p> <p>Vážený pane starosto,</p> <p>již dlouhá léta se obírám myšlenkou na koupi levnějšího domku se zahrádkou ve Vaší obci. Stavba může být i starší a chatrná. Nemusí být luxusní, o to mi nejde, však já ji zrychtuju. Sním o tom, že pak budu o nedělích a svátcích jezdit na chalupu, budu odpočívat a rekreovat se.</p> <p>Uvítal bych, kdybyste mi podali zprávu co nejdříve.</p>

<p>2. Podtrhněte v Nepilově textu nevhodné výrazy nebo méně vhodné formulace. Navrhněte, jak byste je v běžné úřední žádosti opravili. Uveďte vhodné argumenty.</p> <p>Vyhledejte v textu nespisovný výraz. Vysvětlete jeho význam a nahraďte ho spisovným.</p> <p>3. Rozhodněte, zda je nutné žádost vždy zdůvodnit. Pokuste se autorovo zdůvodnění vyjádřit stručněji a výstižněji.</p> <p>4. Žádost opravte, doplňte chybějícími údaji a napište. Výsledky vzájemně porovnejte a vyberte jednu, která se vám líbila nejvíc. Své rozhodnutí obhajte před ostatními.</p>	
Literatura	HAUSER, P. a kol. Čeština hravě. Cvičebnice pro 8. ročník základní školy a nižší gymnázia. Praha: Pansofia 2001.

Excelentní úroveň	
<p>1. Vymyslete a napište jakoukoli odpověď na uvedenou žádost. Nezapomeňte dodržet všechny náležitosti úředního dopisu.</p> <p>2. Výsledek své práce porovnejte s ostatními. Posuďte, co se vám podařilo, co se vám naopak nepovedlo a proč. Vyberte odpověď, která se vám líbila nejvíc, oceňte nápad a uveďte klady, ale i zápory vámi vybraného textu. Poradte ostatním, na co by si měli dávat pozor.</p>	
Literatura	HAUSER, P. a kol. Čeština hravě. Cvičebnice pro 8. ročník základní školy a nižší gymnázia. Praha: Pansofia, 2001.
Metodické poznámky	Úkoly 1–3 mohou být pro optimální a excelentní úroveň společné. Žáky vedeme k objektivnímu posouzení výsledků práce, a to nejen spolužáků, ale i vlastních. Důležité je zdůvodnění PROČ, uvádění, obhajoba a podpora argumentů. V žádném případě se nespokojíme s odpovědí typu líbilo/nelíbilo.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-05 Žák odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru
Indikátor	1. žák vybere z nabízených možností text, který je pro danou komunikační situaci nejvhodnější 2. žák v krátké ukázce najde nespisovné výrazy a nahradí je výrazy spisovnými 3. žák nahradí výrazy zjevně nevhodné pro jeho komunikační záměr a nahradí je vhodnějšími
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Tvůj spolužák písemně žádá třídního učitele o uvolnění z výuky, protože se chce zúčastnit turnaje v ledním hokeji. Který z následujících textů je nejvhodnější?</p> <p>a) Pane Novák, prosím, pusťte mě ze školy příští středu, jedu s klukama na turnaj, hrajeme o zlato. Díky. Petr Malina</p> <p>b) Pane učiteli, prosím o uvolnění z vyučování. Příští středu bojujeme o zlato, rád bych hrál. Děkuji. Petr Malina.</p> <p>c) Pane učiteli, prosím, o uvolnění z vyučování. Náš hokejový tým postoupil do finále, které se koná příští středu. Rád bych se turnaje zúčastnil. Děkuji. Petr Malina</p> <p>d) Pane učitel, prosím o uvolnění z vyučování. Náš hokejový tým hraje finálový zápas, který se uskuteční příští středu. Vzhledem k tomu, že jsem členem týmu, rád bych se turnaje zúčastnil. Díky Vám. Petr Malina</p> <p>2. Nahradte nevhodné výrazy ve výchozím textu výrazy spisovnými.</p> <p>Emotikony v našem psaní</p> <p>Objevily se zčistajasna. Symboly, které se obvykle ksichtí, někdy pomrkávají, mají i smutný kukuč. Do esemesky je vrazí náctiletí i dospělí, vysvětlují jima smysl přátelských vztahů v kyberprostoru, prosakují i do obchodní korespondence. Kterou cestou se všudypřítomní smajlíci rozběhnou dál?</p> <p style="text-align: right;">Podle MFD</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-05.1 ČJL-9-1-05.2 ČJL-9-1-05.3

Optimální úroveň

1. Porovnejte obě ukázky a řekněte, jaký je mezi nimi vzájemný vztah, co je pro ně společné. Své rozhodnutí doložte příklady z textu. Vyberte slova, kterým nerozumíte, a poraďte se o jejich významu s ostatními.

a) Máry stírala podlahu a meditovala o novém nájemníkovi. Venkouskej dřič se nezapře. Na práci až chamtivej, jako by z toho broulení do lejster čekal sklizeň. Ždímajíc hadr zahleděla se oknem do nebes modra. Za léta střídání pánů v tomhle pokojíku z toho mám takovej rozum: tam nahoře, odkud sypou na zem vtipný semínko, jsou tuze vysoko a nedohlídnou, co kam padá. Do chudýho baračistě nasypou mírku a vostane to planý jak semeno na skále, protože – málo naplat – živnou pro študia je tatínkova šrajtofle. Nadaná hlava vostane jak zakopanej poklad a z těch pak rostou zbytečný mudrlanti a rebulanti. V lepčím případě spolkně takovýho arcibiskupskej seminář, a proto je po farách tolik vlasteneckejch hlav a špatnejch farářů.

Podle Marie Kubátové

b) A dobře sa u tetky Kubaňovej posedělo a chutno pojedlo, lebo izba byla dycky čistoučká jak kaplička. Duchny na lůžkách bilučké jak snih, narovnané až do stropu, svatých obrázků plná zed' a kachle na peci sa enom ligotaly. (...) Tetka zrovna utírali prach ze skleněného příklopu na Panence Marii Hostýnskéj a zalévali muškáty za vyšívanýma firhačkama, dyž učuli vrznút dvérca. Vyšli do síně a v ústrety sa jím derú s velikú řečú stará žebračka Frgálka, známá klebetnica a dohazovačka, kerá si „namlúváním“ přivydělávala.

Podle Zdeňka Galušky

2. Oba texty vlastními slovy volně reprodukuje a poté porovnejte rozdíl. Která podoba textu vás více zaujala a proč? Pokuste se na základě uvedených textů určit, z které části naší republiky autoři pocházejí.

3. Zamyslete se nad tím, proč autoři nepoužili při psaní spisovnou češtinu. Uvádějte vhodné argumenty.

Literatura

KUBÁTOVÁ, M. Arcidědkové. Lysice: Nakladatelství Slávka Kopecká, 2006.
GALUŠKA, Z. Slovácko sa súdí. Brno: Lidová demokracie, 1969.

Excelentní úroveň

1. Shrňte obsah uvedeného textu vlastními slovy a porovnejte výsledek své práce s ostatními. Posuďte, zda obsah pochopili stejně jako vy.

Nemohu jinak, než ocitovat tolikrát již vyřčené nebo porůznu napsané Eisnerovo zvolání v Bohyni české: Něco jiného je vyspělost národního jazyka, a něco jiného je úroveň národní

kultury jazykové. Může se stát, že jazyková kultura národa pokulhává za jeho jazykem. To je případ váš, vy lidé čeští. Máte v rukou stradivárky a hraje na nich jak šumaři, zdělili jste varhany, a myslíte, že je to flašinet; proč na tom vašem dvoře opravdu mnoho hlasů krákoře ...

(Převzato z internetu)

2. Napište zamyšlení (úvahu) na téma *Moje čeština*. Zaměřte se především na svůj mluvený projev. Snažte se o výstižné a souvislé vyjadřování, dodržujte logickou návaznost jednotlivých vět a souvětí.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-06 Žák v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči
Indikátor	1. žák zpětně zhodnotí, zda ve svém projevu hovořil přiměřeným tempem, zda vhodně frázoval, zda jeho intonace odpovídala druhům vět, zda všechna slova zřetelně vyslovoval 2. žák po krátkém čase na rozmyšlenou o výběru tématu a o způsobu přednesení pronese souvislou a převážně spisovnou řečí krátké sdělení o něčem, čemu by ostatní měli podle něho věnovat pozornost 3. žák pojmenuje běžné rozdíly mezi tím, jak se vyjadřuje soukromě a jak je vhodné mluvit na veřejnosti
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák přednese krátký připravený i nepřípravený projev – tzv. mluvní cvičení, na závěr zhodnotí, co se mu dařilo či nedařilo. 2. Žák splní zadání: Představ nám svůj koníček, uveď, co by na něm mohlo druhé zaujmout. Mluv souvisle a pokud možno spisovně. <p>Žák uvede, na co si on sám musí dávat pozor, když má promluvit před jinými posluchači, než jsou jeho kamarádi.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-06.1 ČJL-9-1-06.2 ČJL-9-1-06.3

Optimální úroveň	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Blíží se REGIONTOUR, veletrh na podporu domácího cestovního ruchu v České republice, který se koná pravidelně jedenkrát ročně. Připravte si formou mluvního cvičení představení svého města či kraje s cílem, aby se právě tato místa stala součástí cestovního katalogu pro příští kalendářní rok. Zdůrazněte zajímavosti, historické památky, turistické možnosti aj. Svě vystoupení doplňte powerpointovou prezentací. 2. Jednotlivá vystoupení vzájemně porovnejte. Posuďte plynulost a kultivovanost projevu, zřetelnost a intonaci při vyjadřování, výběr jazykových prostředků, originalitu nápadů aj. Poté vyberte jednoho ze spolužáků, který bude vaši školu na veletrhu zastupovat. Svě rozhodnutí zdůvodněte, tj. uvádějte vhodné argumenty, proč jste si vybrali právě toto vystoupení. 	

Metodické poznámky	Žákům zadáme téma týden dopředu, aby se na něj mohli dobře připravit. Cílem je jednak předvedení plynulého kultivovaného projevu, jednak dobrá znalost místa, ve kterém žák žije. Je třeba, aby si žáci uvědomili, že každé místo má co nabídnout, ať z hlediska historického, nebo turistického, nebo třeba gastronomického. Veletrh můžeme uspořádat přímo ve třídě a nejlepší vystoupení představit žákům v nižších ročnících.
--------------------	---

Excelentní úroveň	
<p>1. Na co jsem pyšný, za co se stydím</p> <p>Zamyslete se nad místem, krajem, republikou, kde žijete. Poté formou mluvního cvičení seznámte ostatní s tím, co se vám líbí, tj. na co můžeme být pyšní, ale také s tím, s čím spokojeni nejste, co se vám nelíbí, tj. za co se stydíte. Uvádějte konkrétní příklady a vhodně argumentujte.</p> <p>2. Uspořádejte k danému tématu ve třídě diskusi.</p>	
Metodické poznámky	Téma zadáme všem žákům, nejlépe den, dva dopředu, aby měli možnost si své odpovědi promyslet. Poté je necháme, aby se k tématu vyjádřili a své názory podpořili věcnými argumenty. Vznikne spontánní diskuse, kterou učitel pouze usměrňuje. Dbáme na to, aby projev žáků byl souvislý, plynulý a kultivovaný. Cvičení je možné uspořádat také bez přípravy. Cílem je rovněž výchova k národnímu vědomí a národním hodnotám, která se ze současných učebnic nějak vytratila...

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-07 Žák se zapojuje do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu
Indikátor	1. žák formou dialogu zdramatizuje epizodu ve vhodném textu 2. žák se bez konfliktů a podstatných nedorozumění zapojí do řízené diskuse
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Přečtěte si kapitolu Osvobozené sudy v knize Hobit. Převeďte do dialogu část, ve které Bilbo hovoří s Thorinem. Pamatujte na všechno, co si museli říct, aby mohl Bilbo vyřídit níže popsaný vzkaz.</p> <p>Thorin byl tak zmořený, že se ani nevztekal na svou smůlu, ba dokonce začal uvažovat, že králi poví všechno o svém pokladu (což ukazuje, jak hluboko klesl na duchu), když vtom najednou uslyšel Bilbův hlásek u klíčové dírky. Sotva věřil vlastním uším. Brzy se však ujistil, že se nemůže mýlit, přišel ke dveřím a dlouho si šeptali s hobitem na druhé straně... A tak Bilbo mohl vyřídit Thorinův vzkaz ostatním trpaslíkům, pověděl jim, že náčelník Thorin je rovněž nablízku ve vězení a že nikdo z nich nemá králi prozrazovat účel jejich cesty, aspoň zatím ne, jestliže jim k tomu Thorin nedá pokyn. Thorin totiž nabyl myslí, když slyšel, jak hobit zachránil jeho společníky před pavouky, a byl znovu odhodlán nevykupovat se tím, že by králi slíbil podíl na pokladu, dokud nepomine všechna naděje na záchranu...</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-07.1
Další metodické poznámky	Pro optimální a excelentní úroveň doporučujeme využít výše uvedená témata v OV 01: Dodržování pravidel bezpečnosti a já; OV 05: Moje čeština; pro výstup 03 je přímo doporučeno uspořádat diskusi na téma Život s reklamou. Vhodné je využít téma, které je právě aktuální.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-08 Žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát
Indikátor	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vyhledá v krátkém textu klíčová slova 2. žák posoudí, zda je daná informace obsažena v textu 3. žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku 4. žák vytvoří/ zapíše krátké shrnutí jednoduchého textu nebo vybere hlavní informaci z nabízených možností
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Vypište z níže uvedeného textu alespoň tři klíčová slova.</p> <p>Co vlastně pijí ryby?</p> <p>Tekutiny potřebují pouze ryby žijící ve slané vodě. Proč? Příčinou je tzv. osmotický zákon. Princip je následující: Tělesné tekutiny ryb žijících ve slané vodě obsahují mnohem méně soli než mořská voda, která je obklopuje. Z tohoto důvodu je kůží těchto ryb neustále vylučováno určité množství tekutiny. Toto množství musí ryby pitím neustále doplňovat.</p> <p>Podle časopisu Claudia č. 28 z 11. 7. 2006</p> <p>2. Vyplývá, nebo nevyplývá obsah uvedené věty z textu?</p> <p>Mořská voda obsahuje daleko víc soli než tekutiny v těle ryb, které v ní žijí.</p> <p>a) Přečti si výše uvedený text a odpověz na otázku: Proč musí mořské ryby na rozdíl od sladkovodních doplňovat tekutinu?</p> <p>b) Které z následujících vět nejvíce vystihují hlavní sdělení výchozího textu?</p> <p>(A) Ryby vůbec nemusí pít.</p> <p>(B) Všechny ryby si doplňují množství soli v těle.</p> <p>(C) Pít potřebují pouze ryby žijící ve slané vodě.</p> <p>(D) Co ryby pijí, se nedá kvůli osmotickému zákonu zjistit.</p> <p>(E) Na kůži ryb se neustále usazuje vrstvička soli.</p> <p>(F) Osmotický zákon způsobuje, že ryby vylučují kůží vodu.</p>	

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-08.1 ČJL-9-1-08.2 ČJL-9-1-08.3 ČJL-9-1-08.4
----------------------------------	--

Optimální úroveň
<p>Dnešní matky a otcové jsou sice starostlivější, ale na množství zraněných dětí to nemá vliv. Loni (2014) se počet úrazů oproti předchozím rokům dokonce zvýšil. Navíc právě nastává nejkritičtější období – prázdniny.</p> <p>„Děti nejsou ve vlastním známém prostředí, věnují se činnostem, které v průběhu školního roku často nejsou zvyklé dělat, nebo zkoušejí nové sporty,“ vypočítává hlavní důvody úrazů P. Havránek, přednosta Kliniky dětské chirurgie a traumatologie Thomayerovy nemocnice v Praze, kde ročně hospitalizují až okolo pěti tisíc dětí. „Méně úrazů se stane při dobře organizovaném sportu, např. na dětských táborech, naopak největší riziko nastává, když dítě podniká sportovní aktivity bez dozoru,“ říká lékař.</p> <p>Na jeho klinice jsou nejčastěji ošetřeny nebo hospitalizovány děti se zlomeninami končetin, nejtěžší následky však mívají po úrazech hlavy, např. když nešikovně spadnou z kola. Stačilo by přitom málo: nosit přilbu, která je až v 95 % případů schopna zabránit vážnému poranění mozku. Jenže mnoho dětí ji, paradoxně kvůli rodičům, nenosí. „Situace je sice lepší než před 10 lety, kdy helmu nenosil nikdo, stále však není zvykem, že ji nosí rodiče, aby šli svým dětem příkladem,“ uvádí přednosta kliniky. Přilbu si pak při samostatné jízdě nenasadí ani děti. „Když nemusí táta, tak proč já,“ říkají často zdravotníkům, kteří je ošetřují.</p> <p style="text-align: right;">V. Barák, Týden č. 27–28/2015</p> <ol style="list-style-type: none"> Pro uvedený článek zformulujte výstižný název. Vypište z textu slova, která jsou podle vašeho názoru nejdůležitější, tj. klíčová. Své rozhodnutí odůvodněte. Posudte, zda obsah uvedené věty vyplývá, či nevyplývá z textu. To, že jsou dnešní rodiče mnohem starostlivější než dřív, má podstatný vliv na množství dětských úrazů. Které dětské úrazy patří k nejtěžším a co je jejich nejčastější příčinou?

Excelentní úroveň

1. Pro uvedený článek zformulujte výstižný název.
2. Shrňte krátce a výstižně nejdůležitější informace z textu a napište je. Výsledky své práce vzájemně porovnejte. Čím se od sebe liší a co mají společné?

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-09 Žák uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text s dodržováním pravidel mezivětného navazování
Indikátor	1. žák uspořádá části textu tak, aby byla dodržena logická návaznost či dějová posloupnost 2. žák vytvoří souvislý a srozumitelný text, v němž se svou myšlenkou nebo pocitem a s vlastním záměrem osloví adresáta, kterého si sám zvolí. Délku textu přizpůsobí potřebě svého sdělení.
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Pořadí následujících vět nezachovává dějovou posloupnost. Očíslujte věty tak, aby na sebe obsahově navazovaly.</p> <p>----- Toho roku jsem dostala k Vánocům lyže.</p> <p>----- Tatínek proto s námi jel na týden do Krkonoš.</p> <p>----- Můj bratr Pavel už uměl lyžovat, ale já se teprve začínala učit.</p> <p>----- Pak následovala během týdne celé řada dalších pádů.</p> <p>----- Chtěla jsem se zachránit a honem jsem se chytila tatínka kolem krku.</p> <p>----- Měla jsem z dárku velikou radost.</p> <p>----- Ubytovali jsme se a hned vyrazili na stráň.</p> <p>----- Sotva mi tatínek poprvé připevnil lyže na boty, začaly se mi rozjíždět nohy.</p> <p>----- Oba dva jsme ztratili rovnováhu a svalili se do sněhu.</p> <p>----- Když jsme v neděli odjížděli domů, měla jsem skvělý pocit, že už umím celkem dobře lyžovat.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-09.1 Upraveno podle učebnice ČJ pro 6. ročník, Fraus

Optimální úroveň

1. Přečtete si pozorně uvedený text a poté jeho jednotlivé části (A – F) seřadte za sebou tak, aby byla dodržena textová návaznost.

A) Říkal jsem si: „Hochu, jestli ji chceš získat, musíš nahoru a sjet to taky.“ Počkal jsem na chvíli, kdy první družstvo sjelo dolů, vyškrábal jsem se nahoru, ani nevím, jak se mi to povedlo, odrazil jsem se a jel... Tedy – pohyboval jsem se směrem dolů.

B) Vynořil jsem hlavu ze sněhu a pátral, co na to jako ta moje vyvolená. A ona jen nadzdvihla svoje sjezdářský brejle a ohrnula nos.

C) Už první den zájezdu byl potupný, jelikož nás rozdělili do družstev. Mě neomylně zařadili do třetího – mezi ty, co se pouze učí obracet na místě. To jsem pak prováděl celý turnus a zdáli sledoval, jak v prvním družstvu moje vyvolená sjíždí svahy plavnými kristiánkami.

D) Kvůli své platonické lásce na škole jsem absolvoval svůj první a taky poslední lyžařský zájezd. Rodiče mně tehdy poprvé koupili krásné modré dřevěné lyže.

E) Když profesor, který vedl první družstvo, spatřil, co se na svahu děje, vyděšeně na mě křičel: „Plužit, proboha, plužit!!!“ Ale já jsem ty jejich odborné výrazy neznal, a tak jsem rozuměl, že volá: „Zúžit, zúžit!“

F) A tak jsem podle jeho pokynů přirazil nohy k sobě a šusem jsem si to hrnul dolů. Dole vše končilo zamrzlým potokem a protisvahem, vytvářelo to takovou kolébku. A já jsem přes ten zamrzlý potok přeletěl jako Janda v nejlepší formě a následně to narval do protisvahu, načech se ozvalo „křup, křup“, jak praskly ty moje dřevěňáky.

1.1 _____

1.2 _____

1.3 _____

1.4 _____

1.5 _____

1.6 _____

2. Převyprávějte příběh z pohledu první lásky autora textu (z pohledu učitele).

Literatura

Miroslav Donutil: Ptejte se mě, na co chcete, já, na co chci, odpovím

Excelentní úroveň

1. Během 10–15 minut vytvořte krátký příběh, jehož součástí budou následující slova: kočka, zedník, škola, psaní. Podstatná jména mohou být v různém čísle

i pádě. Po uplynutí časového limitu přečtěte svůj příběh ostatním a posuďte, jak se vám práce podařila. Např.: nedokázal/a jsem..., potíže mi dělalo...; podařilo se mi...; nestihl/a jsem... apod.

2. Jednotlivé příběhy porovnejte a zvažte, kdo splnil úkol nejlépe. Všimněte si plynulosti a spisovnosti projevu, zvolených jazykových prostředků, originality nápadu apod.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-10 Žák využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů
Indikátor	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák najde chybnou formulaci (nejednoznačné místo, stylistickou chybu) a navrhne vhodnou úpravu 2. žák rozpozná v textu místo, kde je zřetelně porušena jeho soudržnost a navrhuje úpravu 3. žák před odevzdáním svého textu zajišťuje kontrolu správnosti pomocí příruček, konzultací a dalších/jiných zdrojů 4. žák rozpozná, zda předložený text nese převážně znaky stylu odborného, publicistického (žurnalistického), uměleckého, či prostěsdělovacího 5. žák vytvoří krátký smysluplný text; vysvětlí, komu je určen a jaký záměr má vyjádřit; svoje tvrzení doloží konkrétními jazykovými prostředky; svoje tvrzení doloží konkrétními jazykovými prostředky užitými v textu
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Najděte v textu chybnou formulaci a navrhněte vhodnější způsob vyjádření:</p> <p>Vydra se přizpůsobila životu ve vodě složením její potravy. Požírá vodní hmyz, raky, ryby, žáby, plazy, ptáky a savce. Stačí jí každodenní úlovek k zajištění výborného zdravotního stavu od půl kila do 0,9 kg. Celoživotní strategie vyder je i v dospělém věku založena na schopnosti si velmi intenzivně hrát. Je to obrovský evoluční dar, protože hra výrazně usnadňuje učení a vede k rychlejšímu získání znalostí nutných pro úspěšnou existenci.</p> <p>2. Doplněte následující začátky textu dalšími několika větami tak, abyste pokračovali v naznačeném slohovém útvaru:</p> <p>Vážený pane řediteli, omluvte prosím mou dceru ...</p> <p>K typickým projevům sviště patří vydávání akustických signálů. Zvukem umějí svišti vyjádřit bolest, hrozbu, strach i vztek ...</p> <p>O víkendu se v Dolní Lhotě konal již šestý ročník populární soutěže ...</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-10.1 ČJL-9-1-10.5

Optimální úroveň	
<p>1. Navrhněte úpravu stylistických nedostatků v uvedených větách a souvětích. Výsledek porovnejte s ostatními a zvažte, které řešení je nejvhodnější. Své rozhodnutí odůvodněte.</p> <p>Brácha má jméno Petr. – Dědeček už obleče málokdy sváteční hadry. – K mému vzoru jsem si vybral mou babičku. – Postavou ji můžu zařadit mezi středně vysokou. – Hlavička se jeví malá jako dlaň. – Nad růžovými rty, které jsou pořád v úsměvu, krčí malý nosík. – Petr je střední postavy poměrně s kulatou hlavou. – Zpod ofiny prorůstá černé, slabé obočí. – Jeho hlavu zdobí zelené oči. – Je střední výšky. – Na dlouhém snědém obličejí s vysedlými lícními kostmi seděly blondáté vlasy, kudrnaté vlasy.</p> <p>2. Zhodnoťte výsledky své práce. Můžete použít některé z uvedených formulací: odstranil/a jsem vhodně všechny stylistické nedostatky; přehlédl/a jsem ...; potíže mi dělala/dělaly věta/věty ...; nevěděl/a jsem si rady ...</p> <p>3. Ke kterému slohovému postupu a útvaru věty a souvětí cvičení 1 zařadíte? Uvedte jeho stručnou charakteristiku.</p>	
Literatura	KLÍMOVÁ, K., KOLÁŘOVÁ, I. Čeština zajímavě a komunikativně I. Praha: Grada Publishing, 2013, s. 151–152. (Využity byly ukázky z prací žáků.)
Metodické poznámky	<p>(1) V tomto cvičení vedeme žáky k co nejvýstižnějšímu vyjádření. Dbáme na to, aby používali nejen vhodná slovesa a přídavná jména, ale i příslovce a přirovnání. Doporučujeme pracovat ve skupinách, případně ve dvojicích. Trváme na zdůvodnění volby nejvhodnějšího řešení.</p> <p>(2) Žáky vedeme k sebereflexi. Zpočátku jim pomáháme uvedenými formulacemi, ve vyšších ročnících (8. a 9.) už by měli pracovat bez „nápovědy“.</p> <p>(3) Úkol můžeme využít jako mluvní cvičení: vybraný žák (dobrovolník) si připraví shrnutí o slohovém útvaru, např.: popis seznamuje čtenáře nebo posluchače s tím, jak nějaká věc, osoba, zvíře apod. vypadá; základem popisu je pozorování; protože při popisu musíme zachovávat určitý logický postup, je třeba si nejdříve vytvořit osnovu; k jazykovým prostředkům při popisu patří hlavně slovesa, přídavná jména, příslovce (popis pracovního postupu), přirovnání; dáváme pozor na užívání sloves mít a být; druhy popisu (prostý, pracovního postupu a popis děje) atd. Ostatní žáci doplňují, co ještě o popisu vědí.</p>

Excelentní úroveň	
<p>VÁZA</p> <p>1. Vyberte si libovolný slohový útvar a vytvořte souvislý text tak, aby jeho obsahu odpovídal uvedený název. Snažte se o to, aby váš text byl krátký, výstižný a stylisticky správný.</p> <p>2. Porovnejte jednotlivé texty a zhodnoťte je. Oceňte např. originalitu nápadů, posuďte dodržení slohových útvarů a úroveň slovní zásoby. Uveďte klady i zápory jednotlivých textů. Vyberte podle vašeho názoru ten nejzdařilejší a své rozhodnutí před ostatními obhajte.</p>	
<p>Metodické poznámky</p>	<p>(1) Snažíme se o to, aby žáci volili různé slohové postupy a útvary, např. vypravování, popis (prostý, popis pracovního postupu – odborný, subjektivně zabarvený), zprávu, oznámení. Vzhledem k tomu, že se jedná o individuální formu práce, doporučujeme zvolit časový limit, který bude odpovídat individuálním a věkovým zvláštnostem žáka. Váza = ozdobná nádoba na řezané květiny: malovaná, broušená, keramická... Forma práce: individuální, písemná (koncept).</p> <p>Pozn.: Uvedené podstatné jméno je zvoleno jako příklad, může být jakékoli jiné.</p>

4 Jazyková výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

4.1 Úvod

Jazyková výchova tvoří druhou ze tří složek oboru Český jazyk a literatura. Jejím prostřednictvím „získávají žáci vědomosti a dovednosti potřebné k osvojování spisovné podoby českého jazyka. Jazyková výchova vede žáky k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování.“¹ V souvislosti s posláním a úkoly mateřského jazyka je třeba rozlišovat jazykové vzdělávání a jazykovou výchovu. Jazykové vzdělávání staví na znalosti normy a kodifikace spisovného jazyka a na znalosti jazykové kultury, představuje ucelený souhrn poznatků o spisovném jazyce. Jazyková výchova je aplikací jazykového vzdělávání v praxi. Jazykové vzdělávání na 1. stupni ZŠ zahrnuje postupné osvojování znalostí, které se stávají prostředkem k rozvíjení jednotlivých klíčových kompetencí. Prohlubujeme obecné intelektové dovednosti, tj. dovednost porovnávat jevy, zjišťovat jejich shody a rozdíly, třídít je podle různých kritérií a postupovat k celkovému zobecnění. Během tohoto procesu využíváme mezipředmětové vztahy, uplatňujeme průřezová témata a využíváme různých forem a nejnovějších metod výuky. Zvláště je třeba upozornit na skutečnost, že výuka mateřského jazyka NENÍ pouze výuka pravopisu. Nesmíme jeho význam přeceňovat, ale ani podceňovat. Jak je uvedeno v jednotlivých očekávaných výstupech, cílem jazykového vzdělávání na 1. stupni ZŠ je položit základy odborným disciplínám, jako je např. fonetika a fonologie, tvarosloví, skladba, tvoření slov a jejich stavba, lexikologie. Všechny tyto disciplíny souvisejí s výcvikem pravopisu, a to tvaroslovným, slovotvorným, skladebným a lexikálním. Stěžejní je na 1. stupni osvojení jevů pravopisu lexikálního, zatímco s výcvikem jevů pravopisu morfologického (psaní koncovek podstatných a přídavných jmen, tvarů zájmena já, psaní tvarů sloves v přítomném čase) a syntaktického (psaní čárky ve větě jednoduché a souvětí, grafický zápis přímé řeči, psaní koncovky v přičestí minulém na základě učiva o shodě přísudku s podmětem) teprve začínáme.

Na 2. stupni ZŠ se vědomosti a dovednosti z fonetiky, tvarosloví, skladby, tvoření slov a jejich stavby a lexikologie dále prohlubují a upevňují. Stejně jako na 1. stupni nejsou cílem, nýbrž prostředkem k poznání a osvojení spisovné podoby českého jazyka, nástrojem k získání dovednosti

¹ VÚP. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: INFRA, s. r. o., 2005, s. 12.

používat vyjadřovací prostředky v závislosti na komunikační situaci a potřebě jasného a srozumitelného vyjadřování. Vhodně volenými, přiměřenými úkoly se snažíme rozvíjet u žáků jejich obecné intelektové dovednosti a schopnost užívat jazyk k samostatnému získávání informací.

4.2 První stupeň ZŠ

Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (nauka o slově – lexikální význam)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-01 Žák porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vybere z nabídky slovo, které je významem nejbližší k zadanému slovu 2. žák nahradí slovo v textu slovem významově protikladným, podobným, citově zabarveným, nespisovné slovo slovem spisovným 3. žák vyhledá v textu slovo vícevýznamové, vysvětlí jeho další významy 4. žák rozhodne, zda dvojice slov splňuje požadovanou podmínku (pro opozita)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (stavba slova)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-02 Žák rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák rozliší, v kterých případech se jedná o slova příbuzná a v kterých o tvary téhož slova 2. žák rozliší, která slova jsou příbuzná se zadaným slovem a která ne 3. žák určí kořen slova, část příponovou, předponovou 4. žák uvede k danému slovu slova příbuzná

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (slovní druhy)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-03 Žák určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák zařadí vyznačené plnovýznamové slovo z textu ke slovnímu druhu (podstatné jméno, přídavné jméno, sloveso, příslovce) 2. žák vybere z krátkého textu větu, která obsahuje/neobsahuje zadaný slovní druh 3. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary podstatných a přídavných jmen (kromě pravopisu přídavných jmen přivlastňovacích)

	4. žák používá v mluveném i psaném projevu náležitě tvary sloves ve způsobu oznamovacím
--	---

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (tvarosloví)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-04 Žák rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary
Indikátory	1. žák vyhledá v textu nespisovný tvar podstatného jména, přídavného jména, slovesa a nahradí je tvary spisovnými 2. žák doplní do věty tvar podstatného jména ve správném tvaru a odůvodní pravopis (1. a 4. pád, rod mužský životný)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-05 Žák vyhledá základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
Indikátory	1. žák vyhledá ve větě základní skladební dvojici (podmět vyjádřený, nevyjádřený, několikanásobný)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-06 Žák odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí
Indikátory	1. žák rozliší větu jednoduchou a souvětí 2. žák vytvoří z věty jednoduché souvětí 3. žák rozhodne, který větný vzorec odpovídá zadanému větnému celku

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-07 Žák užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje

Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák nahradí spojovací výraz v souvětí tak, aby smysl zůstal zachován 2. žák spojí věty v souvětí pomocí vhodného spojovacího výrazu
------------	---

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-08 Žák píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák správně píše (doplní) i/y ve vyjmenovaných slovech a slovech s nimi příbuzných 2. žák píše správně z hlediska lexikálního pravopisu

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-09 Žák zvládá základní příklady syntaktického pravopisu
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák uplatňuje základní poučení o správných tvarech přičestí minulého činného v mluveném i psaném projevu 2. žák doplní správně čárky do zadaného textu (několikanásobný větný člen, jednoduchá souvětí)

Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (nauka o slově – lexikální význam)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-01 Žák porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
Indikátor	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vybere z nabídky slovo, které je významem nejbližší k zadanému slovu 2. žák nahradí slovo v textu slovem významově protikladným, podobným, citově zabarveným, nespisovné slovo slovem spisovným 3. žák vyhledá v textu slovo vícevýznamové, vysvětlí jeho další významy 4. žák rozhodne, zda dvojice slov splňuje požadovanou podmínku (pro opozita)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Které z uvedených slov má svým významem nejbližší ke slovu <i>pravil</i>?</p> <p>Jak král <i>pravil</i>, tak se také stalo.</p> <ol style="list-style-type: none"> a) zakřičel b) rozmlouval c) řekl d) vysvětlil <p>2. Náš soused je dobrý člověk. Nahraď slovo <i>dobry</i>: slovem významem protikladným: _____ slovem významem podobným: _____ slovem citově zabarveným: _____</p> <p>3. Která z následujících vět obsahuje slovo vícevýznamové?</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Prohra ho zarmoutila. b) Monika dostala nový míč. c) Zelenina je zdravá, měli bychom ji jíst každý den. d) Ve škole jsem na chodbě našel korunu. <p>Víš, jaký další význam toto slovo má? Uveď příklady:</p>	

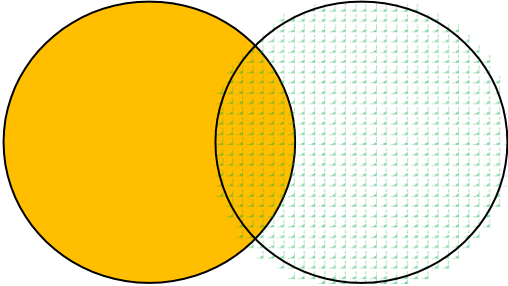
4. Která z následujících možností obsahuje slova významově protikladná?	
a) dům – vilka b) zamlklý – tichý c) mnoho – hodně d) utíkat – běžet e) nahoře – dole	
Poznámky	ČJL-5-2-01.01
k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-01.02
	ČJL-5-2-01.03
	ČJL-5-2-01.04

Optimální úroveň

1. Porovnejte uvedené skupiny slov. Poté do první kružnice vepište všechny společné znaky první skupiny a do druhé kružnice druhé skupiny slov. Do průniku pak vepište, co je společné pro všechna slova. Co jste zjistili?

a) poškozená – porouchaná, baculatá – boubelatá, lehkovážná – bezstarostná, mlčenlivá – málomluvná

b) lesklá – matná, líná – pilná, levá – pravá, prudká – mírná

2. Porovnejte uvedené básně. Jsou v nich užita slova podobného významu (synonyma), opačného (antonyma), nebo slova vícevýznamová (mnohoznačná)? Své rozhodnutí doložte příklady z textu.

a)

NAŠE CHOVÁNÍ

Já mám bráchu Karlíka a ten chová králíka.	Starší sestra Jiřinka chová zase miminka.	Jen mě smůla prohání. nosím dvojky z chování.
---	--	--

Jiří Havel

<p>b)</p> <p>PRAVDA, NEBO LEŽ?</p> <table> <tr> <td>Kůň je malý,</td> <td>Plot je vždycky vysoký,</td> </tr> <tr> <td>myš zas velká,</td> <td>nížká je prý věž.</td> </tr> <tr> <td>vlas je tlustý,</td> <td>Je to všechno pravda?</td> </tr> <tr> <td>lávka tenká.</td> <td>Kdepak, je to lež.</td> </tr> </table> <p>3. Rozhodněte, ve kterém řádku nejsou jen slova podobného významu (synonyma):</p> <p>a) okouzlený, očarováný, oslněný, uchvácený</p> <p>b) drzost, troufalost, opovážlivost, rozvážnost</p> <p>c) namouduši, namouvěru, skutečně, opravdu</p> <p>d) namáhat se, dřít se, lopotit se, pachtit se</p> <p>4. Vyberte si slovo (libovolný slovní druh), vymyslete k němu vhodná synonyma a použijte je ve větě podobně, jako např. Karel Čapek.</p> <p>Co prý se takový listonoš nachodí, naběhá, natrandí, nalítá, nahoní a našlape...</p>		Kůň je malý,	Plot je vždycky vysoký,	myš zas velká,	nížká je prý věž.	vlas je tlustý,	Je to všechno pravda?	lávka tenká.	Kdepak, je to lež.
Kůň je malý,	Plot je vždycky vysoký,								
myš zas velká,	nížká je prý věž.								
vlas je tlustý,	Je to všechno pravda?								
lávka tenká.	Kdepak, je to lež.								
Literatura	<p>ČAPEK, K. Devatero pohádek. Praha: Albatros, 2003.</p> <p>SVOBODOVÁ, J., KLÍMOVÁ, K. Čeština s maňáskem Hláskem (pro 2. ročník základní školy). Praha: Scientia, 1997, s. 59.</p> <p>SVOBODOVÁ, J., KLÍMOVÁ, K. Čeština s maňáskem Hláskem (pro 3. ročník základní školy). Praha: Scientia, 1998, s. 60.</p>								
Metodické poznámky	<p>(1) Řešení: a) slova <u>podobného</u> významu (synonyma); přídavná jména, typ: tvrdá, 1. pád, číslo jednotné, rod ženský, vzor mladý; jsou to slova čtyřslabičná, začínají na obojetnou souhlásku, končí na -á; obsahují minimálně jednu tvrdou souhlásku; b) slova <u>opačného</u> významu (antonyma); přídavná jména, typ: tvrdá, 1. pád, číslo jednotné, rod ženský, vzor mladý; slova dvojslabičná, všechna začínají na obojetnou souhlásku, všechna končí na -á, všechna obsahují 2 samohlásky; c) přídavná jména, typ: tvrdá, 1. pád, číslo jednotné, rod ženský, vzor mladý; začínají na obojetnou souhlásku, končí na -á.</p> <p>(2) a) Naše chování: chovat – slovo mnohoznačné: věnovat se chovu zvířat; držet v náručí; příbuzné slovo chování – určitý způsob jednání; b) Pravda, nebo lež?: slova opačného významu (antonyma): pravda x lež, malý x velký, tlustý x tenký, vysoký x nízký.</p> <p>(3) na řádek b) nepatří slovo rozvážnost.</p>								

Excelentní úroveň

1. Zformulujte stručně a výstižně poučku o významu slov, o kterých se v říkance mluví.

Synonymům krejčí ušil

STEJNĚ hezký černý frak.

Antonyma jim ho berou

a nosí ho NAOPAK.

2. Doplňte do neúplných spojení slova opačného významu

a) k přídavnému jménu tlustý:

tlustá čára x _____ čára

tlustá žena x _____ žena

b) k přídavnému jménu ostrý:

ostrý nůž x _____ nůž

ostrá zatáčka x _____ zatáčka

Dvojice přídavných jmen vzájemně porovnejte. Co jste zjistili?

3. Přečtěte si pozorně následující text. Jak říkáme slovům, se kterými si Z. Svěrák hraje?
Zformulujte jednoduchou poučku a uvádějte další příklady.

Oči a oka

Když citron stříkne do oka

to víme, to známe

nastane bolest divoká

to víme, to známe

Není oko jako oko

třeba oko kuří

nezapláče, nezamrká

jenom v botě duří

Slečna Ječná byla včera

v malinovém houští

proto se jí na punčoše

další oko spouští

<p>Když zajíc přehlídne oko to víme, to známe tak snědí ho nadivoko to víme, to známe (Zkráceno)</p> <p>4. Vysvětlete následující slovní spojení (frazémy) a poté je použijte ve větách:</p> <p>a) padl jí do oka b) řekla mu to mezi čtyřma očima c) nezamhouřil ani oko</p>	
Literatura	<p>SVOBODOVÁ, J., KLÍMOVÁ, K. Čeština s maňáskem Hláškem (pro 2. ročník základní školy). Praha: Scientia, 1997, s. 57.</p> <p>SVĚŘÁK, Z. Dělání (všechny smutky zahání). Praha: Albatros, 1996, s. 53.</p>
Metodické poznámky	<p>(1) Snažíme se, aby žáci obsahu říkanky nejen rozuměli, ale její obsah dokázali zobecnit jako poučku: Slovům podobného významu říkáme synonyma. Slova opačného významu jsou antonyma (můžeme jim říkat také opozita).</p> <p>(2) Žáky upozorníme na skutečnost, že k některým slovům můžeme vytvořit různá antonyma – vždy záleží na jejich uplatnění ve větě (čára: tlustá x tenká; žena: tlustá x štíhlá, hubená; nůž: ostrý x tupý; zatáčka: ostrá x mírná).</p> <p>(3) Je důležité, aby si žáci uvědomili, že některá slova mohou mít několik významů, proto jim říkáme vícevýznamová (mnohoznačná).</p> <p>(4) Toto cvičení je nejnáročnější. Vyžaduje od žáka vysokou míru abstrakce a vyspělou slovní zásobu: a) (za)líbil se jí, b) beze svědků, důvěrně, c) vůbec neusnul.</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (stavba slova)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-02 Žák rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku
Indikátor	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák rozliší, v kterých případech se jedná o slova příbuzná a v kterých o tvary téhož slova 2. žák rozliší, která slova jsou příbuzná se zadaným slovem a která ne 3. žák určí kořen slova, část příponovou, předponovou 4. žák uvede k danému slovu slova příbuzná
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Roztříd' uvedená slova na dvě skupiny tak, aby v jedné byly pouze tvary slova les a ve druhé slova s tímto slovem příbuzná:</p> <p>lesník, lesa, zalesnit, lesní, lesu, prales, lesem, polesí</p> <p>slova příbuzná se slovem les: _____</p> <p>tvary slova les: _____</p> <p>2. Český jazyk je náš jazyk národní. Které z následujících slov <u>není</u> příbuzné se slovem český?</p> <ol style="list-style-type: none"> a) čeština b) Česko c) Čech d) česat <p>3. Proveď rozbor stavby slova nevýslovně:</p> <p>část předponová: _____</p> <p>kořen slova: _____</p> <p>část příponová: _____</p> <p>Které z následujících slov obsahuje předponovou i příponovou část?</p> <ol style="list-style-type: none"> a) proslov b) ledový c) nstartovat d) lékařka 	

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-02.01 ČJL-5-2-02.02 ČJL-5-2-02.03
----------------------------------	---

Optimální úroveň	
<p>1. Rozhodněte, která ze slov jsou příbuzná, a vypište je. Své rozhodnutí odůvodněte.</p> <p>Ivanka psala úkol. Na čistý papír nadepsala téma, připsala osnovu a rozepsala se. Vypsala všechno, co věděla, a dávala pozor, aby nenapsala žádnou chybu. Jen na jednom místě vepsala chybějící slovo a přepsala s na z. Pak se podepsala. Zapsala si za uši, že si nesmí zapomenout opsat téma dalšího úkolu, aby ho mohla přes neděli sepsat. Ještě musí odepsat tetě na e-mail, který dnes dostala. A pak už konečně může jít ven.</p>	
<p>2. Roztřídte slova do dvou skupin. Uvádějte co nejvíce znaků, kterými se skupiny vzájemně liší.</p> <p>dones, mrazivý, mrazicí, přines, mrazivě, mraznička, zanes, odnes, mrazírna, mrazení, vynes, mrazivo, přenes</p>	
<p>3. Porovnejte slova v jednotlivých řádcích a poté vyškrtněte ta, která na řádek nepatří. Své rozhodnutí odůvodněte.</p> <p>a) malý, pramalý, pomalý, nemalý, malina, maloučko, maluje b) stavba, tavba, stavitel, postavit, zastávka, zastavět c) výšivka, výšina, ušít, sešít, přišitý, šindel, nášivka d) astra, sestra, sestřin, sestřenice, sestrojít</p>	
<p>4. Vytvořte větu (souvětí), do které zařadíte co nejvíce slov příbuzných. Výsledky práce vzájemně porovnejte a rozhodněte, která práce se vám líbila nejvíc. Své rozhodnutí odůvodněte.</p>	
Literatura	HAUSER, P. a kol. Čeština hravě. Cvičebnice pro 6. ročník základní školy a nižší gymnázium. Praha: Pansofia, 1998, s. 14.
Metodické poznámky	<p>(1) psala, nadepsala, připsala, rozepsala, vypsala, nenapsala, vepsala, zapsala, opsat, sepsat, odepsat = slova příbuzná, protože mají stejný kořen slova -psa-.</p> <p>(2) mrazivý, mrazicí, mrazivě, mraznička, mrazírna, mrazení, mrazivo: všechna slova mají kořen -mraz- a část příponovou, jsou trojslabičná, patří k různým slovním druhům; dones, přines, zanes, odnes, vynes,</p>

	<p>přenes: slovesa – 2. os., č. j., způsob rozkazovací, slova dvojslabičná, kořen -nes- a část předponová.</p> <p>(3) úkolem žáků je nechat na řádku pouze slova příbuzná, tj. slova se stejným kořenem: a) [mal]ý – pramalý – nemalý – maloučko; b) [stav]ba – stavitel – postavit – zastavět; c) vý[ši]vka – ušít – sešít – přišitý – nášivka; d) [sestr]a – sestřin – sestřenice.</p>
--	--

Excelentní úroveň

1. Porovnejte uvedená přídavná jména a vyznačte kořen. Poté pod každé z nich doplňte slova příbuzná. Nakonec doplňte neúplné slovo v 1. řádku a zobecněte, na co musíme dávat pozor.

od slova děl...	od slova děl...	od slova děl...
dělaná	dělená	dělová

2. Srovnejte slova vodník a podvodník a uveďte, v čem se shodují a čím se naopak liší.

3. Rozdílný význam slov podvodní x podvodný prokažte použitím ve větě.

4. Podtrhněte v textu slova příbuzná a vypište z nich ta, která mají předponu i koncovku. Svůj názor dokažte.

V zimě bývá silný mráz, fouká mrazivý vítr a místy se tvoří námraza. Často musíme při chůzi nebo jízdě autem dávat pozor na zmrazky.

<p>Metodické poznámky</p>	<p>(1) dělat: dělaná, udělaná, předělaná, dělník, předělat, přidělat...; dělit: dělená, rozdělená, dělitel, dělenec, vydělit, oddělit...; dělo: dělová; poznámka: žáci mohou uvádět i slova složená (dělostřelec, dělobuch), musíme je však poučit, že takové slovo má dva kořeny; zdůrazníme, že i když slova mají formálně stejný kořen, jsou významově odlišná;</p> <p>(2) shoda: podstatná jména, 1. p., č. j., rod muž. živ., skloňují se podle vzoru pán, mají stejný kořen</p> <p>-vod-, obě byla vytvořena příponou -ník; rozdíly: mají odlišný význam, protože byla utvořena od jiných základových slov: vodník (voda), podvodník (podvod/vodit/podvést), mají odlišný počet slabik;</p>
---------------------------	---

	(4) ná-mraz-a, -y, -e, -ou; z-mraz-k-y, -ů, -ům, -ích (slovo se užívá obvykle v množném čísle).
--	---

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (slovní druhy)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-03 Žák určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech
Indikátor	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák zařadí vyznačené plnovýznamové slovo z textu ke slovnímu druhu (podstatné jméno, přídavné jméno, sloveso, příslovce) 2. žák vybere z krátkého textu větu, která obsahuje/neobsahuje zadaný slovní druh 3. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary podstatných a přídavných jmen (kromě pravopisu přídavných jmen přivlastňovacích) 4. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary sloves ve způsobu oznamovacím
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. S poctivostí nejdál dojdeš. Zvýrazněné slovo ve větě je:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) podstatné jméno b) příslovce c) zájmeno d) sloveso <p>2. Která z následujících vět <u>neobsahuje</u> přídavné jméno?</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Hlavní město naší republiky je Praha. b) Můj kamarád Petr běhá nejrychleji z celého mužstva. c) Cestovatel vyprávěl zážitky z cest velmi zajímavě a poutavě. d) V pět hodin vysílají v televizi velmi zajímavý cestopisný film. <p>3. Rozhodni, ve které z vět není spojení podstatného a přídavného jména pravopisně správně?</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Žabí stehýnka jsou vyhlášená pochoutka. b) Noví žáci se ve třídě rychle spřátelili. c) Hluchý lidé potřebují naši pomoc. d) V zoologické zahradě se vylíhla sokolí mláďata. 	
Poznámky	ČJL-5-2-03.01
k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-03.02
	ČJL-5-2-03.03

Optimální úroveň

1. Rozhodněte, ke kterým slovním druhům zařadíte podtržená slova. Který slovní druh je zastoupen mezi podtrženými slovy nejčastěji a který naopak chybí?

Hořelo. A Vilém se loudal s balením svých pěti švestek. Tatínek se zlobil. „Vždyť neví, či je,“ prosila za Viléma maminka. Ptali jsme se tedy Viléma, čí je. Jemu se to však vykouřilo z hlavy. Z uší mu ještě stoupaly obláčky dýmu. Hasiči s hadicemi už přibíhali, ale rodiče mleli z posledního: „Smůla se nám lepí na paty.“ A opravdu: pryskyřice z podlahy se žárem rozehrála! „Dnes už nevytáhneme paty z domu.“ Po tatínkových slovech nám naskočila husí kůže. Vilémovi místy i s husími brky. Najednou vyšla z požáru teta Bláža. Hrála všemi barvami. Byla u nás pečená vařená, úplně jsmezapomněli, že je u nás na návštěvě.

2. Navrhněte, na základě jakého třídícího znaku lze podtržená slova v textu uspořádat do dvou skupin.

3. Prokažte, zda následující tvrzení je, či není pravdivé.

V textu je použito pět přídavných jmen.

ANO – NE

4. Navrhněte větu podle uvedeného modelu. Slova ohebná můžete použít v různých tvarech čísla jednotného a množného.

Přídavné jméno – podstatné jméno – sloveso – předložka – přídavné jméno – podstatné jméno.

5. Slova v závorkách uveďte ve správných tvarech.

Lesník pan Kolesa si vyšel do (les). Kráčel podle (skály – č. množ.), cesta klesala a pak zase stoupala až k (horské) plesu. Lesník radostně zatleskal: „Krásné polesí! Hotový prales!“

Ale vtom (zablesknout se) a kapky deště (zapleskat) o (lesklý) hladinu. „Honem do úkrytu!“ zvolal pan Kolesa, ale zakopl v klestí. V (kotník) ucítil (prudká) bolest. Ani nehlesl, (zatít) zuby a odkulhal domů.

„Já jsem se (těšit) na dnešní ples, a teď abych kvůli (ty) plesnivěla doma,“ zlobila se paní Kolesová.

„Třesky plesky,“ opáčil lesník, „na mysliveckém plese (nesmět) Kolesovi chybět!“ A (jít). Paní Kolesová noblesně a pan Kolesa vedle ní pajdal. Že to je ale statečný chlapík?

Literatura

SVĚŘÁK, Z. Jaké je to asi v Čudu. FRAGMENT, s. r. o., 2006.

ŽÁČEK, J. Nesedejte na ježka! FRAGMENT, s. r. o., 2003.

Metodické poznámky	<p>1) nejvíce je sloves: neví, je, lepší, nevytáhneme, jsme zapomněli = 5, chybí citoslovce; slovo tedy řadíme k částicím;</p> <p>(2) slova ohebná a neohebná, ale žáci mohou uvést i další třídící znaky;</p> <p>(3) tatínkových, husí, husími, pečená, vařená;</p> <p>(4) např.: Starý pes odpočíval pod vysokým stromem.</p>
--------------------	---

Excelentní úroveň
<p>1. Přečtěte si pozorně následující text. Poté napište přehled všech slovních druhů a ke každému z nich vyberte z textu jeden příklad. Použil autor všechny slovní druhy?</p> <p>Hořelo. A Vilém se loudal s balením svých pěti švestek. Tatínek se zlobil. „Vždyť neví, čím je,“ prosila za Viléma maminka. Ptali jsme se tedy Viléma, čím je. Jemu se to však vykouřilo z hlavy. Z uší mu ještě stoupaly obláčky dýmu. Hasiči s hadicemi už přibíhali, ale rodiče mleli z posledního: „Smůla se nám lepší na paty.“ A opravdu: pryskyřice z podlahy se žárem rozehřála! „Dnes už nevytáhneme paty z domu.“ Po tatínkových slovech nám naskočila husí kůže. Vilémovi místy i s husími brky. Najednou vyšla z požáru teta Bláža. Hrála všemi barvami. Byla u nás pečená vařená, úplně jsme zapomněli, že je u nás na návštěvě.</p> <p>2. Porovnejte podtržená slova ve dvojici vět a určete jejich slovní druh. Poté se pokuste zformulovat pravidlo, kterým se řídíme při určování slovních druhů.</p> <p>a) Petr vjel rychle <u>kolem</u> do garáže. – Až půjdeš <u>kolem</u>, určitě se zastav.</p> <p>b) Na <u>mezi</u> konečně rozkvetly fialky. – Jaký věkový rozdíl je <u>mezi</u> tebou a sestrou?</p> <p>c) <u>Během</u> odpoledne se přihnala bouřka. – V dobré kondici se udržoval <u>během</u>.</p> <p>3. Navrhněte věty podle uvedeného modelu (číslo označuje slovní druh). Slova mohou být v různých tvarech a čísle.</p> <p>a) 7 – 1 – 5 – 2 – 1.</p> <p>b) 5 – 3 – 1?</p> <p>c) 1 – 8 – 1 – 5 – 2 – 1.</p> <p>4. Slova v závorkách uveďte ve správných tvarech.</p> <p>Kdo z (my) by si pamatoval, co dělal třeba před (měsíc), před (rok), nebo dokonce před (několik) roky? Co ten den zažil, co se přihodilo ve (škola), doma, v okolí, s (kdo) a o (co) (zajímavý) hovořil, jakou tenkrát (číst) knížku, jaký film (vidět), jaké (být) počasí? Je zajímavé vzít si do (ruka) deník psaný třeba před (tři) roky a začít si v (on) číst. (Moct) si tak v duchu vyvolat události dávno prožité, na které bychom si jinak už ani nevzpomněli, a (moct) si znovu oživit kterýkoliv dávný den.</p>

Literatura	<p>SVĚŘÁK, Z. Jaké je to asi v Čudu. FRAGMENT, s. r. o., 2006.</p> <p>FOGLAR, J. Kronika ztracené stopy. Olympia, 2007.</p>
Metodické poznámky	<p>(1) V textu chybí citoslovce. Můžeme žáky nechat, aby zvážili, na které místo v textu by bylo vhodné je doplnit. Např.: Tatínek se zlobil: „Panebože.“, ... nám naskočila husí kůže, brrr.</p> <p>(2) Upozorníme žáky na to, že některá slova mohou plnit funkci různých slovních druhů: a) <u>kolem</u>: podst. jméno, příslovce (kudy?); b) <u>mezi</u>: podst. jm., předložka; c) <u>během</u>: předložka, podst. jméno. Pravidlo: konkrétní platnost slovního druhu získává slovo až použitím ve větě.</p> <p>(4) Ve srovnání s optimální úrovní je úkol náročnější, a to především vzhledem k užití správných tvarů zájmen; moct (můžeme).</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (tvarosloví)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-04 Žák rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary
Indikátor	1. žák vyhledá v textu nespisovný tvar podstatného jména, přídavného jména, slovesa a nahradí je tvary spisovnými 2. žák doplní do věty tvar podstatného jména ve správném tvaru a odůvodní pravopis (1. a 4. pád, rod mužský životný)

Ilustrativní úlohy

Minimální úroveň

1. Která z následujících vět neobsahuje pouze spisovná slova?

- a) Míč mi spadl za plot k sousedům.
- b) To je fakt hustý!
- c) Adéla ode mě pořád opisuje!
- d) Dnes máme domácí úkol z angličtiny.

Vyhledej v textu nespisovné tvary slov. Poté si alespoň tři vyber, napiš je do tabulky a nahraď je tvary spisovnými.

Když jsme četli Malého prince, tak mi například vadilo, že spad z jiný planety. „To je přeci nesmysl,“ říkal jsem Kimovi. „Jak to, že ti to nevadí?“ A on, že je to pohádka. A tak jsem si pak znovu přečetl o milionářovi, co pořád počítal peníze a na nic jiného neměl čas, a o tom králi, kterej přikazoval jen to, co šlo splnit, a o tom, jak se ochočuje liška, a najednou jsem to pochopil. Doopravdy se v Malém princí říká lidem o nich samejch, i když je to pohádka myšlená pro děti.

Nespisovný tvar	Spisovný tvar

2. Podstatná jména v závorkách doplň do vět tak, aby byla mluvnicky i pravopisně správně.

Velké vzdálenosti jsou dnes překonávány moderními _____(letadlo).

Děti jely na školu v přírodě se svými _____(učitel).

Na poli si vesele hráli ušatí _____(králík).

Při výtvarné výchově jsme malovali vodovými _____(barva).

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-04.01 ČJL-5-2-04.02 Použitý text: V. Stýblová: Můj brácha
----------------------------------	---

Optimální úroveň	
<p>1. Poznáte, kdo je asi vypravěčem následující ukázky? Vyhledejte slova, která do spisovné češtiny nepatří, a nahradte je spisovnými. Své rozhodnutí si ověřte ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost.</p> <p>Antonie mi zkazí i nemoc. Když si ji představím, mám po náladě a vytahuju zemák. Šprtám jako blázen, i když to všechno už dávno znám. Dopředu. Ale ani tak to nemám betonový, protože je nespravedlivá a zákeřná. Například písemky nám nikdy neukáže, jenom nadiktuje známky. Kincelce dá samozřejmě jedničku, protože její máma je Antóniina spolužačka. Já schytala trojec a nevím proč. Bezpečně jsem měla všechno dobře.</p>	
<p>2. Porovnejte slova v následujících skupinách. Co mají společné a čím se naopak liší?</p> <p>a) dlouhý, houslemi, strýc, chtějí b) dlouhej, houslema, strejda (strejc), chtěj c) dlúhý, huslama, stréc, chcú/chcou</p>	
<p>3. Rozhodněte, jakou koncovku doplníte do neúplných podstatných jmen. Své rozhodnutí porovnejte s Pravidly českého pravopisu.</p> <p>V zoologické zahradě</p> <p>Mezi nejoblíbenější zvířata patří šimpanz_. Setkali jsme se také s jejich ošetřovatel_. Se zájmem jsme sledovali nejen čáp_, ale i orl_ a jestřáb_. V jezírku se míhali duhový pstruz_. Dlouho jsme stáli u klece se lv_. Viděli jsme také pardál_ a šakal_. Na svazích běhali lovečtí ps_. Obdivovali jsme také páv_ s jejich pestrobarevnými ocas_. Patří želv_ mezi plaz_?</p>	
Literatura	JARUNKOVÁ, K. Jediná. Praha: Albatros, 1977.
Metodické poznámky	<p>(1) Vypravěčkou je pravděpodobně žákyně nebo studentka; zemák = zeměpis; šprtám = usilovně se učím; ani tak to nemám betonový = ani tak to nemám jisté; trojec = trojka.</p> <p>(2) V každém řádku je slovo, které má stejný význam jako slova ve stejném pořadí v dalších řádcích, ale má odlišnou tvarovou podobu (dlouhý, dlouhej, dlúhý); a) slova spisovná, b) slova nespisovná (obecná čeština), c) slova nespisovná (nářečí). Pozn.: stačí, pokud žáci rozdělí slova na spisovná a nespisovná.</p>

Excelentní úroveň	
<p>1. Převeďte přednášku o užívání počítače do spisovné češtiny a porovnejte s původní podobou. Které tvary jste změnili a proč?</p> <p>No takže to je k tý práci se soubory. Další takovej docela zajímavěj bod, a někdy docela užitečnej, je prohledávání nebo vyhledávání možná by byl takovej hezčí název, kterej rovnou by více říkal, vo co de, jo? Vy samozřejmě velice často jste něco psali a potom se vám prostě znelíbil nákej termín, nebo jste třeba shledali, že jste psali třeba LeibniTZ a rozhodnete se každého LeibniTZE přeměnit, no, to vlastně je bod, kterej budeme dělat až potom.</p> <p>2. Jindra tvrdí, že v uvedené situaci (přednáška) je takové vyjadřování vhodné, Eva naopak tvrdí, že ne. Čí názor podpoříte a proč?</p> <p>3. Pokuste se vyvodit obecný závěr o používání spisovné češtiny (kdy a kde je takové vyjadřování náležité).</p> <p>4. Vytvořte věty, ve kterých vhodně použijete uvedená slova. Poté se pokuste zformulovat pravidla, kterými jste se při psaní řídili.</p> <p>a) byl x bil, pyl x pil b) plazi x plazy, motýli x motýly c) malý x malí</p>	
Literatura	HOFFMANNOVÁ, J. a kol. Mluvená čeština v autentických textech. Praha: Academia, 2011.
Metodické poznámky	<p>(1) Pozn.: Kurzivou jsou zvýrazněna slova, která byla původně ve tvaru typickém pro obecnou češtinu.</p> <p>No takže to je k té práci se soubory. Další takový docela zajímavý bod, a někdy docela užitečný, je prohledávání nebo vyhledávání možná by byl takový hezčí název, který rovnou by více říkal, o co jde, ano? Vy samozřejmě velice často jste něco psali a potom se vám prostě znelíbil nějaký termín, nebo jste shledali, že jste psali třeba LeibniTZ, a rozhodnete se každého LeibniTZE přeměnit, no, to vlastně je bod, který budeme dělat až potom / kterému se budeme věnovat až potom.</p> <p>(3) Při oficiálních projevech a při komunikaci ve veřejných institucích, tj. i ve škole, používáme spisovný jazyk.</p> <p>(4) a) řídíme se pravidlem, jestli jde o slovo vyjmenované nebo příbuzné, jsou to tzv. zvuková homonyma; b) řídíme se pádem podstatných jmen rodu mužského životného; c) řídíme se číslem přídavného jména a životností podstatného jména, ke kterému patří: malý chlapec, strom x malí chlapi, malé stromy.</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-05 Žák vyhledá základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
Indikátor	1. žák vyhledá ve větě základní skladební dvojici (podmět vyjádřený, nevyjádřený, několikanásobný)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1.</p> <p>Českým zemím kdysi vládli králové. Která z následujících dvojic slov je základní skladební dvojicí uvedené věty?</p> <p>a) českým zemím b) kdysi vládli c) zemím vládli d) vládli králové</p> <p>Babičce rozkvetly na zahradě žluté tulipány. Které z následujících slov je podmětem uvedené věty?</p> <p>a) babičce b) tulipány c) na zahradě d) rozkvetly</p> <p>Ve které z následujících vět je několikanásobný podmět?</p> <p>a) První přišel na hřiště Jirka. b) Včera celý den padal sníh. c) Na zahradě zpívají kosi, sýkorky a pěnkavy. d) Proč se na mě tak díváš?</p> <p>Podtrhni větu, ve které není podmět vyjádřen.</p> <p>a) Malé děvčátko upadlo. b) Auto zastavilo přímo před domem. c) Rád si hraji s mladším bratrem. d) Za chvíli přišla domů i Eva.</p>	

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-05.01
----------------------------------	---------------

Optimální úroveň													
<p>1. Rozhodněte, ve kterých větách v textu o Hurvínkovi není vyjádřen podmět.</p> <p>V roce 1923 vytvořil Skupa podle své představy první kresbu Hurvínka. Oficiálně mu však vdechl život až řezbář. V roce 1926 totiž vyřezal loutku Hurvínka ze dřeva. Tak začala už téměř stoletá historie pohádek patřících do života každého malého dítěte. Poprvé se objevil Hurvínek na scéně v neděli 2. května 1926. To odpoledne přinesl řezbář do divadla záhadný balíček. V něm ukrýval malého chlapce v bílé košilce. Všichni přemýšleli o jeho pojmenování. Skupa nakonec vybral jméno Hurvínek. Jméno našel ve starém kalendáři – Hurvín, zdrobněle Hurvínek.</p>													
<p>2. Souhlasíte, či nesouhlasíte s uvedenými tvrzeními? Svá tvrzení doložte příkladem.</p> <table border="1"> <tr> <td>1. Podmět a přísudek tvoří ve větě základní skladební dvojici.</td> <td>ANO – NE</td> </tr> <tr> <td>2. Podmět bývá nejčastěji vyjádřen zájmenem.</td> <td>ANO – NE</td> </tr> <tr> <td>3. Přísudek je nejčastěji vyjádřen slovesem.</td> <td>ANO – NE</td> </tr> <tr> <td>4. Podmět může být holý, rozvitý a několikanásobný.</td> <td>ANO – NE</td> </tr> <tr> <td>5. Přísudek může být holý, rozvitý i několikanásobný.</td> <td>ANO – NE</td> </tr> <tr> <td>6. Podmět je ve větě vždy vyjádřený.</td> <td>ANO – NE</td> </tr> </table>		1. Podmět a přísudek tvoří ve větě základní skladební dvojici.	ANO – NE	2. Podmět bývá nejčastěji vyjádřen zájmenem.	ANO – NE	3. Přísudek je nejčastěji vyjádřen slovesem.	ANO – NE	4. Podmět může být holý, rozvitý a několikanásobný.	ANO – NE	5. Přísudek může být holý, rozvitý i několikanásobný.	ANO – NE	6. Podmět je ve větě vždy vyjádřený.	ANO – NE
1. Podmět a přísudek tvoří ve větě základní skladební dvojici.	ANO – NE												
2. Podmět bývá nejčastěji vyjádřen zájmenem.	ANO – NE												
3. Přísudek je nejčastěji vyjádřen slovesem.	ANO – NE												
4. Podmět může být holý, rozvitý a několikanásobný.	ANO – NE												
5. Přísudek může být holý, rozvitý i několikanásobný.	ANO – NE												
6. Podmět je ve větě vždy vyjádřený.	ANO – NE												
<p>3. Rozvíjejte podmět a přísudek vhodnými slovy.</p> <p>a) Hokejista útočí. Rozhodčí píská. Kotouč míří. Hokejka se zlomila.</p> <p>b) Autobus jede. Autobus se porouchal. Autobus stojí. Autobus odbočuje.</p>													
<p>4. Použijte a vhodně uspořádejte <u>všechna</u> uvedená slova (v různém tvaru a čísle) tak, aby vznikla věta jednoduchá s několikanásobným podmětem. Poté vypište základní skladební dvojici.</p> <p>a) patřit, růže, perníkový, a, každé, srdce, ke, papírový, pouť.</p> <p>b) tisíce, lákat, hrady, turisté, každoročně, a, zámky, středověké.</p>													
Literatura	Text o vytvoření Hurvínka je převzat z internetu a upraven.												
Metodické poznámky	(1) V roce 1926 totiž vyřezal loutku Hurvínka ze dřeva (řezbář/on); V něm ukrýval malého chlapce v bílé košilce (řezbář/on); Jméno našel ve starém kalendáři (Skupa/on). Pozn.: V textu není uvedeno jméno autora												

	<p>Hurvínka (Josef), ale pouze příjmení, aby to žáky nemátlo. Stejně tak není uvedeno jméno a příjmení řezbáře Gustava Noska. Ve spojení řezbář Gustav Nosek je podmětem jméno a příjmení, slovo řezbář je v tomto případě přívlastek shodný (shoduje se v pádě i čísle).</p> <p>(2) NE: 2 a 6.</p> <p>(4) Např.: a) Perníková srdce a papírové růže patří ke každé pouti; b) Středověké hrady a zámky každoročně lákají tisíce turistů.</p>
--	--

Excelentní úroveň

1. Porovnejte obě skupiny vět a poté doplňte neúplná tvrzení. Své rozhodnutí dokažte na příkladech z textu.

a) Hurvínek se brzy proměnil ve velmi prostořekého synka. Tatínek Spejbl ho často a rád poučuje a zkouší. Zpočátku však tyto dvě postavy vůbec nebyly v příbuzenském vztahu. O čtyři roky později přišla na svět nová loutka. O několik dní později přišel na svět loutkový pes.

b) Dostala jméno Mánička. Jmenoval se Žeryk. Během několika let získaly velkou slávu. Jejich příběhy a pohádky posloucháme bez rozdílu věku. Reprezentují Českou republiku široko daleko.

1. Podmět a přísudek tvoří ve větě
2. Slovní druh, kterým bývá podmět nejčastěji vyjádřen, je
3. Slovní druh, kterým bývá nejčastěji vyjádřen přísudek, je
4. Podle přítomnosti/nepřítomnosti ve větě dělíme podmět na a

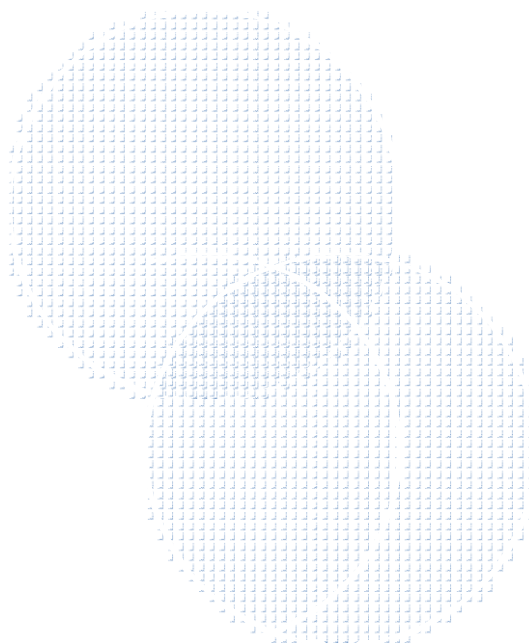
2. Podtrhněte v každé větě základní skladební dvojici. Poté porovnejte podměty a do první kružnice napište všechny společné znaky skupiny a), do druhé kružnice společné znaky skupiny b) a do třetí skupiny c). Do průniku pak vepište společné znaky všech skupin. Co jste zjistili?

a) Pardál žije v lesích a savanách Afriky a jižní Asie. Najednou se jí ve vlasech usadil motýl. Při střemhlavém letu dosahuje sokol rychlosti až 300 km za hodinu.

b) V interiéru upoutala naši pozornost bílá váza. Moje snaha se nakonec vyplatila. Cestu k nádraží mi vysvětlila milá paní.

c) Láhev a zátka patří k sobě. Na stole v kuchyni ležela vedle talíře lžice i lžička. Pečivo k večeři dnes koupí matka nebo sestra.

PODMĚT

3. Rozvíjejte podmět a přísudek vhodnými slovy.

_____AUTO JEDE _____. – _____AUTO SE _____POROUCHALO.

AUTO _____STOJÍ _____. – _____AUTO _____ODBOČUJE _____.

4. Vyberte a kombinujte různé slovní druhy z nabídky tak, abyste vytvořili:

- a) větu jednoduchou s holým podmětem a holým přísudkem
- b) větu jednoduchou s rozvitým podmětem a rozvitým přísudkem
- c) větu jednoduchou s několikanásobným podmětem a několikanásobným přísudkem

Ohebné slovní druhy můžete použít v jakémkoli tvaru. Dokážete sestavit větu jednoduchou tak, abyste v ní použili všechna slova z nabídky?

Nabídka:

v, sáňkovat, malý, dospělí, ale i, zima, lyžovat, bruslit, nejen, rád, mnohý, a, děti

Literatura	Text o vytvoření Hurvínka je převzat z internetu a upraven.
Metodické poznámky	(2) a) pardál, motýl, sokol: podstatná jména, 1. pád, rod mužský životný, vzor pán, slova dvojslabičná, končí na -l, mají dvě samohlásky, názvy zvířat, začínají na obojetnou souhlásku = podmět holý; b) (bílá) váza, (moje) snaha, (milá) paní: podstatná jména v 1. pádě, rod ženský, slova

dvojslabičná, mají dvě samohlásky, začínají na obojetnou souhlásku = podmět rozvitý přídavným jménem a zájmenem ve funkci přívlastku; c) láhev a zátka, lžice i lžička, matka nebo sestra: podstatná jména v 1. pádě, rod ženský, slova dvojslabičná, mají dvě samohlásky, začínají na obojetnou souhlásku = podmět několikanásobný; **SPOLEČNÉ ZNAKY:** podstatná jména v 1. pádě, slova dvojslabičná, mají dvě samohlásky, začínají na obojetnou souhlásku.

(3) Např.: Osobní auto jede po dálnici; Nákladní auto se najednou (bohužel) porouchalo; Auto s majákem stojí na parkovišti; Sportovní auto odbočuje doleva (na dálnici).

(4) Např.: a) Děti sáňkují; b) Mnozí dospělí v zimě lyžují; c) Mnozí dospělí a děti v zimě (rádi) sáňkují, lyžují a bruslí; d) Nejen malé děti, ale i mnozí dospělí v zimě rádi sáňkují, lyžují a bruslí.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-06 Žák odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí
Indikátor	1. žák rozliší větu jednoduchou a souvětí 2. žák vytvoří z věty jednoduché souvětí 3. žák rozhodne, který větný vzorec odpovídá zadanému větnému celku

Ilustrativní úlohy

Minimální úroveň

1. Která z následujících vět je větou jednoduchou?

- Koťata běhala vesele po domě i po dvoře.
- Jedno se někam zaběhlo a nemohli jsme ho nalézt.
- Máma kočka truchlila, a proto odmítala jíst.
- Bylo nám jí líto, ale pomoci jsme jí nemohli.

2. Pokračujte tak, abyste vytvořili souvětí:

- Paní učitelka mi doporučila, abych _____.
- Petr říkal, že _____.
- Zaradoval se, protože _____.
- Jsem rád, když _____.

3. Kterým z nabízených větných vzorců můžeme znázornit následující souvětí?

Lev zoufale řval a bránil se ze všech sil, ale nemohl se ze sítě vymotat.

- V1, V2, ale V3.
- V1, ale V2.
- V1 a V2, ale V3.
- V1 a V2, V3.

Optimální úroveň

1. Vyhledejte v ukázce věty jednoduché a podtrhněte je.

Číslo sedm považovali lidé od dávných dob za magické. Staří Babyloňané rozeznávali sedm planet, babylonské chrámy mívaly sedm stupňů a týden se skládal ze sedmi dní. Sedmička je posvátným číslem mnohých náboženství. Židovský svícen menora má sedm ramen. Když bude čtenář číst bibli opravdu pozorně, napočítá číslo sedm použité více než pětsetkrát. Křesťanství uvádí sedm smrtelných hříchů a sedm ctností. Šťastná sedmička se vyskytuje v příslovích

a rčeních mnohem častěji než jiná čísla, najdeme ji dokonce i v názvech mnohých výrobků. Pokud si lidé vybírají číslo od jedné do deseti, většina si zvolí právě sedmičku. Všichni sportovní fanoušci znají sedm disciplín sedmiboje. Jsme si jistí, že vymyslíte spoustu dalších příkladů!

2. K souvětím výchozího textu přiřadte větné vzorce. Použijete je všechny?

- a) Pokud V1, V2.
- b) V1, V2.
- c) V1 a V2.
- d) V1, že V2!
- e) Když V1, V2.
- f) V1, V2, a V3.

3. Vytvořte ve dvojicích podle uvedených vzorců souvětí o životě vaší školy. Výsledky práce vzájemně porovnejte. Řekněte, které souvětí se vám líbilo nejvíc, a své rozhodnutí odůvodněte.

V1 a V2, protože V3. V1 a V2. V1, která V2. V1, ale V2, proto V3. Když V1, V2.

Literatura	RUSELL, A., BONSON, R. Velké divy světa. Praha: Slovart, 2001. (Upraveno)
Metodické poznámky	3) Žáci při řešení úkolu porovnávají nejen hledisko syntaktické, ale hodnotí také nápad a kreativitu.

Excelentní úroveň

1. Je v uvedené ukázce více vět jednoduchých, nebo souvětí? Své rozhodnutí doložte příklady z textu a odůvodněte.

Dospělí mi poradili, abych nechal toho kreslení otevřených a zavřených hroznýšů a zajímal se raději o zeměpis, bude to pro mě prý užitečnější. Tak jsem se v šesti letech vzdal skvělé malířské kariéry, neúspěch mých kreseb mě odradil. Dospělí sami nikdy nic nechápou a děti unavuje stále jim něco vysvětlovat. Musel jsem si tedy vybrat jiné povolání. Rozhodl jsem se naučit se řídit letadlo. Létal jsem po celém světě. Zeměpis mi hodně posloužil, protože jsem dovedl hned na první pohled rozeznat Čínu od Arizony. Je to velice užitečné, když člověk v noci zabloudí. V životě jsem se setkal se spoustou vážných lidí. Žil jsem hodně s dospělými. Poznal jsem je z blízka. Ale mé mínění o nich se valně nezměnilo.

2. Přečtěte si výchozí text znovu a pokuste se tam, kde je to podle vašeho názoru vhodné, změnit větu jednoduchou na souvětí. Řekněte, proč jste se tak rozhodli.

<p>3. Vyberte z textu nejdelší souvětí a napište jeho vzorec. Výsledky práce vzájemně porovnejte a řešení odůvodněte.</p> <p>4. Spojuje spojka a ve všech větných celcích pouze věty? Svoji odpověď doložte příkladem/ příklady z textu.</p>	
Literatura	DE SAINT EXUPÉRY, A. Malý princ. Praha: Albatros, 1996. (Upraveno)
Metodické poznámky	<p>(1) Žáci vyvodí, že souvětí je spojení dvou nebo více vět, počet vět určují podle počtu základních skladebních dvojic, případně podle sloves v určitém tvaru. V ukázce je více vět jednoduchých, tj. 7.</p> <p>(2) Např.: Rozhodl jsem se, že se naučím řídit letadlo.</p> <p>(4) ...otevřených a zavřených hroznýšů... Spojka a spojuje větné členy. Protože spojky vyjadřují vztahy mezi slovy nebo větami, můžeme kladně hodnotit i odpověď, že spojka a spojuje slova (přídavná jména) otevřených a zavřených...</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-07 Žák užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
Indikátor	1. žák nahradí spojovací výraz v souvětí tak, aby smysl zůstal zachován 2. žák spojí věty v souvětí pomocí vhodného spojovacího výrazu
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Liška celou hodinu běhala a skákala, ale na hrozny nedosáhla. Kterým z následujících spojovacích výrazů můžeš nahradit spojku ale, aby smysl sdělení zůstal zachován?</p> <p>a) že b) i c) potom d) avšak</p> <p>2. Správný člověk je věrný svým přátelům. Stojí při nich za všech okolností. Kterým z nabízených spojovacích výrazů lze vhodně spojit věty jednoduché v souvětí?</p> <p>a) který b) i když c) a d) kde</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-07.01 ČJL-5-2-07.02

Optimální úroveň	
<p>1. Spojte následující jednoduché věty do souvětí vhodným spojovacím výrazem. Pokud si nebudete vědět rady, použijte některá ze slov v nabídce. Využijte co nejvíce možností.</p> <p>a) Harry se vystrašeně rozhlížel. Není někde sklenice vody? Žádnou nenašel. b) Pták se proměnil v ohnivou kouli. Vyrazil hlasitý skřek. V příštím okamžiku po něm zbyla jen doutnající hromádka popela. c) Dveře pracovny se otevřely. Dovnitř vešel Brumbál. d) Z popela vystrčil hlavu maličký právě narozený pták. Byl stejně ošklivý jako jeho předchůdce.</p>	

- e) Fénixové hoří. Přijde jejich chvíle. Z popela se znovu narodí.
f) Harry se velmi obával. Pták nezemřel zrovna v té chvíli. Je s ním v pracovně sám.

Nabídka:

ale, jaký, kdyby, jestli, pak, a, kdo, než, který, kam, co, když, že, kdy, poté, avšak, jak, zda, aby, proč

2. Doložte příkladem následující tvrzení:

Věty v souvětí mohou být připojeny bez spojovacího výrazu, tj. pouze odděleny čárkou.

3. Dokončete neúplná souvětí. Nezapomeňte uvést vhodný spojovací výraz a zvažte, kde doplníte interpunkci. Poté si úkoly vzájemně porovnejte. Které ze spojovacích výrazů dokážete zařadit ke slovnímu druhu?

Ztratil jsem telefon ...

Dnes jsem přišel pozdě do školy ...

Buď se mamince omluv ...

Nejdřív jsem udělal úkoly ...

Chtěl jsem jít nakupovat ...

Babička měla velkou radost ...

Pořádně se obleč ...

V ZOO jsme viděli papouška ...

Včera pršelo ...

Excelentní úroveň

1. S textem ukázky si pohrál tiskařský šotek. Upravte jej tak, aby byl stylisticky zdařilejší. Poradíte si?

Harry vešel do veliké, krásné kruhové místnosti. Byla plná podivných tichých zvuků. Na stolicích stály spousty zvláštních stříbrných přístrojů. Bzučely. Vycházely z nich malé obláčky kouře. Stěny pokrývaly podobizny bývalých ředitelů a ředitelek. Všichni ve svých rámech blaze podřimovali. Harry se rozhlížel kolem sebe. Ze zevrubné prohlídky ho vyrušil zvláštní zvuk. Na zašlém bidélku za dveřmi seděl sešle vyhlížeující pták. Připomínal napůl oškubaného krocana. Harry na něj upřel oči. Pták mu to oplatil uhrančivým pohledem. Vydal onen chrčivý zvuk. Oči měl kalné. Z ocasu mu dokonce vypadlo několik per.

2. Porovnejte ve skupině svá řešení a posuďte, jak se vám práce podařila.

3. Vysvětlete, kdy používáme krátké jednoduché věty záměrně, a uveďte příklady.

4. Nahradte vyznačený spojovací výraz jiným tak, aby smysl souvětí zůstal zachován.

a) Mě z Bradavic vyloučili, avšak Brumbál mě tam nechal jako hajného.

b) Chápej, Harry, všechno ti říct nemůžu, jelikož je to strašně tajné.

c) V šoku ztuhnul a pak se otřásl, měl totiž dojem, že z obrazu, co viděl, zmizely všechny barvy.

Literatura	ROWLINGOVÁ, J. K. Harry Potter a tajemná komnata. Praha: Albatros, 2002. (Upraveno)
Metodické poznámky	(1) V ukázce jsou použity pouze věty jednoduché. Žáky vedeme k poznání, že tam, kde je to vhodné, spojíme věty do souvětí. (3) Např. při stupňování napětí ve vypravování. (4) Např. a) ale; b) protože, neboť; c) který.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-08 Žák píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách
Indikátor	1. žák správně píše (doplní) i/y ve vyjmenovaných slovech a slovech s nimi příbuzných 2. žák píše správně z hlediska lexikálního pravopisu
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Vyber slovo, které na řádek nepatří. Své rozhodnutí odůvodni.</p> <p>a) přesypat, odsypat, sychravý, sypání, vysypání b) slyšet, vyslyšet, slyšitelný, neslyšně, plyšový c) myslet, myšlenka, myšlení, zamykat, vymyslet d) obydlí, bystrý, bydlet, byt, bydliště</p> <p>2. Doplň ve větách neúplná slova.</p> <p>a) Tatínek sl_b_l, že koupí l_že. b) Umět v_jmenovaná slova, to je v_hra. c) Dům b_l pěkný, ale v_padal neob_dleně. d) Nejv_ce mi chutnají pov_dlové taštičky pos_pané mákem.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-08.01 ČJL-5-2-08.02

Optimální úroveň

1. Rozhodněte, které i, í / y, ý po obojetných souhláskách v básničce doplníte, a svoje řešení zdůvodněte. Dokážete vytvořit podobnou větu, říkanku?

Na Sm_chově jsem se smál,
ve Strašnicích jsem se bál,
v Kob_lisích jsem jel na kob_le,
řehtala se na mě roztom_le,
Hrdlořezům jsem se v_hnul zdaleka,
vždyť tam kl_dně zamordují člověka,
Malá Strana b_la malá, šel jsem v podřepu,
v Řeporyjích jsem b_l pro řepu,
ve V_sočanech jsem koukal na svět zv_soka,

ve Vokov_cích mi padla saze do voka,
v Hostivaři vařili mi dobroty,
ab_ mi co nejv_c kápli do noty,
v Motole jsem potkal motolici,
když se motolila po ul_ci,
na Letné jsem vzletěl s odvahou,
ab_ch zbl_zka v_děl slunce nad Prahou,
v Střešovicích jsem si dřepł na střechu,
ab_ch v_děl každou neplechu,
v Kyjích na mě vzali kyje,
ale to b_ b_la dlouhá historie,
v Bubenči mi hráli na buben,
já měl z toho hlavu jako kedluben,
v L_buši jsem potkal tetu L_buši,
ta mě v_tahala za uši,
v Ďáblicích jsem v_děl samé ďábly,
a že byla z_ma, frňáky je zábly.
Bylo toho na mě moc
a tím končím, dobrou noc!

2. Rozdělte se do sedmi skupin. Zástupce každé skupiny vylosuje jednu z obojetných souhlásek (kroměf) a všichni členové skupiny k ní doplní vyjmenovaná slova. Poté si každá skupina jedno z vyjmenovaných slov vybere a vymyslí k němu co nejvíce slov příbuzných. Výsledky práce vzájemně porovnejte a posuďte správnost splněného úkolu. Nakonec vytvořte ve skupinách věty (souvětí), které budou obsahovat co nejvíce libovolných vyjmenovaných slov a slov příbuzných.

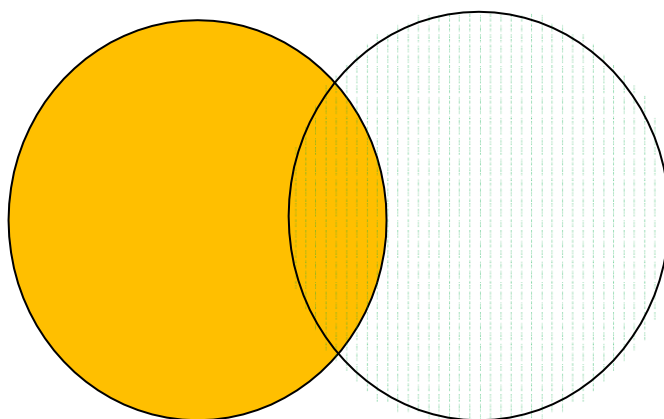
3. Doplňte ve slovech i, í/y, ý a odůvodněte pravopis.

z_vajcí Zb_něk, hb_tě pomohl, s_dlo vlády, dojemný dop_s, v_nikat ve sportu, rušný v_kend, pečlivě zam_kat, tiše se pl_žit, andělské zp_vání, s_rup s v_taminy, najíst se dos_ta, v_borný v_sledek, m_le se usm_vat, hlem_žd' a sl_mák, b_čí zápasy, l_žařské boty, b_lé um_vadlo, přib_vali další, sp_nací špendlík, hodiny odb_její, pl_šové hračky, l_tkový sval, sm_sl pro pořádek, nové třp_tky, z_třejší v_let, v_s_paný p_sek

Vypište všechna přídavná jména, vyznačte v prvních pěti první písmeno, v šestém poslední písmeno a sestavte slovo. Vyluštěné slovo použijte ve větných celcích tak, aby v nich bylo podstatným jménem, přídavným jménem a slovesem.

<p>4. Odůvodněte psaní souhlásky:</p> <p>a) <u>nakonci</u> slova: led, zpěv, rukáv, tvaroh, obraz, lov, hrob, nůž, loď, bumerang, pstruh, lev;</p> <p>b) <u>uvnitř</u> slova: babka, rybka, břízka, lodka, klubko, otázka, nůžky, obrázky, v zahrádce.</p> <p>Čím si můžete pomoci?</p> <p>Vytvořte větu (souvětí), ve které použijete co nejvíc slov, která se jinak píšou a jinak vyslovují.</p> <p>Vzor: Podrž mi ten rukáv, vezmu si nůžky.</p>	
Literatura	<p>ŽÁČEK, J. Nesedějte na ježka. Havlíčkův Brod: Fragment, 2003.</p> <p>Český jazyk pro 5. ročník základní školy, učebnice. Plzeň: Fraus, 2011. (Upraveno)</p>
Metodické poznámky	<p>(1) Báseň je sice dlouhá, ale velmi vtipná, proto ji uvádíme celou. Učitel může zvolit podle potřeby pouze její část, může žáky rozdělit do skupin a každá z nich bude doplňovat jinou část apod.</p> <p>(2) Vyjmenovaná slova po f neexistují, protože čeština žádná taková slova nemá.</p> <p>(3) zívající – dojemný – rušný – andělské – výborný – býčí = zdraví</p> <p>(4) Žáky vedeme k tomu, že si mohou pomoci buď jiným tvarem slova, např. ledem, nebo slovem příbuzným, např. ledový. Tam, kde je to možné, uvádíme oba způsoby.</p>

<p>Excelentní úroveň</p>
<p>1. Pozorně si přečtete neúplná slova. Do první kružnice vepište slova s i, í, do druhé s y, ý. Do průniku vepište slova, která můžeme napsat obojím způsobem, a jejich význam vysvětlíte užitím ve větě.</p> <p>b_dlo, brz_, l_chožrout, v_trvalost, b_lí, b_l, nap_navý, dob_t, přib_t, s_la, m_t, slep_š, p_l, b_č, s_ra, v_dět, s_čet, v_la, p_tel, l_kožrout, v_r, v_sel, ob_čej, naz_vá se, prům_sl, brz_čko, m_lovat</p>

2. Doplňte předpony s-, z-, vz-. Vysvětlete, čím jste se při psaní řídili.

- Holubi se _létali na věž kostela. – Ptáčátko se pokoušelo _létnout.
- Slepice _nesla vajíčka. – Student _nesl dotaz.
- Tabule byla špatně _mazaná. Kalhoty byly celé _mazané od bláta.
- Vozovka se za obcí _užovala. – Obyvatele Afriky _užují časté hladomory.
- _hlédla z rozhledny dolů do údolí. – _hlédli jsme nový film Jana Svěráka.
- Desky _bil dohromady dlouhými hřebíky. – Vyhržoval mi, že mě _bije.

3. Přečtěte si pozorně uvedenou básničku. Dokážete zformulovat pravidlo, z jehož neznalosti si dělá básník legraci? Uvádějte další příklady.

Lev

Ukrutně zuřil na psa lev,
že v jeho jméně napsal ef –
a vynadal mu při kafi:
„Copak se, tupče, říká lfi?“

4. Doplňte neúplná slova a svá rozhodnutí odůvodněte.

ob_m tělesa, chutný ob_d, p_stovat b_žnou zeleninu, mylná dom_nka, choval se rozum_
tam_jší obyvatelé, husté v_tvoví, odb_hnout pryč, ob_tavá péče, rozum_l všemu, choval se
tajem_, papírové v_trníky, nejnovější ob_vy, p_na do koupele, voněl omam_, v_l autem do
dvora, ublížil mu nevědom_, vzpom_la si na úkol, stoupali jsme velmi strm_

5. Vytvořte věty s uvedenými slovy tak, abyste rozlišili jejich význam.

- oběd – objet
- objetí – obětí

Literatura	FRYNTA, E. Písničky bez muziky. Praha: Albatros, 1988. Cvičebnice českého jazyka. Brno: Didaktis, 2007.
Metodické poznámky	<p>(5) Důležité je, aby si žáci uvědomili, že slova sice při vyslovení stejně znějí, ale významově a pravopisně se liší; a) oběd – pokrm, podstatné jméno; objet – sloveso odvozené od slovesa jet, např. objet (autem, na kole) sídliště; objet (navštívit) všechny známé; b) objetí 1 – podstatné jméno utvořené z přičestí trpného; protože žáci tuto znalost ještě nemají, stačí uvést, že je to podstatné jméno vytvořené ze slovesa objet; objetí 2 – podstatné jméno vytvořené od slovesa objímat; obětí – 2. p. č. množ. podstatného jména oběť – např. Neštěstí si vyžádalo mnoho obětí.</p> <p>Významy můžeme nechat žáky vyhledat ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost.</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-09 Žák zvládá základní příklady syntaktického pravopisu
Indikátor	1. žák uplatňuje základní poučení o správných tvarech přičestí minulého činného v mluveném i psaném projevu 2. žák doplní správně čárky do zadaného textu (několikanásobný větný člen, jednoduchá souvětí)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Doplně neúplná slova a své rozhodnutí odůvodni.</p> <p>a) Vlaštovky už odletěl_ do teplých krajin. b) Konečně se stromy zazelenal_. c) Čápi si stavěl_ hnízda na komíně. d) Světla na vánočním stromku se rozzářil_.</p> <p>2. Doplně ve větách a souvětích čárky.</p> <p>a) Petr říkal že odpoledne nepřijde. b) Na výlet se vydala celá naše rodina – tatínek maminka sestra i já. c) Karel Petr Ondřej a Filip přišli na smlouvenou schůzku včas. d) V létě jsme jeli k moři protože se rádi koupeme.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-09.01 ČJL-5-2-09.02

Optimální úroveň	
<p>1. Infinitivy v závorkách dejte do náležitého tvaru minulého času a doplňte koncovky. Poté vyznačte ve větách základní skladební dvojice a zkontrolujte, zda jste koncovky doplnili správně.</p> <p>Chlapci (hrát) při tělesné výchově fotbal, děvčata (skákat) přes švihadlo. Ráno před školou (postávat) skupinky žáků. Dívky (hodit) do moře láhev se vzkazem. Tučňáci v zoologické zahradě (dovádět) v bazénu. U městské brány (stát) strážce. Filmaři (natáčet) pokračování úspěšného seriálu. Na jaře se k nám (vrátit) celá hejna ptáků. Dříve se lidé (domnívat), že Slunce obíhá okolo Země. Davy dětí (spěchat) na pouť. Výletníci (prohlížet si) město. Najednou se světla na vánočním stromku (rozsvítit).</p>	

2. Nepozorný žák zapomněl napsat v některých větách a souvětích čárky. Pomůžete mu je doplnit? Svá rozhodnutí odůvodněte.

Tak už je leden, měsíc svěšené oháňky. V lednu my psi postáváme schlíple před zavřenými dveřmi. Otevřou se jen málokdy aby se nevyvrzalo teplo. Ale když se otevřou, rozvrtí nám to oháňku. Lidi jsou totiž dvojí. Jedni nám rozvrtí oháňku a druzí nám zježí chlupy na hřbetě. Kdo nám rozvrtí oháňku toho máme rádi. Na toho skáče a snažíme se mu olízat nos. To je takový náš prastarý zvyk: vždycky olízneme čumák tomu koho uctíváme komu se podřizujeme. Naši prapsí pradědečkové ho olizovali vůdci smečky. My dnešní psi olizujeme nos svému člověku. Zdůrazňuji ovšem že touto poctou vyznamenáváme jen toho, kdo nám rozvrtí oháňku. Kdo nám zježí chlupy s tím se takhle neparáme. To je zlochlap a toho jdu rovnou kousnout do nohy. Nejčastěji tedy listonoše kominíka nebo toho protivného souseda.

3. Vrtěním oháňky dávají psi najevo radost, spokojenost. Znáte jiné signály psí řeči? Jaké? Co znamenají? Na co si máme dávat pozor při setkání s cizími psy?

Literatura

NEPIL, F. Já Baryk. Praha: Albatros, 1977. (Upraveno)

Excelentní úroveň

1. Doplňte do následujících větných celků vhodné podměty (holé nebo rozvité) tak, aby koncovky v přísudku zůstaly zachovány. Svá řešení vzájemně porovnejte a odůvodněte.

Středočeská _____ uvedla premiéru nového filmu. Oceněné _____ vyšly v nakladatelství Albatros minulý měsíc. Světoznámé _____ se proměnily v kupy trosek. _____ vybírali firmu na dodávky stavebního materiálu. _____ sedmi evropských zemí se sešli v Praze. _____ vytvořili na hokejovém zápase skvělou atmosféru. _____ se svými dětmi začaly využívat nové dětské hřiště. Čeští _____ potvrdili svoji vynikající pověst ve světě. V ZOO Praha se narodila _____.

(Vybráno z denního tisku)

2. Složte podle uvedených kódů slova, která budou ve větě přísudkem. Doplňte k nim několikanásobné podměty a vytvořte věty.

Vzor: B1, D2, A1, A2, C3, D2 = SYPALY Např.: Mirka a Ivana sypaly ořechy do koše.

	A	B	C	D
1	P	S	H	R
2	A	O	D	Y
3	Z	N	L	Č
4	Í	B	I	E

<p>A1, B2, B4, A4, C1, A2, C3, C4: B2, C2, B3, D4, B1, C3, A2: B1, B4, A4, D1, A2, C3, D2: _____</p> <p>3. Zformulujte pravidla, která platí pro shodu přísudku s několikanásobným podmětem.</p> <p>4. Opravte následující text, který opsal nepozorný žák 5. ročníku z knihy, kterou velmi dobře znáte. Na co zapomněl?</p> <p>A když potom přišel Mach k Šebestovům na návštěvu viděl tu tetu Vilmu na vlastní oči měla nejmíň devadesát kilo běhala po bytě v noční košili s cigaretou v puse a hledala brejle paní Šebestová na ni volala že má telefon a teta s tou přítelkyní po telefonu mluvila a mluvila pan Šebesta mezitím odešel do garáže aby v autě vyměnil brzdové destičky a paní Šebestová šla do třetího patra k paní Ticháčkové pro recept na dort a teta pořád mluvila.</p>	
Literatura	<p>Český jazyk pro 5. ročník základní školy, pracovní sešit 2. Plzeň: Fraus, 2011.</p> <p>MACOUREK, M. Mach a Šebestová na cestách. Praha: Albatros, 2004. (Upraveno)</p>
Metodické poznámky	<p>2) pobíhali, odnesla, sbíraly</p> <p>4) Je třeba doplnit interpunkci; je možné též rozdělit text do několika větných celků.</p>

4.3 Druhý stupeň ZŠ

Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-01 Žák spisovně vyslovuje česká a běžně užívaná cizí slova
Indikátory	1. žák umí spisovně vyslovit česká a běžně užívaná cizí slova

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-02 Žák rozlišuje a příklady v textu dokládá nejdůležitější způsoby obohacování slovní zásoby a zásady tvoření českých slov, rozpoznává přenesená pojmenování, zvláště ve frazémeh
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák pozná slova, která jsou slovtvorně příbuzná 2. žák k danému slovesu doplní slovesa odvozená 3. žák vytvoří slova složená a rozliší je od slov odvozených 4. žák nahradí vyznačená slova přejatá českými ekvivalenty 5. žák vybere z nabídky slovo, které je přeneseným pojmenováním 6. žák prokáže schopnost interpretovat význam / porozumět významu přeneseného pojmenování 7. žák ovládá zásady tvoření slov

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-03 Žák samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami
Indikátory	1. žák samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-04 Žák správně třídí slovní druhy, tvoří spisovné tvary slov a vědomě jich používá ve vhodné komunikační situaci
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák přiřadí slovo ke slovnímu druhu 2. žák určí slovní druh u slov odvozených od stejného základového slova 3. žák užije ve větách slova v náležitých tvarech množného čísla (slova jsou uvedena v č. j. v 1. p.) 4. žák zařadí slova vyznačená v textu ke slovním druhům (stejně slovo může mít ve větě různou slovnědruhovou platnost)

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-05 Žák využívá znalostí o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace
Indikátory	1. žák využívá spisovný jazyk v projevu psaném i mluveném

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-06 Žák rozlišuje významové vztahy gramatických jednotek ve větě jednoduché i v souvětí
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák spojí větné členy ve větě do skladebních dvojic 2. žák nahradí jednoduchý větný člen větným členem několikanásobným, správně doplní interpunkční znaménko nebo spojku 3. žák doplní slovo podle naznačených syntaktických vztahů a určí doplněný větný člen (podmět, přísudek, předmět, přívlastek, příslovečné určení místa, času, způsobu) 4. žák vybere z několika vzorců ten, který odpovídá zadanému souvětí; žák vybere k zadanému vzorci z několika souvětí to, které je jím znázorněno

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-07 Žák v písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slootovorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i souvětí
Indikátory	1. žák píše bez pravopisných chyb

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-08 Žák rozlišuje spisovný jazyk, nářečí a obecnou češtinu a zdůvodní jejich užití
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák v textu odliší jazykové prostředky útvarů národního jazyka (např.: spisovný jazyk x obecná čeština; spisovný jazyk x dialekt apod.) 2. žák nahradí typicky nespisovné vyjádření spisovným 3. žák posoudí vhodnost, či nevhodnost užití jazykových prostředků různých útvarů národního jazyka např. v umělecké literatuře, divadelní hře, veřejném projevu apod.

Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-01 Žák spisovně vyslovuje česká a běžně užívaná cizí slova
Indikátor	1. žák umí spisovně vyslovit česká a běžně užívaná cizí slova
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Označte spisovnou výslovnost (zapsanou v hranatých závorkách) uvedené věty.</p> <p>Díval se oknem na nejjasnější hvězdu na noční obloze.</p> <p>a) [díval se voknem na nejjasnější hvězdu na noční vobloze] b) [díval se oknem na nejasnější hvězdu na noční obloze] c) [díval se oknem na nejjasnější hvězdu na noční obloze]</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-2-01.1

Optimální úroveň	
<p>1. Vyslovte správně skupiny souhlásek.</p> <p>Tento kamenný náhrobek je velmi cenný. Nad pobřežím kroužili racci. Vaše dcera je moje nejlepší kamarádka. Příklad řešili městští strážníci.</p> <p>2. Vyslovte správně skupiny souhlásek. Použijte při tom pravidlo o spodobě znělosti. Máte-li pochybnosti, ověřte si správnost v jazykových příručkách.</p> <p>Kdybys chtěl, mohli bychom se projet na loďce. Začal jsem sbírat známky. Určitě se shodneme. To je k vzteku! Obešel jsem Staroměstské náměstí.</p>	
Metodické poznámky	(1 + 2) Cílem je, aby si žáci uvědomili, že základní je zjednodušená výslovnost [kamený, cený, cera]. Pouze tam, kde je třeba rozlišit různá slova, dodržujeme výslovnost zdvojenou [racci x raci].

Excelentní úroveň	
<p>1. Podtrhněte v textu slova cizího původu a správně je vyslovte. Nebudete-li si jisti, vyhledejte si je ve Slovníku spisovné češtiny, v Pravidlech českého pravopisu, případně ve Slovníku cizích slov.</p> <p>Jsem svým založením demokrat, říká známý politik. – Každá správná anekdota má komickou pointu. – Pane vrchní, přineste nám prosím menu. – Populární zpěvačka uspořádá několik koncertů pro své fanoušky. – Ve škole nám zřídili bufet. – Petr přišel v dresu Sparty. – Personál hotelu se o nás vzorně staral.</p> <p>2. Zformulujte závěry, k nimž jste dospěli. Setkali jste se někdy s jinou (nesprávnou) výslovností těchto slov?</p> <p>3. Najděte v jazykových příručkách příklady slov, která se píšou/vyslovují jinak než běžná česká slova. Svá pozorování předneste ostatním a společně proveďte shrnutí.</p>	
<p>Metodické poznámky</p>	<p>(1) Vedeme žáky k uvědomělému užívání příruček tam, kde si nejsou jisti jazykovou správností. Zároveň se snažíme o to, aby pochopili, že zdomácňování cizích slov je otevřený proces, který mohou příručky zachytit v různém stadiu. Např.: menu, bufet se často vyskytují s výslovností shodnou s grafickou podobou, v příručkách je i původní výslovnost [meny], [byfé].</p> <p>(2) nesprávně se vyslovuje [konzert], [demograt], [v drezu], [pointa], [personal] aj.</p> <p>(3) např.: fair play, hardware, joule, baseball, surfovat, teenager; historie, cyklon, diletant, minimum, titul, diktát, rifle aj.</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-02 Žák rozlišuje a příklady v textu dokládá nejdůležitější způsoby obohacování slovní zásoby a zásady tvoření českých slov, rozpoznává přenesená pojmenování, zvláště ve frazémeh
Indikátor	1. žák vybere slova, která jsou slovtvorně příbuzná 2. žák k danému slovesu doplní slovesa odvozená 3. žák napíše, jak se nazývá krajina 4. žák rozliší i vytváří slova složená 5. žák nahradí vyznačená slova přejatá českými ekvivalenty 6. žák vybere z nabídky slovo přeneseného pojmenování 7. žák prokáže znalost významu přeneseného pojmenování 8. žák ovládá zásady tvoření slov
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Doplň vhodnou předponu ke slovesům tak, aby se žádná neopakovala.</p> <p>Sed', tebe jsem _volal. Petra dnes učitel _volal z matiky. Výbor oddílu po zápase trenéra _volal z funkce. Nemohl to unést, proto _volal kamaráda.</p> <p>2. V textu podtrhni slova složená.</p> <p>V dějepise jsme se dozvěděli, že rodokmeny některých panovnických rodů mohou být sáhodlouhé.</p> <p>3. Vyjádři slovem složeným:</p> <p>Název místa, kde se vyrábí pivo.</p> <p>Název vyučovacího předmětu, který se zabývá státy i světadíly.</p> <p>Název činnosti, při níž se chytají ryby.</p> <p>4. Nahraď vyznačená slova slovy českými se shodným významem.</p> <p>Součást českého jazyka tvoří gramatika. Ve volném čase hrají fotbal. Mám čas maximálně dvě hodiny. Půjdeme do centra města. </p>	
Poznámky	ČJL-9-2-02.2
k ilustrativní úloze	ČJL-9-2-02.4

Optimální úroveň													
<p>1. Roztřídte slova podle toho, jak byla utvořena. Své rozhodnutí odůvodněte. Výrobek, nádraží, prázdniny, CD, nosorožec, př. n. l., překreslit, strojvůdce, nekuřák, sousedka.</p> <p>2. Podtrhněte přenesená pojmenování a řekněte, co znamenají. Vlčí zuby – vlčí mák; černý pasažér – černý svetr; farmářský trh – bleší trh; zaječí úmysly – zaječí kožich; vysoká horečka – zlatá horečka; červený kohout – mladý kohout.</p> <p>3. Rozhodněte, jak jsou utvořena podtržená slova v úryvku písně Voskovce a Wericha. Dejme tomu <u>stonožka</u>, co má práce s obouváním. Než se oběda dočká, začne se zouváním. Na každou totiž <u>nožku</u> má <u>ponožku</u>, v botě <u>vložku</u>, a když je bláta <u>trošku</u>, prošoupe <u>rohožku</u>.</p> <p>4. Spojte dvě části frazémů, které patří k sobě, a vysvětlete význam přísloví.</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">Kdo pozdě chodí,</td> <td style="width: 50%;">ten dřív mele.</td> </tr> <tr> <td>Čím kdo zachází,</td> <td>toho píseň zpívej.</td> </tr> <tr> <td>Kdo seje vítr,</td> <td>sám sobě škodí.</td> </tr> <tr> <td>Kdo dřív přijde,</td> <td>v apatyce nekoupí.</td> </tr> <tr> <td>Čí chleba jíš,</td> <td>tím také schází.</td> </tr> <tr> <td>Komu není shůry dáno,</td> <td>sklízí bouři.</td> </tr> </table>		Kdo pozdě chodí,	ten dřív mele.	Čím kdo zachází,	toho píseň zpívej.	Kdo seje vítr,	sám sobě škodí.	Kdo dřív přijde,	v apatyce nekoupí.	Čí chleba jíš,	tím také schází.	Komu není shůry dáno,	sklízí bouři.
Kdo pozdě chodí,	ten dřív mele.												
Čím kdo zachází,	toho píseň zpívej.												
Kdo seje vítr,	sám sobě škodí.												
Kdo dřív přijde,	v apatyce nekoupí.												
Čí chleba jíš,	tím také schází.												
Komu není shůry dáno,	sklízí bouři.												
Literatura	Hauser, P. a kol. Čeština hravě. Cvičebnice pro 9. ročník základní školy a nižší gymnázium. Praha: Albra, 2003. (Částečně upraveno)												
Metodické poznámky	<p>Dbáme na to, aby žáci důsledně dodržovali pravidlo, že se slova tvoří od slov (nikoli z nějakých částí). Důležité je věnovat pozornost také významu základového slova, nejen jeho formě.</p> <p>(1) a) zkracováním: CD, př. n. l.; b) skládáním: nosorožec, strojvůdce; c) odvozováním – příponou: výrobek, prázdniny, sousedka; předponou: překreslit, nekuřák; předponou a koncovkou: nádraží</p> <p>(3) sto + noha + -ka; noha + -ka; po- + noha + -ka; vložit + -ka; trocha + -ka; rohož + -ka</p>												

Excelentní úroveň	
<p>1. Vysvětlete svými slovy, co znamenají uvedená vyjádření. Mám z toho těžkou hlavu; polekal se a vzal nohy na ramena; šíjí s ním všichni čerti; jde nám to rychle od ruky; má z ostudy kabát.</p> <p>2. Pokuste se stejný význam vyjádřit jiným frazémem.</p> <p>3. Utvořte slova podle návodu a zdůvodněte svůj postup. slovotvorný základ – přípona (člověk, který sbírá, maluje, plave, hlídá) předpona – slovotvorný základ (letět, učit, hrát) předpona – slovotvorný základ – koncovka (místo na břehu, za mořem, před loktem, na vrchu)</p> <p>4. Pokuste se zformulovat pravidla, podle nichž jste postupovali.</p>	
Literatura	Hauser, P. a kol. Čeština hravě. Cvičebnice pro 7. ročník základní školy a nižší gymnázium. Praha: Pansofia, 1999. (Upraveno)
Metodické poznámky	<p>(1) mám toho plnou hlavu; vzal do zaječích, práskl do bot; je jako z hadích ocásků, neví, co by samými roupy dělal; jde nám to jako po másle; je s ostudou jedna ruka apod.</p> <p>(2) sběrač i sběratel; malíř, plavec, hlídač; vyletět, přeletět,... , naučit, vyučit,..., vyhrát, zahrát,...; nábřeží, zámoří, předloktí, návrší.</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-03 Žák samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami
Indikátor	1. žák samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Předložky s a z</p> <p>Předložky s a z se v písmu rozlišují podle toho, se kterým pádem se ve větě pojí, a to bez zřetele k výslovnosti.</p> <p>1. Se 7. pádem</p> <p>Se 7. pádem se pojí předložka s (se). Např. s bratrem, s přítelem, s matkou, s prací, se psem, s nimi...</p> <p>2. S 2. pádem</p> <p>S 2. pádem se pojí předložka z (ze). Té je možno využít ve spojení s 2. pádem vždy. Např. (jít) z talíře, (vyjít) z domu, (vstát) ze židle, z postele, (sebrat) z podlahy...</p> <p>Pozn. Jen v případě, kdy píšící považuje za potřebné naznačit předložkou východisko pohybu z povrchu pryč, popř. po povrchu dolů, může zvolit přeložku s, např. (vzít) se stolu, se skříně.</p> <p style="text-align: right;">(Pravidla českého pravopisu)</p>	
<p>1. Doplňte správně předložky s (se), z (ze).</p> <p>Spadnout ... stromu, rozejít se ... přítelem, vrátit se ... hor, radovat se ... nimi.</p> <p>2. Určete, zda je následující zápis předložek bezchybný.</p> <p>Večeřel jsem se sestrou v restauraci. Při odchodu nejprve smetla smítko se své sukně a potom se se mnou rozloučila.</p> <p>ano/ne</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-2-03.1

Optimální úroveň

1. Doplňte vynechaná písmena a pravopis zdůvodněte. O správnosti se přesvědčte ve Slovníku spisovné češtiny nebo v Pravidlech českého pravopisu.

Cesta byla strm_(_ě/ně)jší, než jsem si myslel. – Dříve byla _(_K/k)arlova
_(_U/u)niver_(_s/z)ita řízena _(_J/j)ezuity. – Její ob_(_ě/je)tí m_(_i/y) poskytlo pocit be_(_s/z)pečí. – Na naší _(_Z/z)ákladní škole učí _(_A/a)ngličtinu mladý _(_A/a)ngličan.

2. Vytvořte věty nebo slovní spojení s danými slovy tak, abyste rozlišili jejich význam. O svém řešení diskutujte s ostatními spolužáky.

stěžovat – ztěžovat, směna – změna, správa – zpráva, přibýt – přibít, nemýt – nemít, nejasnější – nejjasnější, raný – ranní, balicí – balící

Excelentní úroveň

1. Porovnejte složená přídavná jména v nabídce a zdůvodněte jejich pravopis. Použijte k tomu Pravidla českého pravopisu.

literárně-dramatický kroužek, labsko-oderský kanál, česko-čínský slovník

literárněhistorický, zahraničněpolitický, středoškolský

modrofialový – modro-fialový

2. Pomocí Pravidel vysvětlíte význam uvedených zkratk a vyvodíte závěry o způsobech zkracování v češtině.

př. n. l.; č. j.; j. č.; s. s r. o.; a. s.

MUDr.; Bc.; Ing. arch.; kpt.; atd.; mj.

ČR; SRN; MŠMT; OP; ČT; 100+1 ZZ

Čedok; Semafor; UMPRUM; PePo; sci-fi

Metodické poznámky

(1) Žáci si musí uvědomit vzájemný vztah obou částí složeniny.

(2) Zaměřujeme pozornost rovněž na psaní zkratk (velká písmena, tečky).

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-04 Žák správně třídí slovní druhy, tvoří spisovné tvary slov a vědomě jich používá ve vhodné komunikační situaci
Indikátor	1. žák roztřídí slovní druhy 2. žák určí slovní druh u slov odvozených od stejného základového slova 3. žák užije ve větách slova v náležitých tvarech množného čísla (slova jsou uvedena v č. j. v 1. p.) 4. žák určí slovní druh u vyznačených slov v textu (dané slovo ve větě může mít platnost různých slovních druhů)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Slova uvedená v závorce správně doplňte do věty. Dědeček postavil celou chatu (vlastní ruka). Týká se to pouze mne a mých (dvě kamarádka). Pánev se (tři vejce) stála na kraji stolu.</p> <p>2. Vyberte z nabídky správné pořadí slovních druhů slov označených ve větě. Ona má pravdu. Je to od vás překvapení. Je to má nejmilejší kniha. Překvapení lidé začali tleskat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zájmeno, podstatné jméno, sloveso, podstatné jméno • Sloveso, podstatné jméno, sloveso, přídavné jméno • Podstatné jméno, sloveso, podstatné jméno, zájmeno • Sloveso, podstatné jméno, zájmeno, přídavné jméno <p>3. Ve které větě / ve kterých větách je slovo kolem neohebným slovním druhem?</p> <p>a) Chlubil se novým kolem. b) Projel kolem mne. c) Všude kolem se černal hustý les.</p> <p>4. Která řada slov obsahuje pouze slova ohebná?</p> <p>a) Věšet, věrně, stojan, haf b) Peče, maže, dobře, špatně c) Tento, oheň, hoch, lhát d) Zdalipak, klid, bouře, svůj</p>	

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-2-04.3 ČJL-9-2-04.4
----------------------------------	------------------------------

Optimální úroveň
<p>1. Slova v závorkách užiňte ve správných tvarech množného čísla.</p> <p>Petr jel se svými (rodič) navštívit babičku. – Jezdci se svátečně vyzdobenými (kůň) se řadili v průvodu. – Chtěla bych se podívat do (jeskyně) v Moravském krasu. – U stěny se (zrcadlo) se rozcvičovaly baletky. – Na houby jsme si vzali koš s (velké ucho).</p> <p>2. Kterým slovním druhem jsou podtržená slova ve větě?</p> <p>Od malička jsem zkoušel <u>malovat</u>. Moje <u>malování</u> se však nelíbilo mamince. <u>Maloval jsem</u> totiž na stěny svého pokojíku a některé <u>malby</u> byly dost nesrozumitelné. Jenom velký pes, <u>namalovaný</u> spolu s bráškou Mirkem, byl docela povedený. No, <u>malíř</u> ze mne asi nebude.</p> <p>3. Sestavte větu, která bude odpovídat zadání.</p> <p>Záj. přivl. – příd. jm. – podst. jm. – sloveso – příslovce času – příslovce místa.</p> <p>Pokuste se do své věty doplnit částici a citoslovce. Jde to vždy? Své texty si vzájemně porovnejte.</p>

Excelentní úroveň	
<p>1. Slova v nabídce použijte ve větách tak, aby měla platnost různých slovních druhů.</p> <p>stát, drát, brána, mezi, večer</p> <p>2. Vyberte skupinu, v níž jsou pouze spisovné tvary slov. Své rozhodnutí vysvětlete. Vytvořte věty s těmito tvary.</p> <p>a) oběma vesly, hladovýma myšima, dřevěnými nohami, velkými vratami b) oběma veslama, hladovými myšmi, dřevěnýma nohama, velkými vraty c) oběma vesly, hladovými myšmi, dřevěnými nohami, velkými vraty d) oběma vesli, hladovými myšima, dřevěnými nohama, velkýma vratama</p>	
Metodické poznámky	(1) Hodnotíme jak splnění tvaroslovného úkolu, tak i žákovu kreativitu. (2) Správné řešení je c).

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-05 Žák využívá znalostí o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace
Indikátor	1. Žák využívá spisovný jazyk v projevu psaném i mluveném

Ilustrativní úlohy

Minimální úroveň

1. Vysvětlí spolužákovi některý z úkolů, které má rozhodčí ve sportu nebo hře, kterou znáš. Potom toto vysvětlení zapiš spisovně tak, aby mohlo být otištěno v klubovém časopise pro nováčky v tomto sportu.
2. Vyprávěj spolužákům o tom, co jsi prožil o prázdninách, seznam je s filmem, který jsi viděl nebo s knihou, kterou jsi četl. Užij spisovný jazyk.

Optimální úroveň

1. Omluvte se divákům, že jste přišli pozdě na vystoupení divadelního kroužku, a vysvětlete proč. Stejnou situaci vysvětlete kamarádovi. Použijte při tom vhodné jazykové prostředky.
2. Připravte si proslov na zahájení školní akademie k výročí vaší školy.

Excelentní úroveň

1. Představte si různé komunikační situace a diskutujte o tom, které jazykové prostředky jsou v nich nejvhodnější.

Např.: rozhovor s trenérem a spoluhráči po prohraném zápase – hlášení obecního rozhlasu – blahopřání babičce k narozeninám: ústně x písemně – inzerát v novinách – vyprávění zážitků z výletu mladšímu sourozenci – návod k použití kuchyňského robota

2. Vymyslete si nový přístroj a sestavte návod k jeho obsluze.

Metodické poznámky

(2) Úkol můžeme zpestřit tím, že si žáci mohou svůj „vynález“ nakreslit a pomocí obrázku vysvětlit jeho funkci.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-06 Žák rozlišuje významové vztahy gramatických jednotek ve větě jednoduché i v souvětí
Indikátor	1. žák rozpozná, jak k sobě patří větné členy ve větě podle jejich významu 2. žák rozšíří daný větný člen na několikanásobný, správně doplní interpunkční znaménko nebo spojku 3. žák doplní slovo podle naznačených vztahů a určí doplněný větný člen (podmět, přísudek, předmět, přívlastek, příslovečné určení místa, času, způsobu) 4. žák vybere z nabízených schémat stavbu souvětí a přiřadí ji k danému souvětí (lze i obráceně – přiřadí ke grafu jedno z nabízených souvětí)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Určete vyznačené větné členy, nezapomeňte na druh příslovečného určení a typ přívlastku.</p> <p>a) V závěru prochází stezka Milíčovským lesem. b) V závěru prochází stezka Milíčovským lesem. c) Závodů v plavání se konají v sobotu. d) V Liberci uspořádali pro děti základních škol závody v lehké atletice.</p> <p>2. Doplněte do vět slova. Užijte vhodné spojovací prostředky podle nabídnutého poměru.</p> <p>a) Dnes navštívím bratra (slučovací) b) Zápas nevyhrála Slavie (odporovací) c) Zlobí se na tebe nejen bratr (stupňovací)</p> <p>3. Vyberte pro následující souvětí jeho grafickou stavbu z nabízených možností.</p> <p>Buď se ke všemu přiznáš, nebo všem řeknu, jak ses zachoval!</p> <p>a) 1VV, 2VH, 3VV b) 1VH, 2VH, 3VV c) 1VH, 2VV, 3VH</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-2-06.1 ČJL-9-2-06.2 ČJL-9-2-06.3 ČJL-9-2-06.4

Optimální úroveň	
<p>1. Doplňte do textu čárky na základě analýzy větných celků. Když ptáčka lapají pěkně mu zpívají. Čí chleba jíš toho píseň zpívej. Komu se nelení tomu se zelení. Vrátil se brzy avšak dlouho se nezdržel. Foukal mírný ale studený vítr. Je stejně starý jako já. Petra je šikovnější než jsem byla já v jejích letech.</p> <p>2. Doplňte větné členy podle zadání. Kluci běhali po dvoře. (přívlastek shodný) – Terezka s Adélkou si hrály s míčem. (přísluvečné určení času, přísluvečné určení místa) – Dědeček rád píše. (předmět)</p> <p>3. Pokuste se navrhnout různá řešení vět z cvičení 2.</p>	
<p>Metodické poznámky</p>	<p>(1) Žáci si mají uvědomit, že čárka od sebe odděluje jednak věty v souvětí, jednak několikanásobné větné členy.</p> <p>(2+3) Např.: malí / sousedovi/ naši kluci; po dlážděném / travnatém / velkém / susedově dvoře – včera odpoledne / celé odpoledne / dvě hodiny / dlouho; na zahradě / v tělocvičně / v bazénu / u babičky – píše kroniku obce / dopisy; synovi / do novin; o minulosti / o zážitcích z dětství</p>

Excelentní úroveň	
<p>1. Porovnejte uvedená souvětí a zdůvodněte psaní interpunkčních čárek.</p> <p>a) Zavolal jsem kamarádovi a domluvil jsem se s ním. – Zavolal jsem kamarádovi, a on mi to nebral.</p> <p>b) Babička říká, že se chovám, jako by mi bylo pět let. – Babička říká, že se chovám jako malý kluk.</p> <p>c) Každý, kdo se chce zapojit do hry, si vytáhne jednu kartičku a pak ji použije při hře. – Každý zájemce o hru si vytáhne jednu kartičku, kterou pak použije při hře.</p> <p>2. Vyberte z nabídky souvětí odpovídající danému schématu a své řešení zdůvodněte.</p> <p>1VH, 2VH, 3VH</p> <p>a) Jednou seděl Rumcajs před jeskyní a učil Cipíska, jak se nabíjí pistol trojím žaludem.</p> <p>b) Když seděl Rumcajs před jeskyní a učil Cipíska, jak se nabíjí pistol trojím žaludem, zaslechl z lesa mumlání.</p> <p>c) Jednou seděl Rumcajs před jeskyní, učil Cipíska nabíjet pistol trojím žaludem a zaslechl z lesa mumlání.</p>	

3. Vytvořte libovolné souvětí s danou stavbou.

a) 1VV, 2VH, 3VV

b) 1VH, 2VV, 3VV

c) 1VV, 2VV, 3VH

O svém řešení diskutujte ve dvojicích. Které schéma bylo pro vás nejobtížnější?

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-07 Žák v písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slovtvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i souvětí
Indikátor	1. žák ve svých písemných projevech nedělá základní pravopisné chyby
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Doplň:</p> <p>Na stěně v sí v řezávané hodiny s pozlacen m ručičkam, které jsem zdědil po dědečkovi a které odb její čas zcela přesně.</p> <p>Pově m, jak m slíš, že ti to bude trvat.</p> <p>O Velikonocích bychom rádi opět l žoval v alpských zimních střediskách.</p> <p>S tímto úkolem (mě/mně)..... musíš pomoci.</p> <p>Petrov se nejv ce l b l Čapkov moderní pohádky.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-2-07.1

Optimální úroveň	
<p>Doplňte text a pak diskutujte se spolužáky o svém řešení.</p> <p>Přiblížil se prázdniny a rodiče plánoval, jak zajistit, aby si děti co nejvíce užil sluníčka, vody a přírody. Nejprve by Věrka s Katkou mohl odjet k babičce do ového ěsta na oravě a pob t u ní, než nastoup do letního tábora v odyjí. Tam už b l loni a dni trávené u vody se jim velm l b l. Své plavecké um ní pak v užijí i na rodi é dovolené u aderského oře, kam pojedou spolu s rodi ou strýce Pep. Jeho s n Martin a obě děvčata b se tam mohl potápět a ob vovat tajemný podmořský svět. Posledních pár volných dní pak trá v na chalupě v Ochoz u Brna. Tam jší les jsou prav houbov ráj.</p>	

Excelentní úroveň

Doplňte (včetně interpunkce) a pravopis zdůvodněte.

Na _ižním _ěště v _lici _a _opečku _působ_l včera večer neznám_ řidič dopravní nehodu. Sraz_l k zemi přecházejícího chodce a _místa nehody ujel. Příslušníci _olicie _eské _epubliky v_v_nul_ maximální úsil_ ab_ pachatele v_pátral_. Jeden _e sv_dků si _pom_l na poznávací značku automob_lu. Ze sv_dkov_ v_povědi rovněž v_pl_nulo že nehodu zav_nil řidič. Při v_šetřování _olicisté zjistil_ že jde o recidivistu Jana Krále který je znám_ tím že se živ_nekal_mi příjm_pl_noucím_ z překupování zboží jež pocház__ trestné či_osti.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	2. Jazyková výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-08 Žák rozlišuje spisovný jazyk, nářečí a obecnou češtinu a zdůvodní jejich užití
Indikátor	1. žák v textu odliší jazykové prostředky útvarů národního jazyka (např.: spisovný jazyk x obecná čeština; spisovný jazyk x dialekt apod.) 2. žák nahradí typicky nespisovné vyjádření spisovným 3. žák posoudí vhodnost, či nevhodnost užití jazykových prostředků různých útvarů národního jazyka např. v umělecké literatuře, divadelní hře, veřejném projevu apod.
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Převed' následující rozhovor do spisovného jazyka a výrazně ho přečti.</p> <p>MATES: Buchty tvarohový! Dej mi! Tůdletu vod rohu! (hrábne do pekáče, urve ji)</p> <p>PLAJZNERKA: Deš! Já už si s tebou nevím rady! Copak se to hltá takhle polosyrový?</p> <p>MATES: Dyž já se neudržím, jak vidím buchty...</p> <p>PLAJZNERKA: To vim! Ale práce ti smrdí. Koukej nasekat dříví!</p> <p>MATES (seká, polínko padá): Zatracená práce! Vono to skáče jako živý!</p> <p>PLAJZNERKA: Mrťafo! Máš volšový ruce! Jako bys nebyl muskej! Taky že ne!</p> <p style="text-align: right;">Jan Drda, Dalskabáty, hříšná ves, aneb zapomenutý čert</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-2-08.2

Optimální úroveň	
<p>1a. Označte v textu nespisovné prvky a nahradte je spisovnými.</p> <p>No to sem já. Máš chvilku...? Ale... to víš, že jo... Samý novinky. Furt jen novinky... Na to kašli, tohle je Kamilův služební mobil. Zuřit? Proč by, proboha, zuřil, copak sem pro něj udělala v životě málo?! Tak vidíš, no... přesně... přesně... Teď tady byli! Je to pár minut, co odešli... Lukáška mi tady nechali... Ne, jen do zejťrka... No to je právě to, kvůli čemu ti volám... Lukášku, pod' říct tetě – ahoj teto!</p> <p style="text-align: right;">Petr Šabach: Krajina před bouří</p>	

1b. nebo

Nejdřív sem slíbila mámě, že dneska zůstanu doma a budu se učit na maturu, ona furt strašně prudí, děsně to prožívá, já teda chápu, že mi ty studia zaplatila, ale copak sem se jí o to prosila? Tak sem si otevřela anglickou mluvnici a zkoušela se nadrtit nepravidelný slovesa, ale... Prostě mi to neleze do hlavy. Kdybych se potřebovala domluvit s nějakým Anglánem, tak to stejně nějak dokážu, ne? A nemusím vědět, jestli draw, drew, drawn.

Eva Hauserová: Pro Sabinu udělám všechno

Posuďte, jak se změní vyznění textu. Diskutujte o tom, zda je v dané komunikační situaci vhodné užití spisovných, či nespisovných vyjadřovacích prostředků.

2. Připravte si krátký proslov určený k přivítání hostů z partnerské školy a výrazně ho přečtěte.

Literatura	Ach, ty matky. Jihlava: Listen, 2011.
Metodické poznámky	(1) Můžeme žáky rozdělit do skupin, aby mohli lépe diskutovat. Oba texty jsou neveřejné, takže jsou vhodné jakékoli prostředky, které jsou mluvcímu přirozené.

Excelentní úroveň

1. Posuďte, zda jsou uvedené ukázky spisovné, či nespisovné, a zhodnoťte vhodnost užitých jazykových prostředků.

Za tú horú, za vysokú
mám frajárku černoókú.

Palagrija hoja, milá duša moja,
mám frajárku černoókú...

Když sem šel z Hradišťa z požehnaní,
potkal sem děvčicu z nenadání.

Potkala mně, poznala mně,
červené jablíčko dávala mně...

Moravská lidová

U nás v domě říkají mi Franta Šiška,
bo už od pohledu chytrý jsem jak liška
a když kery něco nevi
nebo když je na co levy,
tak de za mnu a ja všecko najdu v knížkach.
Ha há ha-ha-ha há,
tak de za mnu a ja všecko najdu v knížkách.
Raz mi říkal jeden znamy dole v baře,

že s tú hlavu moh bych do Milionaře,
čemu ne říkam si brachu
šak ma Železny dost prachu,
no a Čechovi se podivaš do tvaře.
Ha há ha-ha-ha há,
no a Čechovi se podivaš do tvaře...

Jaromír Nohavica

V zahradě za cihlovou zídou
popsanou v slavných výročíh
sedává na podzim na trávě před besídkou
děvčátko s páskou na očích
Pohádku o mluvícím ptáku
nechá si přečíst z notesu
pak pošle polibek po chmýří na bodláku
na vymyšlenou adresu
Prosím vás, nechte ji, ach nechte ji
tu nevidomou dívku
prosím vás, nechte ji si hrát
Vždyť možná hraje si na slunce s nebesy
jež nikdy nevidí, ač ji bude hřát...

Karel Kryl

2. Vyberte si některé z nabízených témat a připravte si krátký článek do školního časopisu.

- ochrana životního prostředí
- zdravý životní styl
- mezilidské vztahy

Literatura

Když sem šel z Hradišťa. Sestavil Petr Oliva. Brno, 1995.

Nebýt stádem Hamletů. Uspořádal Josef Prokeš. Masarykova univerzita Brno, 1994.

www.nohavica.cz/cz/tvorba/texty/_texty_index.htm

5 Literární výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

5.1 Úvod

Ilustrativní úlohy vycházejí z obsahového vymezení předmětu ČJL v RVP ZV – složky Literární výchova, podle níž žáci „poznávají prostřednictvím vhodné četby v tištěné i elektronické podobě základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, postihovat umělecké záměry autora, učí se formulovat vlastní názory na přečtené dílo, rozvíjejí své základní čtenářské návyky a schopnost vytvářet literární texty. Žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje a hodnotovou orientaci.“

Cílem ilustrativních úloh je inspirovat učitele k tomu, jak postupně ověřovat u žáků dosažení očekávaných výstupů RVP ZV, a to jak ve výuce, tak při hodnocení. Materiál je rozvržen do tří úrovní očekávaného výkonu žáka – minimální, optimální a excelentní. Zahrnuje perspektivu rozvíjení čtenářské gramotnosti a aktivního, poučeného a sebevědomého čtenářství žáků. Jedním z hlavních cílů literární výchovy je to, aby byli žáci motivováni k četbě, tj. výchova k uvědomělému čtenářství.

Vnitřní struktura úloh se opírá o revidovanou Bloomovu taxonomii výukových cílů. Ilustrativní úlohy pro optimální a excelentní úroveň jsou zaměřeny na vyšší cílové kategorie osvojení, tedy aplikaci, analýzu, syntézu a hodnocení. Zároveň v souladu s Bloomovou taxonomií zahrnujeme dosažení nejvyššího cíle, a to samostatnou žákovskou tvorbu (tj. tvorbu vlastních komunikátů, zejména uměleckých textů) ve vymezeném rámci, a to tam, kde je to relevantní a pro další učení žáků přínosné.

Materiál obsahuje různé typy ilustrativních úloh, lišící se svou náročností. Učiteli by měly pomoci při orientaci, jaký výkon by měl podat žák minimální, optimální a excelentní úrovně, a to pouze u vybraných dovedností, které jsou součástí obecného očekávaného výstupu. Zároveň nabízí metodické komentáře činností směřujících k tomu, aby práce s literárním textem byla pro žáky zajímavá, přínosná, kreativní, aby učitel dokázal pojmut literární výchovu v širších souvislostech.

Základním předpokladem „kvality“, která je nosná pro úlohy obsažené v komentářích, je mezisložková provázanost v rámci vzdělávacího oboru: proto jsou v některých úlohách zařazeny i dílčí úkoly vyžadující znalosti jazykového a komunikačně-slohového učiva. Texty jsou vybrány tak,

aby umožnily rovněž naplnění požadavku na uplatnění mezipředmětových vztahů a podpořily využití průřezových témat.

Metodické poznámky mají posloužit jednak jako inspirace pro práci se žáky a pro jejich učení, jednak pro ověřování jejich výkonu učitelem nebo pro hodnocení a sebehodnocení žáků. Výběr doporučené literatury a filmografie, který je připojen k ilustrativním úlohám, má učitelům sloužit k rychlejší orientaci v daných tématech i jako zdroj textů pro další učení žáků nebo pro práci v hodině (za předpokladu, že budou odborné texty přizpůsobeny věku, znalostem a dovednostem žáků). Rovněž je velmi důležité doplňovat průběžně do hodin literární výchovy ukázky z regionální literatury, sledovat knižní novinky v oblasti literatury pro děti a mládež a zařazovat je do výuky. Doporučujeme rozšířit výuku o literární exkurze, popř. besedy se spisovateli, pokusit se zapojit do čtení další čtenáře – rodinné příslušníky žáků. Více už v rozpracovaných komentářích.

5.2 První stupeň

Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-01 Žák vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je
Indikátory	1. žák zpracuje stručný referát o přečtené knize, prezentuje ho spolužákům, zakládá do portfolia nebo zapisuje do čtenářského deníku 2. žák řekne, jak na něj vyslechnutá/přečtená ukázka působí, jaký v něm vyvolala dojem

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-02 Žák volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma
Indikátory	1. žák přednese a volně reprodukuje text 2. žák vytvoří vlastní text na dané či vlastní téma

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-03 Žák rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů
Indikátory	1. žák rozhodne, jakého typu je úryvek: a) umělecký (poezie, komiks, pohádka), b) neumělecký (naučný text, návod k použití).

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-04 Žák při jednoduchém rozboru literárních textů používá jednoduché literární pojmy
Indikátory	1. žák rozhodne, zda je uvedená ukázka pohádka, pověst, nebo bajka 2. žák rozhodne, zda je uvedená ukázka poezie, nebo próza

Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-01 Žák vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je
Indikátor	1. žák zpracuje stručný referát o přečtené knize, prezentuje ho spolužákům, zakládá do portfolia nebo zapisuje do čtenářského deníku 2. žák řekne, jak na něj vyslechnutá/přečtená ukázka působí, jaký v něm vyvolala dojem
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Záznam o přečtené knize (rozsah minimálně 50 slov):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. autor, název knihy, ilustrátor, rok vydání, nakladatelství 2. stručný obsah knihy 3. hlavní postava/postavy 4. zdůvodnění, proč se kniha čtenáři líbila/nelíbila 5. doporučení ostatním – zdůvodnění 6. přečtení vybrané ukázky <p>Žáci zpracovávají záznamy o knihách do čtenářských deníků nebo na volné listy papíru, které zakládají do svých portfolií.</p> <p>2. Na základě vyslechnuté (přednes učitele, audiozáznam) / přečtené ukázky žák řekne, zda se mu ukázka líbila/nelíbila, a svůj názor zdůvodní (dialog, diskuse).</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-3-01.01 ČJL-5-3-01.02

Optimální úroveň
<p>1. Uspořádejte ve třídě diskusi k vámi vybrané knize.</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Vysvětlete, co chtěl autor čtenářům sdělit, proč si asi téma vybral. b) Vyberte společně kladnou a zápornou postavu / kladné a záporné postavy a odůvodněte, proč jste se tak rozhodli. Použijte co nejvíce argumentů. c) Která část textu vás nejvíce zaujala a proč? d) Dostali jste se někdy do podobné situace jako některá z postav? Pokud ano, porovnejte ji s vlastními zkušenostmi.

e) Prožívali jste při čtení knihy např. radost, smutek, lítost? Ve které části to bylo? Svoje rozhodnutí odůvodněte, příslušnou část volně reprodukuje.	
Metodické poznámky	Uvedené otázky a úkoly jsou pouze návodné. Diskusi ke zvolené knize povede vybraný žák nebo dobrovolník, kterému návodné otázky a úkoly nabídneme, ostatní s nimi dopředu neseznámíme. Doporučujeme, aby každý ze žáků napsal na lístek otázku, která ho během čtení knihy napadla. Tyto otázky si moderátor vezme a zváží, které z nich do diskuse zařadí. Moderátor zároveň vysvětlí, čím ho otázka zaujala, proč vybral právě tuto. Ostatní se k ní pak během diskuse vyjadřují.

Excelentní úroveň	
<p>Píseň o slabikáři</p> <p>Zní opět staré vzpomínky, nikdo jim neodolá: Jde chlapec vedle maminky a už začíná škola.</p> <p>Slabikář vidím v duchu zas s obrázky Alšovými. Bože, bylo tam tolik krás, jež dávno zapadly mi.</p> <p>Neskáče už pes přes oves Jak tenkrát v písničke skromné, Větříček sice foukal dnes, neshodil hruštičku pro mne.</p> <p>Tak jenom napadlo dneska mi, Jak jsem si v knížce té čítal. Čas letěl nad těmi deskami, Já roky nepočítal.</p> <p style="text-align: right;">Jaroslav Seifert</p> <p>1. Zamyslete se nad tím, kdy autor báseň napsal a co ho k napsání asi vedlo. Zkuste si tuto situaci představit a popsat.</p>	

<p>2. Jakou náladu ve vás báseň vyvolala? Vysvětlete proč.</p> <p>3. Přečtěte si báseň ještě jednou samostatně. Poté zavřete oči a přemýšlejte... Co se vám v souvislosti s jejím obsahem vybavilo? Porovnejte svoji představu s ostatními.</p> <p>4. Kdybyste měli pro báseň vybrat barvu, kterou byste zvolili a proč?</p>	
Literatura	ŠEBESTA, K., VÁŇOVÁ, K. Čítanka pro 5. ročník základní školy. Plzeň: Fraus, 2011, s. 8–9.
Metodické poznámky	Děti vnímají přečtený text velmi individuálně, jejich vlastní zkušenosti z četby je výrazně ovlivňují, je třeba to respektovat a vést k respektu rozdílných názorů i žáky. Pokud si žák vybírá text sám, je samozřejmostí, že výběr titulu dopředu konzultuje s vyučujícím, který musí posoudit jeho vhodnost a předejít případnému zbytečně vynaloženému úsilí v případě, že by si dítě vybralo nevhodný titul. Doporučujeme držet se zásady vše je správně – „správnost“ či „nesprávnost“ při posuzování tohoto výstupu není na místě. Vhodně vybrané literární texty jsou výborným pomocníkem při osobnostní a sociální výchově žáků.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-02 Žák volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma
Indikátor	1. žák přednese a volně reprodukuje text 2. žák vytvoří vlastní text na dané či vlastní téma
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Vytvoř pohádku O zlé ježibabě podle následujícího postupu.</p> <p>a) úvod pohádky:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napiš, kde ježibaba žila; použij některá ustálená spojení (bylo nebylo, za devatero horami a devatero řekami, byl jednou jeden...) - napiš, jak ježibaba vypadala, jaké měla vlastnosti a jaká chovala zvířata <p>b) vlastní vypravování:</p> <ul style="list-style-type: none"> - za ježibabou někdo přijde a něco po ní chce (zápletka) - ježibaba se rozzlobí, použije nějaké zaklínadlo a postavu začaruje - napiš, co udělala zakletá postava (vyvrcholení děje) - vymysli, jak kouzlo pominulo a jak se postava vrátila do své původní podoby (rozuzlení) <p>c) vymysli závěr (stačí jedna věta)</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-3-02.02

Optimální úroveň
<p>Žila kdysi jedna vdova a ta měla dvě dcery. Starší Fanuška byla podobou a povahou celá matka: stejně protivná, nerudná a nafoukaná, takže jí každý raději šel z cesty. Adélka, ta mladší, zdělila povahu spíš po nebožtíkovi otci, byla vlídná, laskavá a dobrá. Ale jak už to bývá, vdova měla svou starší dceru raději, chovala ji jako v bavlnce, zatímco té mladší ukládala ty nejtěžší práce a ještě pro ni neměla jediné dobré slovo. Adélka musela vařit a prát, uklízet i topit, starat se o celou domácnost. Dvakrát denně musela také chodit se džbánem do studánky pro vodu. Když přšelo nebo foukal studený vítr, znamenala taková cesta hotové utrpení.</p> <p>Jednou zase byla Adélka se džbánem u studánky, a vtom k ní přistoupila nuzně oblečená stařenka a poprosila ji o trochu vody...</p>

<p>1. Převyprávějte výchozí text v roli Adélky, poté příběh písemně volně dokončete. Nezapomeňte doplnit jeho název.</p> <p>2. Výsledky samostatné práce vzájemně porovnejte a vyberte tu, která vás nejvíce zaujala. Své rozhodnutí odůvodněte. Zamyslete se nad tím, čím byste ještě mohli svůj příběh vylepšit.</p> <p>Např.: Podařilo se mi dobře vystihnout...; povedla se mi věta...; potíže mi dělalo...; zapomněl/a jsem na... aj.</p>	
Literatura	CIBULA, V. Francouzské pohádky. Praha: Albatros, 1991.

Excelentní úroveň	
<p>1. Vyberte společně ukázkou z čítanky, případně z jiné knihy, a zpracujte její obsah jinou formou, například jako báseň, zprávu do novin, komiks, dopis. Pracujte samostatně nebo ve dvojicích.</p> <p>Po dokončení práce prezentujte výsledky ostatním. Společně posuzujte, co se povedlo, zhodnoťte originalitu nápadu, doporučte, co by se ještě dalo vylepšit...</p>	
Metodické poznámky	<p>V případě, že se žáci rozhodnou pro tvorbu básně, mohou využívat např. portál www.rymy.cz nebo jiné vhodné webové stránky, na kterých mohou při rýmování čerpat inspiraci. Po dokončení práce žáci vlastní literární texty prezentují ostatním, ti posuzují a hodnotí, jak se spolužákům podařilo splnit úkol. Doporučujeme nenutit žáky do prezentace.</p> <p>Nejzdařilejší literární výtvoř je vhodné zveřejnit na školní nástěnce, webových stránkách školy, ve školním časopise, v regionálním tisku apod.</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-03 Žák rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů
Indikátor	1. žák rozhodne, jakého typu je úryvek: a) umělecký (poezie, komiks, pohádka) b) neumělecký (naučný text, návod k použití)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Máma smaží bramborák, nad pánví se zvedá mrak, modrý mrak se z pánve zvedá, už se tvoří kůrka hnědá, a té vůně po kuchyni! Až to dělá v puse sliny.</p> <p>2. brambor, lilek hlíznatý, až 1 metr vysoký, u nás jednoletá užitková rostlina, z čeledi lilkovitých s namodrale bílými květy a zelenými bobulemi; všechny zelené části jsou jedovaté, pochází z Jižní Ameriky</p> <p>3. „I jakpak ji nemám bít, když umí jen z konopí zlaté nitky příst,“ odpověděla matka. „Nu, když umí z konopí zlaté nitky příst, tedy mi ji prodejte“ – řekl kníže. „Ráda, co mi za ni dáte?“ „Půl měřice zlata.“</p> <p>4. Sejměte kryt baterie. Připojte konektor baterie k nabíječce. Nabíječku připojte k zásuvce. Nabíječka baterií není hračka – nabíjení musí být vždy prováděno dospělou osobou.</p> <p>Přiřaď v tabulce k typu textu číslo odpovídajícího úryvku:</p>	
Typ textu	Číslo úryvku
Pohádka	
Návod k použití	
Naučný text z encyklopedie	
Poezie	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-3-03.01

Optimální úroveň

1. Přečtěte si pozorně obě ukázky a vzájemně je porovnejte. Poté doložte příklady z textů, že obě patří ke stejnému literárnímu žánru. Čím se od sebe liší?

Ukázka č. 1:

„Co se člověk s těmi děvčaty nazlobí!“ řekl princ, když si na lože lehal. Tu se otevře tiše okénko a kdosi zašeptá:

„Aby ses nemusel zítra s třemi zlobit, dej jednu mně.“

„I to se může snadno stát; kdožpak jsi?“ ptá se princ, který myslel, že s ním někdo žerty provádí.

„Já jsem král slunce a chci si tvou sestru za královnu vzít.“

„Tedy počkej chvílku, já ti ji přinesu. Bude to pro ni velká čest, když se tak mocnou královnou stane.“ I běžel do ložnice, kde nejstarší princezna spala, vzal ji do náručí, odnesl do svého pokoje a oknem ven ji položil. Princezna ale nespadla na zem. Slunečník, její ženich, vzal ji na svá plamenná ramena a po zlatém mostě do slunečního paláce odnesl.

(Upraveno)

Ukázka č. 2:

Probudili se až druhý den ráno. Hlavy jim třestily, a když jim vyřizovali, že se musí okamžitě vystěhovat, nic nechápali. Až teprve když jim předložili účet, náležitě přemrštěný, začalo jim svítat a popadl je vztek.

„Zaplatíme a pak si to vyřídíme s Pikolou,“ povídá Pankrác a třepe tobolkou.

„Sakra, co se děje?“ Třepe, marně.

„To má bejt přece bezedný, nebo ne? Bere mu ji z ruky Pankrác. Třepe, také marně.

Ředitel hotelu sledoval jejich počínání klíčovou dírkou. Vzkázal Pikolovi, že hosti nemají čím zaplatit. Co prý má dělat?

Vypráskat z hotelu i z města! Vzkázal Pikola. Ředitel sehnal kuchaře a kuchtíka, služky, podomky, portýry a táhli na veterány s úmyslem je vynést na ulici.

„Chtěj mít melu, maj ji mít!“ povídá Bimbác. Sáhne po harfičce. Brnk, brnk, přejede palcem struny, pokojem se nese zborčené harfy tón, až to trhá uši. Víc však nic.

(Upraveno)

2. Doplňte k ukázkám jejich název a autora.

3. Připravte si o autorech zařazených ukázek krátké medailonky a formou mluvních cvičení s nimi seznamte ostatní.

Literatura

Ukázka č. 1: NĚMCOVÁ, B. Pohádky. Levné knihy KMa, 2000, s. 68–69.

Ukázka č. 2: WERICH, J. Fimfárum. Praha: Albatros, 1997, s. 136–137.

Metodické poznámky	Cílem 1. úkolu je to, aby žáci dokázali na ukázkách aplikovat své vědomosti a dovednosti, které získali poučením o pohádkách. Nejprve se zaměříme na obecné znaky pohádek, např.: základem pohádky je vyprávěcí postup; vystupují v ní obvykle nadpřirozené bytosti nebo věci mající nadpřirozenou moc; dobro obvykle vítězí nad zlem, začínají často ustálenými spojeními, např. za devatero horami a devatero řekami; byl jednou jeden; bylo nebylo aj.; objevují se v nich často číslovky 1, 3, 7 a 12 atd. Doklady vyhledáváme přímo v ukázkách, případně doložíme příklady z jiných pohádek. V druhé části věnujeme pozornost jazykovým prostředkům pohádek: většinou jsou psány spisovným jazykem; často je užívána přímá řeč; v pohádkách vystupuje vypravěč, tj. někdo, kdo nás s dějem seznamuje; někdy jsou vedle spisovné češtiny používány také nespisovné tvary slov, slova hovorová, archaismy, ojediněle vulgarismy. Vše dokládáme ukázkami z textu. Neopomeneme také upozornit, že obě pohádky byly zfilmovány: Co se žákům víc líbilo? Literární, nebo filmové zpracování? Proč?
--------------------	---

Excelentní úroveň	
<p>1. Srovnajte vzájemně všechny ukázky a poté je rozdělte na základě vámi zvoleného znaku do skupin. Porovnejte své řešení s ostatními a zdůvodněte, proč jste se tak rozhodli. Své rozhodnutí doložte příklady z ukázek.</p> <p>Ukázka č. 1:</p> <p>Uprostřed hvozdu a uprostřed noci, za větrem v roklince doutnal ohniček. Kousek dál na pařezu seděl do pláště zachumlaný voják. Veterán. Držel stráž. Za hodinku mne vystřídá Servác, k ránu to vezme Bimbác, počítal v duchu a začal dřímat.</p> <p>„Halo, Buč! Nemáte oheň?“</p> <p>Veterán otevřel oči. Před ním stojí mužík, téměř trpaslík. Červený kabát po kolena, bílou náprsenku a nad ní tvrdý límec s červenou kravatou. Smekl klobouček, oranžový jako pomeranč. Uklonil se a pravil, aniž vyňal cigáro z úst:</p> <p>„Hej, Buč, nemáte oheň?“</p> <p>„Nejmenuju se Buč,“ povídá voják.</p> <p>„Já vím, že se jmenujete Pankrác. Ale Buč je kratší,“ pravil mužík a usmál se.</p> <p>„Nebyli tu mí dva bratříčkové?“ ptal se. „Ne? Však oni dojdou. Nechcete cigáro?“</p> <p>„Kafe by bodlo,“ usmál se Pankrác.</p> <p>„S rumem, nebo bez?“</p> <p>„To je vtip?“</p> <p>„A ne špatný!“ vykřikl mužík. Přitom vzal palcem a ukazováčkem klobouček a opatrně jej</p>	

smekl. Na hlavě mu balancuje hrnek kávy. Rum zavoněl až k Pankráčovi.

„Cukr je v tom.“ Podává Pankráčovi a pokračuje: „Vánočku, nebo dort?“

(Upraveno)

Ukázka č. 2:

Dívala jsem se za ním, jak si jde pro oštěp, malý chlapec s tenkými pažemi a nohama jako hůlky, s dlouhou šňůrou rypouších zubů na krku. Věděla jsem, že jako s náčelníkem Ghalas-etu s ním budu mít ještě větší potíže, ale chtělo se mi rozběhnout se za ním a vzít ho do náruče.

„Vymyslel jsem si jméno,“ řekl, když se vrátil.

„Jaképak?“ zeptala jsem se vážně.

„Jsem náčelník Tanyositlopaj.“

„Je hrozně dlouhé a špatně se vyslovuje.“

„Brzy se mu naučíš,“ řekl náčelník Tanyositlopaj. Neměla jsem ani dost málo v úmyslu dovolit náčelníkovi Tanyositlopajovi, aby šel sám na místo, kde byly ukryty kánoe, ale když jsem se příštího rána probudila, zjistila jsem, že Ramo není v chatě. Venku také nebyl, a tak jsem si domyslela, že vstal ještě za tmy a odešel sám.

Vyděsilo mě to.

(Upraveno)

Ukázka č. 3:

Husa

Chlubila se

husa huse,

že se vezla v autobuse,

až si celé hejno hus

vypůjčilo autobus.

Autobus byl

nový zbrusu,

nebo aspoň po výbrusu,

ale teď je plný trusu –

tak dopadly pokusy

s autobusy pro husy.

Ukázka č. 4:

Podvodní pouzdro na mobilní telefon

Otevřete měkké podvodní pouzdro a vložte do něj mobilní telefon. Důkladně uzavřete zip na vrchu sáčku (dvě jisticí lišty) a několikrát pevně přeložte uzavřený konec sáčku. Uzavřete na suchý zip. Přehněte uzavírání a uzavřete na druhý suchý zip. Před vyjmutím mobilního telefonu podvodní pouzdro nejprve osušte a teprve poté vyjměte mobilní telefon.

<p>POZOR:</p> <p>a) Nepoužívejte podvodní pouzdro ve vodě o teplotě 30 °C a vyšší. Může dojít k porušení vodotěsnosti.</p> <p>b) Podvodní a ochranné pouzdro nenechávejte vystaveno přímému slunečnímu záření, protože zkracuje jeho životnost.</p> <p>c) Nevkládejte do podvodních pouzder ostré předměty, může dojít k jejich poškození.</p> <p>d) Zip na uzavírání udržujte čistý (dvě jisticí lišty). Nečistoty v zipu mohou způsobit vniknutí vody do pouzdra.</p> <p>Rady:</p> <p>Pokud se pohybujete ve vlhkém prostředí, doporučujeme ponechat uvnitř pouzdra sáček se silikogelem. Zabrání se srážení vlhkosti uvnitř pouzdra.</p> <p>Čištění:</p> <p>Po potápění ve slané vodě podvodní pouzdro řádně opláchněte ve sladké vodě.</p> <p>Toto pouzdro je vodotěsné do 5 m pod vodou.</p> <p>2. Vyberte si jednu z ukázek a ztvárněte ji jako komiks. Vysvětlete, proč jste se rozhodli právě pro danou ukázkou.</p> <p>3. Ukázkou č. 1 reprodukuje tak, jako byste příběh sami prožili, tj. reprodukuje ji ne jako vypravěč, ale jako Pankrác.</p>	
Literatura	<p>Ukázka č. 1: WERICH, J. Fimfárum. Praha: Albatros, 1997. (Upraveno)</p> <p>Ukázka č. 2: O´DELL, S. Ostrov modrých delfínů. Praha: SNDK, 1965. (Upraveno)</p> <p>Ukázka č. 3: FRYNTA, E. Písničky bez muziky. Praha: Albatros, 1988.</p> <p>Ukázka č. 4: Převzato z internetu. (Upraveno)</p>
Metodické poznámky	<p>U 1. úkolu by měl žák prokázat, nejen že umí rozlišit typy textů (umělecké: 1, 2, 3; neumělecké: 4), ale že se dokáže také orientovat v jednotlivých žánrech (pohádka, dobrodružná literatura, poezie, návod k použití). Vedeme žáky k tomu, aby dokázali jednotlivé žánry charakterizovat, uvést jejich hlavní znaky a ty doložili přímo ukázkami. Akceptujeme rozdělení ukázek podle různých znaků. Důležité je, aby rozdělení bylo správné a žák je dokázal obhájit. Úkol č. 3 klade na žáka rovněž vysoké nároky, tj. příběh není vyprávěn ve 3. os. č. j., ale v 1. os. č. j., např.: Jmenuji se Pankrác a jsem vysloužilý voják, veterán. Jednou v noci...</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-3-04 Žák při jednoduchém rozboru literárních textů používá jednoduché literární pojmy
Indikátor	1. žák rozhodne, zda uvedená ukázka je pohádka, pověst nebo bajka 2. žák rozhodne, zda uvedená ukázka je poezie, nebo próza

Ilustrativní úlohy

Minimální úroveň

1. Přiřaď k pojmům v tabulce číslo úryvku.

1. V lese pod Kavčí horou se brouzдал v bukovém mokřadisku zlý kanec samotář, který způsobil lidem z okolních vesnic četné škody; obilí na polích rozválel, mnoho loveckých psů roztrhal a na jezdce vyskakoval tak zuřivě a tak vysoko, že koním rozerval břicho. A na toho kance jednou vyrazil muž z rodu Štrosova, syn Sudivojův jménem Bivoj.

2. Vrána dychtivě strčila hlavu do džbánu, ale měla příliš krátký zobák. Věděla, že kdyby džbán převrátila, voda by vytekla a vsákla se do země. Vtom něco vránu napadlo. Začala zobákem sbírat se země kamínky a házet je do džbánu. Jak kamínků přibývalo, zvedala se i hladina vody, až se z ní mohla vrána pohodlně napít.

3. Ale Vaněk nechtěl o žádné jiné odměně ani slyšet a řekl: „Král slíbil, že kdo způsobil, aby dcera jeho zas mluvila, bude jejím manželem. Královské slovo je zákon; a chce-li král, aby jiní zákony jeho šetřili, musí je sám napřed zachovávat. A proto mi král musí svou dceru dát.“

Text	Číslo úryvku
Pohádka	
Bajka	
Pověst	

2. Rozhodni, který úryvek je poezie a který próza.

1.

Je zimní večer. Venku tiše sněží.

Mráz na okna kreslí zimostráz.

Zimní večer. Na zámecké věži
odbíjejí hodiny svůj čas.

V krbu hoří, z lampy padá záře,

Dnes má radost hostitel i host.

Jasně oči, rozesmáté tváře –

Baron Prášil pozval společnost.

<p>2. Daleko široko do všech stran dohlédli dalekohledem za toho jasného, zářivého dne. Nikde však stopa po lidech, jen pohádková scenerie přírody, svěží a nedotčená lidskou rukou. Pan Braun byl vzrušen. Toužil po lidech, hledal, ale nenašel je. Zato objevil kousek světa, který mu připomínal ráj, jak si jej v dětských letech představoval.</p>	
<p>Poznámky k ilustrativní úloze</p>	<p>ČJL-5-3-04.01 ČJL-5-3-04.02</p>

Optimální úroveň	
<p>1. Přečtete si pozorně uvedenou ukázkou a poté k ní vymyslete otázku, kterou položíte svým spolužákům při společné diskusi.</p> <p>Včely a Zeus</p> <p>Byly časy, kdy lidé a včely žili ve vzájemné shodě. Člověk včele neublížil a včely rády dovolily chudákovi, aby si jejich medem trochu osladil život. Včelám se to však jednou znelíbilo. Někdo jim našeptal, aby med zbůhdarma lidem nedávaly, vždyť lidé jim do úlů také žádné dary nepřinášejí. A tak se včely rozletěly za pánem Olympu. Zeus jim dal slovo a promluvila královna včel: „Pane, daruj nám sílu a mocné žihadlo, ať můžeme bodnout každého, kdo se k našim úlům přiblíží!“ Zeus se zamračil, ale včely trvaly na svém. „Dobrá,“ řekl Zeus nakonec, „vyhovím vám, ale budete litovat. Protože z vás nemluví rozum, ale pouhá lakotnost.“ Dal včelám, co si přály, ale zařídil to tak, že bodnutím přijdou o žihadlo. A v tu chvíli i o svůj život.</p>	
<p>2. Vžijte se do role včely/včel a převyprávějte obsah textu z jejího/jejich pohledu.</p>	
<p>3. Pokuste se zformulovat k textu mravní ponaučení.</p>	
<p>4. Jana říká, že uvedená ukáзка je pohádka, Jirka tvrdí, že je to bajka. Čí tvrzení podpoříte a proč? Uvádějte co nejvíce argumentů.</p>	
<p>Metodické poznámky</p>	<p>Cílem 1. úkolu je, aby žáci nad daným textem společně přemýšleli a diskutovali o jeho smyslu. Jedna z možností je, aby si dopředu zvolili „moderátora“, který bude diskusi řídit. Otázky, které k textu vymyslí, mohou napsat a odevzdat vybranému moderátorovi. V diskusi se pak žáci vyjadřují k obsahu otázky. Vedeme je k tomu, aby jednak zařadili ukázkou k literárnímu druhu a žánru, jednak se pokusili společně zformulovat poučení, které z bajky vyplývá: Kdo z lakoty (chamtivosti, hrabivosti, hamižnosti) nepřeje potřebnému, sám sobě škodí; kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá aj.</p>

Excelentní úroveň	
<p>1. Uspořádejte uvedené literární pojmy do skupin a výsledek své práce porovnejte s ostatními. Kolik skupin jste vytvořili a čím jste se při rozhodování řídili? Použijte vhodné argumenty, abyste ostatní o svém rozhodnutí přesvědčili.</p> <p>spisovatel, divadelní představení, verš, přirovnání, básník, rým, kniha, herec, verš, čtenář, režisér</p>	
<p>2. Zkombinujte uvedené pojmy jinak a své rozhodnutí zdůvodněte.</p>	
<p>3. Navrhněte pro každou vámi vytvořenou skupinu alespoň jeden další literární pojem a výsledek své práce porovnejte s ostatními. Posuďte, jak splnili úkol ostatní, tj. oceňte zajímavá řešení, případně oponujte, když s výsledkem práce nesouhlasíte. Nezapomeňte své rozhodnutí podpořit vhodnými argumenty.</p>	
<p>4. Použijte všechny pojmy jedné ze skupin k vytvoření libovolného literárního žánru. Který jste si zvolili? Uveďte jeho obecnou charakteristiku.</p>	
<p>Metodické poznámky</p>	<p>(1) Např.: a) spisovatel, básník, kniha, čtenář; b) divadelní představení, herec, režisér; c) verš, rým, přirovnání; básníka lze přiřadit také do skupiny c.</p>

5.3 Druhý stupeň

Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-01 Žák uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák jmenuje (bez přeřikávání celého děje) hlavní postavy přečteného příběhu, řekne, kde se odehrává, stručně vystihne hlavní děj, případně které hlavní děje se proplétají – odliší vedlejší děj od hlavního 2. žák v textu vyhledá místa, kde je vyjádřen pohled a názor vypravěče a kde je vyjádřen pohled nebo názor postavy 3. žák rozpozná v textu místa, která se liší od běžného dorozumívání svou formou nebo významem, a vysvětlí, jak na něj místo působí (i bez použití termínů) 4. žák vyjádří s pomocí učitele hlavní myšlenku díla (literárního, filmového, divadelního)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-02 Žák rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora
Indikátory	1. žák rozpozná výrazné rysy vypravěčského stylu, kterými se úryvek liší od neutrálního, neprofesionálního podání nějaké situace

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-03 Žák formuluje ústně i písemně své dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo
Indikátory	1. žák sdělí své dojmy z uměleckého díla a zformuluje důvody, proč se mu líbilo či nelíbilo, čeho si na díle cení a proč

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-04 Žák tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie
Indikátory	1. žák vytvoří vlastní krátký prozaický nebo veršovaný text se zajímavým tématem a působivým vyjadřováním, které odpovídá tématu i záměru žáka jako autora; svůj záměr a volbu vysvětlí jako dodatek k textu

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-05 Žák rozlišuje literaturu hodnotnou a konzumní, vyjádří svůj názor a podpoří ho argumenty
Indikátory	1. žák posoudí, co v literárním textu považuje za hodnotné a proč

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-06 Žák rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele
Indikátory	1. žák uvede základní znaky několika běžných žánrů, doloží svůj názor několika příklady, nejlépe z vlastní četby 2. žák navrhne, ke kterému literárnímu druhu by mohl patřit čtený text 3. žák odliší, zda uvedený text je próza, poezie, nebo drama 4. žák vyjádří s pomocí učitele hlavní myšlenku díla (literárního textu, filmu, divadelního kusu)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-07 Žák uvádí základní literární směry a jejich významné představitele v české a světové literatuře
Indikátory	1. žák posoudí, zda je text svým podáním spíše realistický, nebo romantický, spíše starobylý, nebo moderní, spíše citový, nebo intelektuální. Ke zjištění přidá jako příklad jméno některého autora píšícího podobně a uvede přibližné období jeho působení (určí půlstoletí)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-08 Žák porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování
Indikátory	1. žák uvede, proč upřednostňuje filmové zpracování díla nebo literární četbu, případně proč přijímá obojí

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-09 Žák vyhledává informace v tištěné i v elektronické podobě v katalozích, encyklopediích, učebnicích
Indikátory	1. žák uvede vedle internetových vyhledávačů (Google aj.) další zdroje, v nichž může najít určitý typ informace 2. žák odlišuje v médiích informační prameny, které mají rysy profesionální, od těch, které jsou zřetelně osobní 3. žák vyhledá v odborné publikaci místa, která pojednávají o zadaném pojmu

Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-01 Žák uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla
Indikátor	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák jmenuje (bez přeřikávání celého děje) hlavní postavy přečteného příběhu, řekne, kde se odehrává, stručně vystihne hlavní děj, případně které hlavní děje se proplétají – odliší vedlejší děj od hlavního 2. žák v textu vyhledá místa, kde je vyjádřen pohled a názor vypravěče a kde je vyjádřen pohled nebo názor postavy 3. žák rozpozná v textu místa, která se liší od běžného dorozumívání svou formou nebo významem, a vysvětlí, jak na něj místo působí (i bez použití termínů) 4. žák vyjádří s pomocí učitele hlavní myšlenku díla (literárního, filmového, divadelního)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Promysli a vysvětlí, jak se ti v předloženém textu líbí výběr postav nebo prostředí, v němž se příběh odehrává. Najdi místa, která se liší od běžného dorozumívání.</p> <p>To v krčmě bylo rybářské, kde matrozů je dům, tam ze všech krajů sedali – od Golfu k ostrovům – a prášili a bafčili a pili džin a rum.</p> <p>O moři lhali ohnivém, kde bez pomoci jsou, o zemi lhali pod nebem a hvězdách nad hlavou – kdo chtějí rum a pijí líh, jak promluví, tak lžou.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-3-01

Optimální úroveň

Do školy jezdím ze čtvrti s chrčivým jménem Krč. Cesta trvá skoro hodinu. Vlastně jsem rád, že je to tak dlouho. Poslouchám hudbu ze sluchátek a můžu se v klidu chystat k proměně. Protože zatímco doma mluvím vietnamsky, jím hůlkama a jmenuju se Long, ve škole mluvím česky, jím příborem a jmenuju se Láďa. Což je děsný. Proměna se ale děje jenom uvnitř. Vzít na sebe jinou podobu jako Dračí král samozřejmě neumím. Někdy bych to fakt dost rád udělal.

Potíže s mým vzhledem jsou odjakživa. Už když jsem byl úplně malinkej. Pamatuju si zvláštní pohledy maminek na sídlištním hřišti, když jsem si chtěl hrát s jejich dětmi. Později zvláštní pohledy těch dětí. A navíc žluťáku, číňáku, tongu... Ptal jsem se bezelstně mámy, co to znamená, ty jména, kterými mě oslovujou. Máma zrudla a neuměla nic říct a děda brblal, že všude na světě se najdou stejní blbci.

První hroznou potupu ve škole jsem ale neutrpěl kvůli vzhledu. Bylo to ve třetí třídě, když jsem si vzal na školní výlet hůlky místo lžíce. Přišlo mi, že když je to mimo školu, můžu snad jíst normálně. Naštěstí učitelka zakročila a já jsem směl předvést žasnoucí třídě, jak bravurně umím jíst hůlkami guláš z hliníkového ešusu. Ale taky jsem se od spolužáků dočkal upřímného obdivu, když jsem měl jako první ve třídě empétrojku nebo notebook, což děda zařídil přes svý známý v tržnici.

Ve škole teď nejvíc kámoším se Světlanou. Přišla k nám v září jako nová. Ne že bych se nekamarádil s klukama a s jinýma holkama, ale Světlana je prostě jiná: Rovnou mi řekla: „Všichni si myslí, že Ukrajinci jsou jenom zedníci a dělníci nebo prodavačky. Ale to tak jenom vypadá. Můj táta v Praze pracuje na stavbě, ale u nás doma byl chirurg a operoval lidem srdce. Odjeli jsme do Čech, protože táta nevydělával dost peněz a tady nás takhle uživí.“ A mně došlo, že s náma je to stejný. Lidi si myslí, že Vietnamci jen mají restaurace nebo stánky s jídlem nebo obchody s hadrama, a už nevědí, že jsme mnohem zajímavější. Tohle nás se Světlanou spojuje. To tajemství, že ve skutečnosti jsme jiní, ale musíme se chovat, jak to lidi chtějí vidět.

Ve spoustě dalších věci se samozřejmě lišíme. Například Světlana má světlý vlasy a šedý oči, a já jsem... prostě Šikmookej. A navíc ona může klidně říkat „u nás“, protože na Ukrajině bydlela celý život a má tam babičku a tak. To já si odjakživa pamatuju jen Prahu a sídliště Krč a kromě Pham a strejdy Cuonga a jejich dětí, kteří jsou taky v Praze, žádný příbuzný nemáme. Světlana jezdí domů každý rok na celé prázdniny. Jednou se mě ptala, jestli bych taky chtěl jet tam k nám. Ale já nevím. Proč bych tam jezdil? Pro mě to žádný doma není. I když Vietnam sleduju a studuju. A dost často se mi o něm zdá.

Alena Ježková: Dračí polévka (Zkráceno)

1. Zvažte, proč autorka užila slova nebo jejich tvary, které neodpovídají spisovné normě.
2. Vyhledejte v textu ukázky vyjádření vlastností postav, u dospělých také povolání a vztahy a znázorněte je v sociogramu.

3. Co si myslíte o chování matek a dětí na sídlišti?
4. Vymyslete pro ukázkou co nejuvýstižnější název a poté o něm ve třídě diskutujte.

Excelentní úroveň	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zamyslete se nad motivem kamarádství Ládi a Světlany a poté o něm se spolužáky diskutujte. 2. Jaké povolání vykonávají u nás Světlanini rodiče? Znáte podobné příběhy ze svého okolí nebo z médií? 3. Vyhledejte ve škole žáka-cizince a udělejte s ním na základě ukázky rozhovor pro školní časopis. 	
Literatura	JEŽKOVÁ, A. Dračí polévka. Praha: Albatros, 2011.
Metodické poznámky	<p>Cílem úkolů je na textu s aktuální problematikou etnického soužití v našich školách vést žáky k promýšlení struktury sdělení, motivů, jazyka a výstavby ukázky. Při práci s textem se uplatní čtenářské strategie jako vyvozování, předvídání, kladení otázek aj. S textem je možno pracovat ve všech úrovních. Zaměříme se např. na jazyk vypravěče, na tematickou stavbu, motivy, vykreslení postav... Doporučujeme zařadit poslech zvukové nahrávky knihy, kterou v roce 2013 připravila Krajská vědecká knihovna v Liberci s herci Divadla F. X. Šaldy a s dětmi z Liberecka http://www.kvkli.cz. Na jiném místě knihy hrdina reaguje i na popálení dvouleté romské holčičky Natálky, k němuž došlo na jaře 2010 v Moravskoslezském kraji. Je možno pracovat také s touto pasáží a s pasáží, v níž se Long střetne se skinheady, a doplnit úlohy zaměřené na odsouzení rasismu a xenofobie. Rovněž doporučujeme zařadit diskusi o současné situaci (vysvětlíme rozdíl mezi uprchlíkem a imigrantem). Jako vhodnou motivaci můžeme využít píseň „Asie“ od hudební skupiny Chinaski, která se dotýká některých stereotypů.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=TufJQ-NvCIU</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-02 Žák rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora
Indikátor	1. žák rozpozná výrazné rysy vypravěčského stylu, kterými se úryvek liší od neutrálního, neprofesionálního podání nějaké situace
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Ze kterých míst v textu poznáš, že vypráví zkušený vypravěč? Své rozhodnutí odůvodni.</p> <p>Protože jsem já hříšný už mnoho let nebyl na žádném kázání, šel jsem poslouchat. Přidal jsem se ze skromnosti k malému a tichému hloučku; po delší době jsem pochopil, že jeho tématem je jenom školství, i přešel jsem k velikému zástupu, kde na kazatelniče poskakoval starší pán v cylindru, házel rukama tak, že jsem se bál, že přeletí přes zábradlíčko. Dalšímu zástupu kázala starší dáma; nejsem nijak proti ženské emancipaci, ale ženský hlas, víte, člověk to zkrátka nemůže poslouchat; a přece jen ženská je pro veřejnost od přírody handicapována svým orgánem (myslím hlasovým) ...</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-3-02

Optimální úroveň	
<p>Dříve, než se člověk pustí do zedničiny a jiné otročiny na chalupě, musí si sehnat vercajk a materiál. Chce-li ho sehnat, musí mít nejen trpělivost a štěstí, s nímž se dá i v naší obchodní síti obstarat leccos, ale musí mít především dobré jazykové znalosti, aby přesně vyjevil, co vlastně chce. Nemá-li je, koukají na něj v konzumu jako na mráz. A že by vysvětlil ve vsi sousedovi, co vlastně chce na baráku podniknout, to už tedy vůbec nepřichází v úvahu, to už se spíš domluví s Turkem.</p> <p>Čeština je totiž v tomto ohledu vyvedena ve dvou variantách: jednak pro zedníky, jednak pro češtináře. Kdyby se sešel opravdický zedník či jiný řemeslník s panem profesorem Havránkem nebo s panem profesorem Danešem, Váhalou či Hausenblasem, tak by určitě někoho z nich trefil šlak. Takový fachman by musel například těmto pánům potvrdit, že pracuje s dřevěným hladítkem či ocelovým hladítkem, že neví, kam si položil struhačku, a že dělá zrovna podnož. A copak on někdy udělal nějakou podnož? Vždycky dělal sokl, a dřevěné hladítko v životě neviděl, protože si nosí fartáč či rajblík anebo gleták, což jest to hladítko ocelové na cementovou maltu.</p>	

Na maltu si člověk musí opatřit i fanku a špórplet, ale hlavně fanku, tou se malta nabírá, protože když není špórplet, což jest plechový talíř, ze kterého si porce odeberá zednickou lžící, stačí mu i fabión, což jest totéž co fartáč neboli rajblík.

Aby byla zeď rovná, musí mít člověk vasrváhu, a aby šly věci do pravého úhlu, musí mít vingl, jenž najdete v literatuře pod názvem úhelník. Dále je potřeba nakoupit několik špachtlí (v seznamech zboží jsou uvedeny pod jménem stěrka) a samozřejmě pincl neboli štětku na stříkání zdiva vodou – přivedenou od vodovodu šlauchem či přinesenou v kýblu.

Na beton je totiž potřeba šaluňk z fošen a beton se musí armovat železnými štanglemi, aby nepukal a držel fest. Potom se poleje térem či poklade térpapírem, aby vlhkost nevzlínala do zdiva, a zeď se žene vejš. Na to musí být ovšem lešení, a k tomu jsou potřeba štenýře.

Zdi se stavějí z cihel, ale ne pořád z celých! – často jen z půlek a nezřídka i z kvantlíků a devítek, což jsou tedy čtvrtky a tříčtvrtky. Zvláštností zednické češtiny je pak to, že cihla není cihlou furt, cihlou je pouze, pokud se drží v ruce. Když se položí nastojato, už to není cihla, ale štorcka, a když naležato, stane se z ní laufka.

Je nad slunce jasné, že zdaleka nevystačíte s vercajkem pro zedničinu. Někde musíte mít ponk (viz heslo „truhlářský stůl“ nebo „pracovní stůl“) a v jeho šuplíku ostatní řemeslnické náležitosti, jako šraupciry a rašple, fuxšvance čili puchšvance, různé šlégry, francouzák, špulíř, durchšláky, majzlíky, knejp, šmirgly či glancpapíry a spoustu krabiček se všelijakými šteftíky, nejty, pertlíčky a šajbičkami. Jo, a letlampu budete potřebovat, i letpastu, a rýgly si koukejte koupit a různé sichrhajcky a můj ty bože pikslu fernajzu a šperky – čím byste jinak natírali blindrámy a futra? Nemluvím už ani o tom, že na ponku vám má stát jednak pres, jednak šlajfka a hlavně šraupštok, kam si upevníte i dřevo, které je potřeba falcovat.

Tohle všechno výrazivo musíte secsakramentsky ovládat a před nikým se neštajfovat a nechtít naběračku na nabírání malty, když je to fanka, a neptat se na děrovačku a ztužidlo, když jde o obyčejnou štancnu a knecht. Pravda, kdyby vás slyšel pan profesor Daneš nebo Váhala, začal by po vás možná házet kvantlíkama. Ale to vám může být fuk: vsadte se oč chcete, že oni si nikdy v životě chalupu nepostavějí! – Jak taky? Copak se mohou někdy dohovorit, jaký verky na to potřebujou?

František Nepil: Jak se dělá chalupa (Zkráceno)

1. Vysvětlete, čím autor docílil humornosti a vtipnosti textu.
2. Přečtěte si ukázkou z knihy Dobré a ještě lepší jitro a srovnejte ji s vybraným fejetonem např. Jana Nerudy, Karla Čapka, Rudolfa Křesťana. Vysvětlete, v čem se jednotlivé ukázky shodují a v čem liší. Řekněte, který z fejetonů vás zaujal nejvíc, a své rozhodnutí odůvodněte.
3. Znáte dalšího autora, který píše humorné fejetony či jiné „jazykové výtvary“ pro pobavení (blogy, videoblogy – „vlogy“, virální videa)? Představte ho v medailonku svým spolužákům.

Literatura	<p>NEPIL, F. Jak se dělá chalupa. Praha: Knižní klub 2010.</p> <p>Doporučená literatura:</p> <p>KRAUS, J., PETRÁČKOVÁ, V. Akademický slovník cizích slov: A–Ž. Praha: Academia, 1997.</p> <p>NEPIL, F. Dobré a ještě lepší jitro. Praha: Akropolis, 1999.</p> <p>NERUDA, J. Žerty hravé i dravé. Praha: Melantrich, [1930?].</p> <p>SULOVSÁ, J. Věčně živý fejeton aneb od Nerudy po Křesťana. In Sborník z konference Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce. Olomouc, 2010, s. 280–286.</p>
Metodické poznámky	<p>Cílem je seznámit žáky na příkladu Františka Nepila s tvorbou autora, který se vyznačuje neopakovatelným stylem. Zaměříme se především na bohatost slovní zásoby a zajímavá témata, na jazykový i situační humor v jeho fejetonech a jeho osobitý tvůrčí styl, který se neodráží jen v jazykové rovině, ale také v kompozici a tématech jeho fejetonů. Doporučujeme využít poslech nahrávky Jak se dělá chalupa z roku 1985, kterou vydal Supraphon v roce 2009. Např. část Letujeme konev můžeme před koncem zastavit a nechat žáky ve skupinách příběh dokončit. Výsledky pak porovnáme s originálem.</p> <p>Porovnáním s dalšími výraznými stylisty (Janem Nerudou, Karlem Čapkem, Jindřiškou Smetanovou, Rudolfem Křesťanem a dalšími autory) rozvíjíme u žáků schopnost vnímat a vyhledávat stylové odlišnosti jednotlivých autorů. Žáci by měli být na základě školní i vlastní četby schopni vnímat rozdíly v tvorbě jednotlivých autorů jak po stránce jazykové, tak i kompoziční.</p> <p>Vysvětlení užitých profesionalismů (seřazeno podle abecedy):</p> <p>Armovat = vyztužovat, fabión = hladítko, fanka = naběračka na maltu, fošna = silné prkno, kvantlík = čtvrtka cihly, letlampa = pájecí lampa, majzlík = sekáč, ponk = truhlářský stůl, rajblík = ocelové hladítko, sokl = podnož, štangle = tyčka, stěrka = špachtle, šalovat = bednit, obkládat prkny, šlaufka nebo vasrváha = hadicová vodováha, šmirgl = smirkový papír, špórplet = plechový talíř, z něhož se odebírá malta, štorcka = cihla nastojato, tér = dehet, štangle = tyčka, vercajk = obecně nářadí (z němčiny Werkzeug; složenina Werk = dílo a Zeug = věc).</p>

Excelentní úroveň

1. Sestavte definici fejetonu na základě své čtenářské zkušenosti a poté ji srovnajte s definicí v odborné literatuře. Posudte, jak se vám práce podařila.
2. Napište fejeton nebo natočte videoblog, v němž budete reagovat na současnou situaci ve třídě, ve škole nebo ve společnosti. Můžete ho zveřejnit na školním webu nebo ve školním časopise.

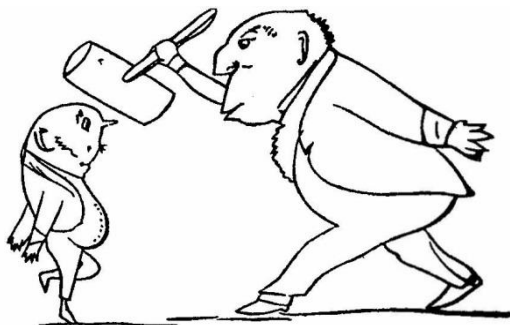
Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-03 Žák formuluje ústně i písemně své dojmy z četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo
Indikátor	1. žák sdělí své dojmy z uměleckého díla a zformuluje důvody, proč se mu líbilo či nelíbilo, čeho si na díle cení a proč
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
Vyjádři své dojmy z četby některého literárního díla a řekni, proč se ti líbilo či nelíbilo.	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-3-03

Optimální úroveň
<p>1. Po zhlédnutí filmu (divadelního představení, přečtení knihy) odpovězte na uvedené otázky.</p> <p>a) Na co z filmu (divadelního představení, knihy) nezapomenete? Své rozhodnutí zdůvodněte.</p> <p>b) Co považujete na filmu (divadelním představení, knize) za umělecky zdařilé a proč? Podařilo se podle vašeho názoru autorům sdělit jejich záměr?</p> <p>c) Co byste udělali jinak?</p> <p>Zpracujte upoutávku na film (divadelní představení) v maximálním rozsahu 2 minut a využijte dostupné technologie. Předvedte upoutávku ve třídě a poté o ní diskutujte.</p>

Excelentní úroveň
<p>1. Napište na film (divadelní představení, knihu) stručnou recenzi: pokuste se zhodnotit dílo v kontextu doby, z hlediska charakteru postav, syžetu a užitého jazyka; zhodnoťte autorův umělecký záměr a schopnost sdělit jej publiku; zhodnoťte film (divadelní představení, knihu) v porovnání s podobně zaměřenými díly (podobná doba, téma, žánr...).</p> <p>2. Vyhledejte, např. na internetu, zveřejněné recenze a porovnejte je s výsledkem vaší práce. V čem se shodují a čím se liší? Souhlasíte/nesouhlasíte s obsahem zveřejněné recenze? Proč?</p>

Literatura	<p>BĚLOHLAVÁ, E., URBAN, J. Mediální výchova: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Plzeň: Fraus, 2013.</p> <p>BERNARD, J., FRÝDLOVÁ, P. Malý labyrint filmu: Pro čtenáře od 12 let. Praha: Albatros, 1988.</p> <p>ČAPEK, K. (ed. HALÍK, M.) Jak vzniká divadelní hra: Jak se dělá film. Praha: Orbis, 1966.</p>
Metodické poznámky	<p>Cílem je výchova filmového a divadelního diváka (vnímavého čtenáře). Snažíme se, aby si žáci osvojili dovednost zaznamenat klíčové momenty kompozice, jazyka a tematické výstavby a dokázali je sdělit ostatním v logickém sledu: např. od obecného a celostního hodnocení k detailnímu.</p> <p>Na zhlédnutí filmového nebo divadelního představení je třeba žáky předem připravit. Upozornit je, čemu mají věnovat pozornost, na co se mají zaměřit. Následovat by měla diskuse, v níž budou žáci reagovat na předem zadané otázky, na své zážitky a postřehy.</p> <p>Doporučený postup před zhlédnutím filmu nebo divadelního představení:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pojmenujte hlavní téma. 2. V jaké době se dílo odehrává? 3. Obsahuje jednu časovou rovinu, nebo se v něm prolíná více časových rovin? 4. Označte hlavní a vedlejší postavy. 5. Dá se určit, ve které zemi se děj odehrává? 6. Znáte knižní předlohu filmu? O který žánr se jedná? 7. Před zhlédnutím filmu by se měli žáci seznámit s různými záběry kamery – panorama, americký plán, detail, polodetail, statická kamera, kamera v pohybu atd. Totéž se týká i zvukové stránky filmu – zvuky, ruchy, funkce hudby, síla hlasu atd. <p>Nemělo by se zapomínat na filmy a seriály, které sledují žáci. Učitel by měl využít každé zkušenosti, snažit se porozumět atraktivitě takové tvorby a poukázat na její případné problémy a nedostatky, ale i ocenit její kvality – na základě otevřenosti a znalosti preferencí žáků v této „odpočinkové“ oblasti dále přizpůsobovat výuku a nabídku konkrétních obsahů pro všechny a konkrétních doporučení pro jednotlivce.</p>

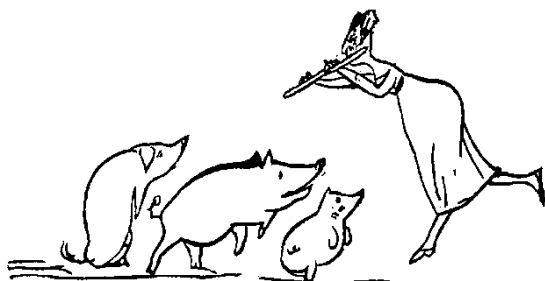
Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-04 Žák tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie
Indikátor	1. žák vytvoří vlastní krátký prozaický nebo veršovaný text se zajímavým tématem a působivým vyjadřováním, které odpovídá tématu i záměru žáka jako autora; svůj záměr a volbu vysvětlí jako dodatek k textu
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>To v krčmě bylo rybářské, kde matrózů je dům, tam ze všech krajů sedali – od Golfu k ostrovům – a prášili a bařčili a pili džin a rum.</p> <p>O moři lhali ohnivém, kde bez pomoci jsou, o zemi lhali pod nebem a hvězdách nad hlavou – kdo chtějí rum a pijí líh, jak promluví, tak lžou.</p> <p>Přečetli jsme společně a prodiskutovali Baladu o krčmě rybářské od Rudyarda Kiplinga. Vzpomeň si na některou situaci ze života nebo z četby či filmu, která má podobně chmurný obsah a náladu. Vyjádři v několika větách, co se přihodilo, použij taková slova, která mohou u tvého čtenáře vyvolat stejnou náladu.</p>	

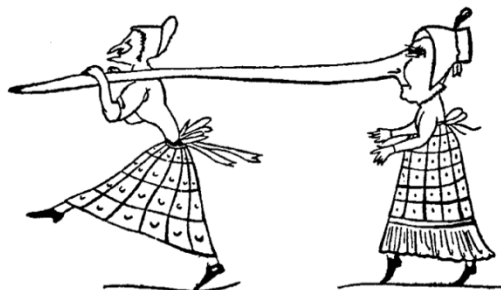
Byl jeden dědeček z Jihlavy
nesnesitelně křiklavý.
Sáhli po perlíku
a byl konec křiku,
jakož i dědečka z Jihlavy.

Jeden starý člověk z Vimperka
býval mimořádný čiperka.
Koupil si hřebce
a cválal křepce,
až ujel všem obyvatelům Vimperka.

Byla jedna mladá dáma v Podolí
majitelkou postříbřené pikoly.
Hrála menuety
prasátkům své tety,
ta zábavná mladá dáma v Podolí.

Jedna mladá dáma v Nizze
měla nos až po střevíce.
Najala si babičku
jako stálou nosičku
nejdelšího nosu v Nizze.

1. Přečtěte si pozorně všechny texty. Poznáte, o jakou formu literárního útvaru se jedná? Vytvořte jeho definici.
2. Zjistěte, kdo patří k jeho zakladatelům a kdo k nejznámějším autorům, případně překladatelům u nás.
3. Pokuste se vytvořit vlastní limerik, v němž použijete název obce nebo čtvrti, v níž žijete, a doplňte jej výstižnou ilustrací.

Literatura	LEAR, E. Velká kniha nesmyslů. Praha: Mladá fronta, 1998. ŽÁČEK, J. 99 dědečků a 1 babička: sto limeriků k počtě Edwarda Leara. Praha: Slávka Kopecká, 2008.
Metodické poznámky	Cílem konkrétní ukázky je seznámit žáky s literaturou nonsensu a prostřednictvím limeriků, například Edwarda Leara a Jiřího Žáčka, je dovést k vlastní tvorbě, která plně rozvíjí fantazii a kreativitu žáka.

Pro vlastní tvorbu je důležité žáky vhodně motivovat. Může se také stát, že pro některé žáky nebude předložená motivační úloha zajímavá. V tom případě mohou napsat něco „zcela jiného“, nějaký „antilimerik“ a podobně. U tohoto způsobu práce je třeba zohlednit jejich individuální a věkové zvláštnosti.

Mohou rovněž porovnávat různé překlady, např. Jana Vladislava a Antonína Přídala (u tohoto autora se objevují odchylky jeho překladů v různých vydáních), možné je i porovnání s anglickým originálem. Doporučujeme pracovat i s dalšími limeriky, popř. ukázkami z kapitol Nesmyslná botanika, Nesmyslná zoologie.

Limerik je zábavný literární poetický útvar, u jehož vzniku stál anglický básník Edward Lear. Limerik se vyznačuje pětiveršovými strofami, které se rýmují podle schématu AABBA.

V 1. verši se dovídáme, kdo v básni vystupuje a kde žije. Většinou je to starý muž (stařec, dědeček, dědoušek apod.). Ženské hrdinky se vyskytují sporadicky. Zde jsou zařazeny záměrně dvě, vzhledem k genderové vyváženosti.

V 2. verši je uvedena charakteristická vlastnost osoby nebo její činnost.

Ve 3. a 4. verši je informace o tom, co osoba podivného udělala nebo se s ní stalo.

V 5. verši se opakuje (s mírnou odchylkou, popř. gradací) 1. verš.

První a pátý verš jsou delší, 3. a 4. verš jsou kratší a jsou spojeny sdruženým rýmem.

První dvojverší se rýmuje s posledním veršem.

Poznámka: České překlady ne vždy dodržují pevné rytmické schéma pravého limeriku.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-05 Žák rozlišuje literaturu hodnotnou a konzumní, vyjádří svůj názor a podpoří ho argumenty
Indikátor	1. žák posoudí, co v literárním textu považuje za hodnotné a proč
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Promyslete a vysvětlete, jak se vám v předloženém textu líbí výběr postav nebo místo, kde se příběh odehrává.</p> <p>Asi dvě hodiny po sirénách dorazili jednorožci. Byli jen čtyři, z toho tři mladí. Nesli se hrdě za svým učitelem a zvědavě pomrkávali po okolí. Jeden Hance připadal povědomý.</p> <p>P'ujibo, to musí být P'ujibo, zajásala v duchu, že si vzpomněla na jeho jméno, a usmála se na něj.</p> <p>I já tě zdravím, uslyšela jeho hlas ve své hlavě. Potěšilo ji, že zareagoval a všiml si jí. No vida, jak je svět malý, pomyslela si.</p> <p>Draci přiletěli až před soumrakem. Přivítali se na dvoře s vedením školy a dřív, než mohly děti přijít blíž a prohlédnout si je, zmizeli směrem k útesům nad řekou. Hanka jen spočítala, že je jich sedm.</p> <p>Následující den jim profesorka Ferinová rozdala rudé pásky na ruku.</p> <p>„Aby bylo jasné, že jste přiděleni jako služba doprovázející draky.“</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-3-05

Optimální a excelentní úroveň	
<p>„Libor byl vždycky tak trochu podivín,“ uslyšel jsem za svými zády. Prudce jsem se otočil. V televizi byla teta Jolana. Měla na sobě novou krajkovou blůzu se špičatým výstřihem a seděla proti jakési brýlaté ženě.</p> <p>„Jako by nedokázal být šťastný,“ říkala o mně. „Jako by pořád na něco čekal.“</p> <p>„Myslíte, že měl důvod k nespokojenosti?“ zeptala se brýlatá. Vypadala pedagogicky. Za jejími zády modře svítil název pořadu: Rodiče kontra děti.</p> <p>„Nic mu nescházelo,“ řekla teta Jolana. „Starali jsme se o něho, jako bychom se starali o vlastního syna. Dostal, nač si vzpomněl, a ještě mnohem víc. Rozhodně si nemohl stěžovat.“</p>	

Zakousl jsem se do koláče a přistoupil blíž k televizi.

„Můžete nám říct, co všechno se včera vlastně stalo?“ zeptala se pedagogická brýle. „Diváky našeho pořadu by jistě zajímalo, jak jste se o útěku dozvěděli a co mu předcházelo.“

Přestal jsem žvýkat. O útěku? O jakém útěku?

„V sobotu jsme oslavili jeho dvanácté narozeniny,“ řekla teta Jolana s pohledem upřeným na můj roztržený svetr. „Byla to báječná slavnost! Pozval si plno kamarádů, celé odpoledne si hráli, dostal krásné dárky. Některé z nich ani nerozbalil, jak jsem si později všimla. Neděli jsme trávili rodinně. Obědvali jsme v restauraci, objednal si svou oblíbenou zmrzlinu. Nemluvil mnoho, ale na tom nebylo nic zvláštního. O dvě hodiny později utekl. U benzinové pumpy, cestou do internátu, prohlásil, že musí na záchod. Vystoupil z auta a už se nevrátil.“

„Co když neutekl? Co když se mu něco stalo?“ namítla brýlatá. Teta Jolana vzdychla. Dotkla se pohledem mých špinavých nohou.

„Mluvili jsme s jeho spolužáky,“ řekla. „Prohledali jsme jeho pokoj. Zdá se, že v poslední době spoustu věcí prodal. Asi už útěk plánoval a potřeboval si opatřit peníze.“

„Vzal si s sebou něco z domova?“ zeptala se brýlatá. Teta Jolana semkla rty. Tvář jí zešpičatěla dotčeností, kterou jsem tak dobře znal.

„Nemůžu najít jeden svůj náramek,“ řekla krátce. „Byl velice vzácný. Starožitný. Nechci tvrdit, že ... ale je pryč.“

Nevěřil jsem svým uším. Vůbec jsem nechápal, o čem je řeč. Já utekl?! Já ukradl její náramek?! V životě mě nenapadlo vstoupit do tetina pokoje bez dovolení! Nezajímalo mě se o to, kolik a jaké šperky má! Že jsem v internátu občas prodával svoje věci, byla pravda. Měl jsem jich zbytečné moc. Nepotřeboval jsem je. A strýc mi nedával vysoké kapesné. Občas jsem si ho zvýšil prodejem nějaké počítačové hry nebo kazety. Nechtělo se mi říkat mu o peníze.

„Pátrání policie je dosud bezúspěšné,“ pokračovala mezitím pedagogická brýle. „Důvody Liborova útěku nejsou jasné nikomu z jeho nejbližšího okolí. Jedná se o pubertální rebelii? O demonstraci vlastní vůle? O obvyklé měření sil mezi dětmi a rodiči? Nebo se Libor dopustil vážnějšího přestupku, před jehož následky raději uprchl? Není vyloučeno, že náš pořad v této chvíli sleduje. Chtěla byste mu něco vzkázat?“

Znovu se obrátila na tetu Jolanu. Teta se podívala na jahodový koláč v mé ruce.

„Je ti dvanáct, Libore!“ připomenula mi. „Ať už se stalo cokoli, neutíkej před tím! Vrať se! Je jen málo věcí, které by se nedaly odpustit. Promluvíme si. Všechno bude zase jako dřív.“

Mluvila přísně, naléhavě. Ani na vteřinu ji nenapadlo, že můj útěk nebyl útěk. Dlouhý s Krátkým se zřejmě nestačili o své výkupné přihlásit.

Bum! Něco těžkého dopadlo na mou hlavu. Podklesly mi nohy a koláč mi vyletěl z ruky. Cítil jsem, že mě opouští vědomí.

Iva Procházková: Únos domů (Zkráceno)

1. Vysvětlete, co označujeme v literatuře pojmem kýč a brak. Vyberte příklad kvalitní literatury a literatury označované za kýč (brak). Obě ukázky vzájemně porovnejte a uveďte, jaké jsou mezi nimi rozdíly. Svá tvrzení doložte příklady z textů.

2. Jak rozumíte obsahu následujících vět z textu:

- ... řekla teta Jolana s pohledem upřeným na můj roztržený svetr.
- Dotkla se pohledem mých špinavých nohou.
- Teta se podívala na jahodový koláč v mé ruce.

Vymyslete, jak by se dala nahradit uvedená slovní spojení: zeptala se brýlatá, zeptala se pedagogická brýle?

Literatura	<p>PROCHÁZKOVÁ, I. Únos domů. Praha: Albatros, 2006.</p> <p>Doporučená literatura:</p> <p>LEDERBUCHOVÁ, L. Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie. Jinočany: H&H, 2002.</p> <p>TOMAN, J. Trivialita a kýč v literatuře pro děti a mládež. Brno: CERM, 2000.</p> <p>URBANOVÁ, S. a kol. Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce). Olomouc: Votobia, 2004.</p>
Metodické poznámky	<p>Žákům poskytujeme příležitost uvažovat o hodnotě literatury, a to nejen v kontextu vlastní zkušenosti, ale i v kontextu literárního vývoje. Velmi důležitý je proto výběr ukázky. V našem případě byla vybrána ukázka literatury s chlapeckým hrdinou a tématem vztahu dětí a dospělých. Žáky vedeme k tomu, aby si při četbě (společné i samostatné) pokládali tyto nebo podobné otázky: a) znám vylíčenou situaci z vlastního života nebo vypravování někoho blízkého či známého...; b) znám podobné situace (obsahem, jazykem, kompozicí, rozuzlením...) i z jiných literárních děl; dokážu je podle nějakých kritérií porovnat...; c) co pro mě znamená četba konkrétní literární ukázky či celého díla; obohacuje mě nějak, ukazuje mi možnosti, myšlenky, hodnoty, na něž běžně nepomyslím ...</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-06 Žák rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele
Indikátor	1. žák uvede základní znaky několika běžných žánrů, doloží svůj názor několika příklady, nejlépe z vlastní četby. 2. žák navrhne, ke kterému literárnímu druhu by mohl patřit čtený text 3. žák odliší, zda uvedený text je próza, poezie, nebo drama 4. žák vyjádří s pomocí učitele hlavní myšlenku díla (literárního textu, filmu, divadelního kusu)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>1. Vysvětli, čím se liší povídka od bajky, v čem jsou si podobné, a ukaž to na některé povídky a bajky, které znáš.</p> <p>2. Vysvětli, v čem je rozdíl a v čem podobnost mezi následujícími dvěma texty.</p> <p>Sbohem galánečko Sbohem galánečko já už musím jít Kyselé vínečko podalas mně k pití Sbohem galánečko rozlučme sa v pánu Kyselé vínečko podalas mně v džbánu</p> <p>KRÁL: Tak dost. Podívejte se, já mám zakletou dceru. BYSTROZRAKÝ: Tohle chcete rýmovat? KRÁL: Co? Rýmovat? A sakra, já zapomněl. VŠEVĚD: Co jsi říkal? KRÁL: Říkal jsem, mám zakletou dceru. VŠEVĚD: No, a dál? KRÁL (tiše k Bystrozrakému): Honem, poradí! BYSTROZRAKÝ: Dceru, dceru, to je taky slovo! Co s tím? JASOŇ: Já bych věděl... BYSTROZRAKÝ: Já taky, ale to nemůžeme použít.</p>	

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-3-06
----------------------------------	------------

Optimální úroveň
<p>a) Vánoce Adriana Molea</p> <p>Pondělí, 24. prosince 1984</p> <p>ŠTĚDRÝ DEN</p> <p>S Vánoce se stalo něco děsně zvláštního. Už zkrátka nejsou, co bývaly, když jsem byl malý. Po pravdě jsem se nikdy nevzpamatoval z traumatického zjištění, že mi rodiče každoročně lhali o existenci Santa Clause.</p> <p>Pro mě byl tehdy, ve věku jedenácti let, Santa Claus něco jako Bůh, který všechno vidí, všechno ví, ale na rozdíl od Boha nedopustí takové ohavnosti, jako je zemětřesení, hladomor nebo automobilové nehody. Ležel jsem v posteli pod vlněnou přikrývkou (jak drsně dnes zní slova „vlněná přikrývka“, když jsme všichni okusili pohodlí evropských prošívaných dek), srdce mi bušilo a dlaně jsem měl zpocené v očekávání čerstvého svazku komiksů Beano. Představoval jsem si tehdy, jak se zavalitý a rozesmátý Santa Claus vyklání z nebeských saní, shlíží na naši slepou ulici a říká svým skřítkům: „Letos dejte Adrianu Moleovi něco pořádného. Je to hodný hoch. Nikdy nezapomene sklopit prkýnko na záchodě.“ Ach ... to pošetilé dítě!</p> <p>Ale teď, když jsem dospělý (šestnáct let, osm měsíců a dvacet dva dní, pět hodin a šest minut), bohužel vím, že rodiče právě teď v panice křížují město a s vytřeštěnýma očima zoufale mumlají: „Co koupíme Adriánovi?“ Může se člověk divit, že Vánoce ztratily své kouzlo?</p> <p>b) Konec masopustu</p> <p>Do dvora vchází maškarní průvod. V čele je husar, maškary nesou rakev a další drží rozžaté svíčky.</p> <p>Husar: Koho neseme v tý truhle?</p> <p>Maškary: Mrtvej masopůst!</p> <p>Husar: Jo tuhle!</p> <p style="padding-left: 40px;">To nesem posledního krále lánů, už taky dohospodařil, je v pánu! Já pán, ty pán, všichni zemřeme, kdo se mě zeptá, co tu bylo mé.</p> <p>Maškary: Maso pustí, teď je půst!</p> <p>Husar: Hele, co všechno bylo tvoje –</p> <p>Maškary: Jde do hnoje!</p> <p>Husar: Hele, co všechno jsi mohl mítí –</p>

Maškary: Polní kvítí!

Husar: Hele, co všecko ti sbohem dává –

Maškary: Polní tráva!

Husar: Hele, co ty ses namordoval pro ně –

Maškary: Tvoje koně!

Husar: Hele, jak do ní vítr fouká –

Maškary: Tvoje mouka!

Husar: Hele, jak ho hřálo dobrý bidlo –

Maškary: Už vystydlo!

Husar: Hele, co všecko tě vyprovází –

Maškary: Náruč sazí!

Husar: Můj, moje, má, mé, mé,

a teď se vejdemo,

jako motýl do krabičky,

s kterou vystačíme navždycky!

Koho pohřbíváme v tý truhle?

Maškary: Mrtvej masopůst?

Husar: Jo tuhle!

To nesem posledního krále lánů,

už dohospodařil, je v pánu!

Já pán, ty pán, všichni zemřeme,

kdo se mě zeptá, co tu bylo mé?

Maškary: Jenom ty se masa pustí,

země pustí,

půdy pustí.

Teď je půst,

Žádný just, ani ty nás neopustí.

Ozve se trubka, bubny, vozembouchy. Maškary pustí rakev na zem...

c) Srnčí přechodník

Kalamajka mik, mik, mik

naučím vás přechodník.

Švarný srnec z Brna

do lesa se hrna

kouká – hele srna!

První, druhá!

Jaká vzpruha!

Stály vám tam na louce
dvě srny z Olomouce
strachy trochu trnouce.

A ten srnec
láskou vrně
myslí na ně
ještě v Brně.

Kalamajka mik, mik, mik
to je srnčí přechodník.

1. Zařadte uvedené ukázky k literárnímu druhu. Své rozhodnutí doložte příklady z textů.
2. Všechny ukázky rovněž přiřadte k literárním žánrům. Vyznačte v textech místa, která byla pro zařazení určující.
3. Výsledky práce porovnejte s ostatními a o svém řešení diskutujte, tj. uvádějte vhodné argumenty, proč jste se tak rozhodli. Výsledky diskuse prezentujte ve třídě ústně, formou posteru nebo powerpointové prezentace. Zároveň u jednotlivých literárních druhů a žánrů doplňte jejich nejvýznamnější představitele.

Excelentní úroveň

1. Vyberte si jednu z ukázek a pokuste se zformulovat, jaké pocity chtěl autor u čtenáře vyvolat a jakým způsobem toho chtěl dosáhnout? Použil prvky typické pro daný literární žánr?
2. Vyberte si jednu z nabízených ukázek a pokuste se vytvořit podobný text. Představte jej ostatním. Poznali vaši spolužáci, který z uvedených textů parafrázujete? Podle čeho?
3. Napište fejeton, v němž budete reagovat na momentální situaci ve třídě, škole nebo ve společnosti.

Literatura

HOFFMANN, B. České drama a divadlo ve druhé polovině 20. století. Ukázky s komentáři. Praha: Blug, 1995.

ŠRUT, P. Veliký tůdle. Praha: Paseka, 2003.

TOWNSEDOVÁ, S. Tajný deník Adriana Molea. Praha: Mladá fronta, 1993.

<p>Metodické poznámky</p>	<p>Při seznamování s jednotlivými literárními druhy a žánry doporučujeme docházet k definicím induktivně, tj. z jednotlivého usuzovat na konstrukt. Při výběru se orientujeme na texty přiměřené věku a zájmům žáků, ale neopomíjíme ani díla klasická, přestože jsou určena hlavně pro dospělé. Dbáme na to, aby odpovědi nebyly schematické, např. Šrutova báseň je daleko spíše epikou; ukázka z deníku je zároveň i úvahou, vzpomínkou, a má výrazné prvky lyriky. Inspiraci můžeme čerpat např. z básní v próze Baudelaira, Jirouse nebo Wernische, lyricko-dramatických forbín Voskovce s Werichem, Suchého se Šlitrem nebo Horníčka.</p> <p>Prostřednictvím jednotlivých úloh by měli být žáci schopni uvést, čím se jednotlivé žánry vyznačují, co je pro ně typické, např. společné znaky: kompozice, téma, motivy, jazykové prostředky. Pro žáky excelentní úrovně doporučujeme postup deduktivní, tj. rozpoznávání druhů a žánrů s pomocí odborného textu. Pro minimální a optimální úroveň doporučujeme induktivní postup na základě analýzy jednotlivých textů.</p> <p>Řešení:</p> <p>1 a 2 (optimální úroveň)</p> <p>a) Deník – epika s prvky lyriky; b) Divadelní hra – drama; c) Poezie – báseň je spíše epická.</p>
---------------------------	--

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-07 Žák uvádí základní literární směry a jejich významné představitele v české a světové literatuře
Indikátor	1. žák posoudí, zda je text svým podáním spíše realistický, nebo romantický, spíše starobylý, nebo moderní, spíše citový, nebo intelektuální; ke zjištění přidá jako příklad jméno některého autora píšícího podobně a uvede přibližné období jeho působení (určí půlstoletí)
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Uveď, v které době byl podle tvého názoru text napsán. Převažuje podání realistické, nebo romantické? Své rozhodnutí dolož příklady z textu.</p> <p>„Zpočátku jsme opravdu byli několikrát přepadeni a šlo do tuha, ale že nás bylo dosti, přes čtyřicet, a že jsme se nedali, měli jsme pak pokoj od všeliké chasy loupežnické. Mnoho nám také pověst prospěla, nebo až i tu si vypravovali o českých husitech, jací jsou to bojovníci, zrovna s ďáblem spřažení.“</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-3-07 Ukázky jsou kráceny pro potřeby výuky. Alois Jirásek: Z Čech až na konec světa

Optimální úroveň
<p>a) Lev a myš</p> <p>Čiň dobře každému dle možnosti; často i nejnepatrnější může mnoho dobrého nám prokázati. Poslyšte toho příklad.</p> <p>Ve stínu lesa hověl si lev a spal; všetečná myš nedávajíc pozor vklouzla zrovna do pazourů jeho a již již se světem se loučila. Ale král zvířat jí život daroval a velkomyslně ji propustil.</p> <p>Dobrý čin ten bez odplaty nezůstal. Za nedlouho potom upadl lev do osidel, a nic mu jeho strašný řev nepomohl. Tu příběhla myška a jala se s velkou pílí oka sítě rozhodávat, až byla díra velká dost, aby lev mohl uniknouti.</p>

b) Maryša

Když se opona vyhrne, je tetka v nejživější rozprávce. Maryša poslouchá, neodpovídá a dělá své, zády obrácena k tetce. Po chvílce vejde LÍZALKA a naslouchá.

STROUHÁLKA (s povzdechem a líčenou nedbalostí). Ba! (Zívne si nuceně)

MARYŠA (bije rozčileně prádlem do koše).

STROUHÁLKA Je to pravda! Nemůže být nic horšího, než takový manželství. Člověk pořádně usnót nemůže a ráno, dyž vstává, jako by na vodě vstával: všechno pod nohama uhébá, všechno z rukó padá a co člověka těší, těší enem napůl a srdce pořád jako led. (Zívne zas.)

MARYŠA Vidíte a mě do teho ženete.

STROUHÁLKA (odmítavě vrtí hlavou).

Ale to je jenom načas, než si člověk zvykne. Taky sem na svém kdejaké roh viděla a dnes? Su ráda, že Tomáška mám.

Až přindeš do let, taky tak budeš mluvit. (Zívne zas.) Ba, milá děvčico, vdé se, dokud seš mladá – zhrbacenó si tě žádné nevezme. Jako ta přezrálá hruška je pak člověk – nikdo o ňu nezavadí, každé do ní kopne.

Mlčení.

MARYŠA (S úsměvem).

No, na takový štěstí mám dycky času dost.

STROUHÁLKA

Nemysli si to. Čas uběhne jako pěna – a voda po ní zůstane.

(S povzdechem.) Já dybych byla svobodná, hned bych si Vávru vzala.

MARYŠA

A šla byste, kam šla jeho první žena. Tu bil a – druhó bude hladit, že?

STROUHÁLKA

Hladit nemusí a bít taky nemusí. Každá si udělá z muža, co sama chce. Je-li nedobré, sama je tím vinna.

MARYŠA (chladně).

Taky dycky ne. (Živě.) Nebožka jeho žena – jaká to byla hodná osoba a jaké měla život? Dodnes by tu byla, kdyby nebylo Vávry...

A dyby byl ze zlata – já ho nechcu!

c) Maryčka Magdonová

V mrazivé chýši, tam ptáčata zbyla,
kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Nedbá pán bídných. Co znělo ti v srdci
po cestě, Maryčko Magdonova?

Maryčko, po straně ostré jsou skály,
podle nich kypí a utíká k Frydku
šumivá, divoká Ostravice.
Slyšíš ji, rozumíš, děvuchu z hor?

Jeden skok nalevo, po všem je, po všem.
Černé tvé vlasy se na skále chytly,
bílé tvé ruce se zbarvily krví,
sbohem buď, Maryčko Magdonova!

Na Starých Hamrech na hřbitově při zdi
bez křížů, bez kvítí krčí se hroby.
Tam leží bez víry samovrazi.
Tam leží Maryčka Magdonova.

Petr Bezruč: Slezské písně (sociální balada)

1. Přečtěte si ukázky a přiřaďte je k literárním směrům.
2. Pokuste se identifikovat autory textů.

Excelentní úroveň

1. Rozlište ukázky podle literárních směrů a seřadte je podle doby vzniku (s oporou o odbornou literaturu).
2. Vyhledejte v otevřených zdrojích informace o tzv. villonské baladě a porovnejte je s ukázkou Bezručovy balady. Čím se liší? Vyberte si jednoho z dalších autorů balad a charakterizujte jeho tvorbu.

Literatura

BEZRUČ, P. Slezské písně. Praha: Československý spisovatel, 1989.

LA FONTAINE, J. Bajky. Praha, SNDK, 1979.

MRŠTÍKOVÉ, A. a V. Maryša: drama o 5 jednáních. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965.

VILLON, F. Básně. Praha: Český spisovatel, 2009.

<p>Metodické poznámky</p>	<p>Žáci mají dostat v hodinách literární výchovy příležitost ke skutečnému poznání podobnosti a různosti děl tzv. základních literárních směrů, což však kurikulem stanoveno není. Učitel by proto měl vybírat ukázky na základě znalosti konkrétní třídy, věku žáků, čtenářských preferencí jednotlivců apod. velmi citlivě. Úlohy by měly zároveň umožňovat žákovi získat určitý přehled o literárním vývoji. Žák excelentní úrovně by měl vždy pracovat jak s ukázkou, tak s příslušnou dostupnou sekundární literaturou.</p> <p>Doporučujeme věnovat hlubší pozornost alespoň některým textům: zaměřit se na jazykovou, tematickou i kompoziční rovinu (pracovat s již osvojenými znalostmi žáků z literární teorie) a na autorský styl. Úkoly můžeme rozšířit o vyhledávání analogií a rozdílů v textech stejného období a textech stejného či podobného literárního žánru a směru.</p> <p>Řešení:</p> <p>a) Jean de La Fontaine: Bajky (klasicismus); b) Alois a Vilém Mrštíkové: Maryša (drama – realismus); c) Petr Bezruč (sociální balada); villonská balada má 3 strofy o 7–12 verších (zde 10) a tzv. poslání o 4–5 verších (zde 5). Poslední verš v každé strofě (včetně poslání) je stejný – refrén. Villonská balada je vystavěna na kontrastu.</p> <p>Pozn.: Texty k úlohám musí být seřazeny v náhodném pořadí, nikoliv chronologicky: doporučujeme je proto např. rozstříhat, oddělit jména autorů, názvy děl i určení literárních směrů a období, aby je žáci mohli přiřazovat.</p>
---------------------------	--

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-08 Žák porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování
Indikátor	1. žák uvede, proč upřednostňuje filmové zpracování díla nebo literární četbu, případně proč přijímá obojí
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
Vyber si filmové zpracování knihy, kterou jsi četl, na film se podívej a napiš, v čem se ti více líbil film a v čem knížka.	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-3-08

Optimální úroveň
<p>a) Návštěva u disidenta</p> <p>Kvidova rodina jde navštívit disidenta Pavla Kohouta, v jehož hrách matka několikrát hrála. Kohoutovi je seznámili se skutečností, že jsou velmi často sledováni Státní bezpečností. Rodiče si uvědomili, že rizika spojená s touto návštěvou jsou větší, než si mohli připustit. Matka se bojí psů, proto kdykoliv se jí hostitelův jezevčík otřel o nohy, zaječela. Kvido spisovateli přečetl svou povídku a vyslechl si jeho hodnocení.</p> <p>Krátce po desáté zaslechli, jak na příjezdové cestě zastavilo auto.</p> <p>„Aha,“ řekl tiše Pavel Kohout. „Naše ostraha!“ Obešel garáž a nahlížel přes branku. Kvidův otec ucítil prudké bodnutí pod prsní kostí.</p> <p>„Místní,“ řekl Pavel Kohout. „Musíte jít zadem přes koleje. Poznali by vás.“</p> <p>Návštěva skončila.</p> <p>Kvido i Paco dostali příkaz mlčet. Rodina se rychle loučila. Prošli zahradou až na její opačný konec. Opatrně se vyhýbali větvím jabloní. Tráva byla mokrá. Protáhli se dírou v pletivu.</p> <p>„Držte se!“ zašeptala Kvidova matka. „Na shledanou,“ zašeptal Kvidův otec. Tma milosrdně kryla jeho bledost.</p> <p>Sestoupili na úzkou pěšinku nad železniční tratí. Po několika metrech zasvítily ve tmě oči psa. Kvidova matka naposledy pronikavě zaječela.</p> <p>„Dobry večer!“ řekl kdosi. „Vaše občanské průkazy prosím!“</p> <p>„Co se stalo?“ volal polekaně Pavel Kohout, který přiběhl zpátky k plotu.</p> <p>Nikdo mu neodpověděl.</p>

„Na návštěvě?“ řekl Šperk s nepříjemným úsměvem. „To je v pořádku,“ podotkl ke dvěma mužům, kteří stáli po jeho boku.

Kvidův otec nedokázal odpovédět. Kvidova matka uchopila své syny za ruce.

„No běžte,“ řekl Šperk. „Běžte, běžte.“

Tato návštěva má za následek přerázení Kvidova otce – inženýra – na vrátnici.

Michal Viewegh: Báječná léta pod psa

b)

SLÁDEK Poslyšte, něco vám řeknu, jen tak čistě mezi náma: sedět na tomhle místě někdo jinej než já, tak u nás neděláte, za to vám teda ručím –

VANĚK Byly s tím potíže?

SLÁDEK No jestli!

VANĚK Jsem vám velice zavázán –

SLÁDEK Víte, já se nechci dělat nějak to – ale když vidím, že můžu někomu pomoci, tak co bych mu nepomohl? Takovou já mám prostě mentalitu – i dnes! Lidi si mají podle mého názoru pomáhat – jednou pomůžu já vám, podruhý zase vy mně – není to tak?

SLÁDEK Kdo je to vlastně ten Kohout?

VANĚK Jaký Kohout?

SLÁDEK Prej vás navštívil nějaký Kohout –

VANĚK To je jeden kolega –

SLÁDEK Taky spisovatel?

VANĚK Ano. Proč?

SLÁDEK Jen tak – (Pauza) Nemyslete si, Vaňku, já mám taky svý potíže –

VANĚK Ano?

SLÁDEK Proč myslíte, že trčím v týhle díře? Ale to vás jistě nezajímá.

VANĚK Zajímá, pane sládku...

SLÁDEK Heleďte, nic mi do toho není, ale měl byste tomu Holubovi říct, aby vás nenavštěvoval –

VANĚK Myslíte asi kolegu Kohouta –

SLÁDEK A co jsem řek?

VANĚK Holub –

SLÁDEK Heleďte, nic mi do toho není – já toho člověka vůbec neznám – nevím vůbec, co on je zač – já vám to jen říkám ve vašem vlastním zájmu ...

(Sládek otevře další láhev a naleje si. Pauza) Všechno bude dobrý, Vaňku! Nemusíte se bát, já vás nedám! Jste tichej, pracovitej člověk, chodíte každej den, nemáte kolem všeho blbý řeči jako ostatní dělníci, vejplata vám stačí – a při tom nedostatku lidí, že jo?

VANĚK Jsem vám velmi vděčen.

Václav Havel: Audience

1. Přečtěte si pozorně prozaickou ukázkou z Vieweghova románu, potom se podívejte na jeho filmové zpracování a porovnejte je. Které ztvárnění na vás více zapůsobilo? Své rozhodnutí odůvodněte, použijte co nejvíce argumentů.
2. Odpovídaly vaše představy při četbě tomu, co jste zhlédli ve filmu? V čem se shodovaly a v čem se lišily?

Excelentní úroveň	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Přečtěte si ukázkou Havlovy divadelní hry a doplňte období, v němž se její děj odehrává. 2. Srovnajte ukázky prózy, dramatu a filmového zpracování období „normalizace“. Napište, co bylo pro tuto dobu typické. Na které věci se autoři soustředili, v čem se shodují a v čem liší? 3. Pohovořte si s rodiči a prarodiči o tom, jak si dané období pamatují a zda jsou ochotni o něm hovořit. Co si myslí o autorech jako Pavel Kohout, Martin Jirous nebo Václav Havel? 4. Jak se liší pohled rodičů, kteří v dané době prožívali dětství, a prarodičů, kteří v ní alespoň částečně prožili dospělost? Uspořádejte k tomuto tématu ve třídě diskusi. 	
Literatura	KOHOUT, Pavel. Kde je zakopán pes: memoáromán. Praha: Paseka, 2002. VIEWEGH, Michal. Báječná léta pod psa. Brno: Druhé město, 2013. HAVEL, V. Hry. Sebrané spisy, svazek 2. Praha: Torst, 1999
Metodické poznámky	Ukázky zobrazují dobu normalizace, a to jak v literatuře, tak ve filmu a divadle. Cílem je tato zpracování porovnat, najít styčné body a porovnat autorské styly. Doporučujeme zhlédnutí ukázky (námi vybraného úryvku) ze záznamu divadelní hry Václava Havla Audience. https://www.youtube.com/watch?v=wfQBQ8yq92g Žákům excelentní úrovně doporučíme k přečtení některou z četných havlovských monografií (např. duchovní životopis Václava Havla od M. C. Putny): může být zadáno jako žákovský referát. Řešení (excelentní úroveň, otázka 1): normalizace Pomůcka pro žáky: disident = odpůrce totalitního politického zřízení perlustrace = úřední prohlídka, kontrola osoby za účelem zjištění totožnosti STB = Státní tajná bezpečnost

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	9.
Tematický okruh	3. Literární výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-09 Žák vyhledává informace v tištěné i v elektronické podobě v katalozích, encyklopediích, učebnicích
Indikátor	1. žák uvede vedle internetových vyhledávačů (Google aj.) další zdroje, v nichž může najít určitý typ informace 2. žák odlišuje v médiích informační prameny, které mají rysy profesionální, od těch, které jsou zřetelně osobní 3. žák vyhledá v odborné publikaci místa, která pojednávají o zadaném pojmu
Ilustrativní úlohy	
Minimální úroveň	
<p>Vypiš z předložené encyklopedie (např. Slovník české literatury po r. 1945, Slovník českých spisovatelů) základní údaje o vybraném autorovi a jeho díle.</p> <p>Na základě prostudovaného materiálu vytvoř encyklopedické heslo o některém autorovi (podle vlastního výběru):</p> <p>..... se narodil v roce a zemřel v roce Vystudoval a stal se Celý život se zajímal o Jeho nejvýznamnější dílo/díla:</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-3-09

Optimální úroveň
<p>a) Ve znamení Kon-Tiky</p> <p>... Kolem dokola po úbočích kopců na tomto ostrově bez stromů ční do vzduchu kamenné kolosy, skvěle vytesané do podoby lidských postav a vztyčené jako jediný blok ve výši obyčejného tří až čtyřposchoďového domu. Jak dokázali lidé minulosti zformovat, dopravit a vztyčit takové gigantické kamenné kolosy? ... Co to všechno znamená a jakého druhu mechanické znalosti měli tito zmizelí architekti, kteří zvládli problémy dost velké i pro naše přední dnešní inženýry?</p> <p>Když složíme všechny zlomky svých znalostí, pak přece snad není tajemství Velikonočního ostrova tak nevyřešitelné, díváme-li se na ně z hlediska plavců po voru z Peru. Starý kulturní národ vtiskl do tohoto ostrova stopy, jež zub času nemohl tak docela smazat.</p> <p style="text-align: right;">Thor Heyerdahl: Ve znamení Kon-Tiky</p>

b) Vzpomínky na budoucnost

... Stěží si představíme lodní linku přivážející pravidelně starověkým kameníkům na ostrov potraviny a ošacení. Kdo tedy vydobyl sochy ze skály, kdo je opravoval a dopravil na místa určení? Jak se dostaly bez podložených válců přes celé kilometry nerovného, kamenitého terénu? Jak byly opravovány, hlazeny a vztyčovány? ...

Transport a vztyčení jsou opravdu hádankou – všudybyl Thor Heyerdahl poněkud mystifikoval ve své knize *Aku-Aku* čtenáře tvrzením, že se domorodcům podařilo jednu ze soch vztyčit. Ano – ale jednu z nejmenších a jen díky tomu, že ji bylo možné sesunout se svahu. Jeho pokus, ovšem tentokrát se sochou průměrné velikosti a těžkou asi 20 tun, o několik let později opakovali dva rakouští novináři Hubert Herzog a Tony Saulnier. Podařilo se jim to pouze za pomoci početného týmu chilských a amerických techniků, buldozerů a jeřábů. Práce trvaly řadu dní. Herzogovi a Saulnierovi nebylo dopřáno své zážitky popsat – při návratu z ostrova Očí hledících do nebe, zahynuli při leteckém neštěstí...

Jsme přesvědčeni, že všude, kde byly nalezeny nejstarší monumentální stavby, leží v zemi dosud skryté nejzajímavější a nejdůležitější doklady o naší minulosti. Doklady, které by ostatně mohly být neobyčejně důležité a snad i rozhodující pro další vývoj kosmonautiky.

Neznámí nepozemští astronauté, kteří před dlouhými tisíci lety navštívili naši planetu, byli asi sotva méně prozíraví nežli dnes – podle vlastního mínění – my sami. Předpokládali, že člověk jednoho dne vlastní silou a na základě vlastních vědomostí vkročí do vesmíru. V dějinách kosmu je patrně obvyklé, že planetární nepozemšťané neustále pátrají po příbuzných bytostech, po podobném vesmírném životě.

Erich von Däniken: Vzpomínky na budoucnost

Pavel Pavel (heslo z encyklopedie)

Česká a slovenská veřejnost sledovala se zvláštním zájmem dobrodružství norského badatele Thora Heyerdahla. Byla přesvědčena o správnosti teorie, podle níž byla Oceánie osídlena z Jižní Ameriky, kterou norský badatel dokazoval plavbou na voru *Kon-Tiki*. Se zatajeným dechem hltali čtenáři Heyerdahlovu knihu *Aku-aku*, která hovořila o velkých sochách vztyčených dávnými obyvateli Velikonočního ostrova.

Heyerdahlovy knihy četl i strakonický inženýr Pavel Pavel. Přitahoval jej problém, jak tvůrci soch dokázali svá díla dopravit z kamenických dílen u sopky Rano Raraku k pobřeží Velikonočního ostrova. Od listopadu 1981 se zabýval myšlenkou, že někdejší obyvatelé ostrova Rapa Nui (jak znělo původní jméno ostrova) mohli použít tzv. kantování: nakláněli sochu a přenášeli její hmotnost z jednoho rohu na druhý. Po dlouhé řadě výpočtů uveřejnil Ing. Pavel svoji teorii v časopisu *Věda a technika mládeži*.

Teoretické úvahy musel potvrdit praktický pokus, který uskutečnila parta nadšenců ve Strakonících 8. 12. 1982. Vztyčila betonovou repliku moai a dokázala, že k tomu stačí necelá dvacítka vhodně rozestavených siláků s lany, kladkami a pákami.

Ing. Pavel požádal norského badatele, aby se mohl zúčastnit jeho expedice a přímo na Velikonočním ostrově se pokusit (s pomocí místních obyvatel) vztyčit moai. Heyerdahl přijal Pavlovu nabídku a strakonický inženýr přistál jako člen jeho doprovodu 22. ledna 1986 na Velikonočním ostrově.

P. Pavel pozorně zkoumal proslavené sochy a po devíti dnech se svými pomocníky dosáhl prvního úspěchu – socha byla pootočena. Po necelém týdnu dalších pokusů se podařilo kamenný monument pohnout k „chůzi“ a 5. února 1986 dokázal Ing. Pavel Pavel s místními pomocníky správnost své teorie.

Miroslav a Jiří Martínkovi: Čeští cestovatelé a mořeplavci

Rapa Nui

Dávní kameníci, kteří vytesali z úbočí kráteru sopky Rano Raraku více než devět set různě velikých soch (v roce 1986 jich bylo známo zhruba sedm set – pozn. autora), dopravili některé z hotových obrů do různých částí ostrova. Vzdálenosti byly rozdílné. Nejmenší několik set metrů, největší asi šestnáct kilometrů. Jak to dokázali tehdejšími primitivními prostředky a bez tažných zvířat, která na ostrově v jejich době nežila? Právě v tom je ta záhada.

...

Ted' ale doopravdy: jak to ti domorodci mohli dělat?

Najednou jsem na to přišel. Domorodci tvrdili, že sochy „šly samy“ a posouvaly se vestoje kývavým pohybem v polokroužcích.

Naklonit, pootočit...? Vždyť když stěhujeme těžkou skříň nebo bednu, jdeme na to stejně. Nakloníme ji na jeden bok a pootočíme. Staří zedníci měli pro tento způsob dopravy svůj odborný výraz – kantování. Kantovali těžká břemena, s nimiž by si jinak neporadili.

Šlo by takhle kantovat několikametrovou moai?

Nedalo mi to a rozhodl jsem se pro zkoušku.

První část úlohy – naklánění – se zdála celkem snadná. Byla tu však ještě druhá část – pootáčení. Jak donutit k otočce takový obrovský kolos? Sám se přece neotočí.

Dětský vlček jsem v mládí roztáčel zatáhnutím za provázek otočený kolem něj. Nešlo by to tak i se sochou? Jaká by k tomu musela být síla? Dostal jsem se do úzkých. K pootočení sochy je třeba určitý krouticí moment. Pokud jej bude vytvářet tah lana působící po obvodě moai, mohl bych sílu vypočítat, kdybych znal střed otáčení a velikost potřebného momentu. Ten ovšem závisí na hmotnosti sochy, součinitelích tření, tvaru a velikosti styčné plochy.

Vyšel jsem z předpokladu, že všechny moai si jsou víceméně podobné, a pustil se do mravenčí práce. Nakreslenou sochu jsem si rozdělil na čtyřicet plátků, a ty na několik set dílků. Z těch jsem pak postupně vypočítal objem sochy a umístění těžiště. Výsledek, ke kterému jsem se po několika týdnech dopracoval, mi prozradil, že těžiště leží asi v jedné třetině výšky sochy.

Ing. Pavel podle svých výpočtů nechal odlít podobnou sochu, jaké jsou na Velikonočním ostrově, a jen s několika dobrovolníky si ve Strakonících ověřil, že sochu uvede do pohybu jen hrstka silných mužů. Následně se vydal s Thorem Heyerdahlem na Velikonoční ostrov a svůj pokus úspěšně opakoval i tam.

Pavel Pavel: Rapa Nui

1. Vyhledejte v ukázkách, případně v jiné odborné literatuře, jak si někteří z domorodců vysvětlovali skutečnost, že se sochy pohybovaly.
2. Najděte v některé z tištěných encyklopedií informace o Velikonočním ostrově a získané poznatky porovnejte s těmi, které najdete na internetu.
3. Zhlédněte video „Cestomanie“ o Velikonočním ostrově, dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095875447-cestomanie/203562260100015-chile-velikonocni-ostrov-tajemni-svedkove/>(od 6. minuty 43. vteřiny do 10. minuty 30. vteřiny); při sledování si poznamenejte vše, co se týká pohybu megalitů.
3. Na základě prostudovaného materiálu stručně popište, jak podle vašeho názoru docházelo na Velikonočním ostrově k „rozhýbání“ megalitů. O svých závěrech diskutujte.

Excelentní úroveň

1. Přečtěte si všechny ukázky a vyhodnoťte, v čem se autoři shodují. V čem se naopak liší názor E. von Dänikena na přemisťování soch od poznatků T. Heyerdahla a Pavla Pavla?
2. Proč se tito autoři názorově liší (využijte svých znalostí z literární historie a teorie)?

Literatura

DÄNIKEN, E. von Vzpomínky na budoucnost. Praha: Orbis, 1971.
HEYERDAHL, T. Ve znamení Kon-Tiki. Praha: Mladá fronta, 1970.
MARTÍNEK, M., MARTÍNEK, J. Čeští cestovatelé a mořeplavci. Heslo Pavel Pavel, s. 234–236. Praha: Albatros, 2006.
PAVEL, P. Rapa Nui. Jak chodily sochy moai na Velikonočním ostrově. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1988.

Internetové zdroje	https://www.youtube.com/watch?v=yvvES47OdmY http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095875447-cestomanie/203562260100015-chile-velikonocni-ostrov-tajemni-svedkove/
Metodické poznámky	<p>Cílem zařazení jednotlivých ukázek je umožnit žákům vyhledávat informace z různých zdrojů (rozmanité encyklopedie, literatura populárně naučná, odborná, cestopis, učebnice, internet, televize) a informace strukturovaně sdělovat ostatním. Účelem je nejen informace nalézat, ale porovnávat je, promýšlet jejich relevantnost a závažnost v různých situacích (zábava vs. poučení), porovnávat je a utvářet si vlastní názor na určitou skutečnost na základě studia odlišných zdrojů.</p> <p>Pro zvýšení efektivity práce doporučujeme upevnit u žáků následující čtenářské strategie: předvídání, vyvozování, vyhledávání klíčových informací a vytváření souvislostí. S texty je možné pracovat metodou skládankového čtení (každá skupina si přečte jen jeden text a svými slovy s ním seznámí zbytek třídy. Učitel musí sledovat, zda byly uvedeny všechny klíčové informace, které jsou potřebné pro následnou práci).</p>

6 Mluvené a písemné projevy žáků na 1 a 2. stupni ZŠ

6.1 K charakteristice mluvených projevů žáků 1. stupně základní školy

Rozvíjení kultivovaného vyjadřování v mateřském jazyce patřilo vždy k hlavním cílům základního vzdělávání. V současné době je spolu s požadavkem aktivního zvládnutí spisovné češtiny zahrnuto i ve výstupech předmětu Český jazyk a literatura v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a v indikátorech Standardů pro základní vzdělávání, kterých má být dosaženo na konci 1. a 2. stupně základní školy. Zejména v současné době, kdy se stále častěji setkáváme s názorem, že úroveň vyjadřovacích schopností u mladých lidí klesá, např. v důsledku nedostatku přímé komunikace v rodině nebo omezování kontaktů na výměnu heslovitých SMS zpráv, je kladen důraz na kvalitu vyjadřování mluveného.

Rozboru mluvených projevů žáků 1. stupně základní školy se na PdF MU dlouhodobě věnují především studentky oboru Učitelství pro 1. stupeň základní školy v diplomových pracích. Za téměř deset let se díky jejich práci podařilo získat přibližně 1000 záznamů krátkých mluvených projevů, a to od více než 400 žáků 1. stupně základní školy.

Získávání mluvených projevů bylo vždy vázáno na místo působení a bydliště diplomantů. V současné době máme k dispozici záznamy promluv žáků ze základních škol v moravských krajích a v Kraji Vysočina. Ve všech případech jde o školy, v nichž je výuka organizována ve třídách podle ročníků, a podle informací v diplomových pracích nebyly žádné projevy nahrávány ve třídě, v níž by byli integrováni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména s komunikačními poruchami. V příspěvku jsou citovány ukázky z promluv žáků z Uherského Hradiště a okolí (3 školy), ze Zlínska (3 školy), ze Žďáru nad Sázavou a okolí a z Tišnovska (3 školy). Pouze jedna z diplomantek působila na základní škole v českém kraji, v Jihočeském, v základní škole v Hobzí.

Zatímco získání záznamů vždy od několika škol z různých moravských regionů umožňuje vyvození alespoň dílčích závěrů ze srovnání promluv žáků v rovině spisovnosti a nespisovnosti, z analýzy mluvy žáků jediné školy z Jihočeského regionu takové závěry zatím vyvozovat nelze. Po úvaze jsme se však přesto rozhodli i projevy žáků této školy do příspěvku zařadit, a to z následujících důvodů:

- výsledky ukazují, i když v menší míře, odlišnou podobu mluveného jazyka žáků z české oblasti ve srovnání s mluveným jazykem žáků z oblastí moravských;

- příspěvek nesleduje pouze rovinu spisovnosti a nespisovnosti mluvených projevů, ale též užívání jazykových prostředků ovlivňujících stavbu věty a projevu jako celku, a ty regionálně ovlivněny nejsou.

Prvotním cílem nebylo vždy hodnotit úroveň mluveného vyjadřování. Většinou jsme se zaměřovali na vybrané jazykové jevy, např. na výskyt výplňkových slov typu no, jako, tak, takže, no tak, opakování spojovacích výrazů a jiných slov, na stereotypní užívání větných schémat a také na časté pauzy, které nemají funkci členicí, ale jimiž si žáci spíše vytvářejí časový prostor k promyšlení formulace nebo hledání vhodného slova. Analýza mluvených projevů ukazuje, jak nadbytečné pauzy a opakuující se slova ovlivňují také stavbu vět a celého textu. Sledována byla rovněž rovina spisovnosti a nespisovnosti jednotlivých promluv. Výsledků rozboru uvedených jazykových prostředků a výstavby žákovských projevů je pak možné využít k hodnocení jejich celkové úrovně.

Mluvené projevy byly nejčastěji získávány v hodinách českého jazyka, slohu nebo literární výchovy. Žákům byla zadávána mluvní cvičení většinou k jim nejbližšímu slohovému útvaru – vypravování. V některých případech žáci přednášeli projev připravený doma, jindy dostali téma přímo v hodině a měli pouze několik minut k jeho promyšlení. Zajímavé jsou pro nás právě částečně připravené promluvy, neboť ústně přednášené texty důkladně připravené doma mohou být pouze odříkávány z paměti, a pak nemají znaky typické pro mluvené projevy.

Kritéria hodnocení mluvených projevů žáků

Pozornost byla zaměřena především na výskyt nespisovných jazykových prvků a na typické rysy související s výstavbou jednotlivých vět a projevu žáka jako celku.

a) Spisovnost a nespisovnost

Zvukové záznamy mluvených projevů z moravských škol potvrzují, že snaha vyjadřovat se ve škole spisovně a výskyt nespisovných prvků souvisejí převážně s regionem, v němž se škola nachází. Žáci z Tišnovska a Žďáru nad Sázavou užívali většinou mluvenou podobu spisovné češtiny, do níž pronikají jak některé prvky hovorové, citově zabarvené: mamka, brácha, koukat, deváťák, tak slangové: telka; rovněž nespisovné gramatické tvary dnes považované za všeobecně rozšířené: každému (spis. každému), s nima (spis. s nimi). Tyto jazykové prvky jsou doloženy v následujících vyprávěních žáka o tom, jak prožil Štědrý den, a v dalším vyprávění zážitků ze sportovní akce.

(1) My sme ... zdobili stromeček pak sme se koukali na telku ↑... pak sme si uklidili pokojíček a: pak sme šli ven ↓ a: potom sme: šli ... pro kapra ↑ a potom sme sme š... mamka zatím zdobila ... zdobila stůl a: my: já sem hrál na počítači ↓ .. a ještě potom s... potom sme čekali a potom sme šli pro dárky a: dostal jsem policejnu stanici ↓ potom dal další dvě: ještě ... a můj bra dostal jsem štulpny ↓ balon ↓ můj brácha dostal voňavku ↓ mamka dostala taky voňavku ↓ taťka dostal taky voňavku: a: sestra dostala kuchyňku ↓ ... na hraní a ona si s tím hraje ↓ a a: vaří tam jídlo a dostala ještě panenku ↓¹

(Tišnovsko; z diplomové práce L. Požárové, 2013)

(2) No my sme vono to začínalo tak že sme tam přišli na to hřiště ↓ a tam sme tam byli takový deváťáci a tam měli ceduli ↓ tam bylo napsáno druhá á nebo první á ↓ takže my sme tam za nima šli a zeřadili sme se ↓ potom tam nesli vlajku ↓ a potom tam taky nesli takovou zapálenou takovou tyčku ↓ a potom sme se rozešli ke každému sme nejdřív šli na písek ↓ skákali sme ↓ potom sme šli do netradičních disciplín ↓ potom sme běhali ↓ a potom sme házeli míčkem ↓

(Žďár nad Sázavou; z diplomové práce M. Beňadíkové, 2010)

V řeči žáků z jihočeské školy se objevily především nespisovné jazykové prostředky hláskové a gramatické, a to zejména koncovky přídavných jmen typické pro obecnou češtinu: -ej místo spisovného -ý (vysokej, postavenej), -ý místo spisovného -é (do nějaký, mý). V projevu č. 4 je pravidelně užíváno protetické v- před o u zájmena voni a opakovaně je porušována gramatická shoda ukazovacího zájmena s podstatným jménem, k němuž patří (ty dva nosáči). Kromě toho žáci užívají i všeobecně rozšířené nespisovné koncovky -ý u zájmen a přídavných jmen v 1. pádě množného čísla (nějaký kluci) a -ama v 7. pádě množného čísla (s těma šperkama). Uvedené jazykové prostředky jsou doloženy ve vyprávění nepříjemného zážitku s požárem a ve vyprávění děje oblíbeného filmu.

¹ Šipky znázorňují intonaci stoupavou: ↑ a klesavou: ↓. Pauza je znázorněna třemi tečkami (...). Dvojtečka těsně za slovem vyjadřuje prodloužení výslovnosti koncové slabiky (koncové samohlásky), tj. v případě jednoslabičných slov slabiky jediné.

(3) Paní učitelko ↓ mý mámě se stalo jednou na chalupě to ↑ že my když jsme šli do lesa a kolem pole tak tam byl strašně vysokej postavenej stoh ↑ a tam do něj skákali nějaký kluci ↓ pak zalezli do nějaký díry a začalo se z toho stohu kouřit ↑ a my jsme rychle zavolali hasiče ↓

(4) Ty dva nosáči to vyhráli ↑ to auto ↓ a voni s ním odjeli i s těma šperkama ↓ no a potom přespali v lese ↑ a voni je tam ty páni ↓ co jim ukradli ty šperky ↓ tak voni je tam našli ↑ a voni hned říkali ↑ že když to za čtrnáct dní nepřinesou ↑ tak že je oddělají ↓ a voni to tedy museli shánět a pak to sehnali ↓

(Hobzí; z diplomové práce L. Strakové, 2004)

Vyšší výskyt nespisovných jazykových prostředků jsme zaznamenali v promluvách žáků z Uherského Hradiště a okolí a ze Zlínska, tj. z oblastí, v nichž se dodnes projevuje silný vliv nářečí (nebo v současnosti spíše nadnářečí) v každodenní komunikaci všech generací. Žáci se zřejmě soustředili především na obsah vypravování a méně pozornosti věnovali spisovnému jazyku.

Nejčastěji se objevují hláskové nářeční varianty: -ú v koncovkách slov místo -ou (babičků, učitelků), ojediněle i v kořenu slova (stúpl), -a místo -e v koncovce po měkké souhlásce (Mikuláša), -u místo -i po měkké souhlásce v koncovce (ju), -ú místo -í v kořeni slova (ďúry). Často se vyskytuje také tvar zájmena sa místo spisovného se, eště místo spisovné podoby ještě a na Moravě rozšířený infinitiv jest místo spisovného tvaru jíst. Typická pro danou oblast je zřejmě také podoba slovesa idu místo spisovného tvaru jdu. Tyto jazykové prvky jsou doloženy i v ukázkách (5)–(8), v nichž žáci vyprávějí o prázdninovém pobytu u babičky, o činnostech prováděných každý všední den před odchodem do školy a o zážitcích ze setkání s Mikulášem a čerty. Pouze v jedné promluvě se setkáme se slovesným tvarem chodíja.

(5) Prvni den sem byl na prázdninách u babičky v Šanově ↑ a byl sem eště za pani učitelkú Berčikovou ↓... pak druhý den sem šel s dědú na ryby na ten rybnik ↓ pak ... a pak sme šli ↑ a šli za babičkú zase ↓ ... potom sem jel dom ↑ a ... hrál si na počítači

(6) D: Na Mikulaša se mi stalo že my sme nahaňali čerty ↓ oni sa otočili ↓ a my sme po nich hodili ↓ my sme hodili do sněhu petardu ↓ a on na ňu stúpl ↓

U: A stalo se mu něco ↑ D: Nee on ju zadusil ↓

(Slavičín, Zlínsko; z diplomové práce I. Matulové, 2007)

(7) Mě mam mamka probudí ↓ ... a já se idu obléct ↓ ... mamka mně nachystá zatím ↓ mně nachystá snídani a svačinu do školy ↓ pití ↓ á ↓ ... já zatím dojdou dolů ↓ chvíli si pohraju se psem ↓ ... a potom jdu se najest ↓ jdu si umyt zuby ↓ ... pak se du ↓ éh ↓ ... umyt celá jako ↓ ... pak se uče učešu ↓ ... á chvíli no někdy čekám ↓ až holky přijdu ↓ a někdy nestíhám ↓ ... a potom jdeme do školy ↓

(8) No to pořád chodíja ti stejní ↓ no strýcové ↓ někdy dva ↓ a někdy jeden aj Mikuláš ↓ no když přijdu ↓ tak bráška zaleze pod postel ↓ a já ↓ já sedím na sedačce a čekám ↓ a řeknu jim básničku ↓ a dostanu kokina v tašce ↓ ... oni ↓ eh ↓ mívajú v pytli dŕury a provlečeného paňďuláka ↓ že tam jako už někdo je ↓

(Uherské Hradiště; z diplomové práce L. Svobodové, 2004)

Promluvy (5)–(8) ukazují, jak je pro učitele důležité poznat detailně jazykovou situaci regionu, v němž působí, tj. v kterých jevech a proč se vyjadřování žáků odchyluje od spisovné češtiny. Na jedné straně by měl žákům zdůraznit význam nářečí pro kulturní dědictví regionu, avšak na druhé straně je třeba jim vysvětlit, že jde o dorozumívací prostředek vhodný pouze pro soukromou, nikoliv veřejnou a oficiální komunikaci.

(b) Typické jazykové rysy stavby žákovských mluvených projevů

Výzkumy na vybraných základních školách ukázaly, že řada žáků 1. stupně již v nejnižších ročnících dokáže vytvořit krátký souvislý mluvený projev i po několika minutách přípravy, pokud jde o téma jim blízké a přiměřené jejich věku, jiní dokážou souvisle odpovídat na otázky vyučujícího.

V mluvených projevech (1)–(8) je patrná menší připravenost a zřejmě také nedostatek komunikačních zkušeností. K jejich typickým rysům patří časté nefunkční pauzy, v nichž žák hledá vhodný výraz nebo si promýšlí formulace. Často se zde objevují také tzv. hezitační zvuky, v přepisu zaznamenané jako éh, ééé, tzv. výplňková slova jako, no, tak, takže, nadbytečně užitá opakuje se spojovací výrazy a, pak, potom, popř. i opakovaná osobní zájmena: a ještě potom s... potom sme čekali (projev č. 1); pak se du ↓ éh ↓ ...umyt celá jako ↓ ... pak se uče učešu ↓ ... á chvíli no někdy čekám ↓ (projev č. 7); tak bráška zaleze pod postel ↓ a já ↓ já sedím na sedačce a čekám ↓ (projev č. 8). Výplňková slova se někdy opakují i bezprostředně po sobě: a ona si s tím hraje ↓ a a: vaří tam

jídlo a dostala ještě panenku ↓ (projev č. 1); pak ... a pak sme šli ↓ a šli za babičkú zase ↓ (projev č. 5). Někdy je nezáměrná pauza spojena se zopakováním celého větného úseku: mamka mně nachystá zatím ↓ mně nachystá snídani a svačinu do školy ↓ (projev č. 7).

Spojovací prostředky a, pak, potom patří k nejčastěji nadbytečně užívaným a opakujícím se výrazům. Kromě nich se v kombinaci se spojovacími výrazy opakovaně vyskytují zájmenná příslovce, např. tam v projevu č. 2: a tam sme tam byli takový deváťáci a tam měli ceduli ↓ tam bylo napsáno druhá á nebo první á ↓ takže my sme tam za nima šli a zeřadili sme se ↓ potom tam nesli vlajku ↓ a potom tam taky nesli takovou zapálenou takovou tyčku ↓; ukazovací zájmeno to v projevu č. 4: a voni hned říkali ↑ že když to za čtrnáct dní nepřinesou ↑ tak že je oddělají ↓ a voni to tedy museli shánět a pak to sehnali ↓. Srozumitelnost projevu č. 4 zčásti znesnadňuje neustálé opakování zájmena voni odkazujícího k různým filmovým postavám, neboť není vždy jednoznačné, o které postavě z filmu žák právě hovoří, srov.: no a potom přespali v lese ↑ a voni je tam ty páni ↓ co jim ukradli ty šperky ↓ tak voni je tam našli ↑ a voni hned říkali ↑ že když to za čtrnáct dní nepřinesou ↑ tak že je oddělají ↓ a voni to tedy museli shánět.

Při častém opakování týchž spojovacích výrazů, zájmen a zájmenných příslovcí se vytvářejí věty se stejnou stavbou, a tím dochází i ke stereotypnosti celého projevu. Ta se zvyšuje opakováním dalších výrazů, především některých sloves. Téměř ve všech citovaných promluvách s výjimkou č. 4 se opakují slovesa být a jít, v promluvě č. 1 též sloveso dostat (zřejmě ve spojení s tématem vánočních dárků). V žádné z uvedených promluv nejsou tato slovesa jedinými, která žáci užili. Důvodem jejich opakování tedy zřejmě není nedostatečná slovní zásoba, ale spíše nedostatečná formulační pohotovost.

K charakteristickým rysům mluvených projevů žáků patří také časté opravy užitého slova nebo slovního tvaru: No my sme vono to začínalo tak že sme tam přišli na to hřiště ↓ (projev č. 2); a: my: já sem hrál na počítači ↓ (projev č. 5; oprava užitého zájmena). Někdy se stává, že žák jednu větu přeruší v polovině a začne větu novou, kterou dokončí, a až poté doříká větu původní: a můj bra dostal jsem štulpny ↓ balon ↓ můj brácha dostal voňavku (projev č. 1), popř. do věty vloží větu jinou a teprve po ukončení vložené věty doplní původní informaci: a voni je tam ty páni ↓ co jim ukradli ty šperky ↓ tak voni je tam našli (projev č. 4).

Zejména přerušování vět a dodatečné doplňování informací, opravy vyjádření v kombinaci s pauzami, opakováním spojovacích výrazů a dalších slov bývá často též projevem snahy žáka sdělit co nejvíce informací v krátkém čase, někdy z obavy, aby na některou z nich nezapomněl. Promluvy pak působí uspěchaně a řazení jednotlivých informací jako zmatené.

Ačkoliv charakteristika žákovských mluvených projevů může vytvářet dojem, že se v nich vyskytuje řada nedostatků, nemělo by být jejich hodnocení výhradně kritické. Pozitivně hodnotíme zájem žáků zapojovat se do komunikace v hodině, řada z nich dokázala hovořit samostatně, v promluvách nejsou zřejmé problémy se slovní zásobou. Diplomantky záznamy projevů analyzovaly také přímo v hodinách společně se žáky, aby společně zvážili možnosti odstranění nedostatků. Jako jednu z cest ke zkvalitnění vyjadřování navrhuji zvolnění tempa promluv a doporučuji žákům, aby se vždy nesnažili říci co nejvíce informací na úkor jazykové úrovně projevu.

Závěr

Pro objektivní hodnocení mluvených projevů žáků je možné využít srovnání s mluvenými projevy jiných osob, které ukáže, že charakteristické rysy promluv sledovaných žáků jsou typické i pro promluvy žáků 2. stupně ZŠ, studentů středních škol a dospělých, např. výplňková slova, časté opravy vlastního vyjádření, ne zcela systematické sdělování informací. To je sice důvodem, proč nepřistupovat k hodnocení žákovských projevů příliš kriticky, nelze ovšem přehlížet nedostatky. Na jejich odstraňování je třeba pracovat od prvopočátků, dříve, než začnou žáci tvořit souvislé texty psané. I do nich totiž někdy pronikají nedostatky typické pro mluvené projevy– opakování slov, nesystematické řazení sdělovaných informací nebo stereotypní opakování týchž větných schémat. Je to proces celoživotní, nekončí absolvováním školy, a to jakéhokoliv typu, včetně školy vysoké. Je hlavně na nás, učitelích, a to nejen českého jazyka, abychom žáky neustále vedli ke zdokonalování mluveného vyjadřování, k opravám přistupovali citlivě, a především byli osobním příkladem pro žáky a studenty.

Literatura:

Kolářová, I. Mluvený projev žáků 1. stupně základní školy. Komenský, 2015, 139, (3), s. 21–26.

6.2 Několik poznámek k opravě, hodnocení a klasifikaci slohových prací

Nácvik psaného projevu v základních školách je dán očekávanými výstupy RVP ZV, které jsou dále konkretizovány ve Standardech pro základní vzdělávání (zatím pro minimální úroveň). Standardy, které vstoupily v platnost k 1. 9. 2013 a jejichž plnění je pro základní školy závazné, jsou vytvořeny pro všechny složky mateřského jazyka a stanovují minimální úroveň vědomostí a dovedností, které by měl žák na konci 1. a 2. stupně dosáhnout.¹

Splnění očekávaných výstupů není v dnešní době vůbec jednoduché. Je všeobecně známo, že žáci i studenti dnes málo čtou, nemají mnohdy odpovídající slovní zásobu, vyjadřují se většinou způsobem SMS zpráv, tj. heslovitě, často pomocí různých zkratk, a kultivovaný souvislý projev se jim nedaří. Je zarážející, že často ještě na vysoké škole mají studenti problém vyjádřit svoje myšlenky přesně a výstižně, zformulovat větu či text tak, aby měl odpovídající stylistickou úroveň. Týká se to bohužel i projevu psaného, jehož obsah mají možnost si promyslet, zvážit kompozici, vhodná vyjádření, stylizaci vět či souvětí.

Proto je hlavním cílem Komunikační a slohové výchovy, a to na všech stupních škol, pomáhat žákům (studentům) v nácviku vyjadřovat se kultivovaně, tj. souvisle, výstižně, stylisticky správně a pokud možno spisovně, a to jak v projevu psaném, tak mluveném, a využívat při tom vhodné metody a formy práce. Jednou z cest, které vedou k postupnému osvojování této dovednosti, je oprava, hodnocení a klasifikace slohových prací žáků a studentů.

Každý učitel jistě potvrdí, že opravy slohových prací patří v českém jazyce k nejnáročnějším opravám. Pokud jsou však prováděny soustavně, systematicky a pečlivě, jsou velkým přínosem jak pro žáka, tak pro učitele samotného. Opravou stylistických nedostatků a jiných chyb vedeme žáky, a to od nejútlejšího věku, k postupnému zdokonalování vyjadřovacích schopností, rozšiřování slovní zásoby a v neposlední řadě také k samotné sebereflexi. My učitelé máme zase možnost sledovat, zda se žák zlepšuje a v čem, co mu při písemném vyjadřování působí největší potíže, a zároveň se pro nás mohou žákovy chyby stát ukazatelem (signálem) správnosti či nevhodnosti námi zvolených postupů. K samostatnému písemnému projevu žáků přistupujeme vždy až po důkladné přípravě. Naším cílem není, aby žák napsal co nejdelší text, ale aby se k vybranému

¹ Metodické komentáře včetně ilustrativních úloh pro optimální a excelentní úroveň budou učitelům k dispozici nejpozději k 1. 9. 2016.

tématu dokázal vyjádřit vhodně, výstižně, spisovným jazykem a s využitím jazykových prostředků charakteristických pro daný slohový útvar. K tomu, aby si žák tuto dovednost osvojil, je třeba jak ze strany učitele, tak ze strany žáka vynaložit velké úsilí a prokázat vysokou míru trpělivosti. Jen tak můžeme dosáhnout odpovídajících výsledků. Při nácviu jednotlivých slohových útvarů bychom měli věnovat náležitou pozornost jak části invenční (rozšiřování slovní zásoby), tak kompoziční (výstavba textu, práce s osnovou) a stylizační (formulace jednotlivých vět a souvětí) a využívat různé formy práce, jako je např. práce ve skupinách nebo ve dvojicích. Velmi důležité je také uplatnění vhodných metod, zvláště pak k řešení problému nebo některé z metod kritického myšlení. Teprve poté můžeme přistoupit k samostatnému písemnému projevu.

Je vhodné, pokud si žák k vybranému tématu připraví ve škole nejprve tzv. koncept. Předjedeme tím různému škrtání, nadepisování, přepisování, což často vede k tomu, že je slohová práce nečitelná, a musíme ji žákovi vrátit k přepsání. Na základě vlastní dlouholeté praxe mohu potvrdit, že se tato „dvojí“ práce učitele i žáka vyplatí. Je však velmi důležité, aby opravené koncepty vrátil učitel žákům v co nejkratším termínu, dokud mají obsah textu v paměti. Nejvhodnější je věnovat dokončení, úpravě textu slohové práce a jejímu přepsání tzv. „načisto“, tj. do sešitů, pracovních listů apod., nejbližší hodinu českého jazyka. Vymezený čas by měl odpovídat individuálním a věkových zvláštnostem žáků, které zároveň vedeme k tomu, aby si práci ještě před odevzdáním zkontrolovali.

Při opravě konceptu doporučujeme postupovat následujícím způsobem: nejprve si celý text přečteme a opravíme pravopisné chyby. Na procvičené jevy pouze podtržením upozorníme (Kluci naskákaly rychle do vody.); jevy, které dosud nebyly ani probrány, ani procvičeny, opravíme nadepsáním či doplněním správného řešení (Po snídani, která nám moc chutnala, jsme se vydali na túru. (ú) Důležité je, abychom vždy používali „dohodnutý“ způsob opravy a žáci použitým značkám rozuměli. Stylistické nedostatky neopravujeme, ale po přečtení textu si vybereme jeden, který považujeme za nejzávažnější, a žákovi napíšeme pod text doporučení, v čem se má zlepšit, na co si má dávat pozor. Např.: Dávej pozor na opakování tvarů slovesa být (mít); Nahraď některá opakující se přídavná jména vhodnými synonymy; Spoj některé věty jednoduché vhodným spojovacím výrazem v souvětí; Pozor na logickou (dějovou) posloupnost vět a souvětí; V kterém místě textu můžeš zařadit přímou řeč? apod. Poznámky by nikdy neměly být formulovány v obecné rovině, např. Stylisticky nevhodné; Špatná kompozice aj. Musíme mít stále na paměti, že naším

cílem není dovést žákův projev k dokonalosti, ale postupně a trpělivě upozorňovat na nedostatky, kterých se při samostatné tvorbě textu dopouštějí. Zabývat se všemi stylistickými nedostatky je u žáků průměrných a slabších prakticky nemožné. Po vrácení opravených konceptů nejprve žákům sdělíme, jaké stylistické nedostatky byly v jejich práci nejčastější, a prodiskutujeme s nimi možnosti nápravy. Poté jim necháme čas, aby se nad textem zamysleli a případné stylistické nedostatky odstranili. Teprve poté je vyzveme k přepsání do konečné podoby. Dokončení práce provádí žák samostatně a námi opravený koncept odevzdá společně se slohovou prací. Tím, že jsme text žákům pravopisně „předopravili“, bývá výsledný efekt mnohem lepší a my se při konečné opravě můžeme zaměřit především na nedostatky stylistické. Pokud totiž opravujeme vše najednou, mnohdy žáka „červeným mořem“ odradíme a vzbudíme u něj pocit, že se mu vlastně nepovedlo vůbec nic. Musíme mít stále na zřeteli, že i samotnou opravou lze žáky motivovat k lepšímu výkonu. Méně učitelových zásahů mnohdy znamená pro žáka více povzbuzení.

Při opravě definitivní podoby slohové práce je třeba brát v úvahu žákovy individuální a věkové zvláštnosti a k opravě přistupovat diferencovaně. Složení třídy je obvykle takové, že v ní najdeme žáky výborné (A), průměrné (B) a slabé (C). Tuto skutečnost bychom měli zohlednit také při samotné opravě – podporovat žáky nadané a pomáhat slabším.

Například:

(A) Honza se furt s každým hádá. (|)

(B) Honza se furt s každým hádá.

(C) Honza se furt (stále, pořád) s každým hádá.

U žáků výborných (A) můžeme na konci věty, ve které objevíme stylistickou chybu (v našem případě použití nespisovného slova furt), udělat pouze značku (|), která znamená: Pozor, ve větě je stylistická (slohová) chyba! Necháme na něm, zda chybu objeví a správně opraví. V případě, že si nebude vědět rady, přijde se za vyučujícím poradit. U žáků průměrných (B) nevhodně použité slovo (slovní spojení) podtrhneme a žákům nejslabším (C) přímo nabídneme slovo vhodnější. Může se také stát, pokud např. u popisu nebyla použita osnova, že věty na sebe logicky nenavazují a text je neuspořádaný. V takovém případě je nejvhodnější jednotlivé věty (souvětí) očíslovat, tj. 1–x, a nechat žáka celý text přepsat.

A v čem žáci obvykle chybují? K častým chybám vyplývajícím z přílišné situačnosti projevu patří zařazování tzv. „nadbytečných slov“. Jsou to především výrazy ukazovací a odkazovací (to, ten, takový...), některé spojky (když, že, a...) a příslovce (potom, a potom, pak...). Většinou je žáci do projevu psaného, ale i mluveného zařazují proto, že jim pomáhají při tvorbě souvislého jazykového projevu, který vhodnějšími prostředky ještě vytvořit neumí. Je to typické zvláště pro žáky 1. stupně ZŠ. V psaném projevu obvykle stačí, když je přeškrtneme, např.: Moje maminka má ~~takové~~ krásné hnědé vlasy.

Dalším stylistickým nedostatkem bývá opakování stejného slova. Nejčastěji je to přídavné jméno (např. velký, malý, pěkný) nebo při popisu tvary slovesa být a mít. Chyby tohoto druhu stačí obvykle jen podtrhnout a nechat žáka, aby sám vymyslel vhodné, výstižnější synonymum. Tomuto typu chyb se však dá předejít vhodnými stylizačními cvičeními, např. opravou stylisticky chybně formulovaných vět a souvětí. Pokud žák opakuje výraz, za který není vhodná náhrada, je oprava složitější. Žákovi můžeme doporučit vyjádření opisem (růže = květina, malá louka = loučka, byli jsme rádi = zaradovali jsme se, potěšilo nás apod.). V místě, kde je to vhodné, doporučíme použití zájmena. Do kompozice textu však nezasahujeme! Např.: Na plyšovém medvídkovi se mi nejvíc líbí jeho hebkost. Když si s medvídkem nehraji, ukládám medvídku na poličku ve svém pokoji. x Na plyšovém medvídkovi se mi nejvíc líbí jeho hebkost. Když si s ním nehraji, ukládám ho (medvídku) na poličku ve svém pokoji.

Pod opravenou slohovou prací můžeme, pokud to považujeme za nutné, opět napsat žákovi doporučení (může se například stát, že žák naše doporučení uvedené v konceptu nerespektoval nebo je respektoval jen částečně, žáka chceme pochválit za zlepšení), rozhodně by se ale naše poznámky neměly v této fázi stát pravidlem.

Protože se jedná o celkový výkon žáka, klasifikujeme slohovou prací vždy pouze jednou známkou. Někdy to však ve školské praxi vypadá tak, že učitel použije 2–3 známky: jednu za pravopisnou složku, druhou za slohovou a třetí dokonce za úpravu! Bohužel klasifikace slohových prací zatím není nikde přesně stanovena, ale přední didaktické shodně doporučují pouze jednu známku. Copak např. při interpretaci textu v literatuře známkuje, jak žák text přečetl? Nebo známkuje úpravu při psaní diktátu? Jako podklad pro konečnou známku by měla posloužit následující kritéria:

- a) splnění slohového útvaru,

- b) zvládnutá kompozice – dodržení dějové (logické) posloupnosti v textu, členění na odstavce,
- c) úroveň slovní zásoby – volba vhodných jazykových prostředků vzhledem k probíranému slohovému útvaru,
- d) k pravopisné úrovni a úpravě aj. pouze přihlížíme.

V psaném slohovém projevu by neměl být pravopis v žádném případě nejdůležitějším hodnotícím kritériem. Měl by však být ve výsledném hodnocení zastoupen natolik, aby si žák uvědomoval jeho závažnost i ve slohové práci, aby nebyl lhostejný k pravopisným chybám ve své práci. Přestože jsme koncept tzv. „předopravili“, bylo by naivní si myslet, že žák, zvláště průměrný a slabší, opíše opravený text bez chyby nebo že neudělá další chyby. Domníváme se však, že u slohové práce je třeba primárně posoudit stránku stylistickou, protože pravopisnou úroveň žáka známe ze složky jazykové a v mluveném projevu bychom chyby nepoznali. Považujeme proto za chybné a demotivující klasifikovat žáka za jedno a totéž dvakrát. Všem nám jde přece o to, abychom žáky naučili vyjadřovat se kultivovaně, plynule a stylisticky správně, a to jak v projevu mluveném, tak psaném. Postupně ho vedeme k tomu, aby k tématu přistupoval kreativně, uměl vhodně formulovat své myšlenky a měl bohatou slovní zásobu. Učíme ho vyjádřit svůj vlastní názor a také jej obhájit, tedy umění argumentace.

Možná se někomu bude zdát tento způsob opravy a hodnocení slohových prací zdoluhavý a dnes už zastaralý. Ale i nejmodernější metody, např. kritické myšlení, využívají pro psaní tzv. „hrubou“ verzi. Autoři doporučují, aby teprve poté „měli žáci možnost své práce konzultovat s učitelem nebo s někým, kdo jim řekne, co se mu v textu líbí, kdo jim bude klást otázky. Např.: Jsou použitá slova dost konkrétní a názorná, nebo text obsahuje pojmy neurčité a příliš obecné? Je někde potřeba doplnit informace? Je text sestaven tak, aby vedl čtenáře od jednoho bodu k druhému, aby celek dával smysl? Má text jasný úvod? Má působivý a jasný závěr?¹

Z uvedeného je patrné, že bez naší pomoci, tj. pomoci učitele, se žák, a to zvláště v počátcích samostatné tvorby souvislého textu, neobejde.

Domníváme se, že uvedený text může posloužit nejen začínajícím učitelům, ale i těm, kteří si s opravou slohových prací zatím moc nevědí rady, jako určitý metodický návod, který mohou

¹ STEELOVÁ, J. L., MEREDITH, K. S., TEMPLE, Ch., WALTER, S., Čtením a psaním ke kritickému myšlení: Příručka VIII. Dílna psaní – od sebevyjádření k písemné argumentaci. Praha: Kritické myšlení, o. s., 2007, s. 17.

v praxi vyzkoušet. Jsme přesvědčeni, že pokud vytrvají a budou pracovat důsledně, očekávané výsledky se dostaví. Ne hned, ale dostaví.

K. Klímová

7 Ověřování nastavení úrovně ilustrativních úloh v praxi

Ve školské praxi byly v rámci diplomových prací ověřeny tři výstupy, a to pro Komunikační a slohovou výchovu. Cílem výzkumu bylo ověřit u výzkumného vzorku 693 respondentů ze 4 brněnských a 13 mimobrněnských škol tři ze Standardů pro základní vzdělávání – minimální úroveň, jež vstoupily v platnost k 1. 9. 2013 a které ještě dosud nebyly ověřovány:

a) ČJL-5-1-01

Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas

b) ČJL-5-1-09

Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry

c) ČJL-5-1-10

Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti

Pro ilustraci jsme do Metodických komentářů zařadili výsledky alespoň jednoho z nich.

ČJL-5-1-10:

Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti

1.3.1 Stanovené indikátory

1. Žák k vybranému textu přiměřené délky vytvoří rozvitou nebo heslovitou osnovu (nejméně o třech bodech)
2. Žák zařadí do přečtené ukázky na vhodné místo nabízený text

1.3.2 Ilustrativní úlohy (minimální úroveň)

Výchozí text

V létě o prázdninách se Michal a Radek rozhodli, že přenocují ve stanu na zahradě u babičky. Odpoledne postavili stan a teď v něm leží zachumlaní do spacáků. Když se kluci odpoledne

stěhovali do stanu, babička se strachovala: „Nebudete se tam, hoši, bát?“ „My a bát se?“ zlobili se kluci. „To nás máš, babi, za strašpytle?“

Ale teď tu leží a nemůžou usnout. Napjatě poslouchají podivné šelesty a neznámé zvuky. Cítí, jak jim buší srdce. Pár kroků za plotem zahrady začíná les. Nikdy nevěřili na strašidla, ale teď je napadá – co kdyby přece? Každou chvíli přejede po plachtě stanu větev, jak se komíhá ve větru. Nebo to není větev? Kluci se začínají potit a oči mají dokořán. Napínají uši. Venku se zvedá vítr. Co to tak strašidelně šelestí v korunách stromů? A teď to venku zafunělo, teď to škrábe po plachtě! Co se to dobývá dovnitř?

Venku se ozvalo zakňučení a nové škrábání. „Vždyť je to náš Mates!“ zvolal Michal. A už se kluci hrabou ven a otvírají stan. Dědečkův pes se hrne dovnitř jako velká voda. Kluci si oddechli. Netrvalo dlouho a všichni tři spokojeně spali. Chundelatý psí kožich kluky krásně hřál, a i když se venku čerti ženili, vítr hučel a padal déšť, chlapci o ničem nevěděli.

1. Sestavte rozvitou/heslovitou osnovu vyprávění.
2. Z vyprávění o chlapcích vypadl následující text. Na které místo v příběhu jej zařadíte? Vyberte z uvedené nabídky větu, na niž by text vhodně navazoval.

Kluci si představují divokého kance nebo zježenou hlavu s ohnivýma očima. Na stan dolehlo nějaké těžké tělo. „Mamí!“ vyjekl Radek.

- a) „Nebudete se tam, hoši, bát?“
- b) Pár kroků za plotem zahrady začíná les.
- c) Co se to dobývá dovnitř?
- d) Dědečkův pes se hrne do stanu jako velká voda.

Ověřování probíhalo celkem na sedmi náhodně vybraných základních školách v Brně (4) i mimo Brno (3). (Brůnová, 2015)

Přehled počtu žáků podle klasifikace

Klasifikace	Počet žáků	Počet žáků (v %)
výborný	112	43 %
chvalitebný	114	43 %
dobry	27	11 %
dostatečný	4	3 %
CELKEM	257	100 %

Pracovní list vyplňovalo všech 257 respondentů 5. ročníku. Prvním úkolem bylo sestavit k uvedenému textu osnovu, a to buď rozvitou, nebo heslovitou, druhým zařadit nabízený text na správné místo v příběhu podle nabídky, tzn., že správnou odpověď žáci pouze označili.

Tam, kde jsme neověřovali plnění úkolů osobně, byly pracovní listy společně s metodickými pokyny předány vedení vybraných základních škol, případně přímo učitelům českého jazyka vybraných tříd. Ředitelům a učitelům 5. ročníků vybraných základních škol byl společně s pracovním listem zaslán průvodní dopis s metodickými pokyny. Pracovní list vyplňovali žáci samostatně, celkově jim splnění obou úkolů zabralo průměrně 25–30 minut.

1.3.3 Interpretace výsledků

Indikátor č. 1: Žák k vybranému textu přiměřené délky vytvoří rozvitou nebo heslovitou osnovu (nejméně o třech bodech)

Základním souborem se pro účely námi ověřovaného indikátoru staly písemné práce žáků vybraných základních škol. Výběrový soubor tvořili žáci 5. ročníku, a to bez ohledu na klasifikaci z českého jazyka. Významovou jednotkou se stala vytvořená osnova (heslovitá nebo rozvitá), tj. ověřovali jsme dovednost vybrat z textu základní informace a výstižně je zformulovat. Rovněž jsme si všímali skutečnosti, zda žák zpracoval osnovu v bodech, případně zda označil hlavní části, tj. úvod, stať a závěr. Za analytickou kategorii je považován indikátor č. 1 očekávaného výstupu ČJL-5-1-10: Žák k vybranému textu přiměřené délky vytvoří rozvitou nebo heslovitou osnovu (nejméně o třech bodech).

1.3.3.1 Žáci klasifikovaní známkou výborný

Z celkového počtu žáků klasifikovaných známkou výborný (112), vypracovalo vhodně osnovu pouze 32 z nich, což tvoří 28,6 %. Z toho 6 žáků zpracovalo osnovu heslovitou a 26 rozvitou.

Jako příklad uvádíme ukázky žákovských prací:

Ukázka 1 Osnova heslovitá

Úvod: Michal a Radek, noc ve stanu; Stať: Nemohou usnout. Veliký strach. Strašidelné zvuky.

Závěr: Zjištění, pes Mates

Ukázka 2 Osnova rozvitá

Úvod: Kluci o prázdninách přenocují ve stanu. Babička se strachuje. Stať: Kluci nemohou usnout. Slyší podivné a strašidelné zvuky. Venku tam něco divně funí. Něco z venku se dobývá dovnitř. Závěr: Nakonec si kluci uvědomí, že je to dědečkův pes Mates.

Objevili se však i žáci, kteří místo osnovy psali volnou reprodukci příběhu.

Ukázka 3 Volná reprodukce

Jednoho krásného dne v létě o prázdninách se rozhodli, že si postaví a přenocují ve stanu. Ale teď tu leží a nemůžou usnout. Napjatě poslouchají podivné šelesty a divné zvuky. Cítí, jak jim hrozně buší srdce. Pár kroků za plotem začíná veliký les. Nikdy nevěřili na strašidla, ale teď je napadá – co kdyby přece? Vždyť je to náš Mates! Kluci si oddychli. Netrvá dlouho a všichni tři spokojeně spali.

Při tvorbě osnovy k uvedenému textu se žáci klasifikovaní známkou výborný dopouštěli nejčastěji následujících chyb:

- a) Nedokázali výstižně zformulovat jednotlivé body osnovy: místo formulací typu přenocování ve stanu, noc ve stanu u babičky uváděli formulace typu seznámení, rozhodnutí přenocovat, prázdniny apod. Z druhého bodu mělo vyplývat, že se chlapci večer ve stanu báli zvuků zvenčí. Jedenáct žáků, tj. 9,7 %, použilo např. jako formulaci tohoto bodu slovo strašidlo. Ve třetím bodě osnovy žáci často vůbec neuváděli, co rozuzlení děje způsobilo, a zaměňovali jej za závěr. 38 z nich, což tvoří 33 %, v této části např. uvedlo: Kluci spí v pořádku

a bezpečí, Rozloučení, Klidný spánek, Oddychnutí. Z uvedených příkladů však nevyplývá, proč si kluci oddychli, proč měli klidný spánek (přítomnost dědečkova psa).

- b) Při tvorbě osnovy zařazovali informace, které text vůbec neobsahoval, např. Přišel pes a dědeček, pak usli a spali (za chlapci nepřišel dědeček, ale jeho pes); Uslyší rozbrečení svého mladšího brácha, vyjde ze stanu (mladší bratr se rovněž v příběhu vůbec neobjevuje).

Předpokládali jsme, že dovednost vytvořit osnovu k příběhu (heslovitou, rozvitou) prokáže v této skupině žáků většina z nich, a to jednak vzhledem ke skutečnosti, že s nácvičkou této dovednosti se začíná už ve 2. ročníku základní školy, jednak vzhledem k jednoduchosti příběhu.

1.3.3.2 Žáci klasifikovaní známkou chvalitebný

Známkou chvalitebný byl klasifikován nejvyšší počet žáků, tj. 114, což tvoří 44,7 % zkoumaného vzorku. Všechny body osnovy však splnilo pouze 36 z nich, tj. 31,58 %. Jednatřicet žáků text volně přepsalo.

Ukázka 4

Že přenocují u babičky. Odpoledne postavili stan. Teď tu leží a nemůžou usnout. Cítí jak jim buší srdce. Napínají uši. Venku se ozvalo zakňučení a nové škrábání. Už se kluci hrabou ven a otvírají stan. Kluci si oddychli. Chlapci o ničem nevěděli.

Nejčastěji se respondenti dopouštěli následujících chyb:

- a) Nedokázali vhodně zformulovat jednotlivé body osnovy. Pro bod č. 1 (zápletka) uváděli např. následující vyjádření: Přespání u babičky; Radek a Michal u babičky, V létě o prázdninách, Přenocování. Jeden žák první bod neuvedl vůbec a zformuloval pouze bod druhý a třetí. Pro druhý bod osnovy, ve kterém měli vyjádřit strach ze zvuků, které chlapci zvenku slyšeli, použili vyjádření strašidlo, teď tu leží a nemohou usnout, noc ve stanu, kluci ve stanu, ve stanu straší apod. Ve třetím bodě měli vyjádřit, co způsobilo rozuzlení děje. 40 z nich, tj. 35 %, důležitou informaci (pes Mates) do poslední části osnovy vůbec nezařadilo, rozuzlení příběhu zaměňovali často za závěr: Nakonec bylo všechno v pohodě; Všechno dobře dopadlo; Chlapci o ničem nevěděli; Spokojeně spí. Jedenáct žáků se spokojilo s pouhým konstatováním oddech. Z uvedených příkladů však nevyplývá, proč si kluci oddychli, proč měli klidný spánek (přítomnost dědečkova psa).

Pro lepší názornost uvádíme následující ukázkou:

Ukázka 5 Heslovitá osnova

1. Stěhování
2. Strach
3. Oddychnutí ze strachu

Zajímavé je také zjištění, že 9 žáků z této klasifikační skupiny, tj. 7,9 %, osnovu vůbec nedokončilo. Jeden ze žáků dokonce nepochopil zadání úkolu vůbec a výsledkem jeho práce bylo přepsání a rozvedení možností uvedených v úloze č. 1:

Ukázka 6 Chybné vytvoření osnovy

1. Nebudete se tam, hoši, bát? Nebudete se tam, hoši, hodně bát?
2. Pár kroků za plotem začíná les. Pár velkých kroků za plotem hezké zahrady začíná hustý a velký les.
3. Co se to dobývá dovnitř? Co se to rychle snaží dobít dovnitř?
4. Dědečkův pes se hrne dovnitř jako velká. Voda. Dědečkův hezký huňatý pes se hrne dovnitř jako velká teplá voda.

Tři ze žáků vyjádřili v osnově svůj vlastní názor na text: Pohádka je velmi napínavá; Bylo to ze začátku divné, ale nakonec to dopadlo dobře, Vyplývalo z toho, že to bylo celé napínavé.

1.3.3.3 Žáci klasifikovaní známkou dobrý

Touto známkou bylo klasifikováno 27 respondentů, tj. 10,5 %. Všechny body osnovy však splnilo pouze 5 z nich, tj. 18,5 %, ve všech případech byla vytvořena osnova rozvitá. Tři žáci napsali pouze volnou reprodukci textu. Neúspěšných bylo 70 % a úkol vůbec nevypracovalo dalších 11 %. Přestože jsme očekávali nižší procento úspěšnosti a nedokonalou úroveň formulací, domnívali jsme se, že práce budou obsahově správné.

Žáci se nejčastěji dopouštěli následujících chyb:

- a) Stejně jako u srovnávaných skupin nedokázali vhodně zformulovat jednotlivé body osnovy. První bod (zápletku) dokázalo vhodně vyjádřit 18 z nich, což představuje 22,2 %. Zbývajících

šest uvádělo formulace typu Sestěhovaly. Rozhodnutí. Kluci se bojí., jeden ze žáků uvedl v prvním bodě osnovy pouze Přespat na zahradě. Při formulaci druhého bodu (vyvrcholení děje) chybovalo celkem 48,1 %, tj. 13 žáků. K nejčastěji užitým vyjádřením patřilo slovo Strach (5). Jeden ze žáků při sestavování osnovy tento bod vynechal a vytvořil pouze úvod a závěr.

Ukázka 7 Neúplná osnova

Úvod: V létě o prázdninách se Michal a Radek rozhodli, že přenocují ve stanu na zahradě u babičky.

Závěr: Byl to pes Mates, takže to dobře dopadlo.

Třetí bod osnovy (rozuzlení děje) zformulovalo deset žáků zcela chybně. Nejčastěji se objevovala vyjádření typu: Všichni spali. Klidný spánek. Oddychnutí. Jeden žák dokonce uvedl: Spokojeně spali. O ničem nevěděli. Zcela ojediněle se objevilo, že žák místo osnovy tvořil volnou reprodukci příběhu a jednotlivé větné celky očísloval.

Ukázka 8 Reprodukce části příběhu (úvodu) v bodech

1. Kluci se rozhodli, že půjdou stanovat na babiččinu zahradu.
2. Krásného dne si postavili stan, kde budou oba dva spát.
3. Babička se hrozně strachovala. Nebudete se v tom stanu bát? Nikdy, máš nás za strašpytle?

Jeden ze žáků naopak vypracoval osnovu, jejíž úroveň je naprosto srovnatelná s úspěšně splněnými pracemi žáků klasifikovaných známkou výborně.

Ukázka 9 Příklad vhodně zpracované osnovy

1. Michal a Radek si na zahradě u babičky postavili stan.
2. Ale večer se kluci hrozně báli zvuků zvenčí.
3. Všechny ty strašné zvuky vydával dědečkův pes Mates.

1.3.3.4 Žáci klasifikovaní známkou dostatečný

Známkou dostatečný byli z českého jazyka klasifikováni 4 žáci, což tvoří 1,6 % z celkového počtu respondentů. Jeden z nich neodpověděl vůbec a ostatní nedokázali splnit úkol. K výrazným nedostatkům patřila nevhodná formulace jednotlivých bodů osnovy. Např. pro bod č. 1 uváděli následující vyjádření: Kluci si oddychli; V létě o prázdninách se Michal a Radek; Úvod. Totéž se objevilo při tvorbě 2. bodu, kdy měli vyjádřit vyvrcholení děje: Zlobili se kluci; „To nás máš, babi, za strašpytle? a v 3. bodě: Spokojený spánek; Závěr.

Shrnutí

Z celkového počtu žáků (257) splnilo indikátor č. 1 pouze 73 z nich, tj. 28,4 %, nesplnilo 65,4 %, tj. 168, zbývajících 16 (6,2 %) neodpovědělo vůbec.

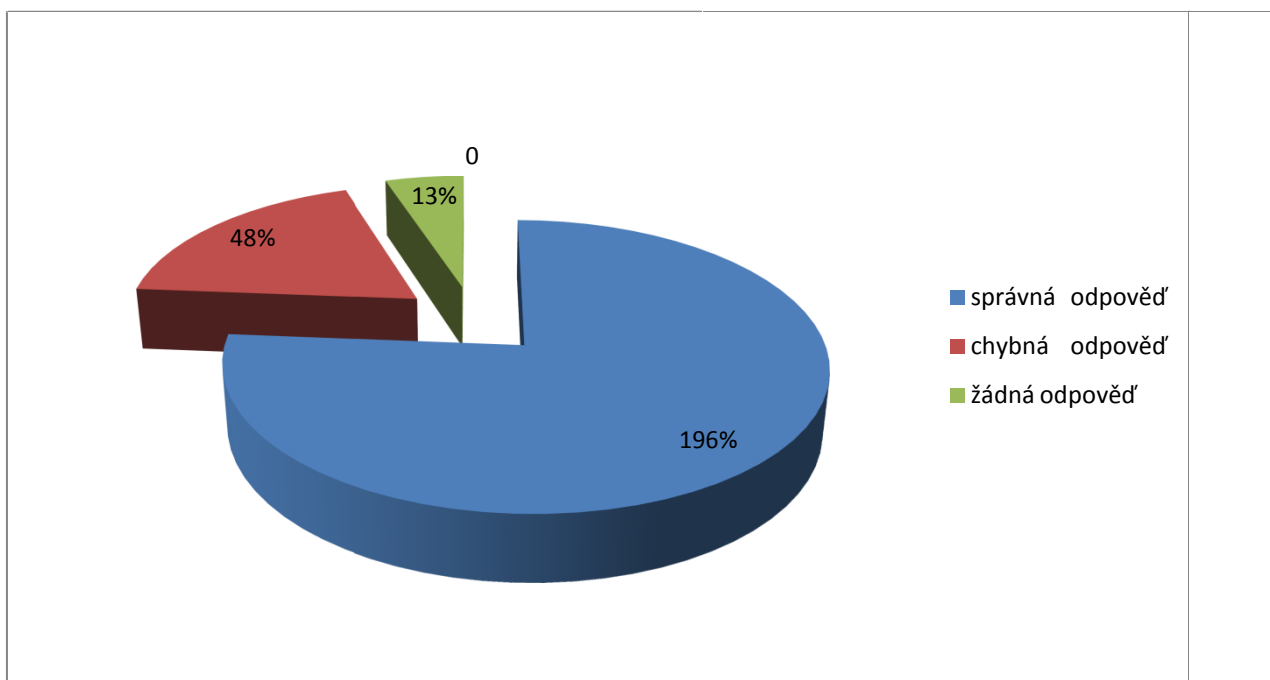
Největší potíže působilo žákům, a to všech klasifikačních stupňů, vybrat z textu nejdůležitější a nejpodstatnější informaci a výstižně ji zformulovat. Buď přepisovali celé odstavce, nebo vybrali informace pro příběh zcela okrajové, nepodstatné. Nepřesné formulace jednotlivých bodů osnovy jsme zaznamenali u respondentů všech klasifikačních stupňů. Jako nejobtížnější se ukázala formulace 2. bodu osnovy, tj. vyvrcholení děje. Žáci jeho formulaci buď vynechávali, nebo zařadili informaci nepodstatnou, nevhodnou.

Zjištěné výsledky jsou překvapivé, protože zkoumaný indikátor je nastaven pro minimální úroveň. Jeho ověřování však potvrdilo, že jej dokázalo splnit pouze 28,7 % žáků klasifikovaných známkou výborný a pouze 29,2 % z celkového zkoumaného vzorku. Na základě získaných výsledků se domníváme, že práci s osnovou je ve školní praxi věnováno málo pozornosti. Toto zjištění je zajímavé i proto, že tvorba osnovy souvisí s porozuměním textu, s vyhledáváním základních informací, se schopností formulovat (vyjádřit) určitou skutečnost jasně, stručně a výstižně. Osvojení této dovednosti je velkým přínosem i pro práci v jiných předmětech, a to na všech stupních škol. Jsme přesvědčeni, že tuto dovednost je třeba „cvičit“ nejen v českém jazyce, ale i v jiných předmětech, jako jsou na 1. stupni např. čtení, přírodověda, vlastivěda, bez čtení s porozuměním se neobejdou žáci ani v matematice.

Indikátor č. 2: Žák zařadí do přečtené ukázky na vhodné místo nabízený text

Druhým indikátorem byla ověřována dovednost kompoziční, tj. zařadit nabízený větný celek na vhodné místo v textu. Žákům byla poskytnuta nabídka vět, na které by mohl text navazovat. Jejich úkolem bylo pouze vybrat jednu z nabízených možností podle smyslu textu. Jak ukazují přesné výsledky v následujícím grafu č. 2, většina žáků úkol úspěšně splnila.

Graf 1: Vyhodnocení indikátoru č. 2 (správné odpovědi)

Ze žáků klasifikovaných známkou výborný odpovědělo správně 96, což tvoří 85 % respondentů této zkoumané skupiny. Dvanáct z nich zvolilo chybné vložení textu a 4 neodpověděli vůbec. Známkou chvalitebný bylo z počtu 114 žáků úspěšných 81, tj. 71 %, vůbec neodpovědělo 8 žáků (7 %), což je podle počtu žáků v jednotlivých klasifikačních skupinách nejvyšší počet. Z žáků klasifikovaných známkou dobrý splnilo úkol úspěšně 62,9 % (17 žáků), neúspěšných bylo 9 (33 %). Zajímavá je skutečnost, že v této klasifikační skupině neodpověděl pouze jeden žák. Poslední skupinu tvoří žáci se známkou dostatečný. Z celkového počtu to byli pouze 4 respondenti a všichni odpověděli. Správná však byla pouze dvě řešení (50 %).

Shrnutí

Ani jednu z nabízených odpovědí si nevybralo 13 žáků, což představuje pouze 5 % z celkového počtu respondentů. U žáků klasifikovaných známkou výborný to byli 4 žáci (31 %), ve skupině chvalitebný 8 žáků (61 %), dobrý byl jeden žák, tj. 8 %. Domníváme se, že vysoký počet žáků ve skupině chvalitebný může být způsoben např. nepozorností, tj. žáci zapomněli první indikátor splnit. Vyhodnocení indikátoru dopadlo podle našeho předpokladu, tj. žáci klasifikovaní známkou výborný zvládli úkol s nejvyšší úspěšností. Vysoké procento chybných odpovědí a žáků, kteří neodpověděli vůbec, nás však překvapilo. Domníváme se, že žáci chybovali buď z nepozornosti, nebo zadání úkolu nepochopili.

Závěr

Cílem výzkumu bylo ověřit u výzkumného vzorku 693 respondentů ze 4 brněnských a 13 mimobrněnských škol tři ze Standardů pro základní vzdělávání – minimální úroveň, jež vstoupily v platnost k 1. 9. 2013 a které ještě dosud nebyly ověřovány. Na základě obsahové analýzy prací žáků 5. ročníku základních škol se domníváme, že Standardy, případně jednotlivé ověřované indikátory, jsou nastaveny správně. Ukázalo se však, že je třeba v praxi věnovat práci s textem daleko větší a hlavně soustavnou pozornost. Na základě výsledků usuzujeme, že žáci byli neúspěšní většinou v typech úloh, které se v praxi necvičí nebo cvičí málo. Svědčí o tom skutečnost, že tam, kde nebyli úspěšní slabší žáci, neuspěli většinou ani žáci s klasifikací výborný. Je třeba rovněž zdůraznit, že mezi jednotlivými respondenty byly zaznamenány, a to i v rámci jednoho klasifikačního stupně, velké rozdíly, které se týkaly především bohatosti slovní zásoby a zařazování jazykových prostředků typických pro daný slohový útvar či postup.

Největší potíže měli žáci při tvoření osnovy k výchozímu textu. Jednak nedokázali vystihnout hlavní myšlenky příběhu, jednak je nedokázali vhodně zformulovat. Domníváme se, že toto je velmi důležité zjištění, na které by měli být upozorněni jak učitelé z praxe, tak autoři učebnic, a to hlavně českého jazyka.

Jsme si vědomi toho, že osvojení dovednosti čtení s porozuměním je náročné. Náviku je proto třeba věnovat pozornost už od nejučtějšího věku, abychom v pozdějších letech měli na čem stavět další vzdělávání. K upevňování této dovednosti slouží především četba, a to jak ve školních

lavicích, kde zpětné a podnětné otázky může klást učitel, tak i vlastní četba, kde čtení s porozuměním podporuje náš samotný zájem o knihu.

Pracovní list

Základn škol: :5
Poslednz klasifikace z cestzny (vysvedcení):

Popis nejoblíbenější hračky

1. Co to je?
2. Od koho jsi ji dostal (jaksi ji získal)?
3. Jak vypadá? (velikost, barva, materiál...)
4. Kam ji ukládáš, když si s ní nehraješ?
5. Co se ti na ní nejvíce líbí?

Moje nejoblíbenější hračka
Moje nejoblíbenější hračka je kovový traktor značky
ZETOR

A z t' & t' P v r t i ' / s r b J J , , l o p / y ' , 9 d J L , .
v 4 & L 4 d / l ' —

Je to malá kovová hračka o velikosti 14,5 cm na
délku a 8,5 cm na šířku. Má červenožlutou barvu.
Ve předu je vidět přední náprava s dvěma menšími
koly. Pod kapotou má ušlý chladič a motor. Je
bez baterií a na pohled je vidět stříbrný volant,
černá ruční brzda, šedá řídicí páka a žluté se-
dadlo. Na zadní nápravě jsou dvě větší kola a
se zadu návěs, který slouží k připojení vlečky.
Když si s ním nehraji, odkládám ho na policičku.
Nejvíce se mi líbí že jezdí, neboť je na klíček.

Ověření nastavené úrovně u očekávaného výstupu: Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas

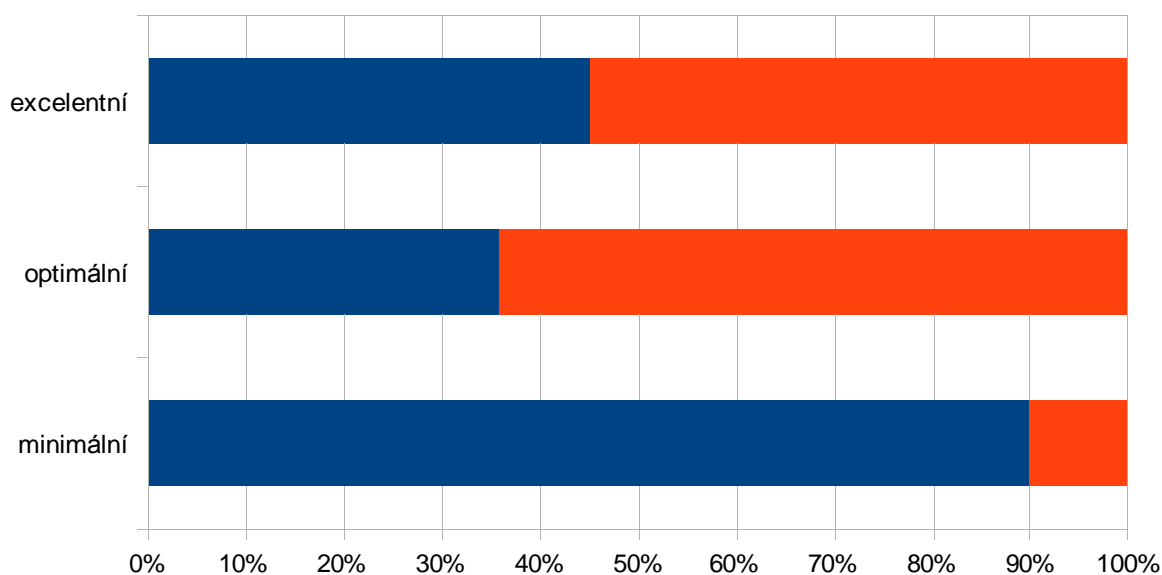
Texty ve všech úrovních byly předloženy žákům s poruchami učení. Jednalo se o osm žáků 5. ročníku základní školy, kteří mají kombinaci specifických poruch učení, a texty jim byly přizpůsobeny. Porozumění textu ovlivňuje nejen dyslexie, ale i porucha pozornosti, kterou má ve své diagnóze šest žáků. Dva žáci jsou navíc ze sociálně znevýhodněného prostředí, jeden žák je dítě narozené v České republice, jehož jeden z rodičů je cizinec, který neumí česky. Tento žák se běžně dorozumívá třemi jazyky – španělština, angličtina a čeština. Čtyři žáci mají dyslexii na těžké úrovni, tři na úrovni střední, jeden na úrovni mírné dyslexie.

Text byl všem žákům přizpůsoben velikostí i typem písma, byl k dispozici text nahraný na diktafon, stejně tak i text s vyznačenými slabikami. Diktafon se osvědčil u žáka, který čte velmi pomalu a stresuje ho již předem množství textu, které má přečíst. Tento žák ještě v 5. ročníku potřebuje text s vyznačenými slabikami, který tentokrát nahradil diktafon. Diktafon mu umožnil práci s textem v časovém omezení jedné vyučovací hodiny, dokázal pracovat bez únavy a vzdávání práce z důvodu množství textu ke čtení. Práci s diktafonem hodnotil kladně. Vzhledem k jeho poruše, kdy čte v 5. ročníku na úrovni 1. třídy, je možnost zapojení do práce s textem jiným způsobem než čtením velmi důležitá pro jeho další rozvoj v oblasti čtenářské gramotnosti.

Diktafon se neosvědčil u žáka (který se dorozumívá třemi jazyky), kterému jde čtení sice pomalu, ale nerozumí mnoha slovům. Diktafon je pro něj z hlediska porozumění textu příliš „rychlý“, pomalé čtení mu umožňuje více se soustředit na porozumění jednotlivým slovům i větám.

Minimální úrovni byla věnována samostatná hodina, optimální a excelentní úroveň zpracovávali žáci najednou. V první hodině pracovali s textem minimální úrovně, nikdo neměl problém s tím, že by neměl dostatek času na zpracování úkolů. V další hodině pracovali s úkoly optimální a excelentní úrovně – nejprve si společně přečetli zadání a vysvětlovali si jednotlivé pojmy, teprve poté se pustili do práce. Všichni dokázali ukončit svou práci v průběhu hodiny, věděli, že úkol 2 excelentní úrovně – porovnávání zakončení navzájem a odůvodňování – bude probíhat až další hodinu. Ve třetí hodině jednotliví žáci četli svá zakončení příběhů a ostatní měli vybírat to, které se jim nejvíce líbí, a odůvodnit ho.

Výsledky v jednotlivých úrovních - Žáci s dyslexií

Graf 2: Výsledky v jednotlivých úrovních – žáci s dyslexií

V minimální úrovni pracovali žáci s odborným textem a úkoly byly zaměřeny na informace, které bylo v textu možné nalézt. Prvním úkolem bylo vytvořit pro ukázkou nadpis, ve druhém úkolu měli na základě textu rozhodnout o pravdivosti tvrzení, ve třetím úkolu naráželi na problém s porozuměním slovu vyplývá a ve čtvrtém úkolu měli vyhledat v textu jednu konkrétní informaci. Graf 1 ukazuje, že v minimální úrovni byli žáci velmi úspěšní. Modrá barva v grafu označuje procento úspěšnosti v dané úrovni, které je velmi vysoké.

V optimální úrovni žáci pracovali s nedokončeným uměleckým textem Ještě o tom, jak si Kocourkovští v radnici topili. Úkolem žáků bylo zjistit, kolik mluvčích se účastnilo debaty, vyhledat v textu a odlišit od sebe návrhy a námítky a své rozhodnutí odůvodnit. Problém měli s výrazy: námitka, návrh, mluvčí, které pro ně nebyly běžné. To se následně odrazilo ve výsledcích optimální úrovně, kde se tyto výrazy v zadání vyskytovaly (viz graf 1). Ve slovníku spisovné češtiny dokázali hledat všichni, ne všichni ale následně rozuměli vysvětlení zde uvedenému, potřebovali ještě upřesnění učitelem. Domnívám se, že by pro ně byl vhodnější slovník synonym.

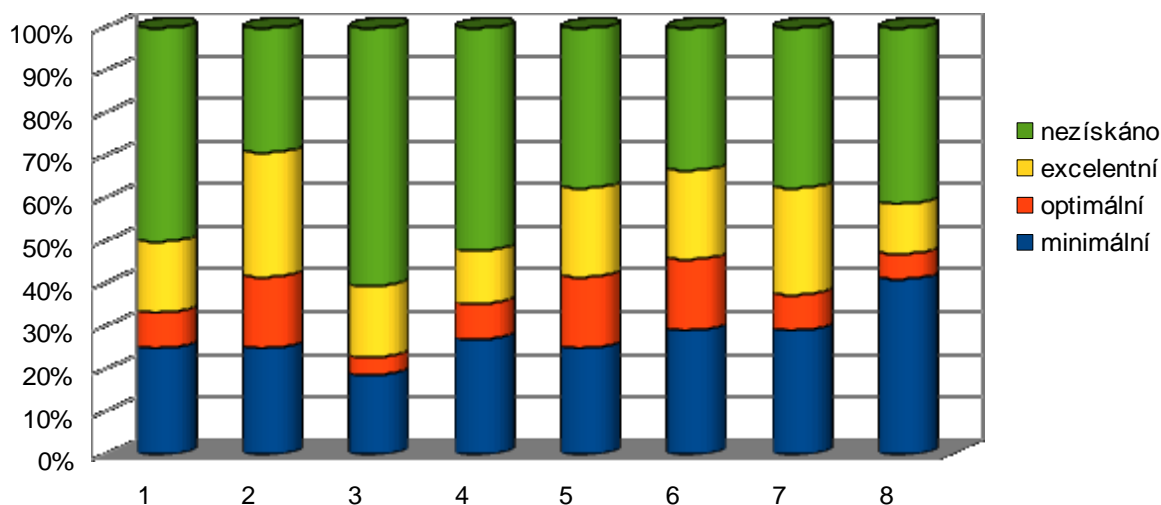
V excelentní úrovni měli navrhnout zakončení příběhu a odůvodnit, proč se tak rozhodli, porovnat jednotlivá zakončení a vybrat jedno, včetně zdůvodnění, podle čeho vybírali. Nakonec měli rozhodnout, který frazém vystihuje ukázkou nejlépe. V této úrovni byli dokonce úspěšnější než

v optimální úrovni. Žáci se specifickými poruchami učení zde měli velké problémy s porovnáváním podle kritérií, která si příliš neuměli stanovit, jejich odůvodňování vybraného zakončení se tedy pohybovalo v oblasti: dobrý nápad, originální, šťastný a veselý konec. Pouze jeden žák do kritérií zahrnul i přiměřenou hlasitost přečtení zakončení příběhu. Proto byla následující hodina věnována vyhledávání kritérií k porovnávání textu. Kritéria si žáci zapsali do tabulky a ještě jednou hodnotili jednotlivá zakončení. Bylo zajímavé zjištění, jak se změnilo pořadí hodnocených zakončení. Naopak body získávali v porozumění frazémům a někteří při zakončování příběhů.

Celkově neúspěšnější byli v úkolech stanovených pro minimální úroveň, kde získali celkově až téměř 90% úspěšnost (viz graf 1). V optimální úrovni byla úspěšnost nižší než v excelentní. Může to být dáno i neporozuměním výrazům ze zadání a neschopností si toto uvědomit a následně hledat řešení problému.

Výsledky jednotlivých žáků s dyslexií

Procento získaných bodů v jednotlivých úrovních

Graf 3: Procento úspěšnosti v jednotlivých úrovních.

Graf 2 ukazuje výsledky jednotlivých žáků ve všech třech úrovních dohromady. V jednotlivých úrovních získávali různý počet bodů, modrou barvou jsou označené body získané v minimální úrovni, červenou v optimální úrovni a žlutou v excelentní úrovni. Zelená barva označuje body, které bylo možné získat, ale žáci je nezískali. Na jejich celkovém výsledku, který se pohybuje kolem průměru (od 40% do téměř 70% úspěšnosti), se nejvíce podílejí body získané v minimální

úrovni. To znamená, že tito žáci s dyslexií jsou na konci 5. ročníku schopni doslovného porozumění textu, což odpovídá očekávání vzhledem k jejich postižení.

V minimální úrovni žáci nejvíce chybovali v úkolu, zda výrok vyplývá, či nevyplývá z textu. Ostatní úkoly pro ně nepředstavovaly problém, se kterým by si nevěděli rady. V optimální úrovni nikdo ze žáků nedokázal splnit třetí úkol celý, najít jak návrh, tak i všechny námitky. Často skončili u první námitky. Návrh nedokázali pojmenovat tři žáci. Největším problémem pro ně bylo odůvodnit svůj souhlas či nesouhlas s tvrzením v úkolu 2. V excelentní úrovni selhávali nejvíce ve vymýšlení zakončení a následně ve zdůvodňování svého rozhodnutí.

K. Balharová

Metodické komentáře ke Standardům pro základní vzdělávání

Český jazyk a literatura

Editoři: Mgr. Jitka Altmanová, PaedDr. Květoslava Klímová, Ph.D.

V roce 2015 vydal NÚV.

ISBN 978-80-7481-145-6

